

K 13/2001 vp

**HALLITUKSEN KERTOMUS
VALTIOVARAIN HOIDOSTA JA TILASTA
VUONNA 2000**

*

ANNETTU
EDUSKUNNALLE VUODEN 2001
VALTIOPÄIVILLÄ

HELSINKI 2001

<http://www.valtiokonttori.fi/ho/tila2000.pdf>

ISSN 0356-3804

EDITA OYJ, HELSINKI 2001

EDUSKUNNALLE

Perustuslain 46 §:n mukaisesti Eduskunnalle annetaan hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 2000.

Kertomus sisältää myös selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta v. 1999

ovat antaneet aihetta sekä selvityksen verojärjestelmän kautta annettavasta tuesta.

Valtiokonttorin julkaisema valtion tilinpäätösasiakirja vuodelta 2000 on erikseen jaettu Eduskunnan jäsenille.

Helsingissä 7 päivänä syyskuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Valtiovarainministeri *Sauli Niinistö*

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
1. Taloudellinen kehitys ja talouspolitiikka	7	3.12. Työministeriön hallinnonala	113
2. Valtiontalous	12	3.13. Ympäristöministeriön hallinnonala	121
2.1. Valtion tulot	12	3.14. Valtiontalouden tuloksellisuus ja tuottavuus	129
2.1.1. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	14	4. Tilimuistutuskertomus	132
2.1.2. Liikevaihdon perusteella kannetta- vat verot ja maksut	15	5. Verotukiselvitys	144
2.1.3. Valmisteverot	15		
2.1.4. Muut verot	15	LIITTEET	
2.1.5. Muut tulot	16	1. Yhdistelmät valtion talousarvioista ja tilin- päätöksistä vuosilta 1999 ja 2000	153
2.1.6. Verojäämät vähenivät	16	2. Talousarvion toteutuminen vuonna 2000	154
2.1.7. Verovalvonta ja jälkitarkastukset	17	3. Veroperusteiden muutokset vuonna 2000	155
2.1.8. Harmaan talouden torjunta	17	4. Valtion talousarviotalouden henkilöstön määrä	158
2.2. Valtion menot	18	5. Valtion talousarviotalouden henkilöstöä kuvaava tunnuslukuja	158
Kulutusmenot	18	6. Valtion talousarviotalouden palkkausmenot	159
Siirtomenot	19	7. Valtion maksamien eläkkeiden lukumäärä ja elä- kemenot	159
Sijoitusmenot	19	8. Valtion talousarviotalouden virkasuhteinen hen- kilöstö sijoituspalkkaluokan ja sukupuolen mu- kaan marraskuussa 2000	160
Muut menot	20	9. Valtion lainananto	161
2.3. Valtiontalouden tasapaino	21	10. Valtion korkotukilainat	165
2.4. Euroopan unionin ja Suomen väliset raha- virrat	24	11. Valtion takaukset	169
2.5. Valtionvelka	26	12. Valtionvelka	171
2.5.1. Ulkomainen valtionvelka	26	13. Valtion talousarviotalouden käyttöomaisuus- arvopaperit	173
2.5.2. Kotimainen valtionvelka	28	14. Valtion liiketoiminta	175
3. Hallinnon tuloksellisuus	29	15. Valtion talousarvion ulkopuolella olevat val- tion rahastot	177
3.1. Valtioneuvoston kanslia	29	16. Nettotulot osakemyynnistä vuonna 2000	178
3.2. Ulkoasianministeriön hallinnonala	33	17. Valtion maksullinen toiminta ja kustannusvas- taavuus vuosina 2000 ja 1999	179
3.3. Oikeusministeriön hallinnonala	38	18. Valtion osuudet kansainvälisissä rahoituslai- toksissa	181
3.4. Sisäasiainministeriön hallinnonala	47	19. Valtion tuotto- ja kululaskelma sekä valtion tase	182
3.5. Puolustusministeriön hallinnonala	55		
3.6. Valtiovarainministeriön hallinnonala	62		
3.7. Opetusministeriön hallinnonala	68		
3.8. Maa- ja metsätalousministeriön hallin- nonala	77		
3.9. Liikenneministeriön hallinnonala	85		
3.10. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallin- nonala	95		
3.11. Sosiaali- ja terveysministeriön hallin- nonala	104		

Asetelmissa ja taulukoissa käytetyt symbolit

Ei mitään ilmoitettavaa	-	Ennakoarvio	*
Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä	0	TA = varsinainen ja lisätalousarviot	
Tietoa ei ole saatu	Kukin asetelmien ja taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen, mistä aiheutuu, että summat eivät aina täsmää.	
Loogisesti mahdoton esitettäväksi		

1. TALOUDELLINEN KEHITYS JA TALOUSPOLITIikka

Vahvat suhdanteet heikkenivät vuoden loppua kohden

Maailmantalous kasvoi v. 2000 erittäin nopeasti, mutta kasvu hidastui vuoden loppua kohden jättäen perinnöksi ongelmallisen kasvunäkymän. Maailmankauppa kasvoi kertomusvuonna jopa 13 % kun edellisellä vuonna jäätettiin 5 prosenttiin. Yhdysvaltojen pitkään jatkunut nopea kasvu lähes pysähtyi vuoden lopulla. Euroopassa kasvu jatkui vakaampana. Öljyn hinnan kohoaminen nopeutti kansainvälistä inflaatiota, joskin hinnat alenivat vuoden lopulla lähelle öljyntuottajien tavoitetasoa. Vuodesta 1999 tuntuvasti kohonneet korot aiheuttivat osaltaan kustannuspaineita, mutta samalla ne vaimensivat monissa maissa ylikysynnästä aiheutuvia ongelmia.

Suomen vientiä kasvatti suotuisan kansainvälisen talouden ohella vahva kilpailukyky. Erityisen nopeana viennin kasvu jatkui sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa, mutta myös metsäteollisuuden asemaa paransi mm. vahva dollari. Kaikkiaan viennin määrä kasvoi ennakkolukujen mukaan jopa 18 % eli kasvuvauhti yli kaksinkertaistui edellisvuodesta. Tuonnin kasvu nopeutui myös tuntuvasti. Vaihtosuhte heikkeni mm. elektroniikka-alan hintojen laskun ja öljyn hinnan kohoamisen takia, mutta vaihtotaseylijäämä kasvoi ennätykselliseksi 61 mrd. markaksi, mikä on 7,7 % suhteessa kansantuotteeseen.

Yksityisen kulutuksen kasvu jäi kertomusvuonna budjettiesityksen ennustetta hieman pienemmäksi. Julkinen kysyntä kehittyi lähes ennakoitulla tavalla. Kotimainen kokonaiskysyntä kasvoi

1. Kansantalouden kehitys

	2000 ^{a)}	1999	2000 ^{a)}	(TAE00 ennuste)
	Miljardia markkaa	Määrän muutos, %		
BKT	783	4,0	5,7	3,9
Tuonti	260	4,0	15,7	5,3
Vienti	335	6,8	18,1	6,1
Yksityinen kulutus	388	4,0	3,0	3,7
Julkinen kulutus	162	1,9	0,7	0,7
Yksityiset investoinnit	131	4,0	7,4	6,7
Julkkiset investoinnit	20	-2,3	-5,4	0,2
Kotimainen kysyntä	705	2,7	3,3	3,4

^{a)} Tilastokeskuksen ennakkoluvut heinäkuulta 2001.

	1998	1999	2000 ^{b)}	(TAE00 ennuste)
Vaihtotase, miljardia markkaa	38,9	42,8	60,8	38,9
Ansiotasoindeksin muutos, %	3,5	2,8	3,8	4,0
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1,4	1,2	3,4	1,7
Työttömyysaste, %	11,4	10,2	9,8	9,3
Lyhyet korot (3 kk Helibor), %	3,6	3,0	4,4	2,7
Pitkät korot (valtion obligaatiot 5 v), %	4,8	4,7	5,5	5,0

Suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

Veroaste	45,9	46,0	46,7	46,8
Julkkiset menot	53,2	52,1	48,7	48,9
Julkkisyhteisöjen EMU -velka	48,7	46,9	44,3	42,9
Valtiontalouden velka	60,8	56,0	48,0	55,1

^{b)} Tilastokeskuksen ennakkoluvut heinäkuulta 2001. Talousarvioesityksen mukaisten ja toteutuneiden lukujen vertailua vaikeuttaa kansantalouden tilinpidon uudistus, joka toteutettiin vuoden 1999 alussa.

ennakkotietojen mukaan 3,3 % eli selvästi BKT:n kasvua hitaammin.

Kokonaistuotanto kasvoi ennakkotilastojen mukaan peräti 5,7 %, eli keskimääräinen kasvuvauhti on ollut vuodesta 1994 lähtien 4,8 %. Tuotannon vientivetoinen kasvu pohjautui ennen kaikkea tuottavuuden parantumiseen. Kehityksen kaksijakoisuutta osoittaa, että jos elektrotekninen teollisuus jätetään laskuista pois, niin muu kansantalous kasvoi vain noin 3½ prosentin vauhtia.

Vahvan talouskasvun ansiosta työpaikkoja kertomusvuonna oli keskimäärin 39 000 enemmän kuin edellisenä vuonna ja työllisyysaste kohosi prosenttiyksiköllä 67 prosenttiin. Hallitusohjelman tavoitteena on nostaa hallituskauden aikana työllisyysastetta kohti 70 prosentin rajaa. Työllisyyden ja työllisyysasteen kohottaminen on eräs talouspolitiikan keskeisimmistä tavoitteista, koska näin voidaan parhaiten hillitä väestön ikääntymisestä aiheutuvia pidemmän aikavälin kustannuspaineita. Hyvä talouskehitys lisäsi kertomusvuonna myös työvoiman tarjontaa ja näin osaltaan hien hidasti työttömyysasteen alenemista.

Inflaatio nopeutui vuosikeskiarvona 3,4 prosenttiin eli selvästi tavoiteltua ja ennustettua nopeammaksi. Syytä kehitykseen olivat öljyn maailmanmarkkinahintojen kohoaminen, euron heikkeneminen vuoden aikana sekä asuntohintojen ja vuokrien kohoaminen. Sisäinen muuttoliike aihe-

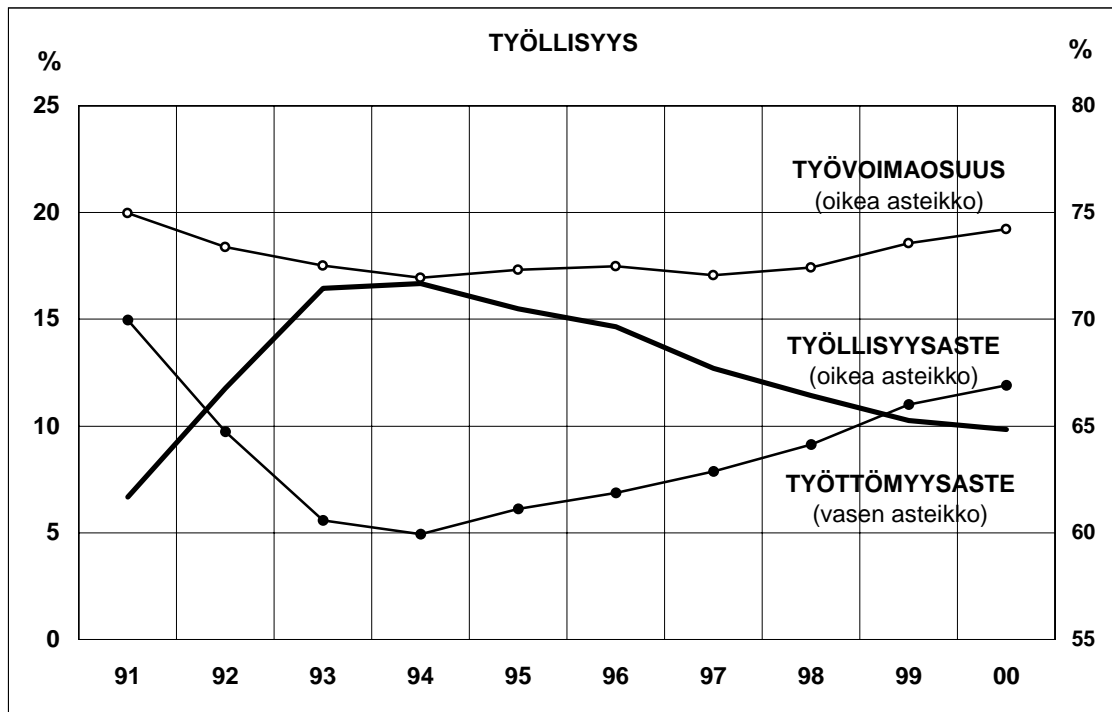
utti asuntoniukkuutta kasvukeskuksissa ja myös korot kohosivat selvästi oletettua enemmän. Suuri osa hintapaineista jäi kuitenkin kertomusvuoteen, kun öljyn hinta aleni vuoden lopulla, euro vahvistui ja korko-odotukset kääntyivät alaspäin. Vuoden vaihteessa syntyneet tulopoliittiset ratkaisut mahdollistavat osaltaan inflaatiovauhdin hidastumisen uudelleen kertomusvuoden jälkeen.

Vuoden 2000 budjettiesitys, joka annettiin eduskunnalle syyskuussa 1999 ennakoiti kotimaisen talouskehityksen pääpiirteissään oikein. Talouskasvu muodostui erittäin nopean viennin ansiosta peräti 2 prosenttiyksikköä arvioitua nopeammaksi, mikä tarkoitti vientiteollisuudelle erittäin vahvaa vuotta myös tuloksellisesti. Työllisyys toteutui lähes arvioidulla tavalla, mutta työvoiman tarjonta kasvoi odotettua enemmän, jolloin työttömyyden alentuminen jäi tavoiteltua pienemmäksi. Inflaatio muodostui jopa kaksi kertaa alunperin ennakoitua nopeammaksi.

Julkinen talous vakausohjelman mukaisella uralla

Samaan aikaan vuoden 2000 budjettiesityksen kanssa syyskuussa 1999 eduskunnalle annettiin Suomen vakausohjelman tarkistus, jossa hallitus hahmotti julkisen talouden tasapaino- ja velkake-

Kuvio 1.

2. Julkisyhteisöjen rahoitusjäämät ja EMU-velka

	Valtion- hallinto	Paikallis- hallinto	Sosiaalitur- varahastot	Yhteensä	EMU-velka	
	Miljardia markkaa			Suhteessa kansantuotteeseen, %		
1995	-49,2	6,7	21,5	-21,0	-3,7	57,2
1996	-42,2	4,5	19,2	-18,5	-3,2	57,1
1997	-23,3	-4,3	18,0	-9,6	-1,5	54,1
1998	-10,3	-2,2	21,3	8,9	1,3	48,8
1999	-5,3	-1,8	20,8	13,7	1,9	46,9
2000 ^{a)}	27,1	0,9	25,7	53,8	6,9	44,1

^{a)} Tilastokeskuksen ennakkoluvut heinäkuulta 2001.

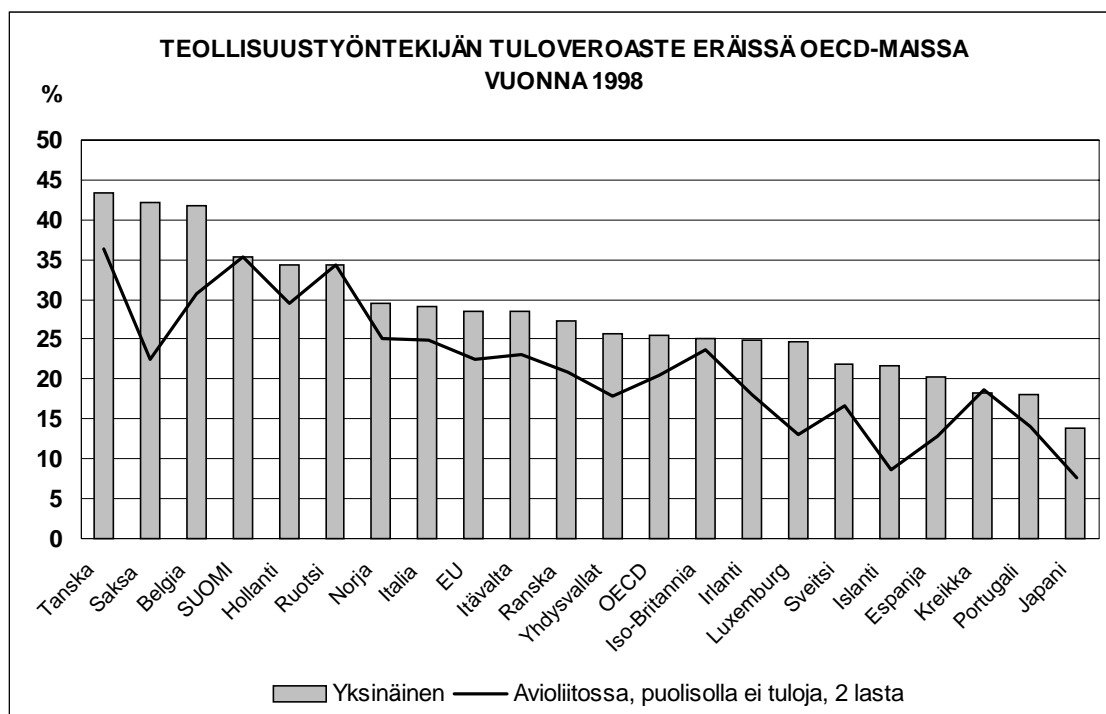
hityksen keskipitkällä aikavälillä ja samalla sitoutui talouspolitiikkaan, joka toteuttaa asetetut päämäärät. Syyskuussa 2000 eduskunnalle annettussa vakausohjelman tarkistuksessa voitiin todeta, että tällä uralla ollaan edelleen ja tilapäisesti jopa sitä edellä v. 2000 poikkeuksellisten ja kertaluonteisten vero- ja osinkotulojen ansiosta.

Valtio saavutti kertomusvuonna poikkeuksellisten tuloerien takia selkeän rahoitusylijäämän, paikallishallinto oli niukasti ylijäämäinen ja sosiaaliturvassektori on 3 prosentin verran rakenteellisesti ylijäämäinen suhteessa BKT:hen. Vakausohjelman ja hallitusohjelman tavoitteena on saa-

uttaa ja ylläpitää myös valtionhallinnossa rakenteellinen ylijäämä, ja tähän tähdätään tiukoilla menokehyksillä sekä kestävällä pohjalla olevalla talouskasvulla. Kestävä talouskasvu edellyttää hallitusohjelman mukaista rakennepolitiikkaa, johon kuuluu erityisesti työn verotuksen asteittainen keventäminen.

Talouspolitiikan erityinen rakenteellinen haaste kertomusvuonna oli rakenteellisen työttömyyden alentaminen. Keinoja tässä olivat hyödyke-, pääoma- ja työmarkkinoiden uudistukset sekä verotuksen ja sosiaaliturvajärjestelmän kehittäminen työllisyyttä ja omatoimisuutta kannustavaan suun-

Kuvio 2.

taan. Erityisesti on syytä tuoda esiin verotuksessa toteutetut hallituksen linjan mukaiset muutokset, jotka kevensivät työn verotusta ja täten paransivat työnteon kannattavuutta. Ilman inflaatiotarkistusta tuloverotuksen kevennysten yhteismäärä arvioidaan 2 mrd. markaksi. Sekä työn verotus että verotuksen kokonaistaso ovat silti edelleen Suomessa kansainvälisesti vertaillen kireitä.

Vuoden 2000 verotuottoja lisäsivät alunperin arvioidusta ennen kaikkea omaisuustuloista (ml. optiotulot) saatujen verojen sekä yhteisöverokertymän nopea kasvu – taustalla olivat sekä vientisektorin erittäin vahva tulosvuosi että lukuisat yritysjärjestelyt. Myös palkkasumma ja sen takia palkkaverot kasvoivat hieman alunperin ennakoitua nopeammin. Kaikkiaan tulo- ja omaisuusveron tuotto ylitti varsinaisen budjettiarvion 13 mrd. markalla. Arvonlisäveron tuotto oli lähes sama kuin alunperin ennakoitu, arvioista jälkeen jäätettiin polttoaineverossa, jonka tuottoa vähensi hinnan nousun aiheuttama kulutuksen pieneneminen.

Veroaste kohosi kertomusvuonna ennakkolukujen mukaan 0,7 prosenttiyksiköllä 46,7 prosenttiin työn verotuksen keventämisestä huolimatta. Kertomusvuoden aikana valtio myi omistamiaan osakkeita 12 mrd. markalla eli edellisiä vuosia vähemmän. Hallitus täsmensi keväällä valtion velkatavoitetta siten, että tavoitteen mukaisessa

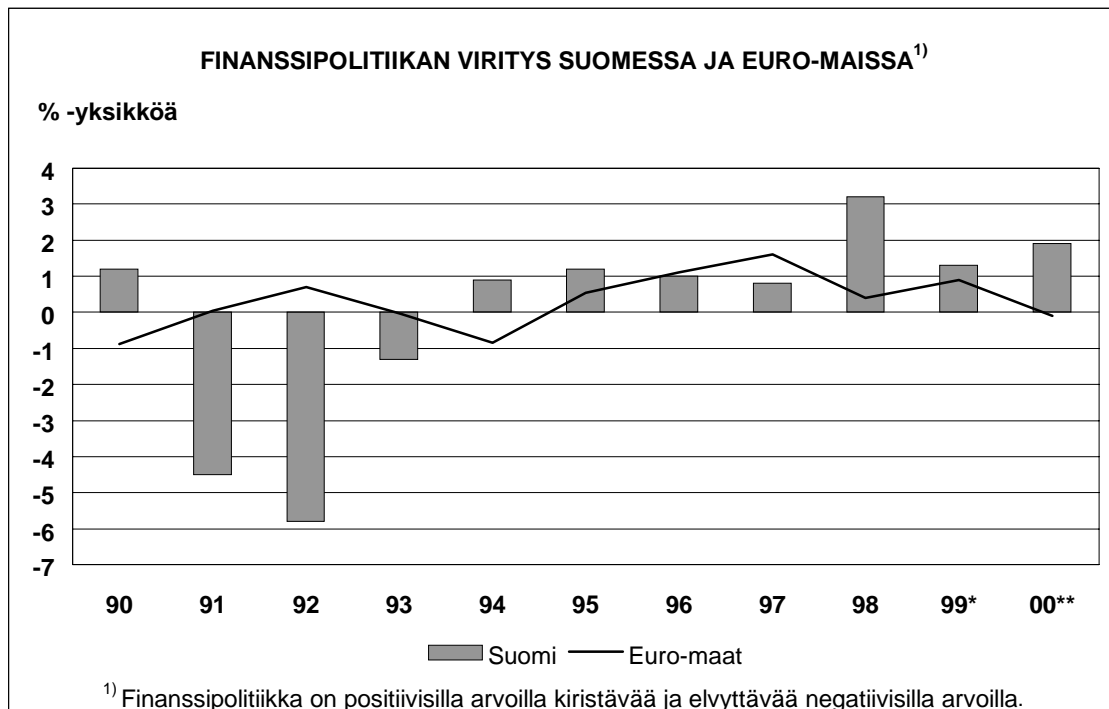
velka/BKT suhteen alentamisessa alle 50 prosentin ei oteta huomioon omaisuuden myynnillä rahoitettavan velan alentumista. Julkisten menojen suhde kansantuotteeseen aleni 3 prosenttiyksiköllä, mikä johtui ennen kaikkea talouskasvun nopeudesta, mutta myös tiukasta finanssipolitiikasta.

Finanssipolitiikka oli Suomessa tiukempaa kuin keskimäärin euroalueella, mikä oli tarpeen Suomen selvästi keskimääräistä nopeamman talouskasvun ja orastavien ylikuumenemisen oireiden takia. Tiukalla ja määrätietoisella finanssipolitiikalla sekä siihen liittyvillä rakennepoliittisilla toimenpiteillä Suomi pidettiin kestäväen talouskasvun uralla ja samalla varauduttiin pidemmän aikavälin tulevaisuuden haasteisiin, jotka ovat paljolti yhteisiä koko EU-alueella.

Talouspolitiikka EU:ssa tuloksellista

Talouspolitiikan koordinaatiota jatkettiin vuoden aikana ja Helsingin Eurooppa-neuvostossa sovittuja linjauksia pantiin toimeen. Tärkeä askel oli maaliskuussa 2000 pidetty ylimääräinen Eurooppa-neuvosto Lissabonissa. Tässä kokouksessa sovittiin unionin uudesta pitkän aikavälin strategisesta tavoitteesta, joka ulottuu vuoteen 2010 ja

Kuvio 3.

jonka talouspoliittisena sisältönä on talouskasvun ja kilpailukyvyyn vahvistaminen. Tähän liittyy myös julkisen talouden kestävyiden korostaminen erityisesti väestön ikääntymiseen liittyvien paineiden varalta sekä päämäärä työllisyysasteen nostamiseksi. Lissabonissa sovittiin konkreettisesti uudistusohjelmasta ja aikataulu-tavoitteista, joiden seurannassa seuraavana etappina oli Tukholmassa maaliskuussa 2001 pidetty Eurooppa-neuvosto.

Julkinen talous on EU:n yhteisen talouspoliittisen strategian keskeinen osa, ja se kehittyi unionialueella vuoden aikana myönteisesti. Julkisen talouden tasapainon vahvistuminen voidaan kuitenkin lukea suurelta osin talouskasvun vauhdittamisen tiliin. Erityisiä toimia julkisen talouden tervehdyttämiseksi ja velkaantumisen leikkaamiseksi ei ole juurikaan toteutettu. Tämä koskee erityisesti euroalueen suuria jäsenvaltioita, joilla on vaikutusta koko alueen kehitykseen.

Talouspolitiikka tuloksellista v. 2000

Kertomusvuoden talouspolitiikka oli tulosten perusteella arvioiden onnistunutta. Päätaavoitteessa, työllisyyden parantamisessa, edistyttiin ripeästi uusien työpaikkojen kasvun ansiosta ja työssä olevien osuus työikäisestä väestöstä kasvoi. Pitkään jatkunut nopea talouskasvu mahdollisti lisäksi julkisen velan alentamisen samaan aikaan, kun tuloverotusta kevennettiin ja julkisista tehtävävastuista kyettiin huolehtimaan keskimäärin hyvin. Arvokkaan ulkopuolisen todistuksen talouspolitiikan onnistumisesta antoivat kansainväliset kilpailukykykyselyt (The Global Competitiveness Report 2000, The World Competitiveness Yearbook 2001), jotka arvioivat Suomen nykyisin erääksi maailman kilpailukyysisimmistä maista. Myös kansainväliset luokituslaitokset (Moody's, S & P, Fitch IBCA) arvioivat Suomen talouden ja talouspolitiikan hoidon korkealle.

3. Talouden tasapaino EU-maissa

	Inflaatio		Korkotasoa		Julkinen sektori	
	2000	2000	1999	2000*	1999	2000*
	%		Suhteessa bruttokansantuotteeseen, %			
Saksa	2,1	5,4	-1,4	1,4	60,6	59,6
Ranska	1,8	5,5	-1,8	-1,4	65,0	64,6
Italia	2,6	..	-1,9	-0,1	116,6	112,0
Iso-Britannia	0,8	5,5	1,3	2,7	57,0	53,5
Espanja	3,5	5,6	-1,1	-0,3	72,4	69,7
Alankomaat	2,3	..	1,0	1,6	62,6	57,4
Belgia	2,7	5,7	-0,7	-0,1	115,9	110,7
Itävalta	2,0	5,7	-2,1	-1,6	65,2	64,1
Ruotsi	1,3	5,5	1,9	3,4	63,5	56,2
Tanska	2,7	5,9	2,8	2,7	55,1	50,4
Suomi	3,0	5,5	1,9	6,9	46,9	44,1
Portugali	2,8	5,8	-2,0	-1,5	55,9	55,9
Kreikka	2,9	..	-1,8	-1,0	104,6	102,7
Irlanti	5,3	5,6	2,7	5,6	50,1	37,3
Luxemburg	3,8

Lähde: OECD, Eurostat, Tilastokeskus sekä Suomen Pankki.

Inflaatio: yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi.

Korkotasoa: Pitkäaikainen korko (valtion obligaatiot).

2. VALTIONTALOUS

2.1. VALTION TULOT

Hallituksen esitys vuoden 2000 talousarvion tulojen määräksi oli ylijäämän käyttö mukaan lukien 199,6 mrd. mk.

Eduskuntakäsittelyssä tuloarvio kasvoi nettomääräisesti 676 milj. mk. Eduskuntakäsittelyn aikana muutettiin seuraavia tuloarvioita:

- Pääomatulojen ja yhteisöjen tuloveroprosentti korotettiin 28 prosentista 29 prosenttiin ja valtion jako-osuutta yhteisöverosta korotettiin. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavan veron tuottoarviota lisättiin näiden muutosten seurauksena yhteensä 1 100 milj. markalla.

- Tupakkaveron tuottoarviota korotettiin 24 milj. markalla ja polttoaineveron tuottoarviota alennettiin heikentyneiden kertymien perusteella 600 milj. markalla.

- EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta saatavia tuloja lisättiin 42 milj. markalla tulokertymien täsmentymisen takia.

- Valtionapujen palautuksia korotettiin 80 milj. markalla. Valtion liikelaitosten voiton tuloutuksia korotettiin 20 milj. markalla, 10 milj. mk Kiinteistölaitoksen ja 10 milj. mk Metsähallituksen voiton tuloutuksina.

Eduskunta totesi käsittelyn yhteydessä: "Veroja koskevat tuottoarviot perustuvat vuoden 2000 alussa voimassa oleviin lakeihin ja tämän hetkisten tietojen - viimeinen valtiovarainministeriöltä saatu arvio perustuu ministeriön tilannearvioon joulukuun 2. päivältä - perusteella tehtyihin kertymääräarvioihin, joissa lukujen koon vuoksi prosenttiyksikön ennustevirhe merkitsee 500-600 milj.

markan arviointipoikkeamaa. Valtiovarainvaliokunta korostaa, että ne saattavat muuttua erityisesti suhdannekehityksen sekä tulevana keväänä tehtävien työmarkkinaratkaisujen johdosta. Arvonlisäveron sekä polttoaineveron tuottoarvioihin vaikuttaa tuleva suhdannekehitys ja raakaöljyn hintakehitys. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että hallituksella tulee olla valmius harkita tilannetta uudelleen kevään 2000 näkymien valossa. Ellei asia muutoin, esimerkiksi uusia veroperusteita koskevien lakiehdotusten muodossa, tule eduskunnan käsittelyyn, tulisi hallituksen valtiovarainvaliokunnan mielestä harkita asian saattamista muussa muodossa eduskunnan käsiteltäväksi." (Valtiovarainvaliokunta)

Kertomusvuoden aikana annettiin kolme lisäbudjettia, joissa korotettiin budjetoituja tuloja nettomääräisesti yhteensä 31,7 mrd. markalla.

Eduskunnan kesäkuussa hyväksymässä I lisätalousarviossa valtion tuloarviota korotettiin nettomääräisesti 19,5 mrd. markalla. Verotuottoarviota korotettiin yhteensä 6,5 mrd. markalla: Tulon ja varallisuusveron kertymää korotettiin 5 mrd. markalla palkkasumman kasvun ja yhteisöveron verovuodelta 1999 kertyneen ennakon täydennysmaksun perusteella. Arvonlisäveron ja autoveron tuottoarviota korotettiin yhteensä 1 450 milj. markalla kotimaisen kysynnän kasvun perusteella.

"Nettotuloja osakemyynnistä" -tuloarviota korotettiin 10,4 mrd. markalla lähinnä Sonera Oyj:n osakkeiden myynnistä saadun 12 mrd. markan myyntitulon johdosta. Osinkotulojen 2 080 milj.

4. Tuloarvio sekä tulot tilinpäätöksen ja talousarvion kassalaskelman mukaan 2000

	Esitys tulo- arvioksi Miljoonaa markkaa	Hyväksytyt tuloarvio	Hyväksytyt lisäykset ja vähennykset	Tuloarviot yhteensä	Tilinpäätös	Kassa- laskelma
Os. 11 Verot ja veronluonteiset tulot ...	165 831	166 365	11 240	177 605	181 651	181 651
Os. 12 Sekalaiset tulot	26 731	26 853	9 710	36 563	34 001	34 961
Os. 13 Korkotulot ja voiton tuloutukset	4 235	4 255	3 250	7 505	8 203	8 558
Os. 15 Lainat	2 106	2 106	7 500	9 606	631	631
Yhteensä	198 903	199 579	31 700	231 279	224 485	225 801

markan lisäys aiheutuu lähinnä Leonia Oyj:n maksamasta poikkeuksellisen suuresta, noin 2,5 mrd. markan osingosta. Valtioneuvoston valtion omaisuuden myynnistä vuosina 2000-2003 26.5.2000 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti valtion eläkerahastoa kartutettiin 2 450 milj. markalla, mikä toteutettiin vähentämällä siirtoa valtion eläkerahastosta. Ylijäämän käyttöä lisättiin 2,5 mrd. mk.

Eduskunnan syksyllä hyväksymässä II lisätalousarviossa valtion tuloja lisättiin nettomääräisesti yhteensä 7 mrd. markalla. Vero- ja muiden

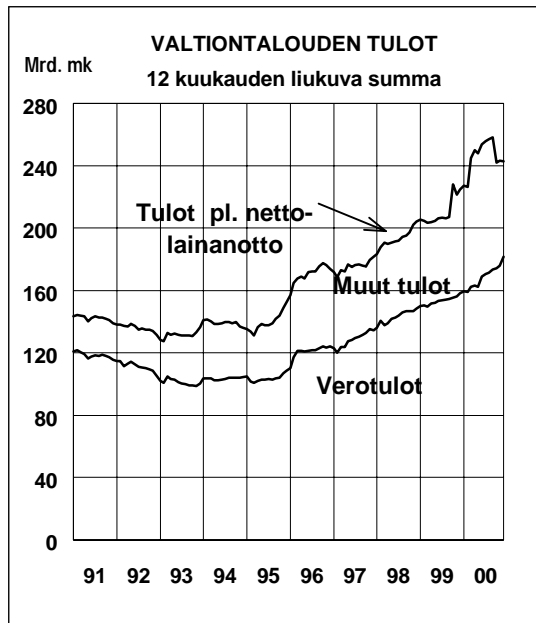
tulojen arvioiden muutoksissa vaikuttivat toteutuneet kertymätiedot. Suurimpia yksittäisiä lisäyksiä olivat tulo- ja varallisuusveron tuottoarvion korottaminen 600 milj. markalla ja varainsiirtoveron tuottoarvion korottaminen 450 milj. markalla. Arvonlisäveron tuottoa korotettiin 270 milj. mk ja alkoholijuomaveron tuottoa 250 milj. mk. Polttoaineveron tuottoarviota alennettiin 900 milj. mk ja lähdeveron tuottoarviota 150 milj. mk. Sekalaisten tulojen arviota korotettiin 1,2 mrd. markalla. Merkittävä lisäys aiheutui pankkikriisin

5. Valtiontalouden kassatulot¹⁾ tulolajeittain

Tulolaji	1998	1999	2000	Muutos 2000/99 %
	Miljoonaa markkaa			
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot.....	59 008	63 718	84 718	33
Tulo- ja varallisuusvero.....	56 632	61 251	81 980	34
Korkotulojen lähdevero.....	687	557	548	-2
Perintö- ja lahjavero.....	1 689	1 910	2 190	15
Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut.....	51 852	55 654	58 817	6
Arvonlisävero.....	49 660	53 329	56 307	6
Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero.....	1 742	1 855	2 004	8
Apteekkimaksut.....	449	470	506	8
Valmisteverot.....	26 233	26 962	26 454	-2
Tupakkavero.....	3 376	3 367	3 424	2
Makeisvero.....	186	183	-	.
Alkoholijuomavero.....	7 187	7 454	7 4405	-1
Virvoitusjuomavero.....	179	194	189	-3
Polttoainevero.....	15 306	15 765	15 435	-2
Muut verot.....	10 901	11 629	11 696	1
Leimavero.....	255	-69	-118	71
Autovero.....	5 259	6 115	6 295	3
Moottoriajoneuvovero.....	1 042	1 101	1 074	-2
Varainsiirtovero.....	2 535	2 584	2 469	-4
Arpajaisvero.....	429	450	473	5
Ajoneuvovero.....	1 198	1 245	1 306	5
Jätevero.....	182	202	198	-2
Muut veronluonteiset tulot.....	335	333	308	-7
Lästimaksut.....	4	4	4	0
Öljyjättemaksu.....	20	19	19	0
Muut verotulot.....	310	310	285	-8
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä.....	148 328	158 296	181 994	15
Sekalaiset tulot.....	37 203	46 886	38 257	-18
Korkotulot ja voiton tuloutukset.....	7 960	6 896	11 258	-63
Valtiolle takaisinmaksetut lainat.....	10 752	12 600	11 053	-12
Tulot ilman lainanottoa.....	204 244	224 678	242 562	8
Nettolainanotto.....	5 547	-	-	.
KASSATULOT YHTEENSÄ.....	209 791	224 678	242 562	8

¹⁾ Valtion talousarviotalouden tilinpäätöksen mukaiset tulot ja rahastojen tulot (pl. talousarvion ja rahastojen väliset siirrot) lisättyinä tulojärjestysten kannan muutoksilla sekä vähennettyinä eräillä maksusuorituksilla edustamattomilla erillä.

Kuvio 4.

yhteydessä Yrityspankki Skop Oyj:öön ja Arsenal Oy:öön tehtyjen pääomasijoitusten takaisinmaksusta. Ylijäämän käyttöä lisättiin 5 mrd. mk.

Eduskunnan marraskuussa hyväksymässä III lisätalousarviossa tuloarviota korotettiin yhteensä nettomääräisesti 5,2 mrd. mk. Vuodelta 1999 toimitetusta verotuksesta marraskuussa saatujen lopullisten tietojen ja kuluvan vuoden kertymätietojen perusteella tulo- ja varallisuusveroa korotettiin 4,5 mrd. markalla. Autoveron tuottoarviota alennettiin 350 milj. mk ja osinkotuloja lisättiin 970 milj. mk Altia Groupin ylimääräisestä osingonjaosta johtuen.

Tilinpäätöksen mukaan talousarvion tulot olivat 224 485 milj. mk, joten tilinpäätös oli 6 794 milj. mk pienempi kuin talousarvio. Ero selittyi suurimmalta osin sillä, että talousarvioon oli budjetoitu 9 mrd. mk momentille "Ylijäämän käyttö". Verotulot arvioitiin noin 4 mrd. mk toteutunutta pienemmäksi. Tulo- ja varallisuusveroista eniten ylittyi yhteisöveron tuottoarvio, kun vuoden 2000 lopulla määrättiin edellisen vuoden tulokseen perustuvat lisäennakot poikkeuksellisen suurina.

Sekalaiset tulot arvioitiin 2,6 mrd. mk toteutunutta suuremmiksi, kun EU:lta saatavat tulot ajoituivat toisin kuin oli odotettu. Korkotuloja saatiin 0,7 mrd. mk arvioitua enemmän.

Valtiontalous käsittää sekä valtion talousarvion että sen ulkopuoliset rahastot¹.

Talousarvion ulkopuolisten rahastojen tulot ilman lainanottoa olivat 23,9 mrd. mk, ja sektorisulautuksen jälkeen 19,2 mrd. mk. Vuonna 1999 vastaava määrä oli 2,3 mrd. mk suurempi johtuen lähinnä valtiolle takaisinmaksettujen lainojen määrästä. Kertomusvuonna valtion budjetin ulkopuolisille rahastoille takaisinmaksettujen lainojen määrä oli 10,4 mrd. mk.

Valtiontalouden kassatulot yhteensä lisääntyivät 8 %. Verotulojen osuus valtiontalouden tuloista on kolme neljäsosaa. Valtion verotulojen kasvu oli suurelta osin tulo- ja varallisuusverojen 33 prosentin kasvun varassa. Verotulojen kasvun taustalla oli mm. optiotulojen ja luovutusvoittojen voimakas kasvu sekä näiden tulojen kohdentuminen kotitalouksien tulojakauman yläpäähen. Yhteisöveron kertymää kasvattivat hyvän tulokehityksen lisäksi kertaluonteisia tuloja aiheuttaneet yritysjärjestelyt ja myyntivoitot.

Liikevaihdon perusteella kannettavien verojen kasvu myötäili kotimaisen kysynnän kasvua. Valmisteverojen kertymä supistui. Sekalaiset tulot vähenivät lähes viidenneksen. Suurimpana yksittäisenä syynä oli yksityistämistulojen väheneminen vuoden 1999 poikkeuksellisen korkeasta tasosta. Korkotulot ja voiton tuloutukset kasvoivat 63 %. Lisäyksen syynä olivat lisäbudjettien yhteydessä mainitut valtionyhtiöiden osingonjaot.

2.1.1. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot

Tulo- ja varallisuusveroa kertyi valtiolle kertomusvuonna yhteensä 81 980 milj. mk. Kertymä kasvoi 34 %.

Tuloverotuksessa kertomusvuonna toteutetut veroperustemuutokset vähensivät valtion tuloja ja varallisuusverokertymän tuottoa vuositasona noin 1,6 mrd. mk. Valtion tuloveroasteikon tuloarvoja korotettiin yhdellä prosentilla ja asteikon prosentteja alennettiin 0,5 prosenttiyksiköllä kaikissa tuloluokissa. Tulonhankkimisvähennyksen enimmäismäärää korotettiin 300 markalla 2 400 markkaan ja myös matkakuluvähennyksen ylärajaa nostettiin. Työtulojen verotusta kevensi myös kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismäärän korottaminen. Ansiotulovähennyksen muutokset eivät kuitenkaan vaikuta valtion tuloihin.

Tuloverotuksen muutokset otettiin huomioon ennakonpidätyksissä palkkatulon osalta vuoden 2000 kesäkuussa alentamalla palkan pidätysprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä. Ansiotulon

¹ Valtiontalouden kassatulot saadaan kun talousarvion kassatuloihin lisätään rahastojen tulot ilman suorituksia talousarviosta ja vähennetään saadusta summasta rahastojen suoritukset talousarvioon.

verotuksen kevennyksissä otettiin suhdannetilanteen ohella huomioon hallituksen päätös menojen jäädyttämisestä nykytasolle ja budjetin ylijäämän säilyttämisestä. Hallitus oli päätenyt siihen, että budjettitasapaino ja valtitseva suhdannetilanne sekä toisaalta työmarkkinaneuvottelutilanne huomioon ottaen hallitusohjelman mukainen ansiotulojen verotuksen keventäminen vuoden 2000 osalta oli perusteltua saattaa päätökseen.

Tulo- ja varallisuusverotusta tiukennettiin poistamalla ns. käyttelytilien koroilta verovapaus ja kaventamalla vapaaehtoisten eläkevakuutusten verovähennysoikeuden edellytyksiä. Ylimääräisestä korkovähennyksestä luovuttiin.

Pääomatulojen ja yhteisön tuloveroprosenttia korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä 29 prosenttiin. Yhteisöveron veronsaajaryhmien jako-osuuksia muutettiin niin, että valtion osuutta korotettiin ja kuntien ja seurakuntien jako-osuutta alennettiin.

Vuoden 1999 tuloihin kohdistunut lopullinen verotus valmistui lokakuun lopussa 2000. Vuodelle 1999 määrättiin tuloveroa yhteensä 150,5 mrd. mk eli 12,4 % enemmän kuin vuodelta 1998 toimitetussa verotuksessa. Tästä henkilöasiakkaiden tulovero oli 115 mrd. mk, mikä oli 6,6 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Yhteisövero oli 35,6 mrd. mk ja sen kasvu 36,8 %. Henkilöasiakkaille määrätystä verosta valtion osuus oli 36,6 mrd. mk, eli 40,5 %. Lopullisen verotuksen valmistuttua valtion jako-osuus täsmentyi ylöspäin mm. pääomatulojen suuren kasvun seurauksena. Yhteisöverosta valtion osuus oli 20,6 mrd. mk.

Henkilöasiakkaille maksetut palautukset olivat yhteensä 5,7 mrd. mk ja perittävät jäännösverot 10,4 mrd. mk. Yhteisöille palautettava määrä oli 2,4 mrd. mk ja yhteisöiltä perittävät jäännösverot 1,8 mrd. mk.

2.1.2. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut

Arvonlisäveroa kertyi 56 307 milj. mk, mikä merkitsi kertymän 6 prosentin kasvua vuoteen 1999 verrattuna. Arvonlisäverokertymää kasvattivat talonrakennustoiminta, teleliikenteen kasvu ja yksityinen kulutus. Toisaalta viennin ja investointien pitkään jatkuneen voimakkaan kasvun seurauksena arvonlisäverojen palautusten osuus bruttokertymästä kohosi 41 prosentista vajaaseen 50 prosenttiin. Kokonaisuudessaan arvonlisäveron tuoton kasvu jäi hieman pienemmäksi kuin vuotta aiemmin.

Kannetusta arvonlisäverosta 2 400 milj. mk ohjattiin suoraan Kansaneläkelaitokselle.

Oma-aloitteisesti maksettua alkutuottajien arvonlisäveroa kertyi kertomusvuonna 1 583 milj. mk. Alkutuottajille palautettiin veroa 521 milj.

mk. Kunnille palautettiin verottoman toiminnan hankintoihin sisältyvää arvonlisäveroa 5 240 milj. mk, joka peritään valtiolle kokonaisuudessaan takaisin vuonna 2001. Valtion tilinpäätöksen sekalaisiin tuloihin kirjattiin takaisin perittyjä arvonlisäveropalautuksia 4 805 milj. mk.

Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava verokertymä kasvoi kertomusvuoden aikana 8 %. Apteekkien liikevaihdon perusteella määräytyvät apteekkimaksut kasvoivat puolestaan 5 %. Kummankaan veromuodon veroperusteita ei muutettu.

2.1.3. Valmisteverot

Valmisteveroja kertyi 26 454 milj. mk. Valmisteveroissa ei toteutettu kertomusvuonna juurikaan veroperustemuutoksia ja verojen tuotto tupakkaveroa lukuun ottamatta aleni. Tupakkaverolakia muutettiin niin, että irtotupakan veroa korotettiin siten, että laskennallinen tuotto lisääntyi 24 milj. mk.

Alkoholijuomaveroa kertyi kertomusvuonna 7 405 milj. mk. Veroperusteissa ei tapahtunut muutoksia. Edellisenä vuonna toteutettu alkoholijuomien verovapauden poistuminen toiseen EU-jäsenmaahan matkustavilta henkilöiltä yhteisön sisäisillä lennoilla, merimatkoilla ja lentokenttämyymälöistä saattoi lisätä valtion tuloja kertomusvuotena. Kertomusvuonna veropohjaa kavensi verovapaan tuonnin lisääntyminen muista kuin EU-maista ja alkoholin järjestäytyneen ja suhteellisen avoimen laittoman tuonnin ja myynnin voimakas kasvu.

Polttoaineveroa kertyi 15 435 milj. mk, eli 2 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Nestemäisten polttoaineiden hintojen jo vuoden 1999 puolella alkanut voimakas nousu vähensi erityisesti niiden kulutusta. Lyijyttömän moottoribensiinin erollinen kulutus aleni 3 % ja osittain sitä korvaavan dieselöljyn kulutus lisääntyi pari prosenttia. Nestemäisten polttoaineiden valmistevero on noin 85 % koko polttoaineveron kertymästä ja sitä kertyi kaiken kaikkiaan 3 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Lämmityksen ja muun energian tuotannon puolella kulutusprofiili on vaihteleva: Teollisuussähkön, kivihiilen ja maakaasun kulutus kasvoi, mutta kotitaloussähkön kulutus väheni. Sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteveroja kertyi neljäsos enemmän kuin v. 1999. Polttoaineveron veroperusteissa ei tehty olennaisia muutoksia, jotka olisivat vaikuttaneet valtionalouteen.

2.1.4. Muut verot

Leimaverolaista olivat kertomusvuonna voimassa enää leimaverolain menettelysäännökset sekä toimituskirjaleimaveroa koskevat säännök-

set. Säännöksillä ei ollut käytännössä merkitystä verotuoton kannalta, mutta momentilta suoritettavien edelliseen vuoteen kohdistuvien leimaveropalautusten määrä kasvoi huomattavasti. Leimaveroa kertyi kertomusvuonna 118 milj. mk.

Autoverokertymä oli kertomusvuonna 6 295 milj. mk, mikä merkitsi kertymän 3 prosentin kasvua vuoteen 1999 verrattuna. Autokaupan kasvu hidastui selvästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Uusia henkilöautoja rekisteröitiin yhteensä 131 556 kappaletta, eli prosentti vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Moottoriajoneuvoveroa kertyi 1 074 milj. mk. Kertomusvuoden loppupuolella moottoriajoneuvoveroa muutettiin siten, että kuorma-autoista kannattavan varsinaisen ajoneuvoveron neljäs maksuerä poistettiin vuoden 2000 verotuksessa.

2.1.5. Muut tulot

Vuonna 2000 verot muodostivat 75 % valtiontalouden tuloista. Kertomusvuotta edeltävänä vuonna osuus oli 70 %, joten verojen suhteellinen osuus kaikista valtiontalouden tuloista nousi.

Verotulojen lisäksi valtiontalouteen (valtion talousarviotalous ja rahastot) kertyi 60,6 mrd. mk muita tuloja. Muut tulot vähenivät kertomusvuonna 10 %, mikä johtui muun muassa valtionyhtiöiden osakemyyntitulojen vähenemisestä. Osakemyyntituloja kertyi 12 mrd. mk lähinnä Sonera-yhtymä Oyj:n osakkeiden myynnistä, kun edellisellä vuonna yksityistämistuloja kertyi 21,1 mrd. mk. Valtiontalouden muita tuloja ovat sekalaiset tulot (esimerkiksi julkisista palveluista perittävät maksut ja EU:lta saadut tulot), korko- ja osinkotulot sekä valtiolle takaisin maksetut lainat.

Julkisista palveluista perittäviä maksuja ovat muun muassa tulot poliisiin myöntämisestä luvista, terveydenhuollon maksutulot ja erilaiset liikenteeseen liittyvät maksut. Myös kuntien, seurakuntien ja Kansaneläkelaitoksen maksamat osuudet valtion verotuskustannuksista sisältyvät sekalaisiin tuloihin. Sekalaisiin tuloihin sisältyi yksityistämistulojen lisäksi esimerkiksi siirto valtion eläkerahastosta 2,5 mrd. mk, tuloja rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta (pankkien pääomatuen takaisinmaksut) 0,8 mrd. mk ja kunnilta takaisin perittäviä arvonlisäveropalautuksia 4,8 mrd. mk.

Raha-automaattiyhdistyksen tuoton siirto budjettitalouteen oli 1,9 mrd. mk ja valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista oli 2,3 mrd. mk. Euroopan unionilta valtiontalouteen ohjautui tulonsiirtoja kassalaskelman mukaan yhteensä 8,2 milj. mk.

Valtion kassa oli kertomusvuoden lopussa 38,6 mrd. mk. Näille ja valtion antolainoille kertyi korkotuottoa 2,4 mrd. mk. Valtiontaloudelle takaisin maksetut lainat olivat yhteensä 11,1 mrd. mk, mistä vähennystä edelliseen vuoteen oli 1,5 mrd. mk.

2.1.6. Verojäämät vähenivät

Verojäämien aleneminen jatkui. Verojäämät vuoden 2000 lopussa olivat 21 590 milj. mk, kun ne edellisen vuoden lopussa olivat 22 589 milj. mk. Verojäämät vähenivät 4,4 % edellisestä vuodesta. Vuoden 2000 lopussa oleviin verojäämiin sisältyi 2 655 milj. mk vanhentumisesta riippumatta vielä muodollisesti perimiskelpoisia verojäämiä.

Vuoden 2000 lopussa jäännösveroja ja ennakkoita oli jäämänä 10 376 milj. mk, mikä oli 48 % verojäämien kokonaismäärästä. Vuotta aikaisemmin edellä mainittuja verojäämiä oli 11 109 milj. mk, mikä oli 50 % kaikista verojäämistä. Kertomusvuoden lopussa arvonlisäveroja ja liikevaihtoveroja oli jäämänä 7 106 milj. mk, mikä oli 33 % verojäämistä. Vuotta aikaisemmin vastaava suhdeluuku oli 32 %. Maksuunpantujen työnantajasuoritusten osuus verojäämistä oli 18 % eli 3 814 milj. mk.

Jäämävelallisia oli vuoden 2000 lopussa 339 000, mikä oli 4 % vähemmän kuin edellisenä vuonna. Uusia verojäämiä siirtyi eräpäivän jälkeiseen perintään 9 064 milj. mk, mikä oli 724 milj. mk enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vuonna 2000 maksamattomia veroja lähetettiin ulosottoon perittäväksi yhteensä 7 823 milj. mk vastaten 784 000 veroerää. Edellisen vuoden vastaavat luvut olivat 5 889 milj. mk ja 775 000 veroerää.

Jäämäperinnän kertymä v. 2000 oli 6 617 milj. mk. Edellisenä vuonna kertyi verojäämiä 6 105 milj. mk Kokonaiskertymästä 80 % kertyi verohallinnon omin toimenpitein. Ulosotto-perinnässä verojäämiä kertyi 1 174 milj. mk eli 18 % kokonaiskertymästä.

6. Verojäämien rakenne

	1998	1999	2000	Muutos, %
Jäännösverot ja ennakot	12 526	11 109	10 376	- 6,6
Arvonlisäverot ja liikevaihtoverot	7 151	7 202	7 106	- 1,3
Maksuunpannut työnantajasuoritukset	3 992	3 951	3 814	- 3,5
Muut verot	308	327	294	- 10,1
Yhteensä	23 977	22 589	21 590	- 4,4

2.1.7. Verovalvonta ja jälkitarkastukset

Tuloverotuksessa tehtiin verovuotta 1999 koskevia lisäyksiä verotettavaan tuloon henkilöasiakkaille 3,2 mrd. mk ja yhteisöasiakkaille 4,3 mrd. mk. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli henkilöasiakkaiden osalta 18,5 % ja yhteisöasiakkaiden osalta 10,3 %. Arvonlisäverotuksessa maksuunpanoja tehtiin v. 2000 noin 3,8 mrd. mk. Työnantajasuoritusten kuukausivalvonnassa maksuunpanoja tehtiin noin 1,6 mrd. mk. Vuoden 1999 vastaavat luvut olivat arvonlisäveron osalta 3,3 mrd. mk ja työnantajasuoritusten osalta 1,5 mrd. mk.

Verotuksen erityisvalvonnassa tehtiin 2 864 verotarkastusta. Lisäksi verotoimistot suorittivat noin 2 000 verotarkastusta. Verotarkastusten tuloksena maksuunpantiin jälkiveroa yhteensä noin 1,4 mrd. mk. Edelliseen vuoteen verrattuna kertomusten lukumäärä pysyi entisellään, mutta maksuunpantujen verojen määrä kasvoi runsaalla 100 milj. markalla. Valtaosa tarkastuksista on kattanut kaikki verolajit.

Verotuksen jälkitarkastusten määrän kasvu johtui pääosin lisääntyneistä maataloustukitarkastuk-

sista. Tulli- ja valmisteverotuksen lisäkanto oli 60,3 milj. mk ja palautuksia maksettiin 9,7 milj. mk. Ero edellisvuoden lisäkantoon (-27,2 milj. mk) selittyy lähinnä suuren yksittäisen, tulli-ilmoittamiseen vaikuttaneen virheen esilletulosta v. 1999.

2.1.8. Harmaan talouden torjunta

Viranomaisyhteistyön kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa asetettiin 16.3.2000 Virke-projekti, jossa ovat mukana verohallinto, poliisi, tullihallinto ja ulosottolaitos. Projektin tehtävänä on parantaa viranomaisten valmiuksia paljastaa harmaata taloutta, selkeyttää kokonaiskuvaa harmaasta taloudesta ja talousrikollisuudesta sekä tehostaa viranomaisten yhteistyötä. Projekti myös valmistelee seuraavan talousrikollisuuden torjuntaohjelman.

Harmaata taloutta koskevia verotarkastuksia tehtiin 709 kappaletta, joista ns. tarkastusiskuja oli 113. Paljastetun harmaan talouden määrä oli 565 milj. mk, josta esitettiin perittäväksi erilaisia veroja ja maksuja 320 milj. mk. Tarkastuksissa paljastui lähes 370 epäiltyä veropetosta taikka kirjanpito- tai velallisen rikosta. Kuittikauppaa todettiin harjoitetun 50 tapauksessa ja ns. pimeitä työntekijöitä löytyi lähes 1 500 henkilöä. Harmaan talouden torjunnan erityisalueina ovat olleet Baltian maihin ja Venäjän lähialueille suuntautuvan liiketoiminnan verovalvonta yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa ns. Itä-projektin puitteissa sekä maantiekuljetuksia koskevat toimialatarkastukset.

7. Verotarkastusten perusteella maksuunpannut verot verolajeittain

Verolaji	1997	1998	1999	2000
Välitön verotus	895	552	748	1 076
Väiillinen verotus ...	456	281	334	181
Ennakkoperintä	283	284	243	167
Yhteensä	1 634	1 117	1 325	1 424

8. Harmaan talouden verotarkastukset

	1997	1998	1999	2000
Tarkastettuja yrityksiä, kpl	1 033	896	873	709
Niin sanottuja tarkastusiskuja, kpl	263	204	133	113
Paljastettu harmaa talous, milj. mk	737	635	557	565
Maksuunpanoesitys, milj. mk	479	387	333	321
Epäilty rikos, kpl	640	553	337	368

2.2. VALTION MENOT

Valtiontalouden kassamenot ilman valtionvelan nettokuoletuksia olivat kertomusvuonna 215,7 mrd. mk. Menot kasvoivat käyvin hinnoin 5 % edellisestä vuodesta¹. Ilman rakennemuutosta menojen reaalisuus jäi alle pariin prosenttiin. Kertomusvuonna valtion menot olivat noin puoliostakertaiset verrattuna vuoteen 1990. Menot lisääntyivät vuosina 1991 ja 1992 erittäin nopeasti, mutta vuodesta 1992 kertomusvuoteen menojen nimelliskasvu oli vain 5 %. Reaalisesti menot ovat siten supistuneet vuodesta 1992 kertomusvuoteen selvästi.

Viime vuosikymmenen alkupuoliskolla valtion menoja kasvattivat erityisesti pankkituki, laman vuoksi kasvuun lähteneet työttömyyssidonnaiset menot ja korkomenojen nousu. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla menokehitykseen vaikuttivat puolestaan supistavasti pankkituen vähittäinen poistuminen, jo v. 1992 aloitetut laajamittaisemmat säästötoimet sekä vuodesta 1994 lähtien varsin suotuisa talouskasvu. Valtion korkomenot jatkoivat kuitenkin vielä kasvuaan 1990-luvun lopulle, jolloin valtion velka kääntyi laskuun. Valtion velkaantuneisuus, velka suhteessa kokonaistuotantoon, kääntyi laskuun v. 1997.

Kulutusmenot

Valtion kulutusmenot kasvoivat nimellisesti 5½ % ja reaalisesti vajaa 2 % edelliseen vuoteen verrattuna. Lähes puolet valtion kulutusmenoista on palkkoja, sosiaalivakuutusmaksuja ja muita työvoimakustannuksia. Valtion henkilöstön palvelusuhteen ehdoista sovittiin 23.2.2000 allekirjoitetulla sopimuksella sopimuskaudeksi 1.2.2000-31.1.2001. Virka- ja työehtosopimuksiin sisältyivät 185 markan yleiskorotus kuukaudesta, vähintään 2,55 %, 0,5 prosentin järjestelyvara sekä tekstitarvikkeiden kustannusvaikutukseltaan 0,1 %. Valtion henkilöstön ansiotasoindeksi arvioidaan nousseen vuodesta 1999 vuoteen 2000 keskimäärin 3,8 %, josta 2,8 prosenttiyksikköä aiheutui sopimuskorotuksista ja 1 prosenttiyksikkö sopimuksen soveltamisesta ja rakennemuutoksista. Valtion työvoimakustannukset yhteensä, mm. palkat ja sosiaalivakuutusmaksut, olivat kertomusvuonna ennakkotietojen mukaan 26,0 mrd. mk, ja

¹ Vuonna 2000 valtion rahastoihin sisällytettiin Valtion televisio- ja radiorahasto, mikä nosti valtiontalouden kassamenojen tasoa 2 mrd. mk ja lisäsi menojen kasvua noin prosenttiyksiköllä.

9. Menoarvio sekä menot tilinpäätöksen ja talousarvion talouden kassalaskelman mukaan 2000

	Esitys meno- arvioksi	Hyväksytyt menoarvio	Hyväksytyt lisäykset ja vähennykset	Menoarviot yhteensä	Tilinpäätös	Kassa- laskelma ¹⁾
Miljoonaa markkaa						
21 Pl. Tasavallan presidentti	40	40	0	40	36	36
22 Pl. Eduskunta	355	352	2	354	355	354
23 Pl. Valtioneuvosto	220	209	2	211	211	214
24 Pl. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	3 635	3 635	70	3 705	3 687	3 762
25 Pl. Oikeusministeriön hallinnonala	3 137	3 137	76	3 213	3 205	3 194
26 Pl. Sisäasiainministeriön hallinnonala	7 042	7 069	202	7 271	6 994	7 425
27 Pl. Puolustusministeriön hallinnonala	9 808	9 828	228	10 056	10 055	10 101
28 Pl. Valtiovarainministeriön hallinnonala	29 673	29 678	336	30 014	29 980	29 867
29 Pl. Opetusministeriön hallinnonala	27 787	27 924	336	28 260	27 918	28 404
30 Pl. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	13 213	13 234	312	13 547	13 224	13 689
31 Pl. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala.....	7 261	7 363	1 190	8 553	8 528	7 668
32 Pl. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	4 783	4 809	553	5 362	5 541	5 690
33 Pl. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	42 992	43 491	138	43 629	43 266	43 252
34 Pl. Työministeriön hallinnonala	11 403	11 316	119	11 435	10 469	11 551
35 Pl. Ympäristöministeriön hallinnonala	3 747	3 755	102	3 858	3 849	3 906
36 Pl. Valtionvelka	33 800	33 735	28 036	61 771	61 427	61 427
Yhteensä	198 897	199 575	31 703	231 279	228 746	230 542

¹⁾ Ilman varastojen muutoksia, -5 milj. mk.

niiden kasvu 3,7 %. Palkkasumma eli varsinaiset palkkamenot ilman sosiaalivakuutusmaksuja oli 20,3 mrd. mk. Valtion budjettitalouden henkilöstön määrä väheni lähes 1 800 hengellä ja oli vuoden lopulla noin 123 700 henkeä.

Valtion eläkemenot ovat kasvaneet verrattain tasaisesti, ja kertomusvuonna niiden nimellinen kasvu oli 3,6 %. Eläkkeiden lukumäärä nousi 2,7 % (ks. liite 7). Puolustusvoimien materiaalihankintojen menot vähenivät v. 2000 vajaa 5 %. Näiden menojen muutos on vaihdellut vuosittain suuresti johtuen maksatusten ajoittumisesta, mm. kertomusvuodelta siirtyi maksatuksia runsaasti seuraaviin vuosiin. Viime vuosina torjuntahävittäjähankeintojen menot ovat muodostaneet suuren osan kaikista hankinnoista. Kertomusvuonna ilmapuimat vastaanotti hankintaohjelman viimeisen hävittäjän, ja materiaalihankintojen painopiste siirtyi maavoimien valmiusyhtymien varustamiseen.

Siirtomenot

Kertomusvuonna valtion menoista edelleen melko tarkoin puolet käytettiin erilaisiin siirtomaihin: valtion suoraan maksamiin tulonsiirtoihin ja elinkeinotukeen sekä kuntien palvelutoimintojen menojen ja sosiaaliturvarahastojen maksamiin tulonsiirtojen rahoitukseen.

Kuntien valtionapujen useita vuosia jatkunut supistuminen lähes pysähtyi v. 1999, ja kertomusvuonna ne lisääntyivät yli 6 %. Verrattain suureen kasvuun vaikuttivat mm. 3,1 prosentin kustannustason nousua vastaava täysimääräinen indeksitarkestus (0,7 mrd. mk), esiopetusuudistus ja opettajien eläkemaksun asteittainen toteuttaminen sekä kuntien harkinnanvaraisen avustuksen korottaminen. Elinkeinotuki kasvoi lähes 16 %, josta kuitenkin näennäistä määritelmämuutoksesta aiheutunutta kasvua on 13 prosenttiyksikköä. Tämä aiheutui Valtion televisio- ja radiorahaston lisäämisestä valtion rahastotalouteen kertomusvuonna. Rahastoon tuloutetaan televisio- ja toimilupamaksut, joilla rahasto rahoittaa Yleisradio Oy:n toimintaa. Rahaston lisääminen valtiontalouden laskelmiin nostaa kertomusvuonna sekalaisten tulojen ja toisaalta siirtomenojen tasoa noin 2 mrd. mk, mutta ei vaikuta sanottavasti valtiontalouden tasapainoon. Viljelijöille maksettava maa- ja puutarhatalouden tulotuki kasvoi 14 % noin 9,8 mrd. markkaan. EU:n rahoittama osuus lisääntyi lähes kolmanneksen 4,0 mrd. markkaan. Suomen rahoitusosuus kasvoi vain vähän (ks. luku 3.8 s. 79). Valtionavut kotitalouksille supistuivat jo kuudetta vuotta peräkkäin, kertomusvuonna vähennys oli kolmisen prosenttia. Välittömät työttömyysturvamienot ovat viime vuosina alentuneet selvästi. Kertomusvuonna valtion maksamat peruspäivärahat, työmarkkinatuki ja ansioturvan rahoitusosuus yhteensä jäivät kuitenkin edellisvuotiselle tasol-

le; näiden osuus valtion budjetin mukaisista kotitalouksien valtionavusta oli hieman vajaa neljännes, 8,8 mrd. mk. Asumistukimien vähenivät kertomusvuonna, mutta toisaalta opintotukimien jonkin verran lisääntyivät opiskelijoiden asumislisän ja asumistuen yhteensovittamisen vuoksi.

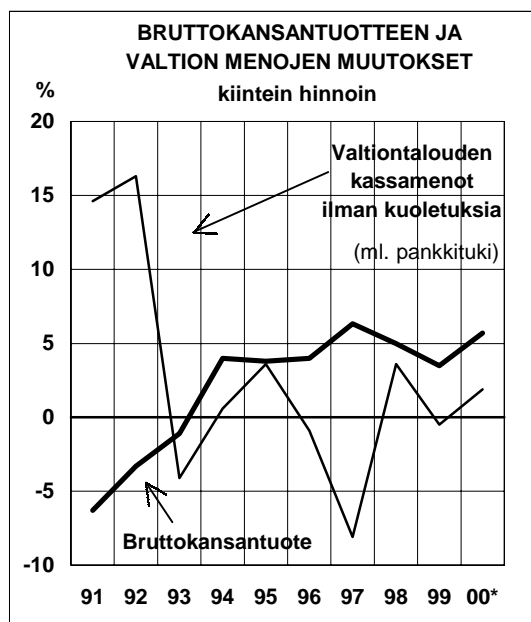
Valtionosuudet kansaneläke- ja sairausvakuutusmenoista kasvoivat 10 %. Valtion rahoitusosuutta lisäsivät eläkkeensaajien sairausvakuutusmaksun alentaminen kertomusvuoden alusta lukien 0,7 prosenttiyksiköllä sekä yksityisen työantajan kansaneläkevakuutusmaksun alimman maksuluokan alentaminen vuoden puolivälistä lukien 0,4 prosenttiyksiköllä.

Tulonsiirrot ulkomaille kasvoivat lievästi Euroopan unionille maksettavien maksujen lisääntymisen vuoksi. Kun toisaalta EU:lta saadut kasvatulot kasvoivat voimakkaasti tulojärjestelmien maksamisen takia, Suomi muuttui kassatarkastelussa ns. nettosaajaksi (ks. taulukko 13). Kehitysyhteistyömenot kasvoivat muutaman prosentin.

Sijoitusmenot

Valtion reaali-investoinnit pysyivät edellisvuoteen verrattuna lähes ennallaan. Verrattuna 1990-luvun alkuvuosiin valtion investoinnit ovat vähentyneet talousarvioluokituksen mukaan suunnilleen puoleen lähinnä liikelaitostamisen vuoksi. Edellinen suuri muutos tässä suhteessa oli valtion rakennustoiminnan liikelaitostaminen vuoden 1999 alusta lukien, ja kertomusvuonna valmistauduttiin

Kuvio 5.

10. Valtiontalouden kassamenot¹⁾ menolajeittain

Menolaji	1998	1999	2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa			2000/99 %
Kulutusmenot	55 227	56 243	59 389	6
Eläkkeet.....	13 358	13 874	14 399	4
Puolustusvoimien kaluston hankkiminen.....	4 809	3 870	3 686	-5
Muut kulutusmenot.....	37 060	38 499	41 305	7
Siirtomenot	102 878	103 618	107 892	4
Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.....	29 452	29 344	31 224	6
Valtionavut elinkeinolämälle.....	14 791	15 411	17 820	16
Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille.....	37 340	37 082	36 026	-3
Siirrot budjetin ulkopuolisille tileille.....	7 381	7 270	8 001	10
Erittelemättömät siirrot kotimaahan.....	5 620	5 607	5 771	3
Siirrot ulkomaille.....	8 295	8 903	9 050	2
Sijoitusmenot	14 994	14 144	14 274	1
<i>Reaalisijoitukset</i>	<i>3 451</i>	<i>2 834</i>	<i>2 823</i>	<i>0</i>
Kaluston hankinta.....	391	298	524	76
Talonrakennukset.....	1 070	588	538	-9
Maa- ja vesirakennukset.....	1 990	1 947	1 761	-10
<i>Lainat ja muut finanssisijoitukset</i>	<i>11 543</i>	<i>11 310</i>	<i>11 451</i>	<i>1</i>
Valtion varoista myönnettävät lainat.....	10 496	9 566	10 213	7
Muut finanssisijoitukset.....	1 047	1 745	1 238	-29
Muut menot	31 525	31 438	34 146	9
Valtionvelan korot ja indeksikorotukset.....	31 537	31 341	34 178	9
Muut ja erittelemättömät menot.....	6	94	-27	.
Varastojen muutos (kasvu +).....	-18	2	-5	.
Valtionvelan nettokuoletukset	-	20 293	26 788	32
YHTEENSÄ	204 624	225 735	242 489	7

¹⁾ Valtion talousarviotalouden tilinpäätöksen mukaiset menot ja rahastojen menot (pl. talousarvion ja rahastojen väliset siirrot) lisättyinä siirrettyjen määrärahojen ja menorästien kannan muutoksilla ja vähennettynä erällä maksusuorituksia edustamattomilla erillä.

jo tielaitoksen uudistamiseen vuoden 2001 alusta lukien. Investointimenojen kehitykseen on vaikuttanut merkittävästi myös yksityisen rahoituksen ja jälkirahoitusmenettelyn käyttöön ottaminen, josta esimerkkinä viime aikojen suurin, v. 1999 valmistunut Järvenpää-Lahti moottoritiehanke. Sen rakennustöistä aiheutuneiden ylläpitokustannusten ja yksityisrahoitussopimuksesta aiheutuvien menojen maksut alkoivat kertomusvuonna. Budjetin taloustoimiluokituksessa suuri osa kone- ja laiteinvestoinneista sisältyy toimintamenoihin (kulutusmenoihin). Kansantalouden tilinpidon mukaan valtion investoinnit yhteensä vähenivät kertomusvuonna kiintein hinnoin 4 % edellisestä vuodesta, ja olivat runsas 5 % pienemmät kuin v. 1990. Valtion finanssisijoitukset kasvoivat nimellisesti prosentin. Aravalainojen maksatukset lisääntyivät 9 prosentilla 3,8 mrd. markkaan. Kertomusvuonna myönnettyt uudet asuntolainat lisääntyivät lähes 14 % edellisen vuoden tuntuvan supistumisen jälkeen. Muut finanssisijoitukset vähenivät edellisvuoden korkeahkon vertailutason vuoksi.

Muut menot

Valtion nettokorkomenot kasvoivat 9 %. Korkomenot on merkitty budjettiin vuodesta 1997 alkaen nettomääräisinä, ja tätä menettelyä noudatettiin vielä kertomusvuonna. Maksettuja korkomenoja vähentäviä nettoutuseriä ovat emissiovoitot (lainan nimelliskoron ja markkinakoron erotus) sekä erät korkotulot. Korkomenoihin sisällytetään myös niitä lisäävät emissioalennukset sekä pääomatappiot, joita voi syntyä konversioiden tai lainan ennaikaisen takaisinmaksun yhteydessä. Vuonna 2000 erityisesti pääomatappioiden kasvu lisäsi nettomääräisiä korkomenoja tuntuvasti. Vuodesta 2001 alkaen ns. velanhallintakustannukset siirrettiin uuteen pääluokkaan valtionvelan nettokuoletusten yhteyteen, mikä selkiyttää velanhoidokustannusten hallintaa ja niiden kehityksen arviointia. Bruttomääräisinä korkomenot, ts. korot ilman pääomatappiota ym. velanhallintamenoja vähenivät 3½ % heijastellen velkakanan kääntymistä laskuun. (ks. lähemmin luku 2.5. Valtionvelka).

2.3. VALTIONTALouden TASAPAINO

Vuoden 2000 talousarvioesityksen ylijäämä (tulot miinus menot ilman nettokuoletuksia) oli 6,0 mrd. mk. Eduskuntakäsittelyssä esityksen menojen loppusumma nousi 0,7 mrd. mk, josta 0,3 mrd. mk aiheutui eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentamisesta, mikä vastaavasti nosti valtion rahoitusosuutta. Kun tulojen arvioita voitiin nostaa saman verran, ylijäämä pysyi lähes esityksen suuruisena. Eduskunta korotti mm. tulo- ja varallisuusveron tuottoarviota noin 1 mrd. markalla, mutta alensi valmisteverojen tuottoa siten, että verotulojen arvio nousi nettomääräisesti 0,5 mrd. mk hallituksen esityksestä. Hyväksytyin budjetin tulot olivat 5 % suuremmat kuin edellisen vuoden varsinaisessa budjetissa. Talousarvion menot, ilman nettokuoletuksia, olivat vajaa 3 % suuremmat kuin vastaavasti edellisenä vuonna.

Kertomusvuonna annettiin kolme lisätalousarviota, joihin merkittiin lisämäärärahoja, ilman nettokuoletuksia, yhteensä 9,4 mrd. mk. Menojen lisäyksestä 5,7 mrd. mk - kolme viidennestä aiheutui velanhoidomenojen kasvusta. Tästä valtaosa oli ensimmäiseen lisäbudjettiin merkittävät valtionvelan konversioista ja takaisinostoista aiheutuneita pääomatappioita, joilla alennetaan tulevia korkomenoja ja muita velanhoidon kustannuksia. Muita suurempia menokohteita olivat liikenneministeriölle lähinnä perustienpitoon, tieverkon jälkirahoitus- kokonaisrahoitushankkeisiin sekä radanpitoon myönnettyt, yhteensä 1,2 mrd. markan lisävarat. Lisäbudjettiin otettiin myös palkankorotuksiin tarvittut vajaaan 0,5 mrd. markan määrärahat. Lisätalousarvioissa tuloihin budjetoitiin yhteensä 31,7 mrd. markan lisätulot, josta 11,2 mrd. mk verotuloihin, 10,4 mrd. mk nettotuloihin lähinnä Sonera-Yhtymä Oyj:n osakkeiden myynnistä ja 9,0 mrd. mk kumulatiivisen tilinpäätösylijäämän käyttöä (ks. luku 2.1.). Lisätulojen ansiosta nettokuoletuksia voitiin lisätä lisäbudjeteissa yhteensä 22,3 mrd. markalla, kun varsinaisessa budjetissa hyväksytty määrä oli 5,9 mrd. mk.

Tilinpäätöksen mukaan valtion tulot ilman lainottoa olivat 6,8 mrd. mk pienemmät kuin budjetoidut, ja menot (ilman nettokuoletuksia) vastaavasti 2,5 mrd. mk pienemmät. Tilinpäätöksen mukainen rahoitusylijäämä (ilman nettokuoletuksia) oli siten 4,3 mrd. mk pienempi kuin budjetoitu eli 23,9 mrd. mk. Ero aiheutui pääasiassa siitä, että talousarvion tuloihin sisältyi 9 mrd. mk kumulatiivisen tilinpäätösylijäämän käyttöä. Nettokuoletukset olivat tilinpäätöksen mukaan 28,2 mrd. mk.

Talousarvion talouden kassatulot olivat 1,3 mrd. mk suuremmat kuin tilinpäätöksen mukaiset tu-

lot, mikä aiheutui tulojärjestelmien supistumisesta. Kassamenot ilman nettokuoletuksia nousivat 1,8 mrd. mk tilinpäätöksen menoja suuremmiksi. Tämä aiheutui edellisiltä vuosilta siirtyneiden menojen, mm. EU:n osittain rahoittamien projektihankkeiden maksatuksista (menorästien ja siirtomäärärahojen kannan supistumisesta, ks. liite 2.) Talousarvion talouden kassatulot kasvoivat 6½ %; ilman osakemyyntituloja kasvu oli 12 %, sillä ne supistuivat miltei puoleen edellisvuotisista. Kassamenot ilman nettokuoletuksia lisääntyivät 3½ %.

Valtion talouden kassatuloihin ja -menoihin sisällytetään budjettitalouden lisäksi budjetin ulkopuoliset valtion rahastot. Rahastojen tulot vähenivät vajaan kymmenyksen mm. lainojen takaisinmaksujen supistumisen vuoksi. Myös rahastojen menot vähenivät selvästi, kun siirtoja Valtion eläkerahastosta budjetin katteeksi vähennettiin eläkerahaston kartuttamiseksi. Rahastotalouden ylijäämä kasvoikin erityisesti tästä syystä edelleen selvästi (taulukko 11).

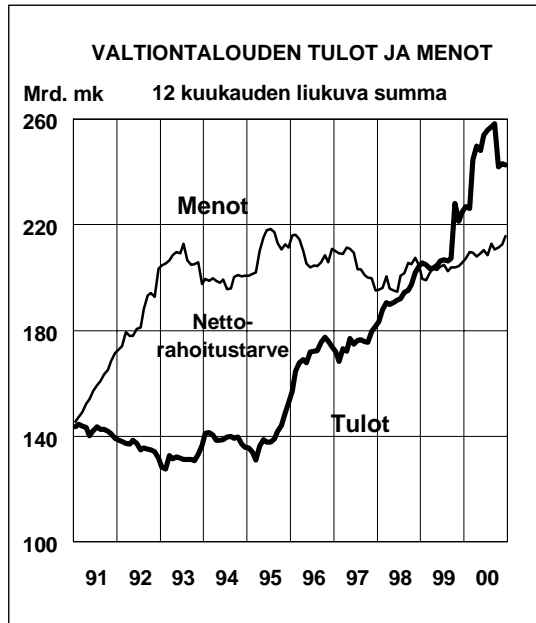
11. Talousarvion ulkopuoliset valtion rahastot

	1998	1999	2000
	Miljoonaa markkaa		
Verotulot ¹⁾	328	363	343
Sekalaiset tulot	2 851	3 124	2 903
Eläkemaksut	5 269	6 389	6 778
Korkotulot	3 604	3 593	3 338
Siirrot talousarviosta	820	645	131
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	12 872	14 114	13 493
Lainojen takaisinmaksut	9 976	11 917	10 423
Tulot yhteensä	22 847	26 031	23 915
Kulutusmenot	570	691	849
Siirtomenot	2 880	2 768	4 753
Reaalisijoitukset	21	3	5
Korkomenot	2 672	2 655	2 662
Siirrot talousarvioon	6 500	8 570	2 456
Muut menot	-	-	-
Menot pl. rahoitustaloustoimet	12 643	14 687	10 725
Lainananto	10 160	8 554	9 793
Muut finanssisijoitukset	11	10	0
Finanssisijoitukset yhteensä	10 171	8 564	9 793
Menot yhteensä	22 814	23 252	20 518
Tuloylijäämä (+)	228	-573	2 768
Nettorahoitusylijäämä (+)....	33	2 780	3 398

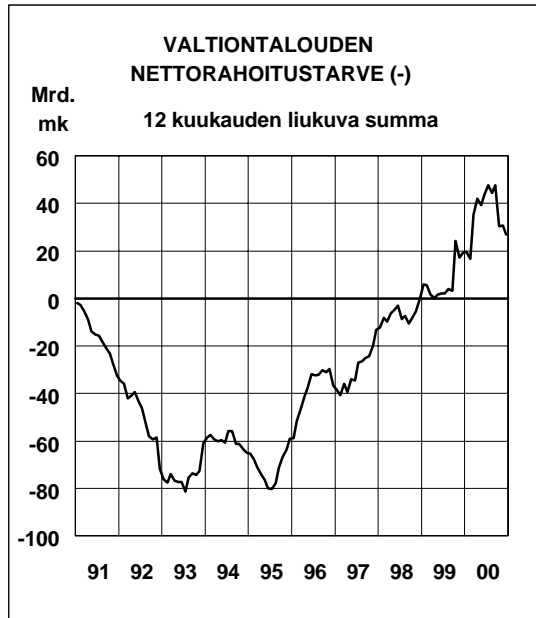
¹⁾ Huoltovarmuusmaksu ja öljynsuojamaksut sekä palosuojelumaksu v. 2000.

Koko valtiontalouden kassatulot olivat 242,6 mrd. mk, ja ne kasvoivat 8 % vuodesta 1999. Menot olivat yhteensä 215,7 mrd. mk, ne kasvoivat nimellisesti 5 % ja reaalisesti vajaa pari prosenttia. Valtion menojen keskimääräinen hinta nousi kertomusvuonna viime vuosiin verrattuna

Kuvio 6.

Kuvio 7.

tavanomaista enemmän ansiokehityksen, kuluttajaintojen ja myös investointien hintojen nousun tilapäisen kiihtymisen vuoksi. Valtiontalouden kassaperusteinen ylijäämä oli kertomusvuonna 26,9 mrd. mk. Ylijäämä oli kertomusvuonna suurempi kuin koskaan 1960-luvulta alkaen. Myös kansantuotteeseen suhteutettuna ylijäämä oli poikkeuksellisen suuri eli 3,3 %. Edellisen kerran ylijäämä oli suhteellisesti suurimmillaan v. 1973, 2,4 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Ylijäämä käytettiin velan lyhentämiseen, ja valtiontalouden tasolla, rahastot mukaan luettuina, nettokuoletukset olivat 26,8 mrd. mk. Osakemyyntitulo-

12. Valtiontalouden tasapaino

	1998	1999	2000
	Miljoonaa markkaa		

Talousarviotalous

Tulot ilman rahoitus- taloustoimia	191 553	211 036	225 170
Menot ilman rahoitus- taloustoimia	191 370	192 517	200 678
Tuloylijäämä (+)	183	18 519	24 492

Takaisin maksettavat lainat	776	683	631
Lainananto ja muut finanssisijoitukset	-1 373	-2 746	-1 658
Finanssisijoitukset, netto ...	-596	-2 063	-1 028
Nettorahoitusylijäämä (+).	-414	16 456	23 464

Rahastotalous

Tulot ilman rahoitus- taloustoimia	12 872	14 114	13 493
Menot ilman rahoitus- taloustoimia	12 643	14 687	10 725
Tuloylijäämä (+)	228	-573	2 768

Takaisin maksettavat lainat	9 976	11 917	10 423
Lainananto ja muut finanssisijoitukset	-10 171	-8 564	-9 793
Finanssisijoitukset, netto ...	-195	3 353	630
Nettorahoitusylijäämä (+).	33	2 780	3 398

Valtiontalous¹⁾

Tulot ilman rahoitus- taloustoimia	193 492	212 078	231 509
Menot ilman rahoitus- taloustoimia	193 081	194 132	204 249
Tuloylijäämä (+)	411	17 946	27 259

Takaisin maksettavat lainat	10 752	12 600	11 053
Lainananto ja muut finanssisijoitukset	-11 543	-11 310	-11 451
Finanssisijoitukset, netto ...	-791	1 290	-398
Nettorahoitusylijäämä (+).	-380	19 236	26 862

¹⁾ Talousarviotalouden ja rahastojen tuloja ja menoja ei voi sel-
laisinaan laskea yhteen keskinäisten siirtojen vuoksi.

jen käyttäminen pääasiassa velan lyhentämiseen ei vaikuttanut valtion nettovarallisuuteen, vaan taseiden loppusummat alenivat näiltä osin.

Valtiontalouden rahoitusasema kertomusvuonna osoittautui paremmaksi kuin budjettia laadittaessa ennakoitiin. Keskeisinä syinä tähän olivat ennustettua suuremmat yhteisöveron ja pääomatuloista perittävien verojen tuotot, ja myös osinkotuloja kertyi alun perin ennakoitua enemmän. Työttömyyden kehitys vastasi suurin piirtein ennakoitua eikä tästä aiheutunut odottamattomia lisäkustannuksia. Lisäbudjettien määrärahat (mm. velanhallintamenot ja liikenneinvestoinnit) voitiin rahoittaa kasvaneilla verotuloilla. Osakemyyntitulot voitiin siten käyttää velan lyhentämiseen. Valtionvelka oli vuoden 2000 lopussa 377,2 mrd. mk, mikä oli 48,0 % kokonaistuotantoon suhteutettuna. Korkeimmillaan valtion velkaantuneisuus eli velan suhde bruttokansantuotteeseen oli vuoden 1996 lopussa, 67,1 %. Valtion lyhytaikai-

set sijoitukset kasvoivat hieman ja olivat kertomusvuoden lopussa 38,6 mrd. mk.

Valtion talouden vahvistuminen jatkui kertomusvuonna hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Kansantalouden tilinpidon mittaustavalla valtion talous muuttui ylijäämäiseksi, peräti 3,3 % suhteessa kansantuotteeseen. Tilinpidon laskelmissa omaisuuden myynti ei vaikuta rahoitustasapainoon, toisaalta myöskään velanhallinnan pääomatappiot eivät heikennä sitä. Kansantalouden tilinpidon rahoitusylijäämä oli kertomusvuonna sattumalta yhtä suuri kuin valtiontalouden kasalaskelmien mukainen nettorahoitusylijäämä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuosina 1993 ja 1994 valtionhallinnon suhteellinen alijäämä nousi miltei 11 prosenttiin. Hallituksen ilmoittama tavoite valtiontalouden rakenteellisesta rahoitusylijäämästä toteutui ennakoituakin paremmin v. 2000, joskin osa ylijäämästä voidaan arvioida suhdanneluonteiseksi.

2.4. EUROOPAN UNIONIN JA SUOMEN VÄLISET RAHAVIRRAT¹

Vuoden 1995 alussa Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi. Siitä alkaen Suomen valtio on maksanut EU:lle vuosittain maksuosuuksia ja saanut varoja EU:n hyväksymiin ohjelmiin ja tarkoituksiin.

Nettomaksajatarkastelun rinnalla tulee aina arvioida myös jäsenyyden muita vaikutuksia. Jäsenyydestä aiheutunut hallintotyö on lisännyt henkilöstömäärää ja hallintokustannuksia. EU-jäsenyyden edut ovat kasvaneen ulkoisen turvallisuuden ohella mm. pääsy laajoille sisämarkkinoille ja niitä koskevaan päätöksentekoon sekä EMU-jäsenyyteen. Suomen parempi tunnettavuus vaikuttaa kansainväliseen kauppaan, matkailuun, kulttuurielämään jne. Nämä edut ovat todellisia vaikkakin vaikeasti mitattavia.

Suomen valtio on maksanut EU:lle vuosittain maksuosuuksina laskennalliseen arvonlisäveropohjaan sekä bruttokansantuloon perustuvia maksuja. Laskennallinen arvonlisäveropohja on kaikissa jäsenmaissa sisällöltään samanlainen riippumatta siitä, millaisiksi todelliset arvonlisäveropohjat ovat muodostuneen esimerkiksi jäsenyysneuvotteluissa. Vuosina 1995-2000 näitä maksuosuuksia on maksettu 4,2-6,5 mrd. mk vuodessa, yhteensä 33,4 mrd. mk. Näiden lisäksi Suomi on maksanut jäsenosuutensa EU:n talousarvion ulkopuolisille yhteisöille: Euroopan hiili- ja teräsyhteisölle (EHTY), Euroopan kehitysrahastolle (EKR) ja Euroopan investointipankille (EIP). Vuosina 1995-2000 näitä jäsenosuuksia on maksettu yhteensä 1,5 mrd. mk. Suomen maksut EU:lle ovat olleet vuosittain 2½-3 % valtiontalouden menoista.

Vastineeksi Suomi on saanut EU:lta varoja EU:n hyväksymiin tarkoituksiin valtion talousarviolouuteen ja eräisiin talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin sekä valtiontalouden ohi suoraan paikallishallinnolle ja yksityiselle sektorille. Näitä varoja on saatu rakennerahastoista, maatalouden

ohjaus- ja tukirahaston tukiosastolta ja muualta EU:n talousarviosta.

Vuosina 1995-2000 valtiontalouteen on saatu yhteensä 34,1 mrd. mk, mistä maatalouden osuus oli 22,1 mrd. mk eli 65 %. EU:lta saatujen varojen osuus valtiontalouden tuloista ilman lainanottoa on vaihdellut runsaasta 2 prosentista runsaaseen 3 prosenttiin. EU:n talousarvion loppusumma on ollut samaa suuruusluokkaa suhteessa jäsenvaltioiden julkisiin menoihin. EU:lta saatujen varojen merkitys on valtiontalouden ja kansantalouden kannalta vähäinen, mutta alueellisesti ja rakenteellisesti niillä on todellista merkitystä. Monista lähinnä teknisluonteisista syistä EU:lta saadut varat ovat kertyneet hitaammin kuin mitä Suomen valtio on niitä maksanut EU:n nimissä eteenpäin. Erotuksen valtio on rahoittanut omalla lainanotollaan. EU maksaa aikanaan kaikki Suomelle kuuluvat varat.

Valtiontalouden kassaperusteista nettomaksaja-asemaa tarkasteltaessa voidaan todeta Suomen vuosina 1995-2000 olleen nettosaaja kolmena vuonna ja nettomaksaja samoin kolmena vuonna. Tuona tarkastelukautena valtiontalous oli nettomaksaja yhteensä 0,8 mrd. mk. On luonnollista, että Suomi osallistuu EU:n hallintokuluihin ja on taloudellisesti kehittyneenä maana muutoinkin nettomaksaja.

¹ Esitetyt tiedot perustuvat valtiovarainministeriön asettaman työryhmän muistioon "EU-rahavirrat Suomessa 1995-2000" (<http://www.vn.fi/vm>). Valtiovarainministeriön budjettiosasto on myös vuosittain tarkastellut EU:n ja Suomen välisiä rahavirtoja. Budjettiosaston perinteinen tarkastelu käyttää suoriteperusteisia lähinnä tilinpäätöksen lukuja. Se ei sisällä kaikkia valtiontalouden EU:lta saamia tuloja (esim. nettobudjetoituidulle menomomentteille saatuja varoja). Toisaalta se sisältää ns. EU:n traditionaaliset omat varat, joita ovat lähinnä EU:n ulkopuolelta Suomeen tulleesta tuonnista kannetut tullit sekä eräät maatalouteen liittyvät maksut. Näistä tulleista ja maksuista valtio luopui Suomen liittyessä Euroopan unioniin. Kirjausperusteen ja kattavuuden erilaisuudesta johtuu, että nämä kaksi laskelmaa päätyvät erilaisiin nettomaksaja-asemiin, jotka eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

13. Rahavirrat EU:n ja Suomen valtiontalouden välillä, milj. mk (kassalaskelma)

	1995	1996	1997	1998	1999	Yhteensä	2000 ⁴⁾	Yhteensä
Tulot EU:lta valtion talousarviotalouteen								
Euroopan sosiaalirahastolta (ESR)	379	59	857	456	442	2 192	1 196	3 388
EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosastolta (EMOTRO-O)	300	353	772	207	432	2 064	1 107	3 171
Euroopan aluekehitysrahastolta (EAKR)	174	160	502	645	374	1 855	989	2 844
EU:n kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineeltä (KOR)	13	31	0	79	10	132	28	160
Rakennerahastoilta yhteensä	865	603	2 131	1 387	1 258	6 244	3 319	9 563
EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastolta (EMOTRO-T)	50	3 110	2 482	2 526	2 569	10 737	3 562	14 299
Talousarvion tuloihin muualta EU:n talousarviosta ¹⁾	2 788	960	513	318	140	4 719	156	4 875
Talousarvion nettobudjetoituihin menoihin EU:n talousarviosta ²⁾	24	49	57	239	276	645	284	930
Talousarviotalouteen yhteensä	3 727	4 722	5 183	4 469	4 243	22 345	7 322	29 667
Tulot EU:lta valtion rahastotalouteen								
EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastolta Maatalouden interventiorahastoon saadut tulot	407	703	826	795	795	3 526	728	4 254
EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosastolta Maatilatalouden kehittämisrahastoon saadut tulot	-	6	51	-	14	71	152	222
Rahastotalouteen yhteensä	407	709	877	795	809	3 597	880	4 477
EU:LTA SUOMEN VALTIONTALOUTEEN YHTEENSÄ								
	4 134	5 431	6 060	5 265	5 052	25 942	8 202	34 144
Suomen valtion talousarviotaloudesta EU:n talousarvioon								
Suomen maksusuodet EU:lle ³⁾	4 298	4 738	5 377	5 986	6 487	26 887	6 547	33 434
Suomen valtion talousarviosta EU:n talousarvion ulkopuolisille EU:n yksiköille								
Suomen vuosimaksu Euroopan hiili- ja teräs-yhteisölle (EHTY)	34	34	-	-	-	68	-	68
Suomen maksut Euroopan kehitysrahastolle (EKR)	-	-	-	97	32	129	32	160
Suomen maksut Euroopan investointipankille (EIP)	484	506	249	-	-	1 239	-	1 239
EU:n talousarvion ulkopuolelle yhteensä ...	518	540	249	97	32	1 435	32	1 467
SUOMEN VALTION TALOUSARVIOSTA EU:LLE YHTEENSÄ								
	4 816	5 278	5 626	6 083	6 519	28 322	6 579	34 900
NETTO	-682	153	434	-818	-1 467	-2 380	1 623	-757

¹⁾ Sisältää mm. EU:n traditionaalisten varojen kantopalkkiot ja siirtymäkorvaukset.

²⁾ Kolmen ensimmäisen vuoden tiedot perustuvat kyselyihin eivätkä välttämättä ole kattavia. Kolmen viimeisen vuoden tiedot perustuvat liikekirjanpitoon. Aikaa myöten on opittu käyttämään hyväksi EU:n tarjoamia mahdollisuuksia, mikä osaltaan selittää aikasarjan kasvua.

³⁾ Arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuva maksu.

⁴⁾ Vuoden 2000 tiedot sisältävät vanhan ja uuden ohjelmakauden tietoja.

2.5. VALTIONVELKA

Valtionvelka oli vuoden 2000 päättyessä nimellisarvoltaan 377 165 milj. mk, kun sulautetaan valtion sisäiset velat. Sulauttamaton velka, josta valtio on vastuussa veronmaksajille, oli 394 821 milj. mk (ilman alla olevissa taulukoissa olevaa oikaisuerää ja reposalkkua). Vuotta aiemmin valtionvelka oli 404 618 milj. mk. Vähennys oli 27 453 milj. mk eli 6,8 %. Vuonna 1999 velka väheni 2,5 %. Velan markkina-arvo oli vuoden 2000 lopussa 413 mrd. mk. Ulkomaisen velan osuus oli kertomusvuoden päättyessä 15 % eli yhtä prosenttiyksikköä pienempi kuin vuotta aiemmin.

Talousarviotalouden bruttolainanotto v. 2000 oli 152 045 milj. mk ja nettokuoletukset 28 200 milj. mk. Talousarviotalouden velan hoitomenot ilman kuoletuksia olivat yhteensä 33 227 milj. mk. Korot olivat kertomusvuonna 32 117 milj. mk ja lainojen liikkeeseenlasku-, lunastus- ym. palkkiot ja kulut 1 110 milj. mk.

Kertomusvuoden päättyessä velkakannan keskimääräinen nimelliskorko oli 6,2 % ja keskimääräinen takaisinmaksuaika 4 v. 6 kk. Mikäli kaikki toteutuneet ja ennakoitujen lainakustannukset muu-

tetaan vuotuisiksi koroksi, efektiivinen keskimarkko oli 6,6 %.

Efektiiviset kustannukset on laskettu ottamalla huomioon kaikki toteutuneet kustannukset (myös valuuttakurssimuutokset) ja tarkasteluhetken jälkeen erääntyvät korot ja kuoletukset. Valuuttakursseina on käytetty tarkasteluajankohdan kurssija, minkä vuoksi kustannukset eivät sisällä tulevien valuuttakurssimuutosten vaikutuksia.

2.5.1. Ulkomainen valtionvelka

Ulkomainen valtionvelka väheni kertomusvuonna 135 892 milj. markasta 57 022 milj. markkaan. Uusia ulkomaisia lainoja ei nostettu lainkaan. Vuoden 1999 lopussa ulkomaisena velkana tilastoidut euron osavaluutattaiset lainat, yhteensä 70 229 milj. mk, siirrettiin 1.1.2000 kotimaiseen velkaan. Kuoletuksia maksettiin 10 157 milj. mk. Valuuttakurssien muutosten nettovaikutus kertomusvuoden aikana lisäsi ulkomaista velkaa 1 516 milj. markalla. Ulkomaisen velan nettovähennys tilastosiirto mukaan lukien oli 78 870 milj. mk eli

14. Valtionvelka¹⁾

	1996	1997	1998	1999	2000	Muutos 2000/99 %
	Miljoonaa markkaa					
KOTIMAINEN VELKA	232 779	262 045	275 404	287 201	337 799	18
Pitkäaikainen velka	194 887	231 421	259 847	278 994	308 674	11
Talousarviotalouden velka	179 559	208 003	233 204	252 353	286 691	14
Rahastotalouden velka	15 328	23 418	26 643	26 641	21 983	-17
Lyhytaikainen velka	37 892	30 624	15 557	8 207	29 125	.
Talousarviotalouden velka	37 620	27 258	15 339	7 954	24 543	.
Rahastotalouden velka	272	3 366	218	253	4 582	.
ULKOMAINEN VELKA	175 008	168 556	157 350	135 892	57 022	-58
Pitkäaikainen velka	175 008	168 556	157 350	135 892	57 022	-58
Talousarviotalouden velka	160 353	166 121	155 834	134 632	57 022	-58
Rahastotalouden velka	14 655	2 435	1 516	1 260	-	.
YHTEENSÄ	407 787	430 601	432 754	423 093	394 821	-7
Oikaisuerä ²⁾	-12 300	-12 417	-12 417	-12 686	-9 686	
Reposalkku ³⁾	-2 350	-3 350	-5 350	-5 789	-7 970	
VALTIONTALOUDEN VELKA	393 137	414 834	414 987	404 618	377 165	-7

¹⁾ Vuoden lopussa.

²⁾ Vuonna 1996 vähennetty valtion eläkerahastolta otettu velka.

Vuosina 1997-2000 vähennetty valtion eläkerahastolta ja valtion ydinjätehuoltorahastolta otettu velka.

³⁾ Vähennetään sisäisenä velkana. Tilastointitavan muutos v. 2000.

15. Valtionvelka lainatyypeittäin

	Velka 31.12. 1999	Nostot	Kuole- tukset	Tilasto- siirrot	Valuutta- kurssien muutokset	Velka 31.12. 2000	Netto- korot
	Miljoonaa markkaa						
KOTIMAINEN VELKA	287 201	160 788	180 416	70 229	-3	337 799	30 163
Pitkäaikainen velka	278 994	43 822	84 369	70 229	-2	308 674	29 714
- yleisöobligatiolainat	262 511	43 822	79 803	61 976	-2	288 504	28 385
- muut joukkovelkakirjalainat	1 297	-	1 368	2 728	-	2 657	214
- velkakirjalainat	15 186	-	3 198	5 525	-	17 513	1 115
Lyhytaikainen velka	8 207	116 966	96 047	-	-1	29 125	449
- velkasitoumukset	7 954	52 719	31 713	-	-1	28 959	426
- rahoitustodistukset ja velkakirjat	253	288	375	-	-	166	7
- lyhytaikaiset luotot	-	63 959	63 959	-	-	-	16
ULKOMAINEN VELKA	135 892	-	10 157	-70 229	1 516	57 022	4 425
Pitkäaikainen velka	135 892	-	10 157	-70 229	1 516	57 022	4 425
- obligatiolainat	109 498	-	6 162	-61 976	1 010	42 370	3 411
- muut joukkovelkakirjalainat	13 437	-	2 983	-2 728	605	8 331	632
- velkakirjalainat	12 957	-	1 012	-5 525	-99	6 321	382
YHTEENSÄ	423 093	160 788	190 573	-	1 513	394 821	34 588
Oikaisuerä ¹⁾	-12 686		-3 000			- 9 686	-601
Reposalkku ²⁾	-5 789					-7 970	-355
VALTIONTALouden VELKA ...	404 618		187 573			377 165	33 632

¹⁾ Vähennetty valtion eläkerahastolta ja valtion ydinjätehuoltorahastolta otettu velka ja tapahtumat.

²⁾ Vähennetty lainaustoimintaa varten emitoidut omat viitelainat

16. Valtionvelan keskimääräiset efektiiviset kustannukset ja nimelliskorot, %

Vuosi	Kotimainen		Ulkomainen		Koko velka	
	Efektiiviset kustannukset	Nimellis- korko	Efektiiviset kustannukset	Nimellis- korko	Efektiiviset kustannukset	Nimellis- korko
1996	7,5	7,5	6,8	7,0	7,2	7,2
1997	7,2	7,5	7,3	6,8	7,2	7,2
1998	6,6	7,1	6,7	6,2	6,6	6,8
1999	6,4	7,0	8,3	6,5	6,7	6,9
2000	6,3	6,0	8,4	6,5	6,6	6,2

58 %. Korkoja maksettiin nettomääräisesti 4 425 milj. mk eli 4,3 % enemmän kuin v. 1999.

Kertomusvuoden päättyessä ulkomaisesta velkakannasta oli 74 % obligatiolainoja, 15 % muita joukkovelkakirjalainoja ja 11 % velkakirjalainoja.

Ulkomaisen valtionvelan keskimääräinen takaisinmaksuaika vuoden 2000 lopussa oli 4 v. 11 kk eli 3 kk lyhempi kuin vuotta aikaisemmin. Velasta 66 % eli 37 636 milj. mk maksetaan takaisin kuoleusehtojen mukaisesti seuraavan viiden vuoden kuluessa. Kuoletuksia erääntyy maksettavaksi 5-10 vuoden kuluttua 14 944 milj. mk ja sen jälkeen 4 442 milj. mk.

Eri valuuttojen osuudet ulkomaisesta velkakannasta kertomusvuoden päättyessä olivat seuraavat:

GBP	26 %	USD	35 %
CHF	11 %	JPY	28 %

Kertomusvuoden päättyessä ulkomaisen valtionvelan pääoman markkavasta-arvolla painotettu nimellinen keskimääräinen korko, 6,52 %, oli 0,01 prosenttiyksikköä edellisvuotista korkeampi. Mikäli toteutuneet valuuttakurssien muutokset ja lainakustannukset muutetaan vuotuisiksi koroksi, oli todellinen keskimääräinen korko 8,42 %; se on laskettu

17. Velkakannan keskimääräinen takaisinmaksuaika vuoden lopun kannan mukaan

Vuosi	Kotimainen velka	Ulkomainen velka	Koko velka
1996	4 v 0 kk	4 v 11 kk	4 v 5 kk
1997	4 v 5 kk	5 v 1 kk	4 v 8 kk
1998	4 v 10 kk	5 v 4 kk	5 v 0 kk
1999	4 v 5 kk	5 v 2 kk	4 v 6 kk
2000	4 v 5 kk	4 v 11 kk	4 v 6 kk

vuodenlopun valuuttakurssien mukaan ja on siis tulevien lainakustannusten osalta ennuste, joka muuttuu valuuttakurssikehityksen mukaisesti.

2.5.2. Kotimainen valtionvelka

Vuonna 2000 sulauttamaton kotimainen valtionvelka kasvoi 287 201 milj. markasta 337 799 milj. markkaan. Uusia lainoja otettiin 160 788 milj. mk ja kuoletuksia maksettiin 180 416 milj. mk. Ulkomaaisesta velasta siirrettyjen euron osavaluuttaisten lainojen määrä lisäsi kotimaista velkakantaa 70 229 milj. markalla. Pitkäaikaista velkaa nostettiin 43 822 milj. mk ja kuoletettiin 84 369 milj. mk. Uusien pitkäaikaisten lainojen alin nimelliskorko oli 3,75 % ja ylin 5,75 %, laina-ajat vaihtelivat kolmesta vuodesta kymmeneen vuoteen.

Talousarviontalouteen nostettiin 3-10 vuoden sarjaobligaatilainoja yhteismäärältään 42 447 milj. mk.

Valtio tarjosi sijoittajille mahdollisuuden vaihtaa vuosina 2001 ja 2004 erääntyviä sarjaobligatioita maturiteetiltaan pidempiaikaisiin sarjaobligatioihin. Konversioissa emittoitiin yhteensä 12 718 milj. mk.

Valtio osti ennaikaisesti takaisin vuosina 2001, 2004, 2006 ja 2010 erääntyviä sarjaobligaatilainoja yhteensä 26 231 milj. markan arvosta. Lisäksi ostettiin markkinoilta takaisin euron osavaluuttaisia lainoja yht. 3 994 milj. mk sekä maksettiin irtisanomisen perusteella takaisin DEM-määräinen laina 1 368 milj. mk.

Kertomusvuonna tehtiin kaikkiaan kymmenen koronvaihtosopimusta v. 2003 ja 2009 erääntyviin sarjaobligaatilainoihin.

Valtio laski liikkeeseen yhden yleisölle tarkoitettujen kolmen vuoden euromääräisen tuotto-obligaatilainan. Lainan korko oli 4,25 % ja emissio-kurssi vaihtuva. Laina emittoitiin kolmessa erässä ja sen määrä oli 1 375 milj. mk.

Lyhytaikaisia valtion velkasitoumuksia nostettiin talousarviontalouteen 44 265 milj. mk. Tähän sisältyi USD -määräinen velkasitoumus vasta-arvoltaan 66 milj. mk, joka vaihdettiin euromääräiseksi. Valtion vakuusrahastoa varten otettiin velkasitoumuksia 8 454 milj. mk. Vuoden lopussa velkasitoumuskanta oli 28 959 milj. mk eli 3,6-kertainen edellisvuoden lopun kantaan verrattuna. Valtion kassavaihteluiden tasaamiseksi valtio otti 1-4 päivän lyhytaikaista luottoa 63 959 milj. mk. Maatalouden Interventiorahaston rahoitustodistuksia otettiin 187 milj. mk sekä velkakirjoja 101 milj. mk. Niiden kanta oli vuoden lopussa 166 milj. mk.

Lainanotosta 81 % oli lainoja, joiden laina-aika on enintään 5 vuotta. Vastaava suhdeluku v. 1999 oli 91 %. Uusista lainoista 19 % oli sellaisia, joiden laina-aika on 10 vuotta.

Vuonna 2000 otettujen lainojen (pois lukien lyhytaikaiset luotot) keskimääräinen nimelliskorko oli 2,63 % ja keskimääräinen efektiivinen kustannus 4,88 %. Uusista lainoista 33 % oli nollakorkoisia valtion velkasitoumuksia.

Vuoden päättyessä kotimaisesta velkakannasta 91 % oli pitkäaikaisia ja 9 % lyhytaikaisia lainoja.

Kotimaisen valtionvelan keskimääräinen takaisinmaksuaika vuoden 2000 lopussa oli 4 v. 5 kk eli sama kuin edellisenä vuonna. Noin 59 %, 197 827 milj. mk, maksetaan kuoletusehtojen mukaisesti takaisin seuraavan viiden vuoden kuluessa. Kuoletuksia erääntyy maksettavaksi 6-25 vuoden kuluttua 139 972 milj. mk.

Kotimaisesta valtionvelasta maksettiin korkoja nettomääräisesti 30 163 milj. mk eli 9,7 % enemmän kuin edellisenä vuonna.

3. HALLINNON TULOKSELLISUUS

3.1. VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Toimintaympäristön olennaiset muutokset ja keskeisten tulostavoitteiden toteutuminen

Valtioneuvoston kanslian tehtävänä on varmistaa tasavallan presidentin ja valtioneuvoston päätöksenteon sujuvuus sekä pääministerin toimintaedellytykset tuottamalla poliittisia, toiminnallisia ja hallinnollisia palveluja.

Valtioneuvoston kanslia on avustanut pääministeriä valtioneuvoston toiminnan yleisessä johtamisessa ja ministeriöiden toiminnan yhteensovittamisessa. Valtioneuvoston kanslia huolehti valtioneuvoston toiminnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä valtioneuvoston ja kanslian oman organisaation kehittämisestä samoin kuin toiminnoista valtioneuvoston ja eduskunnan sekä tasavallan presidentin välillä.

Vuoden 2000 tammikuussa järjestettiin tasavallan presidentin vaalit. Vaalien lopputulos ei suoranaisesti vaikuttanut hallituksen toimintaan. Suomen tasavalta sai itsenäisyytensä ensimmäisen naispuolisen tasavallan presidentin.

Vuoden 2000 maaliskuun alusta voimaan tullut uusi perustuslaki, Suomen perustuslaki, sen

sijaan aiheutti tarpeen tarkistaa valtioneuvoston menettelytapoja. Laki vaikutti valtioelinten eli tasavallan presidentin, eduskunnan ja hallituksen välisiin valtasuhteisiin. Tasavallan presidentin päätöksenteko säädettiin pääosin riippuvaksi hallituksen ratkaisuehdotuksesta. Eduskunnan valta suhteessa muihin valtioelimiin vahvistui.

Uudessa perustuslaissa säädettiin ensimmäistä kertaa pääministerin tehtävistä. Lain 66 §:n mukaan pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja huolehtii valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta. Pääministeri johtaa asioiden käsittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa.

Pääministeri osallistui kahteen Eurooppa-neuvoston kokoukseen Portugalin puheenjohtajakaudella ja kahteen Ranskan kaudella. Pääministeri osallistui lisäksi EU-Afrikka -huippukokoukseen Kairossa. Pääministeri teki poikkeuksellisen paljon kahdenvälisiä työvierailuja EU-maihin. Vierailut liittyivät Nizzan Eurooppa-neuvostoon päättyneen hallitusten välisen konferenssin valmisteluihin.

Hallituksessa vaihtui vuoden 2000 aikana useita ministereitä. Hallitukseen tuli kolme uutta ministeriä eli sisäministeri, työministeri ja peruspalveluministeri. Kauppa- ja teollisuusministeri siirtyi ulkoasiainministeriksi ja työministeri kauppa- ja teollisuusministeriksi. Ministereiden välistä työnjakoa tarkistettiin neljä kertaa ja sijaisuuksia kuusi kertaa. Ministerivaliokuntien kokoonpanoa muutettiin neljä kertaa.

18. Valtioneuvoston määrärahat

PL 23	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Valtioneuvosto	22	22	22
Valtioneuvoston kanslia	100	106	106
Oikeuskanslerin virasto	12	13	13
Poliittisen toiminnan avustaminen	73	64	64
Valtioneuvoston muut menot	4	6	6
Yhteensä	211	211	211
Yksittäisiä merkittäviä määrärahoja:			
Puoluetuki	64,2	64,2	64,2
EU-avustukset	8,5	-	-
Kunniamerkit	2,5	2,8	2,6
Suomen sotasurmatutkimus 1914-1922	1,5	1,5	1,5
UKK:n muistomerkki	0,3	2,1	2,1

19. Toiminnan kustannukset

	1998	1999	2000
Toiminnan kulut, milj. mk	124,0	133,4	151,2
Pääomakustannukset, milj. mk	1,8	1,5	1,3
Kustannukset yhteensä, milj. mk	125,8	135,0	152,5
Henkilömäärä vuoden lopussa	234	245	279
Toiminnan kustannukset / henkilö, mk	537 783	550 872	546 610

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelman pohjalta koottu hallituksen hankesalkku päivitettiin kertomusvuonna kahdesti. Hallitusohjelman toteutumista esitellään tarkemmin hallituksen vuoden 2000 toimenpidekertomuksessa, jonka hallitus antoi eduskunnalle maaliskuussa 2001.

Hallitus päätti keväällä 2000 alueellisten tulevaisuusfoorumien järjestämisestä. Tilaisuuksia oli seitsemän, ja ne pidettiin elo-syyskuussa Sodankylässä, Turussa, Kajaanissa, Kotkassa, Vantaalla, Seinäjoella ja Kuopiossa. Kullakin tilaisuuksista oli omat teemansa. Valtioneuvoston kanslia järjesti tilaisuudet yhteistyössä eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan, ministeriöiden ja paikallisten toimijoiden kanssa. Tulevaisuusfoorumeissa osallistujia oli kaikkiaan noin 1 400. Alustajina ja panelisteina toimi valtioneuvoston jäsenten ohella kansanedustajia, asiantuntijoita ja alueellisia vaikuttajia. Yhteenvedo tulevaisuusfoorumeista ilmestyi VNK:n julkaisusarjassa.

Kertomusvuonna aloitettiin valtion toimintojen alueellista uudelleen sijoittamista koordinoiva työtyöryhmässä, jonka puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kanslian valtiosihteeri, joka toimii myös aluekehityksen ja seutuyhteistyön tehostamisen johtoryhmän varapuheenjohtajana.

Valtioneuvostolakia muutettiin perustuslakiuudistuksen yhteydessä. Tällöin tarkistaminen rajoitui vain välttämättömiin perustuslaista johtuneisiin tarpeisiin. Valtioneuvostolain uudistamisen tarve on todettu eduskunnan taholta perustuslakivaliokunnan mietinnössä v. 1998 (PeVM 10/1998). Lain kokonaisuudistuksen tarve on tullut ajankohtaiseksi myös sen vuoksi, että hallitus käynnisti kertomusvuoden aikana keskushallinnon kehittämishankkeen. Valtioneuvoston kanslia käynnisti kertomusvuonna erillisen selvityksen valtioneuvostolain muista kuin keskushallinnon kehittämishankkeesta johtuvista uudistustarpeista.

EU-sihteeristön siirron tavoitteeksi asetettiin hallitusohjelmassa Euroopan unionia koskevien asioiden valmistelun ja yhteensovittamisen tehostaminen. EU-sihteeristön sijoittamisella valtioneuvoston kansliaan 1.7.2000 lukien oli myös tarkoitus tukea uuden perustuslain veloitetta vahvistaa pääministerin roolia EU-politiikassa ja valtioneuvostolle kuuluvien asioiden koordinoinnissa. Pääministerille kuuluu EU-asioista ministerien välisen työnjaon mukaan Eurooppa-neuvostoon liittyvät asiat, valtioneuvoston kanslialle kuuluvia Euroopan unionin perussopimusten muuttamista koskevia asioita ja Euroopan unioniin liittyviä nimitysasioita. Muut valtioneuvoston EU-sihteeristölle kuuluvat asiat käsittelee kansliassa ministerinä ulkomaankauppaministeri. Tehtävien siirtäminen ei vaikuttanut muiden ministeriöiden kuin valtioneuvoston kanslian ja ulkoasiainministeriön toimialoihin.

EU-sihteeristön tehtävänä on EU-asioiden yhteensovittaminen sekä toimiminen EU-ministerivaliokunnan ja EU-asioiden komitean sihteeristönä. Valtioneuvoston EU-asioiden käsittely- ja yhteensovitusjärjestelmä muodostuu EU-ministerivaliokunnasta, EU-asioiden komiteasta sekä sen alaisista 39 valmistelujaostosta. EU-ministerivaliokunnan puheenjohtajana on pääministeri, EU-ministerivaliokunnan ja EU-asioiden komitean puheenjohtajana toimii EU-sihteeristön päällikkö. EU-sihteeristön virkamiehet ovat jäseninä jaostoissa.

Vuoden 2000 syyskaudella EU-sihteeristö keskittyi yhteensovitusjärjestelmän kehittämiseen pääministerin ja Eurooppa-ministerin alaisuudessa sekä tiiviissä yhteistyössä ministeriöiden kanssa. EU-asiain koordinointiin liittyvä ohjeistus uudistettiin. Samanaikaisesti otettiin myös tavoitteeksi Suomen EU-politiikan painopisteiden määrittely säännöllisin väliajoin sekä toiminnan ennakoivuuden, johdonmukaisuuden, aloitteellisuuden ja vaikuttavuuden parantaminen. Yhteistyössä ministeriöiden kanssa valmistettiin asiakirja Suomen EU-toiminnan painopisteistä syyskaudella 2000.

EU-sihteeristön vastuualueeseen kuuluvat myös Eurooppa-neuvoston kokousten valmistelut sekä EU:n yleinen kehittäminen ja institutionaaliset kysymykset. Nizzan Eurooppa-neuvostoon päättyneen hallitusten välisen konferenssin valmisteluissa EU-sihteeristöllä oli keskeinen rooli. EU-sihteeristö on lisäksi varmistanut yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa, että Suomella on ollut jatkuvasti valmius ottaa kantaa keskeisiin laajentamista koskeviin neuvottelukysymyksiin. EU-sihteeristö on myös vastannut sellaisista EU-asioista, jotka eivät ole kuuluneet muille ministeriöille. EU-sihteeristöllä on ollut vetovastuu sellaisten laaja-alaisen asioiden yhteensovittamisesta, joihin on liittynyt useiden ministeriöiden toimialtaan kuuluvia asioita.

Ensimmäisen puolen vuoden kokemukset EU-sihteeristön toiminnasta valtioneuvoston kansliassa osoittavat, että tavoitteet tullaan saavuttamaan. Hallituksen EU-politiikkaa selostetaan tarkemmin vuodelta 2000 annetussa hallituksen toimenpidekertomuksessa.

Kertomusvuonna järjestettiin Valmiusharjoitus 2000, joka oli eri hallinnonalojen harjoituksista muodostuva kokonaisuus. Siinä harjoitettiin siviilihallinnon varautumista ja toimintaa erilaisissa häiriö- ja poikkeusoloissa. Valmiusharjoitus 2000:n valmisteluvastuu oli kanslian valtiosihteerin johtamalla valmiuspäällikkökokouksella. Harjoittelun tavoitteena oli kehittää keskushallinnon ja aluehallinnon välistä toimintaa poikkeus- ja onnettomuustilanteissa, lääninhallitusten ja muun aluehallinnon yhteistoimintaa sekä eräiden poikkeusolojen organisaatioiden toimintaa. Kukin ministeriö johti oman hallinnonalansa harjoittelua.

Kanslian asettaman valtionhallinnon tiedotusta 2000-luvulla selvittävän työryhmän tehtävänä on ollut valmistella ehdotukset uudeksi valtioneuvoston periaatepäätökseksi valtionhallinnon ulkoisen tiedotuksen periaatteista ja valtioneuvoston kanslian yleisohjeeksi valtionhallinnon ulkoisesta tiedotuksesta. Valtiohallinnon ulkoisen tiedotuksen yleinen kehittäminen ja yhteensovittaminen kuuluu valtioneuvoston kanslialle.

Kansliassa käynnistettiin kertomusvuonna projekti uuden EU-asioiden valmistelua tukevan tietojärjestelmän rakentamiseksi. Sovellus korvaa vanhan Eurodoc-järjestelmän sekä eräitä muita asiakirjahallinnon sovelluksia.

Valtioneuvoston kanslia valmisteli yhdessä valtiovarainministeriön kanssa tietohallinnon kehittämistä ja teki ehdotukset valtioneuvoston yhteisten tietohallintopalvelujen ja tietohallinnon kehittä-

20. Valtioneuvoston yleisistunnon päätökset

	1999	2000
Henkilöstöasiat	106	150
Normipäätökset / hallinnollinen jaotus	103	35
Valtioneuvoston asetus	-	279
Periaatepäätökset / suunnitelmat	17	25
Sivuelinorganisaatiot	119	139
Taloudellinen ohjaus	117	82
Lupa-asiat	36	17
Selonteko / tiedonannot Eduskunnalle ...	5	4
Eduskunnan kirjelmät	-	8
Tasavallan Presidentti / hallitus	27	17
Tulosopimukset / VES/TES	1	1
Muut	5	5
Valtioneuvoston kirjelmä	60	82
Kv-ja Eu-asioita	-	28
Yhteensä	596	872

21. Tasavallan presidentin valtioneuvostossa tekemät päätökset

	1999	2000
Hallituksen esitykset / lakien vahvistus	431	429
Muut Eduskunta-asiat	36	17
Asetukset	346	124
Henkilöstöasiat	136	94
Kansainväliset asiat	137	102
Ahvenanmaan asiat	19	14
Valtioneuvostoa koskevat asiat	6	10
Armonanomukset	145	176
Avioliittoerivapaudet	1	-
Hengenpelastusmitalit	-	22
Arvonimet	230	218
Muut	3	8
Virka-ansiomerkit	1 046	1 214
Yhteensä	2 536	2 428

22. Valtioneuvoston istunnot

Vuosi	Neuvottelu- istunnot	Raha- asiainvalio- kunnan is- tunnot	Valtioneu- voston is- tunnot	Tasavallan Presidentin istunnot
1998	24	61	65	47
1999	11	61	69	47
2000	11	68	72	42

23. Puoluetuki 2000

	Miljoonaa markkaa
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue r.p.	16,376
Suomen Keskusta r.p.	15,413
Kansallinen Kokoomus r.p.	14,770
Vasemmistoliitto r.p.	6,422
Ruotsalainen kansanpuolue r.p.	3,532
Vihreä liitto r.p.	3,532
Suomen Kristillinen Liitto r.p.	3,211
Perussuomalaiset r.p.	0,321
Remonttiryhmä r.p.	0,321
Ahvenanmaa	0,302
Yhteensä	64,200

tämisen yhteistyön organisoimisesta. Valtioneuvoston sähköinen päätöksentekojärjestelmä (PTJ) uusittiin. PTJ:n toimintatapaa ei sinänsä muutettu.

Talousneuvosto on pääministerin johdolla toimiva hallitusta avustava toimielin. Neuvoston sihteeristö toimii valtioneuvoston kansliassa. Sihteeristö vastasi talousneuvoston kuukausikokousten valmistelusta. Sihteeristön toiminnan painopistealueena kertomusvuonna oli "Aluekehitys ja aluepolitiikka Suomessa" -raportin laadinta.

Oikeuskanslerinvirasto

Oikeuskanslerinvirasto on valtioneuvoston oikeuskanslerin johdolla toimiva itsenäinen toimintayksikkö. Oikeuskanslerin päätehtävät ovat valtioneuvoston toiminnan laillisuuden valvonta ja yleinen laillisuusvalvonta. Lisäksi oikeuskansleri antaa oikeudellisia tietoja ja lausuntoja tasavallan presidentille, valtioneuvostolle ja ministeriöille. Oikeuskansleri valvoo myös, että asianajajat noudattavat hyvää asianajajatapaa. Nämä asiat ratkaisee oikeuskanslerin vahvistaman työnjaon mukaan joko oikeuskansleri itse tai apulaisoikeuskansleri taikka, tämän ollessa estyneenä, apulaisoikeuskanslerin sijainen. Oikeuskansleri antaa toiminnastaan vuosittain kertomuksen eduskunnalle ja valtioneuvostolle.

Vuonna 2000 tuli voimaan uusi Suomen perustuslaki, jolla kumottiin Suomen Hallitusmuoto ja muut aiemmat perustuslait. Perustuslaki sisältää keskeiset säännökset oikeuskanslerista sekä hänen tehtävistään ja toimivaltuuksistaan, joihin täs-

sä yhteydessä ei tehty olennaisia muutoksia. Perustuslakiuudistuksen johdosta uudistettiin oikeuskansleria koskeva perustuslakia alemmanasteinen sääntely antamalla v. 2000 laki valtioneuvoston oikeuskanslerista ja valtioneuvoston asetus oikeuskanslerinvirastosta.

Oikeuskanslerin valvontatoiminnan painopistealat ovat valtioneuvoston valvonta ja kantelujen ratkaiseminen. Oikeuskansleri on laillisuusvalvojana läsnä valtioneuvoston esittelyissä ja esiteltäessä asioita valtioneuvostossa tasavallan presidentille. Laillisuusvalvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Valvonnassa tulee käsiteltäviksi myös Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa

liittyvien asioiden kansallista valmistelua koskevia kysymyksiä.

Eräitä tunnuslukuja vuodelta 2000 (suluissa vastaavat luvut vuodelta 1999): saapuneet kantelut 1 282 (1 239), ratkaistut kantelut 1 231 (1 190), omat aloitteet 26 (17) ja kirjalliset lausunnot 37 (25). Kanteluasioissa tehtiin ns. toimenpideratkaisuja 122 (102).

Toimenpideratkaisujen prosentuaalinen osuus tutkittaviksi otetuista kanteluista oli 16 % (15 %).

Oikeuskanslerin toimintamenoihin oli talousarviossa ja lisätalousarvioissa myönnetty yhteensä 12,819 milj. mk.

Valtioneuvoston kanslia hoitaa osittain oikeuskanslerinviraston kirjanpito- ja maksatustehtävät.

3.2. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Suurvaltojen vastakkainasettelun päättyminen synnytti odotuksia siitä, että ristiriidat kansainvälisissä suhteissa vähenevät ja yhteistyö Euroopassa etenee kohti kasvavaa harmoniaa. Nämä odotukset eivät ole täyttyneet, vaikka maanosamme integraatio vahvistuu ja suurvaltasuhteita voidaan arvioida yhteistyöhakuisiksi. Monet alueelliset konfliktit ovat jatkuneet ja uusia on syntynyt. Tiedonvälityksen vallankumous, talouksien kietoutuminen toisiinsa, ympäristömuutokset, pakolaisuus, rikollisuus ja muut rajoista piittaamattomat vitsaukset ovat saattaneet maailman valtiot ennen kokemattomaan keskinäisriippuvuuteen. Epävarmuustekijöitä on runsaasti.

Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi, kuten uudessa perustuslaissakin todetaan. Näitä tehtäviä ulkoasiainhallinto toteuttaa yhteistyössä eduskunnan ja muiden viranomaisten, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen sekä kansainvälisten toimijoiden kanssa. Suomi edistää turvallisuutta ja vakautta sekä muita etujaan omien kahdenvälisten suhteidensa ja kansainvälisten järjestöjen kautta. Euroopan unioni on Suomen kansainvälisen toiminnan kulmakivi, jolle valtaosa Euroopan poliittisesta ja taloudellisesta yhteistyöstä rakentuu.

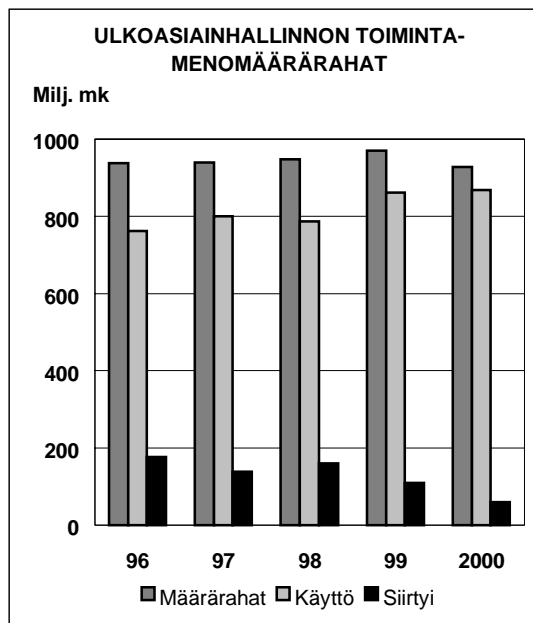
Hallinnonalan talousarvion toteutuminen

Ulkoministeriöllä oli v. 2000 määrärahaa käytettävissä yhteensä 3 588 milj. mk, mistä aikaisemmilta vuosilta siirtynyttä oli 365 milj. mk. Siirtävä osuus supistui vuoden 1999 tilipäätöksen

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan määrärahat

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Ulkoasiainhallinnon toimintamenot ja investoinnit	896	831	857
Kansainvälinen kehitysyhteistyö	1 722	1 821	1 817
Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa	176	181	181
Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	857	802	831
Yhteensä	3 652	3 635	3 686

Kuvio 8.

364,9 milj. markasta 272 milj. markkaan, mikä oli 8,7 % hallinnonalan käytettävissä olleista siirtomäärärahoista.

Ulkoasiainhallinto on Suomen turvallisuuden etulinja

Painopiste Euroopan turvallisuudessa ja vakauudessa

Euroopan Unionin laajentuminen tarjoaa mahdollisuuden jännitteitä luovien jakolinjojen maldamiseen ja poistamiseen Euroopasta. Laajentuminen merkitsee yhteisiä arvoja ja toimintatapoja sekä suurempaa vakautta, vaurautta ja kykyä paremmin ratkoa yhteisiä ongelmia. Vuoden 2000 merkittävimpiä ulkoasiainhallintoa työllistäneitä kysymyksiä Euroopan unionissa oli hallitusten välinen konferenssi unionin päätöksentekojärjestelmän ja toimielimien muuttamiseksi niin, että unioni voi ottaa uusia jäseniä. Tavoitteisiin kuului myös EY:n tuomioistuimien toimintakyvyn ja oikeusvaltioperiaatteen turvaaminen muuttuvassa unionissa. Nizzan Eurooppa-neuvoston kokoukseen joulukuussa päättyneen konferenssin tulokset mahdollistavat laajentumisen. Ulkoministeriö koordinoi laajentumisen kansallista valmistelua ja

edusti Suomea yhä vaikeampiin ja laajempiin kysymyksiin edenneissä liittymisneuvotteluissa.

Ulkoministeriö koordinoi myös unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kansallista valmistelua ja edusti Suomea EU:n ulkosuhdetyöryhmissä. EU:n ja Suomen kannalta keskeisinä ulkopoliittisina haasteina säilyivät Länsi-Balkanin tilanne sekä Lähi-idän konflikti, mutta myös Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan ongelmia ja kriisejä jouduttiin seuraamaan tarkkaan ja niihin reagoimaan.

EU:n uudet kriisinhallintaelimet – poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea, sotilaskomitea ja sotilasesikunta – aloittivat toimintansa väliaikaisina. Elimet vakinaistetaan v. 2001. Kriisinhallintavoimavarojen vahvuudesta päätettiin Helsingin huippukokouksessa sovitun mukaisesti.

Suomi osallistui Euroatlanttisen kumppanuusneuvoston puitteissa toteutettuihin kriisinhallintatarjoituksiin sekä muuhun sotilas- ja siviiliyhteistyöhön.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä (ETYJ) on Suomelle merkitystä laajapohjaisena kriisejä ehkäisevänä ja ratkaisevana järjestönä. Ulkoministeriö on tukenut järjestön työtä mm. lähettämällä asiantuntijoita ETYJ:n kenttätehtäviin, vaalitarkkailu- sekä erilaisiin asiantuntijatehtäviin.

Yhteistyö lähiympäristössämme

Venäjän ja Suomen valtiojohdon tapaamiset sekä säännölliset pääministeri- ja ministeritapaamiset jatkuivat tiiviiseen tahtiin ja edistivät yhteisymmärrystä, mikä nopeutti kaupan kasvua ja tehosti yhteistyötä. Ulkoministeriö vastaa Suomen hallinnon sisällä pohjoismaista yhteistyötä koskevasta yhteensovittamisesta ja yleissuunnittelusta. Pohjoismainen yhteistyö jatkui laajana. Vuonna 2000 hyväksyttiin yhteinen kestävä kehityksen strategia vuosiksi 2001-2020. Pohjoismaat jatkoivat myös Baltian maiden ja Venäjän tukemista lähialueyhteistyöohjelmallaan.

Ulkoministeriön työkenttään kuului kertomusvuonna useita vastuullisia EU:n Pohjoisen ulottuvuuteen liittyviä tehtäviä. Se koordinoi mm. Pohjoisen ulottuvuuden 2000-2003 toimintaohjelman kansallista valmistelua ja toimi ohjelman puolesta unionin elimissä ja suhteissa alueen valtioihin. Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajuus oli alkuvuoden ulkoministeriön vastuulla. Ministeriö edusti Suomea myös Arktisen neuvoston puheenjohtajana. Pohjoisen ulottuvuuden kansalliseksi instrumentiksi v. 2000 nimetty lähialueyhteistyö jatkui aikaisempien vuosien laajuisena. Se kohdistui Venäjällä mm. ympäristö- ja ydinturvallisuuden vähentämiseen sekä demokratiahankkeisiin. Baltiassa tukea kohdennettiin etenkin EU-integraation edistämiseen.

YK:n Vuosituhannen yleiskokous

Suomen rooli Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen 55. istuntokaudella oli näkyvämpi kuin koskaan. Kauden aloittaneen vuosituhanen huippukokouksen toisena puheenjohtajana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen. Kokoukseen osallistui ennätysmäärä valtioiden ja hallitusten päämiehiä. Saavutuksena oli mm. 2000-luvun alun tavoiteohjelman hyväksyminen. Siihen on koottu keskeisillä YK-foorumeilla hyväksytyt kehitys- ja muut tavoitteet. Koko istuntokauden puheenjohtajaksi valittiin valtioneuvos Harri Holkeri.

Hyvinvoinnin ulkoisia edellytyksiä kauppapolitiikalla

Kahdenväliset konsultaatiot ja sopimukset

Ulkoministeriö edisti Suomen kaupallis-taloudellisia etuja ja tuki suomalaisyritysten toimintaedellytyksiä sekä vienti- ja sijoittumishankkeita kahdenvälisten konsultaatioiden avulla ja ulkomaankauppaministerin johtamalla liikemiesvaltuuskuntien matkoilla. Edustustot kehittivät toimintaansa asemamaidensa ja alueittensa kaupallis-taloudellisen kehityksen seuraajina ja analysoijina, viennin edistäjinä ja investointien hankkijoina Suomeen.

Suomen kahdenvälisten investointisuojausopimusneuvottelujen perustana olevaa mallisopimusta uusittiin ja tarkennettiin, ja sopimusten verkkoa laajennettiin. Venäjän kanssa aloitettiin neuvottelut v. 1991 voimaantulleeseen sopimuksen uusimiseksi. Huoltovarmuusyhteistyötä edistettiin sekä kahdenvälisesti että EU:n piirissä.

Toiminta monenkeskisillä foorumeilla

EU:n jäsenmaiden kauppapolitiikka kuuluu valtaosaltaan yhteisön toimivallan piiriin. Ulkoministeriö ajoi Suomen kauppapolitiittisia etuja yhteisön kauppapolitiikkaa valmistelevalle 133-komiteassa sekä johti näiden asioiden kansallista valmistelua ja koordinoitua.

Kertomusvuoden keskeisiin tehtäviin kuului myös seuraavan Maailman kauppajärjestön (WTO) neuvottelukierroksen valmistelu. Ulkoministeriö teki mm. työtä sen puolesta, että laajemmista kauppaneuvotteluista tehtäisiin päätös mahdollisimman pian, mikä mahdollistaisi tulokset myös jo alkaneissa neuvotteluissa. Tämä vahvistaisi maailman kauppajärjestelmää ja auttaisi sitä pysymään kehityksen vauhdissa, mikä olisi myös suomalaisen teollisuuden ja elinkeinoelämän edun mukaista. Kiinan WTO-jäsenyydellä, joka toteutuu v. 2001/2, on suuri merkitys erityisesti suomalaisille uuden teknologian yrityksille. Ulkomi-

nisteriö piti huolta siitä, että suomalaisyritysten edut ja tarpeet otettiin huomioon jäsenyysneuvotteluissa. OECD:n toimintaan ulkoministeriö osallistui aktiivisesti omaan toimialaansa liittyvien kysymysten lisäksi myös koko valtionhallinnon koordinoijan ominaisuudessa.

Konsulipalveluja suomalaisille ulkomailla

Edustustot avustavat ja suojaavat tarvittaessa suomalaisia maan rajojen ulkopuolella. Palveluverkosto kattaa viranomaisverkon lisäksi noin 400 kunniakonsulia, joskin niiden palvelut ja valtuudet ovat suppeammat. Lisäksi suomalaisilla on mahdollisuus saada konsulipalveluja muilta EU-maiden sekä pohjoismaiden edustustoilta kolmansissa maissa.

Apua tarvitsevien suomalaisten määrä ja palvelujen kysyntä on kasvanut kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyessä ja matkailun laajentumisen lisäksi myös epävakaille alueille. Ulkoministeriö vastasi kysyntään luomalla Internet-kotisivuilleen matkustusturvallisuustietoa sisältävät sivut sekä laatimalla matkailijoille tarkoitettua esitteen konsulipalveluista.

Edustustot palvelevat toimialueellaan asuvia suomalaisia asioissa, jotka kotimaassa kuuluvat muille viranomaisille. Ne antoivat mm. yli 20 000 Suomen passia. Edustustot huolehtivat myös kertomusvuonna pidettyjen presidentin ja kunnallisvaalien järjestelyistä ulkomailla. Niissä kävi äänestämässä yli 70 000 äänioikeutettua.

Ulkoasianhallinto ennakoi ja torjuu uudenlaisia uhkia

Yhdessä muiden maiden kanssa Suomen ulkoasianhallinto ennakoi ja torjuu uudenlaisia turvallisuushkia, joita ovat mm. ympäristöuhat, kansainvälinen rikollisuus ja hallitsemattomat muutovirrat. Myös kehitysyhteistyön keinoin ulkoasianhallinto pyrkii ennaltaehkäisemään eriarvoisuudesta tai poliittisista, taloudellisista tai muista vastaavista syistä johtuvia turvallisuushkia.

Ympäristöasiat

Ulkoasianhallinto on vastuussa Suomen osallistumisesta kestävästä kehityksestä edistäviin kansainvälisiin toimiin. Yhteistyön alueita ovat kansainvälinen ilmastopolitiikka, bioturvallisuus, kemiallisten päästöjen torjunta, lähialueiden ympäristöturvallisuus, kehitysmaiden kestävä kehityksen edistäminen ja ympäristöhallinnon vahvistaminen. Ympäristön kannalta olennaisia asioita on viime vuosina noussut esille yhä useammilla poliittikan lohkoilla. Erityisen tärkeitä ovat ilmastoneuvottelut sekä geenimuunneltuja organismeja koske-

va sääteily. Edistysaskeleena erityisesti arktisen alueen ympäristölle ja alkuperäiskansoille oli sopimukseen pääsy hitaasti hajoavien orgaanisten yhdisteiden käytön ja päästöjen rajoittamisesta. YK:n metsäfoorumin perustaminen luo puitteet Suomelle tärkeälle metsäalan yhteistyölle.

Kansainvälisoikeudellinen toiminta ja maahan-tulopolitiikka

Suomi tuki kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista alusta alkaen. Se on ensimmäinen pysyvä kansainvälinen tuomioistuin, joka voi tuomita yksilöitä vakavista sotarikoksista ja ihmisyyteen kohdistuvista rikoksista. Ulkoministeriö, jolla on Suomessa päävastuu neuvotteluista ja niihin liittyvästä koordinaatiosta muiden EU-maiden kanssa, antoi merkittävän panoksen tuomioistuimen perustamisneuvotteluihin ja muuhun valmisteluun. Suomi ratifioi perussäännön EU:n tavoiteaikataulussa.

Järjestäytyneen rikollisuuden vastustaminen on yksi Suomen kansainvälisen yhteistyön painopisteistä. Siksi ulkoministeriö edisti tätä koskevan YK:n yleissopimuksen valmistelua. Suomi allekirjoitti sopimuksen joulukuussa 2000 Palermossa.

Ulkoasiainhallinto toimii Suomen asianajajana EY:n tuomioistuimessa, millä on merkitystä suomalaisen lainsäädännön puolustamisessa ja EY:n oikeusjärjestykseen vaikuttamisessa. Monet tuomioistuimessa esillä olleet käytännön tapaukset olivat tärkeitä mm. elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja valtiontalouden kannalta.

Kertomusvuonna valmistauduttiin maaliskuussa 2001 käynnistyneeseen Schengen -maiden yhteiseen maahan-tulopolitiikkaan ja viisumikäytännöön. Yhteistyö edellyttää viisumipolitiikan ja rajatarkastusmenettelyjen harmonisointia. Tavoitteena on vapaan liikkumisen turvaaminen Schengen-alueella sekä järjestäytyneen rikollisuuden, laittoman ja hallitsemattoman maahanmuuton sekä ihmiskaupan leviämisen estäminen alueelle. Viisumiasiat muodostavat laajuudessaan mittavan työkentän, erityisesti Venäjällä toimivissa edustustoissa. Vuonna 2000 edustustot antoivat yhteensä 375 000 viisumia.

Ulkoasiainhallinto kantaa vastuuta maailmasta

Ulkoasiainhallinto toimii rauhan ja ihmisoikeuksien puolesta. Keskeisiä välineitä näiden tavoitteiden toteuttamisessa ovat kehitysyhteistyö sekä toiminta ihmisoikeuksien puolesta kahden- ja monenvälisesti. Ulkoministeriö edustaa Suomea myös ihmisoikeusvalituksia käsittelevissä kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä ja osallistuu niiden toiminnan kehittämiseen.

Kehitysyhteistyö

Vuosi 2000 oli kehitysyhteistyössä itsearvioinnin vuosi. Kehitysyhteistyön toimintaperiaatteiden ja kriteerien yhtenäistämiseksi sekä määrärahojen käyttöä koskevien perusteiden selkeyttämiseksi toteutettiin arviointiprosessi, jonka pohjana olivat 1990-luvulla tehdyt kehitysyhteistyötä ja kehityskaupoliittikkaa ohjaavat linjaukset. Työn tuloksena syntynyt asiakirja kehityskaupoliittikan tavoitteiden toiminnallistamisesta Suomen kehitysyhteistyössä hyväksyttiin hallituksen käsittelyssä helmikuussa 2001.

Vuoden 2000 talousarviossa kehitysyhteistyöhön osoitettiin kokonaisuudessaan 2 504,3 milj. mk. Tämä vastasi talousarvioesityksen laatimisen aikaan 0,34 prosentin osuutta vuodelle 2000 ennustetusta bruttokansantulosta ja sitä minimitasoa, josta kuluvalle hallituskaudelle oli päätetty. Bruttokansantulon ennakoitua suuremmasta kasvusta johtuen määrärahat jäivät kaksi prosentin sadasosaa alle tuon minimin vaikka ne kasvoivat edellisessä vuoteen verrattuna noin 116 milj. mk. Avun maksatusten perusteella suurimmat kehitysavun vastaanottajat olivat Mosambik, Tansania, Kiina, Nicaragua sekä Länsi-Balkan.

Esimerkkinä Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan uusista haasteista on huoli hiv/aids:n leviämistä. Se ei ole vain terveyssektorin ongelma, vaan laaja kehityspoliittinen kysymys, joka koskettaa erityisesti Saharan eteläpuolista Afrikkaa. Suomi tuki YK:n aids-ohjelmaa UNAIDS:ia 8 milj. markalla ja aloitti keväällä vuoden pituisen puheenjohtajuutensa UNAIDS:n johtokunnassa.

Suomen kehitysyhteistyöstä v. 2000 on annettu eduskunnalle erillinen kehitysyhteistyökertomus.

Ihmisoikeusasiat

Työtä ihmisoikeuksien puolesta tehdään monilla kansainvälisen politiikan osa-alueilla. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle annettiin kaksi vuotta aiemmin annetun selonteon seurantaraporttina selvitys Suomen hallituksen ihmisoikeuspolitiikasta. Euroopan neuvostossa Suomen huomion kohteena olivat mm. Keski- ja Itä-Euroopan maiden ihmisoikeus- ja demokratiakehitys. Suomen aktiivisesti ajaman Euroopan ihmisoikeusvaltuutetun toiminta kehittyi vakuuttavasti v. 2000. Ulkoministeriö päätti asettaa hänen tuekseen erityisasiantuntijan kahdeksi vuodeksi. Ulkoministeriö toimi aktiivisesti myös YK:n ihmisoikeusfoorumeilla. Suomen puheenjohtajakaudella alkanut työ Euroopan unionin perusoikeuskirjan laatimiseksi saatiin päätökseen. Suomen aloite EY:n perustamissopimuksen muuttamisesta niin, että se mahdollistaisi yhteisön liittymisen Euroopan ihmisoikeussopimukseen jäi toistaiseksi laajasta kannatuksesta huolimatta toteutumatta.

Tilinpäätöslaskelmien tarkastelu

Tuotto- ja kululaskelma

Toiminnan tuotoilla katettiin noin 10 % toiminnan kuluista. Kasvua vuoden 1999 tilinpäätökseen verrattuna oli 15 %.

Toiminnan kulut vähenivät edellisvuoteen verrattuna 13 prosentilla. Vuonna 1999 toiminnan volyyymi poikkesi kuitenkin normaalista EU-puheenjohtajuuden takia, joten muutoksia tulee tarkastella tätä taustaa vasten. Kahden vuoden takaiseen normaalin vuoteen verrattuna kasvua oli vajaa 6 %.

25. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	101,57	116,47	14,90
Toiminnan kulut	-1 366,29	-1 185,82	180,47
JÄÄMÄ I	-1 264,72	-1 069,35	195,37
Rahoitustuotot ja -kulut	-98,86	7,82	106,68
Satunnaiset tuotot ja kulut	-6,21	-0,74	5,47
JÄÄMÄ II	-1 369,79	-1 062,27	307,52
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-2 070,41	-2 196,89	-126,48
JÄÄMÄ III	-3 440,20	-3 259,16	181,04
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	-56,33	-31,35	24,98
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-3 496,53	-3 290,51	206,02

26. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	1 745,83	1 780,53	34,70
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	688,60	562,61	-125,99
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 434,43	2 343,14	-91,29
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	2 065,86	1 956,91	-108,95
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	368,57	386,23	17,66
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 434,43	2 343,14	-91,29

Vuoden 2000 rahoitustuottoihin ja -kuluihin sisältyvät antolainoihin ja pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan liittyvät tuotot ja kulut. Luvut eivät ole verrattavissa vuoden 1999 lukuihin, koska silloin kirjattiin tuottoihin teknisiä oikaisuvientejä ja kuluihin anteeksi annettuja kehitysluottoja.

Tase

Taseen loppusumma tilinpäätöspäivänä oli 2 343 milj. mk ja vuoden 1999 loppusummaa 91 milj. mk pienempi.

Käyttöomaisuuden aineellisissa hyödykkeissä oli kasvua 34 milj. mk. Omaisuuden arvoa korottavista rakennushankkeista suurimmat olivat Berliinin, Canberran ja Tukholman rakennusprojektit. Osa näihin liittyvistä kuluista sisältyi jo vuoden 1999 taseeseen. Näiden kirjanpidossa kesken-eräisinä näkyvien hankkeiden kirjanpitoarvot olivat kertomusvuoden lopussa seuraavat: Berliini 76 milj. mk, Canberra 23 milj. mk ja Tukholma 27 milj. mk.

Vaihto- ja rahoitusomaisuuden pitkäaikaisissa saamisissa ja ennakkomaksuissa on pienennystä yhteensä 125 milj. mk. Pitkäaikaisten saamisten palautuksia tuli takuumaksuista ja pitkäaikaisista vuokraennakoista, ja Efta-maiden Portugalin teollistamisrahaston maksamista lyhennyksistä.

Maksullinen toiminta

Ulkoasiainhallinnon maksulliseen julkisoikeudelliseen toimintaan kuuluvat maahantulolupien ja passien käsittely sekä osa konsulipalveluista. Muu maksullinen toiminta on pääosin tilojen

vuokrausta. Useimpien maksujen perusteet on määritelty valtion maksuperustelaisissa säädetyllä tavalla maksupäätöksellä (vuodesta 2001 lukien maksuasetuksella). Viisumin käsittelymaksu on kuitenkin harmonisoitu 1998 alkaen Schengen-yhteistyön edellyttämällä tavalla, eikä maksu siten perustu maksuperustelakiin.

Maksullisen toiminnan tulot olivat yhteensä 99,1 milj. mk, mistä julkisoikeudellisten suoritteiden osuus oli 84,6 milj. mk ja muiden 14,5 milj. mk. Tulot lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna noin 10 prosentilla. Tulojen, erityisesti julkisoikeudellisten tulojen taso vastasi talousarviossa ennakoitua. Tärkeimmät tuloja tuottavat suoritteet olivat edelleen viisumit, passit sekä oleskelu- ja työluvut. Niiden osuus kaikista tuloista oli noin 84 %. Pääosa maksutuloista saatiin aikaisempien vuosien tapaan viisuminkäsittelymaksuina Venäjältä. Kuusi tuloiltaan suurinta edustustoa keräsi julkisoikeudellisista tuloista lähes 80 %. Näissä toimipaikoissa toteutettu kustannusseuranta osoitti maksullisen toiminnan ylijäämäiseksi. Tällä perusteella voidaan arvioida, että hallinnonalan koko maksullisen toiminnan kustannukset tulevat katetuiksi saaduilla tuloilla.

Muut tulot kasvoivat 6 prosentilla. Aikaisempien vuosien tapaan ne kertyvät pääosin edustustojen toimitilojen vuokraamisesta muille valtion viranomaisille ja valtion rahoituksen turvin toimiville yhteisöille. Näiden osuus tämän suorite-ryhmän tuloista oli yli 90 %. Valtion omistamista tiloista perittiin markkinavuokraa. Vuokratuista toimitiloista alivuokralaisilta perittiin käypä, tilojen käyttöosuutta vastaava vuokra. Muut käyttökorvaukset perittiin niinkään aiheuttamisperiaatteen mukaisesti.

3.3. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Oikeusministeriön toimialaan vaikuttavia yleisiä muutostekijöitä ovat EU- ja globaalinen integraatio sekä tietotekniikan kehitys ja sen merkityksen kasvu yhteiskunnan kaikissa toiminnoissa. Väestön keskittyminen suuriin taajamiin asettaa haasteita oikeuslaitoksen organisaatiolle ja kasvukeskusten palveluja tuottaville viranomaisille.

Korkeimpaan oikeuteen saapuneiden asioiden määrä on vähentynyt viime vuosina ja v. 2000 saapui vajaat 3 000 asiaa. Hovioikeuksiin saapuneiden asioiden määrä oli v. 2000 runsaat 12 300, joista 25 % oli riita-asioita ja 66 % rikosasioita. Käräjäoikeuksiin saapui v. 2000 yhteensä 862 000 asiaa, joista 10 % oli rikosasioita, 1 % riita-asioita, 16 % summaarisia asioita, 9 % hakemusasioita ja 64 % kiinteistöasioita. Saapuneiden asioiden määrä väheni edelliseen vuoteen verrattuna 6 %.

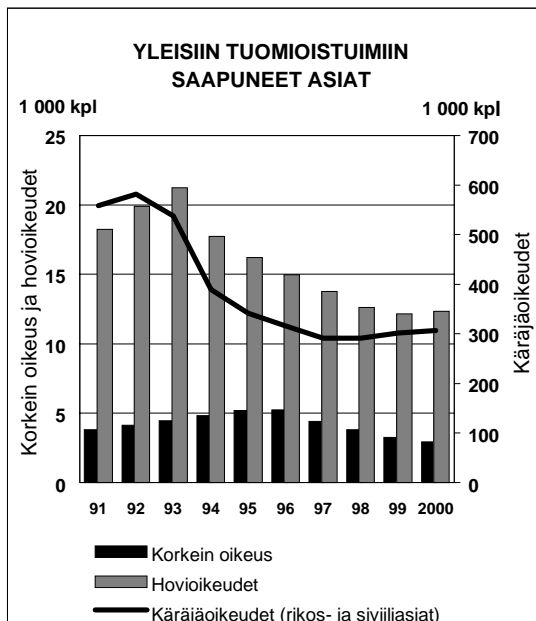
Korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapui v. 2000 noin 3 700 asiaa. Näistä suurin asiaryhmä olivat veroasiat (28 %). Muita suuria asiaryhmiä olivat sosiaaliasiat (14 %), rakentamis- ja kaavoitusasi-

at (10 %) ja ympäristö- ja vesiasiat (6 %). Saapuneista asioista 70 % tuli hallinto-oikeuksista. Hallinto-oikeuksiin saapui noin 20 000 asiaa eli 7 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Veroasioiden määrä laski edelleen ja niitä oli nyt vajaa neljännes kaikista asioista. Sosiaaliasioiden osuus oli noin 30 %.

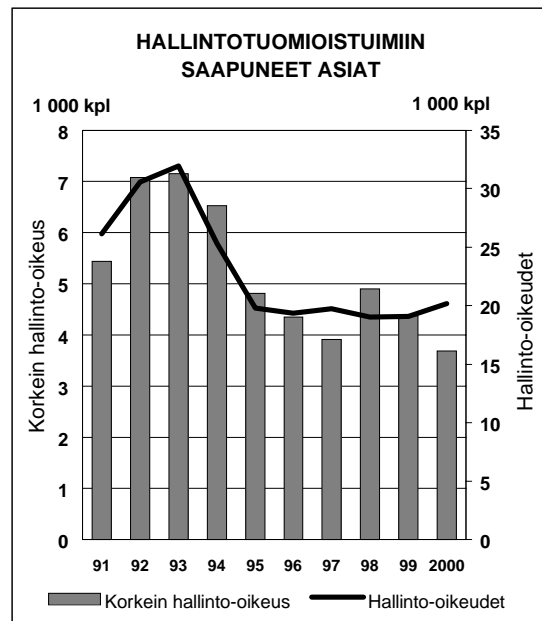
Vuonna 2000 valtion oikeusaputoimistoihin saapui yhteensä noin 56 000 asiaa. Saapuneiden asioiden määrä oli samaa tasoa kuin v. 1999. Oikeusaputoimistojen asioista 84 % oli siviili- ja hallinto-oikeudellisia asioita. Suurin osa näistä oli perhe- ja perintöoikeudellisia asioita. Rikosasioiden osuus kaikista asioista oli 16 %.

Ulosoton asiamäärä on suunnilleen sama kuin lamaa edeltäneenä kautena. Asiamäärien lisääntymiseen on useitakin syitä. Syyskuussa 1999 voimaan tullut laki saatavien perinnästä (513/1999) estää valtion saatavien ja rangaistusluonteisten saatavien siirtämisen yksityiseen perintään, mikä on lisännyt näiden asioiden määrää. Perintälain säätämisen yhteydessä toteutettu estemaksun alentaminen kesäkuussa 1999 on todennäköisesti vaikuttanut sekä yksityisoikeudellisten asioiden määrään että julkisia maksuja koskevien asioiden lisääntymiseen.

Kuvio 9.

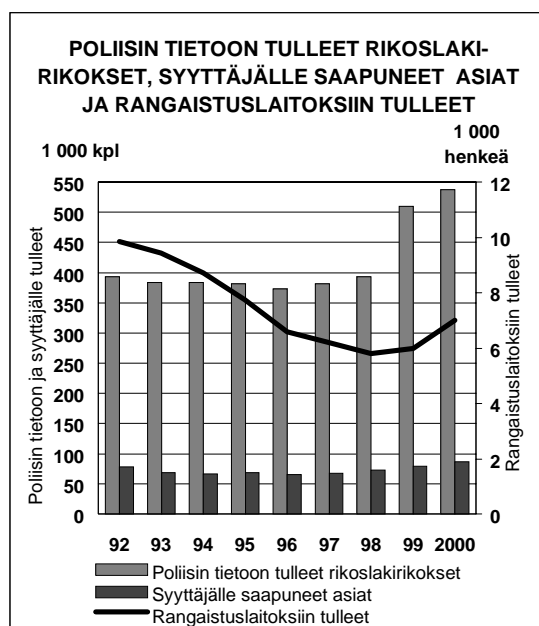

Kuvio 10.

Poliisin tietoon tulleiden rikoslakia vastaan tehtyjen rikosten määrä pysyi lähes koko 1990-luvun suunnilleen ennallaan ja monet rikokset jopa vähenivät. Selvänä poikkeuksena yleisestä kehityksestä on ollut huumausainerikosten raju lisääntyminen. Huumausainerikollisuuden lisääntyminen ja etenkin laajat huumausainejutut ovat lisänneet selvästi syyttäjien työmäärää. Tuomioistuinten ja syyttäjien toimintaan on vaikuttanut myös rikosten laadullinen vaikeutuminen ja se, että niissä on enenevässä määrin kansainvälisiä liittymiä.

Kuvio 11.

Määrärahojen jakautuminen eri tehtäväalueilla ja hallinnonalan tavoitteet ja tulokset

27. Oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Oikeusministeriö ja sen yhteydessä toimivat viranomaiset.....	240	249	248
Tuomioistuinlaitos	1 063	1 078	1 078
Oikeusaputoimistot	128	129	129
Maksuton oikeudenkäynti	175	184	183
Syyttäjä- ja ulosottolaitos	568	569	569
Vankeinhoitolaitos	820	893	886
Vaalit	127	111	111
Yhteensä	3 121	3 213	3 205

Valtiollinen järjestelmä, perustuslaki ja julkisen hallinnon kehittäminen

Uusi Suomen perustuslaki, eduskunnan työjärjestys ja välittömästi perustuslakiin liittyvät lait tulivat voimaan 1.3.2000. Kokonaisuutena perustuslaki on osoittautunut toimivaksi. Oikeusministeriö oli mukana uudistukseen liittyneessä tavomaista laajemmassa tiedottamisessa, jossa mm. perustuslaki ja siitä kertova esite jaettiin kaikkiin kotitalouksiin. Oikeusministeriö vastasi perustuslain verkkosivujen toteutuksesta.

Perusoikeusuudistusta on jatkettu oikeusministeriön hallinnonalalla kolmella isolla lakihankkeella: samanaikaisesti ovat vireillä sananvapauden käyttämistä koskevan lainsäädännön, uuden hallintolain ja kielilain valmistelu.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta (414/2000) tuli voimaan 15.5.2000 ja sitä sovellettiin ensimmäisen kerran vuoden 2000 kunnallisvaaleissa. Saatujen tietojen mukaan lähes kaikki noin 24 600:sta vaaleissa valituista valtuutetuista ja varavaltuutetuista tekivät ilmoituksen vaalirahoituksestaan viranomaiselle.

Kertomusvuonna toimitettiin vaalilain (714/1998) mukaisesti kaksivaiheinen presidentinvaali ja kunnallisvaalit. Presidentinvaalin ensimmäisessä vaalissa äänestysprosentti oli ulkosuomalaiset pois lukien 76,9 ja nämä mukaan lukien 73,6 sekä toisessa vaalissa vastaavasti 80,2 ja 76,8. Kunnallisvaalien äänestysprosentti oli 55,9.

Lainsäädännön laatu ja säädösinformaatio

Valtioneuvosto hyväksyi v. 1996 vuosia 1997-1999 koskevan valtioneuvoston lainvalmistelun kehittämissuunnitelman. Oikeusministeriö on julkaisut kesäkuussa 2000 tämän kehittämissuunnitelman jatkoksi uuden kehittämissuunnitelman (II). Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota viime vuosina tapahtuneeseen sääntelyn rakennemuutokseen, jossa painopiste on siirtynyt lain tasolla tapahtuvaan sääntelyyn, sekä laajojen kokonaisuudistusten toteuttamiseen. Ohjelman erityisiä painopistealueita ovat ministeriöiden ja valtioneuvoston lainvalmisteluohjelmien ja lainvalmistelutyön koordinointi sekä hallituksen ja eduskunnan työn koordinointi samoin kuin vaihtoehtojen ja vaikutusten arvioinnin tehostaminen lainvalmistelussa.

Vuonna 1997 perustettu Valtion säädöstietopankki FINLEX on otettu laajalti käyttöön. Tiedonhakuja tehdään päivittäin noin 60 000 ja käyttäjiä on vuodessa noin 700 000. Säädöstietopankkia täydennettiin v. 2000 korkeimman oikeuden ruotsinkielisillä ratkaisuille, korkeimman oikeuden vuosikirjan ulkopuolelle jäävällä aineistolla sekä korkeimman oikeuden valitusluparekisterillä. Säädöstietopankkiin vietiin v. 2000 myös run-

saasti ministeriöiden ja muiden viranomaisten määräyskokoelmien aineistoja.

Ministeriöissä valmistellut säädösehdotukset tulee pääsääntöisesti tarkastaa oikeusministeriön tarkastustoimistossa. Tarkastuksen kattavuus on jatkuvasti parantunut ja 86 % kaikista lakiesityksistä tarkastettiin v. 2000 tarkastustoimistossa. Säädösehdotusten tarkastus kesti keskimäärin 10 päivää niin, että säädösehdotuksista 80 % on viipynyt tarkastuksessa enintään 2 viikkoa. Vuonna 2000 julkaistiin Suomen säädöskokoelmassa yhteensä 453 lakia.

Euroopan Unioni ja kansainvälinen yhteistyö

EU:ssa työn painopiste on ollut vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen perustamisessa Tampereen Eurooppa-neuvostossa sovittujen suuntaviivojen mukaisesti. Keskeisiä Tampereen päätelmien täytäntöönpanoon liittyviä hankkeita olivat rikos- ja yksityisoikeuden alalla hyväksytyt toimenpideohjelmat tuomioiden vastavuoroisesta tunnustamisesta. Rikosoikeudellisen yhteistyön alalla hyväksyttiin päätös väliaikaisen oikeudellisen yhteistyöyksikön Eurojustin perustamisesta. Samalla käynnistettiin neuvottelut pysyvän Eurojust-yksikön perustamiseksi. Tämä Eurojust-yksikkö on määrä perustaa vuoden 2001 loppuun mennessä. Rikosoikeudellisessa yhteistyössä myös rikoksen uhrin aseman parantaminen ja rahanpesun torjunta ovat olleet oikeusministeriön painopistealueita.

Toukokuussa 2000 hyväksyttiin EU:n yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa sekä puitepäätos euron suojaamiseksi väärennykseltä. Oikeusapua rikosasioissa koskeva sopimus luo edellytykset suoraan yhteydenpitoon eri maiden oikeusapuviranomaisten välillä, samoin esimerkiksi todistajan kuulemiseen videon välityksellä, rikosyödyn tehokkaampaan takaisinsaantiin, yhteisten tutkintaryhmien perustamiseen useisiin valtioihin liittyvissä rikoksissa, telekuunteluun toisen jäsenvaltion alueella sekä rajat ylittävän huume- ja asekaupan valvonnan tehokkaampaan kontrolliin.

EU:n laajentumisen edistämiseksi on tiivistetty yhteistyötä Baltian maiden kanssa. Myös Puolan ja Unkarin kanssa on tiivistetty yhteistyötä maiden jäsenyysoikeuksien parantamiseksi ja viranomaisten kouluttamiseksi. Oikeusministeriö on myös osallistunut aktiivisesti hakijavaltioiden arviointiin ja EU jäsenyysoikeusneuvotteluprosessin tukemiseen.

Ministeriö on edelleen tiivistänyt yhteistyötään Venäjän oikeushallinnon kanssa toteuttaen samalla omalta osaltaan EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa. Olemme voineet edistää Venäjän liittymistä eurooppalaiseen kansainvälistä oikeusapua koskeviin konventioihin. Samalla ovat menette-

lyt maidemme välisissä oikeudellisissa suhteissa käyneet entistä joustavammiksi.

Kansalaisten oikeussuhteet

Vuoden 2000 aikana pantiin täytäntöön kolme EU:n kuluttajansuojadirektiiviä: direktiivit etämyynnistä, vertailevasta mainonnasta ja kieltokanteista rajat ylittävissä rikkomuksissa. Etämyyntiä ja vertailevaa mainontaa koskeva sääntely toteutettiin muuttamalla kuluttajansuojalakia. Tärkeimmät muutokset liittyvät etämyyntiin, ja ne koskevat myös sähköistä kuluttajakauppaa. Elinkeinoharjoittajan tiedonantovelvollisuus laajeni ja kuluttajan peruuttamisoikeus pitenee viikosta kahteen viikkoon. Muutokset tulivat voimaan maaliskuun 2001 alusta.

Kieltokannedirektiivin täytäntöön paneva laki rajat ylittävästä kieltomenettelystä tuli voimaan vuoden 2001 alusta. Laissa säädetään ulkomaisen viranomaisen ja järjestön oikeudesta panna vireille kieltokanne Suomessa täältä peräisin olevan yhteisön kuluttajansuojalainsäädännön rikkomisen lopettamiseksi sekä suomalaisten viranomaisten ja järjestöjen vastaavasta kanneoikeudesta toisessa ETA-valtiossa.

Oikeusministeriössä aloitettiin v. 2000 korkolain tarkistamisen valmistelu.

Marraskuussa 2000 eduskunta hyväksyi kaksi osakeyhtiölain muuttamista koskevaa hallituksen esitystä. Vuoden 2001 alusta voimaan tullut muutos parantaa ulkomaalaisten osakkeenomistajien mahdollisuuksia osallistua suomalaisen yhtiön yhtiökokouksiin. Eduskunnalle annettiin joulukuussa 2000 hallituksen esitys, jossa ehdotetaan asunto-osakeyhtiölain muuttamista. Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on helpottaa asunto-osakeyhtiöiden päätöksentekoa muun muassa peruseräparannuksia ja uudistuksia koskevilla hankkeilla. Oikeusministeriössä valmistui heinäkuussa 2000 laaja arviomuistio, jossa selvitetään osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen tarpeita, sisältöä ja toteuttamistapaa.

Hallituksen esitys perintökaaren 7 luvun muuttamisesta annettiin eduskunnalle kesäkuussa 2000. Esityksen mukaan niin sanotun suosiolahjan arvoa ei enää lisättäisi jäämistöön lakiosan suuruutta laskettaessa, jos perittävän tahdonilmaisun perusteella on selvää, ettei lisäystä ole tehtävä. Asian käsittely on kesken eduskunnassa.

Oikeusturva ja oikeusturvan saatavuus

Vuonna 1993 voimaan tulleen riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn jälkeen oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet ja käsittelyajat ovat joissakin asioissa pidentyneet. Asiaa selvittänyt riita-prosessin kehittämistyöryhmä luovutti mietintönsä huhtikuussa 2000, minkä perusteella riita-asi-

ain oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä ehdotettiin muutettavaksi.

Vuoden 2000 aikana jatkettiin muutoksenhakua ja oikeudenkäyntiä hovioikeuksissa koskevan lainsäädännön toimivuuden seuranta. Uusi hovioikeusmenettely on selvästi hidastanut hovioikeuksien ratkaisutoimintaa, mikä näkyy käsittelyaikojen pidentymisenä ja vireillä olevien asioiden kasvuna. Ruuhkautumisen estämiseksi tarvittavia kehittämistoimia on suunniteltu kahdessa työryhmässä.

Valtioneuvosto asetti helmikuussa 2000 komitean valmistelemaan toimeentuloturvan muutoksenhakujärjestelmän uudistamista. Nykyinen toimeentuloturvan muutoksenhakujärjestelmä muodostuu muutoksenhakulautakunnista ja vakuutus-oikeudesta, joka toimii yleensä myös viimeisenä oikeusasteena.

Oikeusministeriö asetti toukokuussa 2000 toimikunnan valmistelemaan oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan lainsäädännön uudistamista.

Oikeusministeriössä on valmisteltu kertomusvuoden aikana kärjäoikeuksien tuomiopiirien kehittämistä ja uudelleen järjestämistä. Tavoitteena on vähentää kärjäoikeuksien määrää ja pyrkiä samalla sopeuttamaan kärjäoikeuksien tuomiopiirijakoa paremmin valtion yleiseen aluejako.

Tuomareiden uusi nimitysjärjestelmä tuli voimaan samanaikaisesti perustuslain kanssa 1.3.2000. Tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Tuomareiden nimityksiä valmistele uusi

elin, tuomarivalintalautakunta, jonka valtioneuvosto asettaa viideksi vuodeksi kerrallaan. Oikeusministeriön vuoden 1998 lopulla asettama toimikunta antoi vuoden 2000 lopussa mietintönsä tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistamiseksi.

Rovaniemen hovioikeuspiirissä on käynnissä kokeilu, jossa kärjäoikeuksien tuomarit sekä hovioikeuden edustajat yhdessä pyrkivät määrittelemään tuomioistuentyön laadullisia tavoitteita. Hankkeeseen liittyen hovioikeus osallistui myös hovioikeuspiirin kärjäoikeuksien tulosneuvotteluihin yhdessä oikeusministeriön edustajien kanssa.

Tuomioistuinten taloudellisuus- ja tuottavuustavoitteet eivät toteutuneet täysin. Keskimääräiset käsittelyaikatavoitteet toteutuivat muissa tuomioistuimissa kuin korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja vakuutus-oikeudessa.

Oikeusministeriössä on vuoden 2000 aikana valmisteltu virkamiestyöryhmässä hallituksen esitystä uudeksi oikeusapulaiksi oikeusapujärjestelmän jatkokehittämistoimikunnan mietinnön (Komiteamietintö 1999:7) ja siitä saatujen asiantuntijalausuntojen perusteella.

Oikeusaputoimistojen toiminta on vakiintunut vuoden 2000 aikana. Siirtymävaiheen aikana kasautuneet asiat on saatu hoidettua, ja siirtyvien asioiden määrä oikeusaputoimistoissa on pienentynyt. Vuonna 2000 käsitellyistä 55 600 asiasta noin 30 prosentissa annettiin oikeudellinen neuvo. Asiakirjan laatimiseen päättyi noin 24 % käsitellyistä asioista. Tuomioistuimissa käsiteltiin noin neljännes oikeusaputoimistojen asioista.

28. Tuomioistuinlaitoksen tulostavoitteiden toteutuminen

	Tavoite 2000			Toteutuma 2000			Vertailu tavoitteeseen		
	Markkaa/ ratkaistu asia	Ratkaistu asia/ htv	Käsittelyaika, kk	Markkaa/ ratkaistu asia	Ratkaistu asia/ htv	Käsittelyaika, kk	Markkaa/ ratkaistu asia, %	Ratkaistu asia/htv, %	Käsittelyaika, kk
Korkein oikeus	10 147	37		11 899	33		17	-11	
- käsittelyaika (valituslupa-asiat)			4			5,2			1,2
- käsittelyaika (asiaratkaisut)			16			15,2			-0,8
Korkein hallinto-oikeus	7 660	45	12	9 169	43	13,5	20	-5	1,5
Hovioikeudet	13 471	23	7,3	14 654	22	7	9	-6	-0,3
Hallinto-oikeudet	6 601	45	6,7	6 819	44	6,5	3	-2	-0,2
Kärjäoikeudet	3 251	85		3 526	79		8	-7	
- käsittelyaika (rikosasiat)			3			3			0
- käsittelyaika (riita-asiat)			8			9			1
- käsittelyaika (summaariset asiat)			2			2			0
- käsittelyaika (velkajärjestelyasiat)			6			6			1
Maaoikeudet	16 230	26	6,4	18 567	22	6,7	14	-16	0,3
Vakuutus-oikeus	2 189	124	9	2 481	110	11,1	13	-11	2,1
Työtuomioistuin	41 000	9	5	49 203	7	4,9	20	-19	-0,1
Markkinatuomioistuin	42 857	12	6,5	49 127	10	6,9	15	-14	0,4
Vankilaoikeus	886	350	2 ja 9 ¹⁾	931	348	2 ja 9 ¹⁾	5	-1	0 ja 0 ¹⁾

¹⁾ Lyhyempi käsittelyaika koskee nuoria rikosentekijöitä koskevia asioita ja pidempi käsittelyaika pakkolaitokseen eristettyjä koskevia asioita.

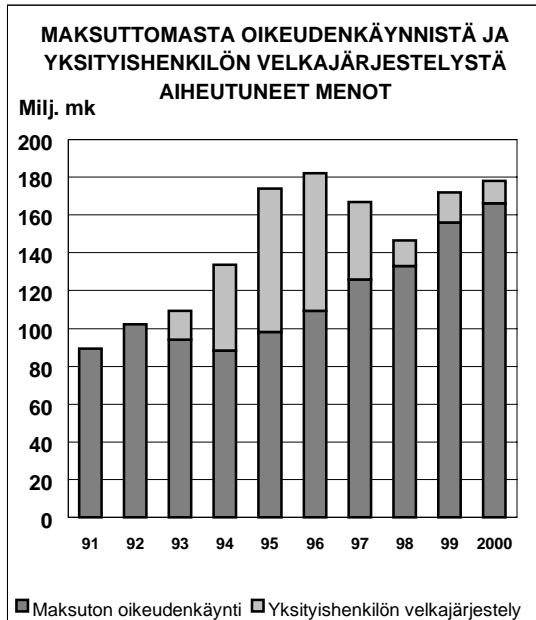
Asiaryhmien suhteelliset osuudet pysyivät asiämäärien noususta huolimatta jotakuinkin samoina edelliseen vuoteen verrattuna. Oikeusaputoimistot saavuttivat tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteensa.

Oikeusministeriössä on tehty selvitys palkkio- ja kulukorvauksista, joita yksityisille asiamiehille suoritetaan julkisista varoista heidän toimissaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain nojalla määrättyä julkisena puolustajana tai asianomistajan avustajana, tai heidän toimiessaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain tai yleisestä oikeusavusta annetun lain nojalla määrättyä oikeudenkäyntiavustajana.

Oikeudenkäyntiavustajille maksetut palkkiot ja kulukorvaukset ovat nousseet usean vuoden ajan, mutta vuonna 2000 kulujen kasvu hidastui. Vuonna 2000 oikeusapukustannukset yksityisille avustajille olivat noin 166,1 milj. mk, jossa on lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna noin 6 %.

Ympäristöhallinnon uudelleenjärjestely sekä ympäristölainsäädännön uudistaminen toteutettiin 1.3.2000 lukien, mihin liittyen vesioikeudet lakkautettiin ja niistä muodostettiin ympäristöministeriön hallinnonalalle kuuluvia ympäristölupavirastoja. Vuoden 2000 lopulla eduskunta hyväksyi syksyllä 1999 annetun hallituksen esityksen maa-alueiden lakkauttamiseksi ja niiden tehtävien siirtämiseksi käräjäoikeuksille. Maa-alueudet lakkasivat 1.3.2001 ja niiden tehtävät siirrettiin kahdeksaan käräjäoikeuteen.

Kuvio 12.

Kansalaisten oikeusturvan toteutumista seuramaan ja sen kokonaisvaltaista kehittämistä edistämään asetettiin kolmeksi vuodeksi oikeusturva-asioiden neuvottelukunta, jonka avulla on tarkoitus saada monipuolista tietoa todellisuudesta niin läheltä tapahtumia ja ilmiöitä kuin mahdollista.

Maksukyvyttömyyden hallinta

Eduskunta hyväksyi lain talous- ja velkaneuvonnasta kesäkuussa 2000 ja laki tuli voimaan 1.9.2000. Lailla lakisäätettiin talous- ja velkaneuvonta. Tavoitteena on varmistaa laadullisesti ja määrällisesti riittävien velkaneuvontapalveluiden saatavuus koko maassa.

Oikeusministeriö on käynnistänyt selvitystyön, jossa arvioidaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain toimivuutta. Konkurssilainsäädännön valmistelua on jatkettu niin, että esitys uudeksi konkurssilainsäädännöksi voitaisiin antaa vuoden 2001 aikana.

Ulosottolain kokonaisuudistusta on jatkettu. Kokonaisuudistuksen toista vaihetta koskeva ehdotus, joka käsittää ulosoton yleiset menettelysäännökset, on vuoden 2000 aikana ollut laajalla lausuntokierroksella. Ulosottolainsäädännön uudistamisen, ulosoton tietojärjestelmän uudistamisen samoin kuin ulosoton henkilöstökoulutukseen ja organisaatioon liittyvät keskeiset tavoitteet ja aikataulu kirjattiin ulosoton kehittämisen kokonaissuunnitelmaan, joka käsiteltiin joulukuussa 2000 hallituksen iltakoulussa.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmaan liittyen ulosoton erikoisperintää jatkettiin siten, että kaikissa suurimmissa ulosotopiireissä on vaatimaan perintään, ulosoton välttelemiseksi tehtyjen varallisuusjärjestelyjen selvittelyyn ja viranomaisyhteistyöhön erikoistuneita avustavia ulosottomiehiä.

29. Ulosottolaitoksen tulostavoitteiden toteutuminen

	Tavoite 2000	Toteutuma 2000	Vertailu tavoitt., edell. v.	Vertailu % , kk
Markkaa/käsitelty asia				
Erillisvirastot	163	155	-5	-2
Ulosotto-osastot	149	143	-4	-2
Ulosotto-osastot (nimismiespiirit)	98	98	0	-1
Käsitelty asia/htv	1 571	1 630	4	7
Keskimääräinen käsitelyaika, kk	6,8	7,3	0,5	0
Onnistunut perintä, % asiämääristä	40	38,9	-1,1	-0,8
Onnistunut perintä, % markkamääristä	18	19,6	1,6	0,3

Harmaan talouden torjuntaan liittyvä vähävaraisten konkurssipesien tarkastaminen on ollut kertomusvuonna konkurssiasiamiehen toimiston keskeinen painopistealue. Konkurssivelallisen erityistarkastuksia tehtiin kertomusvuonna 135 ja konkurssipesien hallinnon tarkastuksia 27. Vuonna 2000 huomiota on kiinnitetty myös pitkään viireillä olleiden konkurssipesien lopettamiseen. Pitkään viireillä olleiksi luokitellaan konkurssit, jotka ovat tapahtuneet ennen vuotta 1994.

Kriminaalipolitiikka ja rikosoikeudellinen sääntely

Rikoslain kokonaisuudistuksen loppuun saattamista on jatkettu tarkoituksena antaa uudistuksen viimeiset esitykset vuoden 2001 aikana. Rikoslain uudistetun 24 luvun yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevat säännökset tulivat voimaan 1.10.2000. Uudet säännökset koskevat mm. kotirauhan rikkomista, julkisrauhan rikkomista, salakuuntelua ja -katselua, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta. Myös sotilasrikoksia koskevat säännökset uudistettiin vuoden 2001 alusta lukien.

Eduskunnalle annettiin myös esitykset rikoslain menettämisseuraamuksia ja ehdollista vankeusrangaistusta koskevien säännösten uudistamisesta. Lisäksi annettiin eduskunnalle vuoden lopulla esitys, joka sisältää muutoksia alentunutta syyntakeisuutta, törkeitä pahoinpitelyrikoksia ja huumausaineiden käyttöä koskevaan sääntelyyn.

Liittyen ennen muuta hallituksen talousrikosohjelmaan vuodelta 1998 valmistui oikeusministeriössä ehdotus talousrikossäännöksiin tehtävistä muutoksista. Asiaa valmistellut työryhmä ehdottaa mm. kirjanpitorikoksen törkeän tekemuodon lisäämistä rikoslakiin, rahanpesurikoksille omia säännöksiä, velkojansuosinnan enimmäisrangaistuksen korottamista, yrityssalaisuuden suojan vahvistamista ja yhteisöosakon käyttöönottoa työturvallisuusrikoksissa.

Rangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin valtioneuvoston 23.9.1999 asettamassa vankeusrangaistuskomiteassa. Vankeusrangaistuskomitea luovutti 30.10.2000 oikeusministeriölle vankien muutoksenhaku koskevan välimietintönsä. Komitean on määrä saada työnsä valmiiksi kevään 2001 aikana.

Rikoksentorjuntaa toteutetaan valtioneuvoston 4.3.1999 hyväksymän kansallisen rikoksentorjuntaohjelman linjausten mukaisesti. Rikoksentorjuntaohjelmassa keskeisellä sijalla on eri viranomaisten ja muiden paikallisten toimijoiden yhteistyönä laadittavat paikalliset turvallisuusohjelmat. Rikoksentorjuntaneuvosto koordinoi ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toteuttamisesta laaditaan seurantaraportti v. 2002.

Oikeusministeriö asetti helmikuussa 2000 toimikunnan selvittämään rikoksen uhrin aseman parantamista. Toimikunnan tehtävänä on laatia ehdotus käytännön toimista uhrin tukemiseksi. Toimikunta selvittää mm. nykytilanteen epäkohdat sekä tuen, neuvonnan ja muun avun tarpeen. Toimikunnan tuli myös pohtia sovittelun ja muiden laissa sääntelemättömien järjestelmien kehittämistä. Toimikunnan tuli saada työnsä valmiiksi keväällä 2001.

Tuomioistuinkäytäntö on viime vuosikymmenen loppuvuosista alkaen muuttunut niin, että ehdottomien vankeusrangaistusten osuus kaikista alioikeudessa tuomituista rangaistuksista on jonkin verran lisääntynyt. Ehdottoman vankeusrangaistuksen asemesta yhdyskuntapalveluun vuosittain määrättyjen lukumäärä on vuodesta 1998 lähtien hieman vähentynyt.

Vankien määrän kehityksessä tapahtui v. 2000 käänne, kun vankien määrä lisääntyi edellisvuodesta. Vankeja oli keskimäärin 2 855, mikä on 4 % enemmän kuin edellisvuonna. Vankien määrä alkoi lisääntyä nimenomaan vuoden jälkipuoliskolla ja ylitti joulukuussa edellisvuoden vastaavan ajankohdan määrän jo noin 250:llä. Vankiloihin tuli vuoden aikana tutkintavangit mukaan lukien noin 6 561 vankia eli 723 vankia enemmän kuin v. 1999.

Vankeinhoitolaitoksen keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin huumausaineiden salakuljetuksen, kaupan ja käytön mahdollisimman tehokas torjuminen. Takavarikoitujen huumausaineiden määrän olennainen väheneminen valvonnan tehostamisesta huolimatta viittaa siihen, että huumeiden kulkeutumista vankilaan on todella pystytty vähentämään. Muilta osin toiminnan sisältöä on pystytty kehittämään talousarvioesityksessä mainittujen tavoitteiden suuntaisesti mm. ottamalla käyttöön vankien työ- ja toimintakyvyn systemaattinen arviointimenettely ja lisäämällä päihdekuntoutusta.

30. Vankilukuarvio, avolaitostytäntöönpanon osuus ja yksikkökustannukset

	Tavoite 2000	Toteutuma 2000	Poikkeama tavoitteesta	Muutos ed. vuodesta
Vankeja keskimäärin	2 800	2 855	2 %	4,1 %
Rangaistusta suorittavista vangeista keskimäärin avolaitoksessa	33,3 %	28,7 %	-4,6 %-yks.	-2 %-yks.
Toimintamenot/vanki, mk	246 900	242 400	-1,8 %	-4 %

Päivittäinen toiminnassa mukana olleiden osuus pysyi 1990-luvulla suunnilleen ennallaan eli noin 70 prosenttina. Vuonna 1999 määrä kuitenkin laski noin 67 prosenttiin ja v. 2000 edelleen noin 64 prosenttiin. Kokopäiväisesti toimintaan osallistuvien osuuden vähenemiseen on vaikuttanut mm. työkyvyttömiä vankien määrän kasvu. Samoin tutkintavankien, joilla ei ole osallistumisvelvollisuutta, osuus vankien kokonaismäärästä on aiempaa suurempi. Myös vankien rikostaustan muuttuminen järjestäytyneen rikollisuuden lisääntymisestä sekä siihen liittyvät turvallisuusnäkökohdat vaikeuttavat vankien toimintaan sijoittamista.

Vankeinhoitolaitoksen kiinteistöt siirrettiin Valtion kiinteistölaitoksen hallintaan 1.1.2001 lukien. Tähän liittyen laadittiin vuoteen 2010 saakka ulottuva suunnitelma vankeinhoitolaitoksen laitosteknisen kehittämiseksi toteutettavista rakennusinvestoinneista.

Kriminaalihuoltoyhdistyksen tehtäviin kuuluvien yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanotehtävissä ei vuoden aikana tapahtunut suuria määrällisiä muutoksia. Yhdyskuntapalvelujen määrä on ollut pienempi kuin edellisenä vuonna. Sen sijaan valvonnat ovat jonkin verran lisääntyneet vuoden aikana.

Viidessä kaupungissa (Helsinki, Tampere, Turku, Vaasa ja Joensuu) aloitettiin kertomusvuoden alussa nuorten rikoksentehtävien yhteiskuntaan sopeuttamiseen ja rikoksen uusimisen ehkäisemiseen tähtäävä kokeilu, jossa nopeutetaan asian käsittelyä sen eri vaiheissa ja pyritään kytkemään niihin mukaan sosiaaliset tukijärjestelmät. Helsinkiin lukuun ottamatta juttujen läpivirtaus teosta tuomioon on kokeilun seurauksena nopeutunut huomattavassa määrin.

Yhdyskuntapalvelun toimeenpanossa on oikeusministeriön asettamana tavoitteena toimeenpanon viivytyksetön käynnistäminen. Vuoden aikana 74 % tuomituista aloitti yhdyskuntapalvelun kuukauden kuluessa alitöntöpanijan määräämästä ilmoittautumispäivästä. Tavoitteeksi on edelleen asetettu, että 85 % aloittaneista suorittaa yhdyskuntapalvelunsa loppuun, mikä tavoite myös toteutui.

Ehdollisesti rangaistujen nuorten ja ehdonalaisesti vapautuneiden valvonnassa on asetettu tavoitteeksi, että valvontatapaamisia on kolmen ensimmäisen kuukauden aikana vähintään kaksi kertaa kuukaudessa. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnassa tapaamistiheys kolmen ensimmäisen kuukauden aikana oli keskimäärin 1,1 ja ehdonalaisesti vapautuneiden valvonnassa 2,0.

Tutkimus

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on seurannut rikollisuustilanteen kehittymistä sekä paneutunut rikollisuuden osoittimien kehittämiseen. Rikollisuustilanne 1999 -katsaus julkaistiin syksyllä 2000.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on myös jatkanut lainsäädäntöuudistusten arviointia ja seurantaan kertomusvuoden aikana. Oikeusolot -katsaus valmistui ja se julkistettiin elokuussa 2000.

Maksullinen palvelutoiminta

Oikeusministeriön hallinnonalan toiminnan tuotot olivat kertomusvuonna 551 milj. mk (562 milj. mk). Näistä maksullisen toiminnan tuotot olivat 94 % ja niitä kertyi yhteensä 520 milj. mk

31. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano

	Toteutunut 1999	TA 2000	Toteutunut 2000	Poikkeama tavoitteesta, %
Yhdyskuntapalvelu:				
Aloitettuja toimeenpanoja	3 630	3 800	3 315	-13
Suoritettuja tunteja	257 109	290 000	238 129	-18
Markkaa/tunti	148	133	162	22
Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta:				
Valvottavia keskimäärin	1 243	1 300	1 252	-4
Valvontapäiviä	453 695	460 000	456 800	-1
Markkaa/valvontapäivä	24	24	24,6	3
Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta:				
Valvottavia keskimäärin	1 573	1 800	1 623	-10
Valvontapäiviä	573 963	650 000	592 213	-9
Markkaa/valvontapäivä	17	16	15,8	-1
Nuorisorangaistus:				
Tuomioita	46	100	86	-14
Markkaa/aloitettu toimeenpano	39 758	25 000	31 025	24

(534 milj. mk). Maksullisen toiminnan tuotot alenivat edellisestä vuodesta 3 %. Maksullisen toiminnan tuotoista 82 % kertyi erillislakien mukaisista suoritteista ja 12 % maksuperustelain mukaisista suoritteista.

Ulosottomaksutulojen kustannusvastaavuus oli 86 %, tuomioistuintulojen 46 % sekä oikeusapumaksutulojen 83 % ja 36 %. Vankeinhoitolaitoksen työtoiminnan kustannusvastaavuus oli 58 %, palvelussuhdeasuntojen 54 % ja laitosmyymälöiden 85 %.

Hallinnonalan tilinpäätöslaskelmat

Tuotto- ja kululaskelma

Toiminnan tuotot vähenivät kertomusvuonna 11,1 milj. mk eli 2,0 %, mikä johtuu maksullisen toiminnan tuottojen laskusta.

Toiminnan kulut kasvoivat kertomusvuonna 16,7 milj. mk eli 0,6 %. Henkilöstökulut, joihin sisältyvät myös vankipalkat sosiaaliturvamaksuineen, olivat toiminnan kuluista 70 %, palveluiden ostot 18 %, aineiden ja tarvikkeiden ostot 6 % ja vuokrat 6 %.

Valmisteverastojen muutos johtuu vankeinhoitolaitoksen vaihto-omaisuuden keskeneräisten tuotteiden ja itse valmistettujen valmiiden tuotteiden varastojen pienenemisestä.

Valmistus omaan käyttöön kasvoi edellisestä vuodesta 72,9 milj. mk, mistä Vaasan lääninvankilan keskeneräisten rakennushankkeiden ja Ilmailulaitokselle tehtyjen työsiirtolaitosten osuus on 45,2 milj. mk ja oikeuslaitoksen keskeneräisten atk-järjestelmien osuus 27,7 milj. mk.

Toiminnan tuotoilla katettiin toiminnan kuluista 19 %.

Siirtotalouden kulut lisääntyivät 4,6 %. Kasvu aiheutui maksuttomasta oikeudenkäynnistä aiheutuneiden kulujen ja Kriminaalihuoltoyhdistykselle maksettujen avustusten lisääntymisestä.

Tuotot veroista ja pakollisista maksuista kasvoivat kertomusvuonna 33,0 %. Pakolliset maksut ovat sakkotuottoja ja niitä kertyi 14,3 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Perittyjen arvonsäverojen kasvu oli 10,6 % ja maksettujen arvonsäverojen 5,5 %.

Tase

Kansallisomaisuuden kirjanpitoarvo kasvoi edellisestä vuodesta 10,0 milj. mk. Kansallisomaisuuden lisäys johtuu lähinnä Helsingin vankilan perusparannuksesta.

Käyttöomaisuuden ja muiden pitkäaikaisten sijoitusten kirjanpitoarvo nousi 57,1 milj. mk. Lisäys johtuu pääasiassa atk-järjestelmien kehittämisestä ja keskeneräisistä vankilarakennushankkeista.

Vankeinhoitolaitoksen hallinnassa 31.12.2000 ollut kiinteistövarallisuus 1 684,2 milj. mk siirrettiin 1.1.2001 Valtion kiinteistölaitoksen hallintaan.

Oma pääoman kokonaisarvo kasvoi tilikaudella 53,9 milj. mk. Pääoman siirrot lisäsivät omaa pääomaa 2 565,5 milj. mk ja tilikauden kulujäämä vähensi sitä 2 511,7 milj. mk. Pääoman siirrot sisältävät postisiirtotilien katteet ja tyhjennykset, lähetteen tilien käytön ja tilivirastojen väliset hallinnan siirrot.

32. Oikeusministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	562,17	551,05	-11,12
Toiminnan kulut	-2 897,12	-2 913,82	-16,70
JÄÄMÄ I	-2 334,95	-2 362,77	-27,82
Rahoitustuotot ja -kulut	0,85	0,74	-0,11
Satunnaiset tuotot ja kulut	-1,80	-0,10	1,70
JÄÄMÄ II	-2 335,90	-2 362,13	-26,23
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-254,52	-266,52	-12,00
JÄÄMÄ III	-2 590,42	-2 628,65	-38,23
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	87,94	116,97	29,03
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-2 502,48	-2 511,68	-9,20

33. Oikeusministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	73,04	83,05	10,01
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	1 709,07	1 766,20	57,13
VAIHTO- JA RAHOITUSMAISUUS	95,42	95,73	0,31
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 877,53	1 944,99	67,46
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	1 416,23	1 470,09	53,86
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	461,30	474,90	13,60
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 877,53	1 944,99	67,46

Vieras pääoma kasvoi 13,6 milj. mk. Lisäys joh-
tuu ensi sijassa osto- ja siirtovelkojen kasvusta.

Talousarvion toteutumalaskelma

Oikeusministeriön hallinnonalan menoihin pää-
luokassa 25 myönnettiin vuoden 2000 talousarvi-
ossa määrärahoja yhteensä 3 213,4 milj. mk, mikä
on 2 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Määrä-
rahoihin sisältyy 76,2 milj. mk lisätalousarviois-
sa myönnettyjä määrärahoja. Valtiokonttorin (TV
301) käytössä oli 39,3 milj. mk (mom. 25.01.51),
josta käytettiin 37,2 milj. mk. Lisäksi momentin
25.10.23 määrärahoja oli myönnetty henkilöstö-
voimavarojen siirtona Länsi-Suomen lääninhalli-
tukselle (TV 236) 237 000 mk ja ympäristömi-

nisteriölle (TV 700) 313 000 mk. Edellisiltä vuosil-
ta siirrettyjä määrärahoja oli käytettävissä 255,3
milj. mk, joten käytettävissä olevat määrärahat
olivat yhteensä 3 468,7 milj. mk. Määrärahoja
käytettiin yhteensä 3 195,4 milj. mk eli 2 % enem-
män kuin edellisenä vuonna. Vuodelle 2001 siir-
rettiin määrärahoja 264,9 milj. mk. Arviomäärä-
rahoja säästyi 8,3 milj. mk. Arviomäärärahan yli-
tysluvut olivat yhteensä 2,5 milj. mk (mom.
25.01.29 Erityismenot 1,9 milj. mk ja 25.70.21
Vaalimenot 0,6 milj. mk).

Oikeusministeriön hallinnonalan tulot (luku
12.25.) olivat kertomusvuonna yhteensä 476,3
milj. mk, mikä on 3 % vähemmän kuin edellisenä
vuonna. Tuloja kertyi 4 milj. mk talousarviota
vähemmän.

3.4. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Hallinto, kunnat ja aluekehitys

Kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt kaikilla hallinnon tasoilla. Sisäasiainministeriö on osallistunut aktiivisesti lähialueiden hallinnon uudistamiseen. Työn painopiste on siirtymässä Baltiasta Venäjän alueelle, erityisesti Leningradin alueelle ja Karjalan tasavaltaan.

Alue- ja paikallishallinnon viranomaisten työnjako on selkeä. Hallinto on verraten kevyt eikä päällekkäisyyttä juuri esiinny. Hallinnon kokoaistimot ovat osoittautuneet onnistuneiksi ja niitä tulisi jatkaa. Yhteiskunnan kehityksen ja keskushallinnon keventämisspyrkimysten myötä lääninhallitusten palveluilla on entistä enemmän kysyntää.

Yhdessä keskushallinnon uudistushankkeen kanssa sisäasiainministeriön johdolla on selvitetty alue- ja paikallishallinnon mahdollisuuksia vastaamaan keskushallinnosta siirtyviä tehtäviä. Hajautettu ja joustava palveluhallinto -hankkeen tuloksena on syntynyt uusia linjauksia hallinnon kehittämistyöhön sekä eri hallinnonalojen omia toimenpiteitä alue- ja paikallishallinnon vahvistamiseksi ja palvelujen tuottamiseksi lähellä asiakasta.

Eduskunta antoi 14.3.2000 kirjelmän kihlakuntauudistuksen toteuttamista koskevasta valtioneuvoston selonteosta. Hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2005 loppuun mennessä selonteon uudistuksen toimeenpanon edistymisestä.

Hallinnonalan runkoverkkoon liittyvät tukitehtävät on keskitetty poliisin tietohallintokeskuksen hoidettaviksi. Runkoverkko on kokonaisuus, johon toimialakohtaiset tietoliikenneverkot on liitetty ja jonka kautta kaikki ulkoiset ja toimialojen väliset yhteydet on toteutettu.

Koko maan tasoa tarkastellen kuntien rahoitusasema kehittyi v. 2000 myönteisesti. Kuntaryhmittäin ja alueellisesti kuntien väliset erot kasvoivat kuitenkin huomattavasti. Olennaisin syy kuntatalouden kokonaistilanteen muutokseen oli yhteisöveron epätasainen jakautuminen kuntien kesken.

Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä oli yhteensä ennätykselliset 196 kuntaa. Näiden kuntien yhteenlaskettu asukasmäärä on yli miljoona ihmistä. Ilman harkinnanvaraisena rahoitusavustuksena myönnettyä 420 milj. mk negatiivisen vuosikatteen kuntia olisi ollut 233. Negatiivisen tai heikon vuosikatteen kunnat olivat tyypillisesti asukasluvultaan keskimääräistä pienempiä.

Taloudellinen liikkumavara pysyi hyvänä erityisesti yli 100 000 asukkaan kunnissa.

Alueellisesti negatiivisten vuosikatteiden kuntien lukumäärä lisääntyi erityisesti Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Etelä-Savossa, Pirkanmaalla ja Satakunnassa ja väheni vain Varsinais-Suomessa.

Koko kansantalouden kasvu jatkui myönteisesti. Alueellisesti kasvu jakautui kuitenkin epätasaisesti. Alueiden tulevaisuudennäkymät olivat syksyllä 2000 hieman valoisimmat kuin vuotta aikaisemmin. Kehityksen erot ovat kuitenkin edelleen suuria maaseutumaisten kuntien ja keskusseutujen välillä.

Lamavuosina heikentynyt työllisyys on nopeimmin elpynyt eteläisen Suomen maakunnissa. Useissa Pohjois- ja Itä-Suomen maakunnissa työllisten määrä ei ole lisääntynyt laman jälkeen. Väestön ikärakenne on vanhentumassa ja se tekee alueellisesti tasapainoisen kehityksen yhä vaikeammaksi. Useissa maakunnissa väki vähenee, vaikka muuttoliike pysähtyisikin.

Sisäinen turvallisuus

Poliisin palvelujen kysyntä on lisääntynyt. Hälytystehtävien määrä on kasvanut vuodesta 1997 noin 20 % ja poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä lähes 10 %. Väestö siirtyy kasvukeskuksiin, josta seuraa palvelujen kysynnän alueellinen epätasaisuus. Tästä huolimatta poliisin palveluverkosto on ylläpidetty koko maan kattavana. Yhteispalvelun lisäämisestä johtuen palvelutarjontaa on paikoitellen jopa pystytty lisäämään.

Poliisin tietoon tuli 761 705 rikosta, mikä on 2,8 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä kasvoi 3,2 % ja huumausainerikosten 15,2 %. Viimeksi mainittujen määrän kasvu johtuu osin poliisin aktiivisista toimenpiteistä rikosten esille saamiseksi.

Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä kasvoi kokonaisuudessaan 5,5 % edelliseen vuoteen verrattuna. Pahoinpitelyjen määrä kasvoi 5,4 % ja törkeiden pahoinpitelyjen määrä 6,8 %.

Palokuntien toimia edellyttävien tulipalojen määrä laski hieman edellisestä kertomusvuodesta. Vuonna 2000 palokuntien suorittamia sammuustehtäviä oli yhteensä 10 681, kun vastaava luku edellisenä vuonna oli 11 486. Palokuntien tehtävissä ei tapahtunut oleellisia muutoksia lukuun ottamatta lääkinnällisten tehtävien kasvua. Ikääntyvän väestön mukanaan tuomat onnettomuusris-

kit tulivat esille, kun vanhusten palvelutaloissa sattui useita tulipaloja.

Valtioneuvosto määräsi hallitusohjelman mukaisesti VTM Pekka Myllyniemen selvittämään palo- ja pelastustoimen siirtämistä kunnilta valtion hoidettavaksi. Selvitys valmistui 29.02.2000. Selvitysmies ei esittänyt pelastustoimen siirtämistä valtion hoidettavaksi, vaan pelastustoimen järjestelmää uudistettavaksi siten, että pelastustoimen palveluista vastaa kunnan sijasta pelastustoimen alue. Toiminnan painopistettä tulisi siirtää onnettomuuksien ehkäisyn suuntaan. Sisäasiainministeriö sai tehtäväkseen valmistella Myllyniemen linjausten pohjalta hallituksen esityksen pelastustoimen järjestämisestä kunnallisena toimintana niin, että pelastustoimeen muodostetaan noin 20 lailla määrättyä kuntien yhteistoimintaan perustuvaa alueellista pelastustointia. Valmistelua varten käynnistettiin pelastustoimen kehittämissanke.

Hätäkeskustoiminta siirtyy valtion hoidettavaksi vuoteen 2006 mennessä. Sisäasiainministeriön pelastusosaston hallintoyksikköön perustettiin väliaikainen hätäkeskusryhmä (10 henkilöä), jonka tehtäväksi annettiin valmistella hätäkeskuslaitoksen perustamista. Hätäkeskusasetus (157/2000) annettiin 23.11.2000 ja se tuli voimaan vuoden 2001 alusta.

Yhteistyö EU:n pelastuspalvelun alalla jatkui vilkkaana kehitettäessä EU:n siviilikriisinhallinnan yhteistyömuotoja.

Suomeen saapui v. 2000 kaikkiaan 3 170 turvapaikanhakijaa, joista huomattavasti yli puolet oli Keski- ja Itä-Euroopasta. Turvapaikkahakemusten yllättävä kasvu johti turvapaikkahakemusten käsittelyn ruuhkautumiseen. Suomeen tultiin hakemaan turvapaikkaa todennäköisesti myös sen vuoksi, että hakemusten käsittelyajat olivat pitkät ja sosiaaliset edut hyvät. Turvapaikkamenettelyä uudistettiinkin 10.7.2000 voimaan tulleella ulkomaalaislain muutoksella.

Rajatilanne valtakunnan rajoilla säilyi rauhallisena eikä valtakunnan turvallisuutta uhkaavia vakavia rajatapahtumia sattunut. Laittoman maahantulon reitit etsitään yhä pohjoisempaa ja maastorajojen yli. Vuoden aikana saatiin ensimmäiset merkit Venäjän rajavalvontajärjestelmän vuotamisesta. Rajanylitysliikenne Euroopan unionin ulkorajoilla, erityisesti Suomen ja Venäjän välisellä rajalla, jatkoi voimakasta kasvuaan. Merialueella ei tapahtunut vakavia onnettomuuksia.

Presidentti Putin teki päätöksen Venäjän rajavartiopalvelun reformista, jonka seurauksena rajavartiopalvelu vähentää lähivuosien aikana henkilöstöään ja vartioasemiaan puolella Suomen rajalta. Suomen rajavalvontajärjestelmän ylläpitäminen toimivana ja jatkuvasti kasvava rajanylitysliikenne edellyttivät rajavartiolaitoksen voima-

varojen ylläpitämistä vähintään aikaisempien vuosien tasoisina. Vuoden 2001 talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä eduskunta päätyikin turvaamaan rajavartiolaitokselle vakaaseen rajatilanteeseen mitoitettun määrärahatason.

34. Sisäasiainministeriön hallinnonalan menot

PL 26. Menot	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Sisäasiainministeriö	111	116	116
Ulkomaalaisvirasto	30	37	37
Lääninhallitukset	285	263	263
Rekisterihallinto	136	160	160
Kihlakunnat	223	236	236
Poliisitoimi	2 837	3 192	3 192
Pelastushallinto	132	131	131
Rajavartiolaitos	959	1 043	1 041
Avustukset kunnille	1 251	1 459	1 455
Alueiden kehittäminen	614	635	364
Yhteensä	6 576	7 217	6 994

Sisäasiainhallinnon toimintamenomomenttien kaksivuotisten siirtomäärärahojen siirtyvät erät ovat pudonneet eräillä hallintosektoreilla hälyttävän pieniksi suhteessa budjettirahoitukseen tai kokonaisrahoitukseen. Poliisihallinnon siirtyvä erä on vain 2,5 % budjettirahoituksesta, rajavartiolaitoksen siirtyvä erä pieneni 46 % ja oli tilinpäätöksessä 7 % budjettirahoituksesta. Siirtyvä erä on hallinnonalalla jatkuvasti pienentynyt, v. 2000 tässä suhteessa taloudellista asemaansa kohensivat rekisterihallinto ja ministeriö ja niukasti positiivisesti kihlakunnat ja lääninhallinto.

Sisäasiainhallinnon tuotto- ja kululaskelmien tuotot olivat 498,1 milj. mk, toiminnan kulut olivat 5 285,4 milj. mk ja kokonaiskulujäämä 9 066,4 milj. mk.

Hallinnonalan taseen loppusumma oli 3 032,7 milj. mk, josta vastattavaa puolen suurin erä oli käyttöomaisuus 2 759,0 milj. mk.

Tulokset tulosalueittain

Alue- ja paikallishallinto

Kihlakuntahallinto

Kihlakuntahallinnon yhteistyöryhmä päätti 8.5.2000 kihlakuntahallinnon kehittämisen jatko-toimista eduskunnan selontekovastauksen pohjalta. Yhteisen henkilöstön yhteistoiminta- ja työsuojeluasiat sekä luottamusmiestoiminta on sovittu. Tulosohjausta on uudistettu. Kihlakunnannimismiehille ja kihlakunnanvirastojen johtoryhmien jäsenille on valmisteltu koulutusohjelma. Kihlakunnanvirastojen toimitilat on kartoitettu ja toimitilastrategia hyväksytty.

Aluejaot

Valtioneuvoston 4.11.1999 tekemää periaatepäätöstä valtion paikallisten aluejaotusten selkeyttämisestä ja yhtenäistämisestä on toteutettu neuvotellen muiden hallinnonalojen kanssa. Kihlakuntajaon säilyminen nykyisellään siirtää jakojen yhtenäistämistä tulevaisuuteen sisäasiainministeriön osalta.

Palvelut

Palveluiden saatavuutta on turvattu lisäämällä yhteispalvelupisteiden määrää kymmenellä. Vuoden 2000 lopussa niitä oli 180. Yhteispalvelun kehittämiseksi on valmisteltu valtioneuvoston periaatepäätösluonnos. Verkkoasioinnin lisäämiseksi on valmisteltu toimenpiteet, joiden avulla kaikki yhteispalvelupisteet varustetaan vuoden 2001 aikana asiakaspäätteillä ja henkilön sähköisen henkilökortin lukijalaitteilla. Verkkolomakkeiden määrä on lisääntynyt vuoden aikana 300:lla ja lukumäärä on nyt noin 600. Verkkolomakepalvelun sivupyynnöt ovat lisääntyneet vuoden aikana 1,3 miljoonalla sivupyynnöiden kokonaismäärän ollessa 2,9 miljoonaa. Seudullisten verkkopalvelujen rakentamista on edistetty laajaan yhteistyöhön perustuen eri puolilla maata. Seutuverkkojen määrä oli vuoden 2000 lopussa noin 40.

Verkkopalveluiden tukiprojektin (VETURI) avulla on Itä-Suomen läänin alueella edistetty verkkopalveluiden käyttöä hankkimalla asiakasmikroja virastoihin, luomalla seudullisia aloitus-sivuja, tiedottamalla verkkopalveluiden käyttömahdollisuuksista ja kouluttamalla henkilökuntaa.

Sisäasiainministeriö asetti lokakuussa seutukuntien tukihankkeen. Hankkeen tavoitteena on tukea ja edistää kuntien vapaaehtoista seutukunnittaista yhteistyötä mm. julkisten palvelujen saatavuuden ja laadun turvaamiseksi. Hankkeessa edistetään myös kuntien ja seutukuntien sekä valtion viranomaisten välistä yhteistyötä. Hankkeen toimikausi kestää 30.6.2005 asti.

Lääninhallitukset

Hallitus antoi eduskunnalle 2.11.2000 selonteon aluehallinto 2000 -uudistuksesta. Selonteossa todetaan, että uudistuksen tavoitteet ovat sekä TE -keskusten että lääninhallitusten osalta pääosin toteutuneet. Lääninhallitusten palvelujen saatavuus on turvattu kohtuullisesti lääninhallitusten määrän vähentämisestä huolimatta. Lääninhallitusten toiminta on tehostunut. Säästöjä on saatu runsaat 40 milj. mk vuodessa. Enemmistä säästö-tavoitteista on luovuttu lääninhallitusten tehtävien lisääntyttä. Lääninhallitukset ovat supistu-

neen tehtäväkehityksen jälkeen uudessa tilanteessa. Tehtävät ovat lisääntymässä ja osittain uudella tavalla painottumassa. Peruspalvelujen arviointi on vakiintunut lääninhallitusten keskeiseksi palveluksi.

Hallinnon kokoaminen

Hajautettu- ja joustava palveluhallinto-hankkeen tuloksena hallinnon ja aluekehityksen ministeriöryhmä on hyväksynyt joukon hallinnon kehittämisen linjauksia, jotka tähtäävät tehtävien siirtoon keskushallinnosta aluehallintoon sekä palvelujen parantamiseen erityisesti alue- ja paikallistasolla. Eri hallinnoilla on käynnistetty ja toteutettu joukko yksittäisiä tehtävätarkistuksia ja hallinnon virtaviivaistamistoimia. Hanke on nivelletty keskushallinnon uudistushankkeeseen.

Rekisterihallinto

Maistraattien toiminnan ja palvelujen kehittämistä jatkettiin sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön asettamissa työryhmissä. Maistraatit suoriutuivat hyvin ensimmäisestä vuodestaan holhousviranomaisina. Sisäasiainministeriö asetti 14.6.2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus maistraattien holhoussuoritteiden maksuiksi. Postin ja väestökirjahallinnon yhteistä muuttoilmoituspalvelua valmisteltiin siten, että se voitiin ottaa käyttöön 17.1.2001.

Tietohallinto

Hallinnonalan yhteinen tietohallintostrategia valmistui. Strategia on koottu eri toimialoilla tehtyjen linjausten ja tietohallinnon kehittämistä koskevien periaatteiden sekä valtioneuvoston valtion tietohallinnosta tekemän päätöksen pohjalta. Hallinnonalan tietohallintostrategiassa vuosille 2001-2004 on eri toimialojen kehittämissuunnitelmat yhteen sovitettu koko hallinnonalaan koskevaksi kehittämissuunnitelmaksi ja toimintaohjeeksi.

Hallintopalveluverkko -hankkeessa on haettu perusratkaisuja, joilla sähköisten asiointipalveluiden yhteiskäyttö yli hallinnonalarajojen saataisiin käyntiin ja verkkojen yhteiskäyttöä lisättyä. Sähköisen henkilökortin käyttöä ja kertakirjautumista tietojärjestelmiin on pilotoitu erilaisissa verkkoympäristöissä ja Klaukkalan yhteispalvelupisteessä. Lisäksi on tehty esiselvitys alue- ja paikallishallinnon tietopalveluiden kehittämismallista.

Valtion- ja kunnallishallinnolle annettiin ohje virkamiesten sähköisestä asiointikortista ja varmenteesta. Asiointikortin käyttöönoton valmistelu aloitettiin.

Kunnat

Kunnat ja kuntarakenne

Hallintovaliokunnan lausunto valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle uuden kuntalain soveltamisen vaikutuksista valmistui toukokuussa 2000. Lausunnossa edellytetty lainvalmistelu aloitettiin. Hallituksen esitys perustuslain aiheuttamista muutoksista kuntia koskevaan lainsäädäntöön valmisteltiin.

Kuoreveden kunnan ja Jämsän kaupungin yhdistymisestä päätettiin. Kuntajaotukseltaan huomattavan rikkonaisia alueita koskevan eheyttämisen menetelyn I vaihe päättyi aikataulun mukaisesti maaliskuussa 2000. Menettely johti ratkaisuun yhdellä neljästä sen piirissä olleesta alueesta (Liminka, Lumijoki, Rantsila, Temmes ja Tyrnävä). Muutoksen myötä Temmeksen kunta lakkautetaan ja se yhdistetään em. kuntiin. Kolmella muulla alueella käynnistettiin II vaihe syksyllä 2000.

Harkinnanvaraista rahoitusavustusta myönnettiin 148 kunnalle yhteensä 420 milj. mk.

Valtion ja kuntien välinen yhteistyö

Valtion kuntapolitiikka –hankekokonaisuutta toteutettiin. Seutukuntayhteistyön ja kuntarakenteen kehittämishanketta valmisteltiin ja se yhdistettiin lokakuussa 2000 asetettuun Seutukuntien tukihankkeeseen. Kuntien itsehallintohanke asetettiin helmikuussa 2000 ja hankkeen loppuraportti julkaistiin elokuussa 2000. Kansallisen tason kuntien peruspalveluiden itsearvioinnin kehittämishanke asetettiin helmikuussa 2000 ja sen toimintaympäristöä kuvaava väliraportti laadittiin huhtikuussa 2000. Indikaattorit valittiin ja tiedon keruutapa selvitettiin loppuvuodesta 2000.

Kuntien rahoituksen riittävyys –osahanke päättyi vuoden 2001 alussa. Valtio – kunta neuvotteluryhmässä käynnistettiin keskustelu valtion kuntapolitiikan linjauksista sekä valtion ja kuntien välisestä ohjaussuhteesta.

Kansalaisvaikuttaminen

Osallisuushankkeen jatkoon valittujen 17 kunnan ja yhden kuntayhtymän hankkeet käynnistyivät ja niiden seuranta ja arviointi organisoitiin. Tuloksia esiteltiin I vaiheesta laaditussa arviointiraportissa ja kuntahankkeissa kehitettyjä toimintakäytäntöjä esiteltiin sekä Kuntaliiton julkaisuissa että sen koulutustapahtumissa.

Osallisuushankkeen, eduskuntapuolueiden ja Suomen Kuntaliiton yhteistyöverkoston avulla pyrittiin vaikuttamaan myönteisesti kunnallisasioiden kiinnostavuuden ja äänestysaktiivisuuden lisäämiseen kunnallisvaaleissa. Osallisuushankkeen, hankekuntien ja Helsingin Sanomien yhteistyönä toteutettiin Internetiin kunnallisvaalikone.

Yhteistyössä hankekuntien kanssa järjestettiin useita paikallisia osallistumista ja vaikuttamista koskevia seminaareja ja keskustelufoorumeja. Hankkeen tiedotusta tehostettiin ja rohkaistiin kuntaprojekteja aktiiviseen paikalliseen, seudulliseen ja valtakunnalliseen tiedottamiseen.

Aluekehitys

Alueiden toimintaedellytysten turvaaminen

Ohjelmakauden 2000-2006 tavoite 1- ja 2-ohjelmat hyväksyttiin komissiossa alkuvuonna ja valtioneuvosto asetti ohjelmille seurantakomiteat. Kaksi ensimmäistä Interreg -yhteisöaloiteohjelmaa jätettiin komissiolle Euroopan ensimmäisinä huhtikuussa. Muut kuusi Interreg -ohjelmaa ja Urban -ohjelmaesitys jätettiin komissiolle marraskuussa.

Eduskunta hyväksyi rakennerahastojen hallintolain ja -asetuksen muutokset, joilla mm. määritellään maakuntien liitot Interreg -yhteisöaloitteiden hallinto- ja maksuviranomaisiksi.

Uuden ohjelmakauden FIMOS2000 –rekisteri on otettu käyttöön suoraikäyttäjien osalta, joita ovat maakuntien liitot, ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja osittain työministeriö.

Valtion vuoden 2000 talousarvioon varattiin 32,5 milj. mk maakunnan kehittämisrahaa. Määrärahaa saa käyttää lähinnä alueiden elinkeinotoiminnan omaehtoiseen kehittämiseen, mukaan lukien osaamiskeskus- ja kaupunkipoliittiset toimenpiteet. Kehittämisrahaa käytettiin kaupunkipolitiikkaan 2 milj. mk, osaamiskeskusohjelmaan 9,8 milj. mk ja muuhun kansalliseen toimintaan 19,7 milj. mk, josta maakuntien käyttöön osoitettiin yhteensä 15,7 milj. mk. Miljoona markkaa kaupunkipolitiikkaan osoitettuja varoja siirtyi vuodelle 2001 aluekeskusten kehittämishankkeen käynnistymisen siirtymisen takia.

Vuoden 2000 talousarviossa (muutettu lisätalousarvioilla) sai valtion vastinrahoituksen momentilta (26.98.62) tehdä myöntämisvaltuuspäätöksiä yhteensä 110,9 milj. markalla ja määrärahaa oli yhteensä 44,3 milj. mk. Määrärahaa saa käyttää Euroopan sosiaali- ja aluekehitysrahastosta rahoitettaviin ohjelmiin sisältyvien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen, lähinnä elinkeinotoiminnan omaehtoiseen kehittämiseen, mukaan lukien osaamiskeskus- ja kaupunkipoliittiset toimenpiteet.

Tasapainoinen alueellinen kehitys

Hallitus hyväksyi lokakuussa toimenpideohjelman aluepolitiikan ja seutukuntayhteistyön tehostamiseksi, jonka pohjalta on käynnistetty kahdeksan eri hanketta. Valtioneuvosto päätti marras-

kuussa aluekehityslain mukaisesta tavoiteohjelmasta, jossa hallituksen aluepoliittisia linjauksia täsmennettiin. Ehdotus ohjeiksi alueellisten vaikutusten huomioonottamisesta säädösvalmistelussa valmistui ja lähetettiin lausuntokierrokselle.

Kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä valmisteli v. 2001 käynnistyvää aluekeskusten kehittämissuunnitelmaa, jonka tavoitteena on tasapainottaa suurimpiin kaupunkeihin kohdistuvaa muuttoliikettä ja suunnata sitä alueellisiin ja maakunnallisiin keskuksiin.

Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma valmistettiin laajassa valmisteluprosessissa, jota koordinoi maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Tavoitteet vahvistettiin valtioneuvoston syksyllä tekemässä periaatepäätöksessä alueellisen kehittämisen tavoitteista. Saaristoasiain neuvottelukunta käynnisti kampanjan erityisesti kakkos asumiseen liittyen.

Baltian maiden valmistautumista EU-jäsenyyteen tuettiin antamalla lainsäädännön ja hallinnon asiantuntija-apua eri hankkeissa Latviassa, Liettuassa ja Virossa. EU:n laajentumiseen liittyviä kantoja valmisteltiin ja laajentumiseen liittyvät laskelmat päivitettiin alkuvuonna.

Poliisitoimi

Hälytystehtävät

Poliisin toimintavalmiusajalle kiireellisesti hoidettavissa A-luokan tehtävissä asetettu tavoite oli 13 minuuttia ja toteutuma 11,9 minuuttia. Toimintaa on painotettu hälytystehtävien hoitamiseen ja tämän seurauksena toimintavalmiusaika on parantunut.

Ennalta estävä työ

Osana lähipoliisitoimintaa on käynnistetty alueellisten ja paikallisten turvallisuussuunnitelmien laatiminen yhdessä sidosryhmien ja muiden viranomaisten kanssa. Turvallisuussuunnitelmat on laadittu 60 prosentissa poliisilaitoksia.

Ennakkotietojen mukaan turvavöiden käyttö sekä maantieliikenteessä että taajamissa on hieman laskenut edelliseen vuoteen verrattuna eikä näiden käytölle asetettuja tavoitteita saavutettu. Sen sijaan liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden määrät sekä henkilövahinko-onnettomuuksien määrät vähenivät edellisestä vuodesta. Loppuvuoden poikkeukselliset liikenneolosuhteet vaikuttivat osaltaan vakavien liikenneonnettomuuksien määrän vähenemiseen.

Schengen sopimuksen soveltamisen aloittamisen edellyttämä valmistelutyö saatiin päätökseen aikataulussa ja suunnitelman mukaisesti.

Tutkinta

Rikosten selvitystasot ovat aiempien vuosien tasolla. Kaikista poliisiin tietoon tulleista rikoksista selvitetiin 70,2 %. Rikoslakirikoksista selvitetiin 58 %¹ ja omaisuusrikoksista 34,3 %, joka on 1,5 % korkeampi kuin edellisenä vuonna. Selvitysprosentteja tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että poliisille ns. pimeänä tulevissa jutuissa, joissa ei ole tekijää tiedossa, selvitystasot ovat huomattavasti alhaisempia. Tutkinta-ajat ovat pidentyneet valtakunnallisesti kaikissa rikoslajeissa.

Takaisin saadulle talousrikosyhdyllä asetettu tavoite saavutettiin. Sen arvo oli hieman yli 246 milj. mk tavoitteen ollessa hieman yli 75 milj. mk. Avointen juttujen lukumäärä on sen sijaan kasvanut. Varojen siirrot ulkomaille, liiketoimet ulkomaalaisten yritysten sekä edelleen veroparatiisivaltioon perustettujen yritysten kanssa kasvattavat tutkintaan käytettyä aikaa. Poliisi käynnisti toukokuussa 2000 liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden tehovalvontakampanjan. Poliisin tutkimien talousrikosten määrä ei anna oikeaa kuvaa talousrikollisuuden laajuudesta tai koostumuksesta, sillä suuri osa talousrikollisuudesta on piilorikollisuutta.

Huumausainerikosten määrä kasvoi 15,2 % verrattuna edelliseen vuoteen. Huumausainerikosten esille saaminen on ollut poliisin tavoite huumausainerikosten kasvun pysäyttämiseksi. Huumausaineiden saatavuus ja käyttö on lisääntynyt huolimatta poliisin tehostetuista toimista huumausainerikollisuuden pysäyttämiseksi. Valtioneuvoston 5.10.2000 tekemä päätös huumausainepolitiikan tehostamisesta vahvistaa poliisin huumausaineiden vastaista työtä.

Tukitoiminnot

Poliisin tietohallintokeskus aloitti toimintansa vuoden 2000 alussa ja poliisin tietohallinnon koordinoitua kehittämistä tukeva tietohallintostrategia vahvistettiin. Poliisin asehallintokeskuksen perustamista valmisteltiin.

Poliisin toimintamomentin määräraha vuoden 2000 talousarviossa oli 2 815 milj. mk. Tämä oli noin 57 milj. mk (2 %) enemmän kuin edellisenä vuonna. Määrärahan mitoituksessa oli otettu huomioon lisäyksenä henkilöstömenoihin 80 milj. mk poliisimiesten määrän turvaamiseksi ja lisäämiseksi. Vuonna 1999 poliisimiesten määrä oli keskimäärin 7 960 ja v. 2000 8 031. Poliisin menot kasvoivat palkka- ja kustannustason nousun (4,7 %) johdosta enemmän kuin käytettävissä oleva rahoitus.

¹ Selvitystaso ei ole vertailukelpoinen ennen vuotta 1999 olevien vuosien kanssa rikoslain muutoksen vuoksi.

Huolimatta määrärahalisäyksistä toimintamomentilta siirtyvä rahoitus pieneni 72 milj. markkaan edellisen vuoden 91 milj. markasta (luvuissa ei ole mukana poliisin tekniikkakeskusta). Siten rahoitustilanne vaikeutuu entisestään. Siirtyvä rahoitus on enää noin 2 % menovolyymistä.

Poliisitoiminnan arviointi ja toimintaedellytysten turvaaminen –hanke jätti loppuraporttinsa vuoden 2001 alkupäivinä. Osana hanketta valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) laati tutkimuksen, jonka lopputuloksena oli, että poliisitoimen keskeisten suoritteiden työpanoksella painotettu summa oli v. 1999 noin 20 % korkeampi kuin v. 1992, vaikka henkilöstön kokonaismäärä oli 2 % pienempi kuin v. 1992. Siten poliisin toiminnallinen tehokkuus parani vuosina 1992-1999¹.

Keskeisistä lainsäädäntöhankkeista yksityistä turva-alaa koskevan lainsäädännön virkamiesvalmistelu lähes valmistui ja turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskeva lakiesitys on lain-tarkastuksessa.

Pelastustoimi

Pelastustoimessa painotettiin erityisesti palvelujen järjestämistä uuden lainsäädännön mukaisesti, palokuntien valmiutta antaa tehokasta apua alueensa onnettomuusriskien edellyttämällä tavalla sekä hätäkeskustoiminnan laadukasta järjestämistä. Kuntien tuli selvittää ja arvioida alueellaan esiintyvät uhat ja määritellä niiden perusteella pelastustoimen palvelutaso, joka muodostuu palokunnan henkilöstöstä ja kalustosta sekä palokunnan toimintavalmiusajasta. Pelastustoimilain mukaan palvelutasopäätökset tuli tehdä 31.08.2000 mennessä. Vuoden loppuun mennessä palvelutasopäätös oli vielä tekemättä noin 40 prosentissa kuntia.

Onnettomuuksien ehkäisyä on tehostettu muun muassa kiinnittämällä palotarkastuksissa huomiota tarkastettavien kohteiden riskeihin. Kuntien palotarkastuksista on tekemättä noin 25 %. Monissa kunnissa on vakavia laiminlyöntejä lakisääteisten palotarkastusten suorittamisessa. Kotitalouksista 94 % on hankkinut palovaroitimen.

Palokuntien keskimääräinen toimintavalmiusaika on pysynyt tavoitteeksi asetetussa 11 minuutissa. Valtion hätäkeskuksissa on perehdyttämisen ja käytännön harjoittelun avulla parannettu valmiuksia hoitaa kaikkia toimialaan kuuluvia tehtäviä siten, että päivystäjien täydelliseen yhteistyökentelyyn siirtyminen olisi mahdollista. Kuntien paloautohankintoja tuettiin myöntämällä valtion-

osuutta 53 kunnalle. Valtionosuusmäärärahat olivat riittämättömät kuntien esityksiin verrattuna.

Pelastusopisto saavutti sille asetetut tulostavoitteet tuottamalla alan ammattitutkintoja yhteensä 205 eli kentän tarvetta vastaavan määrän. Pelastusalan päällystötutkinnon tasoa päätettiin nostaa ammattikorkeakoulututkinnoksi. Päällystökoulutuksen aloitusta lykättiin vuoteen 2001, koska valintakriteerit täyttäviä hakijoita ei saatu riittävästi.

Pelastushallinnon yleisessä kehittämisessä ja toimintaedellytysten turvaamisessa on keskitytty valtion hätäkeskusjärjestelmän suunnitteluun sekä eri hallinnonalojen kanssa yhteensopivan pelastustoimen palveluja tuottavan järjestelmän luomiseen. Valtioneuvosto antoi kesäkuussa päätöksensä 13 hätäkeskusalueesta ja sisäasiainministeriö antoi sen jälkeen määräyksensä sijoituskunnista.

Maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka

Suomi on ollut aktiivisesti mukana EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttoasioiden yhteistyössä. Ulkomaalaislain kokonaisuudistusta valmisteleva työryhmä asetettiin 14.3.2000. Perhesiteitä selvittäessä DNA-tutkimuksen käyttöönoton mahdollistava ulkomaalaislain muutos tuli voimaan 1.3.2000.

Ulkomaalaisviraston tekemien päätösten määrässä on päästy vireille tulleiden asioiden määrän tasolle. Vireille tuli 33 151 asiaa ja ratkaistujen asioiden määrä oli 33 193. Tuottavuuden kasvu on edelliseen vuoteen verrattuna 11 %.

Viraston päätöksentekotilanne parantui heinäkuussa voimaan tulleen ulkomaalaislain muutoksen ja saatujen lisävoimavarojen myötä. Lakimuutoksella käyttöön otettu turvapaikkahakemusten nopeutettu käsittely vähensi selvästi turvapaikkahakemusten määrää. Tilanne on mahdollistanut voimavarojen kohdentamisen myös muiden hakemusten käsittelyyn.

Ulkomaalaisvirastossa oli v. 2000 käynnissä projekti, jossa suunniteltiin turvapaikkakuulustelujen poliisilta ulkomaalaisvirastolle siirtämisen käytännön toteuttaminen.

Rajojen vartiointi

Rajavartiolaitos saavutti kaikki vuoden 2000 keskeiset tulostavoitteet ja suoriutui hyvin sille säädettyistä kansallisista ja kansainvälisistä velvoitteista.

Keskeisin hanke oli toiminnan sopeuttaminen Schengenin säännösten soveltamisen aloittamiseen ja sisärajatarkastusten lakkauttamiseen 25.3.2001. Tässä onnistuttiin hyvin, sillä Schengen-maiden asiantuntijoiden tarkastuksissa Suomen rajavalvonnan ja rajatarkastusten järjestelyt arviointiin kokonaisuudessaan erinomaisiksi. Asiantun-

¹ Poliisitoimen resurssien ja suoritteiden kehitys vuosina 1992-1999. Vertailu muiden julkisten peruspalvelujen kehitykseen. Maija-Liisa Järviö ja Kalevi Luoma. Sisäasiainministeriön julkaisuja 4/2001.

tijoiden mukaan Suomen rajavalvonnan resurssija mitoitettaessa tulee ottaa huomioon se vakava riski, joka uhkaa Suomea, mikäli Venäjän rajavartiopalvelu ei enää poliittisista tai taloudellisista syistä huolehdi rajavalvonnastaan yhtä tehokkaasti kuin aikaisemmin.

Rajavartiolaitos jatkoi kansainvälistä yhteistyötään Venäjän, Baltian maiden ja Pohjoismaiden rajavalvonnasta vastaavien viranomaisten kanssa tavoitteenaan Suomen sisäisen turvallisuuden lisääminen. Rajavartiolaitos tuki Euroopan unionin jäseniksi pyrkivien Baltian maiden rajavalvonnan kehittämistä unionin vaatimusten mukaiseksi.

Luvattomiin rajanylityksiin vaikutettiin tärkeimmillä alueilla välittömästi, mutta rajavalvonnan kattavuus Suomen ja Venäjän välisellä rajalla laski alle tavoitetason. Itärajalla partioitiin enää alle puolet vuoden 1995 tasosta. Merialueen tekniistä valvontaa lisäämällä rajavalvonnan vaikuttavuus säilyi kuitenkin vuoden 1999 tasolla. Rajavalvonnan tuottavuus ja taloudellisuus paraniivat, sillä valvonnan kattavuus kasvoi vähän merialueen lisääntyneestä tutkavalvonnasta johtuen ja samanaikaisesti rajavalvontaan käytettyjen voimavarojen määrä väheni.

Rajavartiolaitoksen valvontavastuulla olevilla Euroopan unionin ulkorajan rajanylityspaikoilla liikenne kasvoi 5 % (13,9 milj. matkustajaan) ja sisärajaliikenne 2 % (14,6 milj. matkustajaan). Rajavartioviranomaiset ottivat vastaan noin 1 800 turvapaikkahakemusta. Maahantulo vastoin säädettyä järjestystä kyettiin pääsääntöisesti estämään. Rajavartioviranomaiset käänsivät valtakunnan rajoilta noin 4 100 henkilöä (3 400 henkilöä v. 1999).

35. Rajavalvonta

	1998	1999	2000
Valvonnan kattavuus, %	74	82	84
Partiointi, 1 000 tuntia	523	507	430
Kiinteä valvonta, 1 000 tuntia	617	692	715
Toimintamenot, milj. mk	555	554	518
Henkilötyövuodet, htv	1 989	1 919	1 762

Toimintamenot ovat kassamenoja vuoden 1995 määrärahan arvossa.

Ulkorajaliikenne valvottiin kattavasti, joten rajatarkastusten vaikuttavuustavoite saavutettiin. Joustavan rajanylitysluokituksen tavoite ei Nuijamaan ja Vaalimaan rajanylityspaikkojen osalta toteutunut, koska niiden kapasiteetti ei ole riittävä kasvaneelle liikenteelle. Rajatarkastusten tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteet saavutettiin, sillä voimavarojen lisäettiin rajatarkastuksiin samassa suhteessa kuin tehdyt tarkastukset lisääntyivät.

Meri- ja muun pelastustoiminnan vaikuttavuus laski vähän, sillä estettyjen merionnettomuuksien määrä väheni aikaisemmista vuosista. Kaikille

merihätään joutuneilla osoitettiin apua lähes poikkeuksetta alle yhdessä tunnissa.

36. Rajatarkastukset

	1998	1999	2000
Painotetut suoritteet, milj. kpl ...	54,3	71,5	80,9
Painotetun suoritteiden hinta, mk	4,90	4,06	4,04
Toimintamenot, milj. mk	266	291	323
Henkilötyövuodet, htv	955	1 008	1 114

Toimintamenot ovat kassamenoja vuoden 1995 määrärahan arvossa.

Rajavartiolaitos huolehti aluevalvonnasta valvonta-alueellaan rajavalvonnan ja rajatarkastusten yhteydessä. Asevelvolliset koulutettiin tavoitteiden mukaisesti.

37. Meri- ja muu pelastustoiminta

	1998	1999	2000
Pelastussuoritteet, kpl	1 670	1 650	1 680
Harjoitus- ym. suoritteet, kpl	490	620	570
Toimintamenot, milj. mk	13	11	15
Henkilötyövuodet, htv	46	39	52

Toimintamenot ovat kassamenoja vuoden 1995 määrärahan arvossa.

Sotilaallisen maanpuolustuksen vaikuttavuus laski hieman, koska koulutettuja asevelvollisia voitiin sijoittaa rajajoukkoihin pienempi osuus kuin v. 1999. Varusmiehistä 14,5 % keskeytti palveluksensa ennen koulutuksen päättymistä. Tuottavuus ja taloudellisuus paraniivat koulutusvuorokausien lisääntyessä ja käytettyjen voimavarojen vähentyessä.

38. Sotilaallinen maanpuolustus

	1998	1999	2000
Koulutusvuorokaudet, 1 000 vrk ..	130	134	135
Koulutusvuorokauden hinta, mk	299	305	297
Toimintamenot, milj. mk	39	41	40
Henkilötyövuodet, htv	140	142	137

Toimintamenot ovat kassamenoja vuoden 1995 määrärahan arvossa.

Maksullinen toiminta

Alijäämä aiheutui ensisijaisesti rekisteritoimen, poliisin lupahallinnon, ulkomaalaisviraston ja ra-

39. Sisäasiainhallinnon kustannusvastaavuuslaskelma, milj. mk

	1999	2000
Tuotot	332,6	344,1
Erilliskustannukset	-313,0	-315,9
Käyttöjäämä	19,6	28,2
Osuus yhteiskustannuksista	-74,0	-104,8
Kustannukset yhteensä	-387,0	-420,7
Ylijäämä/alijäämä	-54,4	-76,6
Kustannusvastaavuus, %	83,6	77,7

javartiolaitoksen maksullisesta toiminnasta. Suurin tuottoerä, poliisin lupahallinnon tuotot (172,2 milj. mk) ei ole nettobudjetoitu, vaan tulot kertyvät lukuun 12.26.

40. Sisäasiainministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Toiminnan tuotot	497,70	498,10	0,40
Toiminnan kulut	- 5 036,20	- 5 285,40	- 249,20
JÄÄMÄ I	-4 538,54	- 4 787,30	- 248,80
Rahoitustuotot ja -kulut	0,30	- 0,50	- 0,80
Satunnaiset tuotot ja kulut	5,72	5,00	- 0,80
JÄÄMÄ II	-4 532,52	- 4 782,80	- 250,30
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-3 908,60	-4 477,10	- 568,50
JÄÄMÄ III	-8 441,10	- 9 259,80	- 818,70
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	220,60	193,50	- 27,10
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-8 220,60	- 9 066,40	- 845,90

41. Sisäasiainministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	2 456,60	2 759,00	302,40
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	870,90	273,70	- 597,30
VASTAAVAA YHTEENSÄ	3 375,50	3 032,70	- 294,80
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	2 015,50	1 783,50	- 232,00
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	1 312,10	1 249,20	- 62,80
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	3 327,50	3 032,70	-294,80

3.5. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Turvallisuuspoliittinen ympäristö ja puolustuspolitiikka

Suomen turvallisuuspolitiikan perustana on uskottava puolustuskyky. Vallitsevissa oloissa Suomi edistää vakaata kehitystä Pohjois-Euroopassa parhaiten pysymällä sotilaallisesti liittoutumattomana. Puolustusjärjestelmämme perustuu yleiselle asevelvollisuudelle, mikä mahdollistaa koko maan kattavan puolustuksen ylläpitämisen.

Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka kehittyi v. 2000 merkittävästi kohti niitä tavoitteita, jotka hyväksyttiin Suomen puheenjohtajuuskaudella. Keskeisintä unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on kriisinhallintakyvyn kehittäminen. Tavoitteena on luoda sellaiset poliittiset ja hallinnolliset järjestelyt sekä tarvittavat joukot ja materiaali, joilla voidaan toimeenpanna myös EU:n johtamia kriisinhallintaoperaatioita.

EU:n kriisinhallintakykyä rakennetaan humanitaarisiin ja pelastustehtäviin sekä joukkojen käyttöön rauhanturvaamisessa ja kriisinhallinnassa. Jäsenvaltiot osallistuvat tähän vapaaehtoisuuden pohjalta. Jokainen maa päättää suvereenisti joukkojensa lähettämisestä varsinaisiin operaatioihin. Suomi on ilmoittanut unionin joukkoluetteloon mekanisoidun jalkaväkijoukon, pioneeripataljoonan, kuljetuskomppanian, siviilien ja sotilaiden yhteistoimintaan perustuvan CIMIC -yksikön, miinalaivan miinantorjuntaosaston johtolukseksi, esikuntaupseeriryhmän ja sotilastarkkailijoita. Suomen tarjouksen kokonaisvahvuus on noin 1 500 sotilasta. Kaikki edellä mainitut joukot kuuluvat rauhankumppanuustavoitteisiimme myös NATOn suunnittelu- ja arviointiprosessissa, jonka avulla joukot koulutetaan ja varustetaan yhteensopiviksi vuoteen 2003 mennessä.

Suomi osallistuu NATOn suunnittelu- ja arviointiprosessin kolmanteen vaiheeseen, joka kattaa vuodet 2000-2006. Suomalaiset pataljoonat Jugoslavian liittotasavallan alueella Kosovossa sekä Libanonissa muodostavat tärkeimmän ja näkyvimmän osuuden Suomen kumppanuustavoitteista. Prikaatin esikunnan runko ja valmius johtaa mahdollista pohjoismaista prikaatia luodaan vuoteen 2003 mennessä. Merivoimat valmistautuu asettamaan kaksi miinalaivaa kriisinhallintatehtäviin. Ilmavoimat kehittävät yhteistoimintakykyään siten, että vuoteen 2006 mennessä kahdeksan Hornet F-18 -torjuntahävittäjää voisi osallistua rauhankumppanuuden mukaiseen harjoitustoimintaan.

Pohjoismaisessa yhteistyössä painopiste säilyi kriisinhallinnassa ja puolustusmateriaaliyhteistyössä. Kriisinhallintayhteistyötä kehitettiin perustamalla NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support)-järjestelylle pysyvä suunnitteluelin Ruotsiin. Suunnitteluelimessä työskentelee upseereita neljästä pohjoismaasta. Puolustuspoliittisessa yhteistyössä Baltian maiden kanssa painopiste on ollut kahdenvälisessä yhteistyössä Viron kanssa.

Puolustushallinto on YK:n kautta osallistunut kansainväliseen rauhanturvaamistoimintaan ja sen kehittämiseen. Ulkoasiainministeriölle on annettu asiantuntija-apua asevalvonta- ja aseidenriisuntakysymyksissä. Yhteistoiminnassa ulkoasiainministeriön kanssa on osallistuttu ETYJin turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden kehittämiseen.

Ulkomaankaupan, pääoman ja rahaliikenteen vapautuminen on merkinnyt tuotantotaloudessa merkittäviä muutoksia: jalostustuotannon osuuden kasvu, tuotannon verkottuminen ja keskittyminen, yritysfuusiot ja kilpailun kiristymisen. Puolustusteollisuudessa USA:n jo ennestäänkin vahva asema on lujittunut. Erityisesti tämä näkyy korkean teknologian alalla. Länsi-Euroopassa puolustusteollisuuden yhdistymiskehitys voimistui 1990-luvun jälkipuoliskolla. Merkittävään asemaan ovat fuusioitumisten myötä nousseet EADS (European Aeronautic Defence and Space-company), joka muodostettiin vuoden 2000 heinäkuussa ranskalaisen Aerospatiale Matran, saksalaisen DASAn pääosien ja espanjalaisen CASAn fuusioituttua keskenään, sekä brittiläinen BAE Systems. Puolustusteollisuuden yhdistymistä on eräissä maissa vauhdittanut erityisesti se, että valtionomistusta yhtiöissä on vähennetty. Sen sijaan pienten maiden puolustusteollisuuden asema on puolustusmenojen alenemisen ja markkinoiden kiristymisen johdosta heikentynyt. Suomessa keskeisten puolustusyriyten yhdistyminen 1990-luvun puolivälissä Patria Industries Oyj:öön lujitti puolustusteollisuuden pohjaa. Vuonna 1998 suuri osa ampumatarvike- ja ruutituotannostamme siirrettiin Ruotsin ja Norjan kanssa perustettuihin yhteisyhtiöihin.

Puolustusteollisuus ja sen elinvoimaisuus on olennainen osa puolustusvoimien huoltovarmuutta. Tämän turvaaminen vaatii alan teollisuusyriyten panostusta tuotantotekniseen kehittämiseen sekä tutkimukseen ja tuotekehittelyyn ja kansainväliseen yhteistoiminnan lisäämiseen. Koska puolustusvoimien materiaaliarpeet painottuvat tulevaisuudessa korkeateknologian alueelle, osallis-

42. Puolustusministeriön hallinnonalan määrärahojen käyttö

	Käytetty 1998	Käytetty 1999	Myönnetty 2000	Siirretty aiemmilta vuosilta	Käytetty 2000	Siirretty vuo- delle 2001 tai säästö
Miljoonaa markkaa						
Sotilaallinen maanpuolustus ¹⁾	10 166	9 378	9 791	1 381	9 843	1 329
Toimintamenot	5 118	5 265	5 676	271	5 868	75
Puolustusmateriaalihankinnat	4 809	3 870	3 840	1 012	3 686	1 166
Muut sijoitusmenot ¹⁾	239	243	275	98	286	87
Kv. rauhanturvaamistoiminta ²⁾	116	270	195	-	195	0
PLM:n ja hallinnonalan muut menot yhteensä ¹⁾	55	68	70	15	78	7
Hallinnonala yhteensä	10 337	9 717	10 056	1 396	10 115	1 336

¹⁾ Puolustusministeriön luvussa budjetoidut hallinnonalan rakentamisesta ja peruskorjauksesta sekä kiinteistöjen ostopista ja pakkolunas-
tuksesta aiheutuvat menot (momentit 27.01.74 ja 87) on esitetty taulukossa sotilaallisen maanpuolustuksen kohdassa "Muut sijoitusme-
not".

²⁾ Kansainvälisen rauhanturvaamistoiminnan luvut eivät sisällä ulkoasiainministeriön pääluokassa budjetoituja momentin 24.99.22 mää-
rärahoja.

tumista erityisesti kansainvälisiin tutkimus-, tuotekehitys- ja tuotantohankkeisiin olisi lisättävä. Tämän kehityksen tukemisessa teollisuuden, puolustushallinnon, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä teollisuuspolitiikasta ja tutkimuspolitiikasta vastaavien viranomaisten yhteistoiminta on tärkeää.

Tietoyhteiskunnan ja puolustuksen tietojärjestelmien toimivuus ja suojaus ovat nousseet erääksi keskeiseksi turvallisuustekijäksi niin normaaleissa rauhan oloissa kuin poikkeusoloissakin. Viranomaisten yhteistyöllä on pyrittävä ennaltaehkäisemään tietojärjestelmiin kohdistuvat uhat.

Hallinnonalan keskeisten tulostavoitteiden toteutuminen**Hallinto**

Perustuslakimuutoksen johdosta tehtiin tarvittavat muutokset hallinnonalaan koskeviin säädöksiin ja jatkettiin lainsäädännön uudistustyötä. Puolustusneuvosto lakkautettiin kertomusvuoden maaliskuun alusta lukien ja sen tehtävät siirrettiin valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittiselle valiokunnalle, puolustusministeriölle ja perustetulle turvallisuus- ja puolustusasian komitealle. Puolustusvoimista annettuun lakiin lisättiin perustuslain 58 §:n 5 momentissa sanotut säänteilyt tasavallan presidentin päätöksentekomenettelystä sotilaskäskyasioissa. Asevelvollisuuslakiin sisällytettiin säännökset asevelvollisen opetuskielstä ja äidinkielen mukaisesta palveluspaikasta. Varusmiespalveluksen alaikäraja nostettiin 17 vuodesta 18 vuoteen. Vastaava muutos tehtiin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin. Aluevalvontalainsäädännön kokonaisuudistus saatiin päätökseen. Suomen osallistumisesta YK:n ja ETYJin päätökseen perustuvaan

rauhanturvaamistoimintaan annetun lain soveltamisalaa ja rauhanturvajoukon voimankäyttövaltuuksia koskevia säännöksiä selkeytettiin. Rauhanturvaamistoiminnan käytännön valmistelu- ja toimeenpanotehtävät siirrettiin puolustusministeriöstä Pääesikunnalle. Puolustusministeriö vastaa edelleen rauhanturvaamistoiminnan ohjauksesta ja voimavarojen hankkimisesta. YK-koulutuskeskus organisoitiin tehtävien laajentumisen johdosta Pääesikunnan alaiseksi Puolustusvoimien Kansainväliseksi Keskukseksi.

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskevan valtioneuvoston uuden selonteon valmistelu käynnistettiin kertomusvuoden maaliskuussa. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittista valiokuntaa informoitiin kertomusvuoden aikana selonteon eri osia koskevista alustavista linjauksista. Selonteko valmisteltiin pääasiassa ulkoasiainministeriössä ja puolustusministeriössä, sekä niiltä osin kuin se koski eri hallinnonalojen varautumista poikkeusoloihin tai kansainväliseen kriisinhallintaan, myös muissa ministeriöissä. Valmistelujen koordinoimista vastasi turvallisuus- ja puolustusasiain komitea. Valtioneuvosto hyväksyi selonteon 13.6.2001 annettavaksi eduskunnalle. Selonteossa arvioidaan edellisessä, vuoden 1997 selonteossa esitetyn puolustusvoimien rakennemuutoksen toteutumista, käsitellään aiempaa tarkemmin siviilikriisinhallintaa ja yhteiskunnan varautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä linjataan puolustusvoimien kehittämistä vuosina 2002-2008.

Kertomusvuonna määriteltiin valtioneuvoston vuoden 1997 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti puolustusvoimien päällystön koulutusjärjestelmän uudistamisen perusteet. Puolustusvoimien päällystön koulutusjärjestelmää uudistetaan lakkauttamalla nykyinen opistoupseerien peruskoulutus ja kehittämällä nykyistä upsee-

rien koulutusjärjestelmää. Upseerien koulutuksessa siirrytään yhtenäiseen koulutusohjelmaan. Koulutusuudistus tulisi käsittämään kaikille yhteiset upseerin perusopinnot sekä tutkintoina upseerin alemman korkeakoulututkinnon ja upseerin ylempään korkeakoulututkinnon. Jatkotutkintona olisi mahdollista suorittaa yleisesikuntaupseerin tutkinto ja sotatieteiden tohtorin tutkinto. Koulutusuudistuksen tavoitteisiin sisältyy myös vakinaisten virkojen rinnalle perustettavat, aina määrääjäksi täytettävät sotilasvirat. Näitä olisivat määrääjäksi nuoremman upseerin virka alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille ja määrääjäksi reservinupseerin virka vuoden kestävien upseerin perusopintojen suorittaneille. Ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneet nimitettäisiin pysyvään palvelussuhteeseen. Koulutusuudistuksen perusteena ovat olleet yleinen koulutustason nousu ja opistotasaisen koulutuksen päättymisen, sotilaseläkeratkaisusta johtuva päällystön keski-ikänsä nousu sekä valmiusyhtymien edellyttämän ammattitaitoisen nuoren johtajareservin tuottaminen. Hallitus antoi puolustusvoimien päällystön koulutusuudistusta koskeneen lakiesityksen vuoden 2001 maaliskuussa. Tarkoituksena on siirtyä uuteen koulutusjärjestelmään syksyllä 2001.

Kertomusvuonna valmistui puolustusministeriön hallinnonalan tulosohjauksen arviointitutkimus. Sen mukaan tulosjohtaminen ei ole täysin vakiintunut hallinnonalalla. Puolustusministeriössä valmisteltiin puolustushallinnon tukitoimintojen ulkoistamishankkeeseen liittyen periaatelinjauksen yhteistyö- ja kumppanuusmallien käyttöönottamisesta hallinnonalalla.

Pääesikunnan organisaatiota uudistettiin. Sen henkilöstövahvuus oli vuoden lopussa 503. Pääesikunnan alaiden laitosten kehittämissuunnitelu aloitettiin. Kehittäminen toteutetaan rinnan koko hallinnonalaa koskevaa kumppanuushanketta.

Vuoden lopussa puolustushallinnon henkilöstön kokonaismäärä oli noin 18 500, josta puolustusvoimissa 16 700.

Johtaminen ja aluevalvonta

Puolustusvoimien johtamisvalmius ja reaaliaikainen tilannekuva ylläpidettiin tavoitteen mukaisella tasolla.

Aluevalvonnan ajallinen ja alueellinen kattavuus säilytettiin tavoitteen mukaisesti edelleen vuoden 1998 tasolla. Ilmavalvonnan taso virkaajan ulkopuolella oli vain välttävä. Ilmapuolustuksen suorituskykyä heikentävä tekijä on kansainvälisessä vertailussa mitaten lentäjiemme riittämätön lentotuntimäärä. Merivoimien tutkakalustolla tapahtuva pintavalvonta kyettiin pitämään tavoitetasolla, mutta vedenalaisen valvonnan koh-

dalla tavoitetaso saavutettiin vain painopistealueilla. Merivoimien aluspäivystyksen määrä säilyi edelleen minimitalvoitetasolla.

Koulutus

Varusmiespalvelukseen astui kertomusvuonna 29 553 miestä (32 347/1999, 28 255/1998). Maastokoulutuksen määrä kuusi kuukautta palvelleiden kohdalla nousi 54 vuorokauteen, koulutustavoitteen ollessa keskimäärin 60 maastovuorokautta/varusmies. Vapaaehtoisen asepalveluksen suoritti 350 naista (375/1999). Varusmiespalveluksen on suorittanut vuoden 1970 ikäluokan vahvuudesta 83 % miestä ja naisista 1,1 %.

Kertausharjoituskoulutukseen osallistuneiden määrä oli 28 150 (8 672/1999, 13 415/1998) ja kertausharjoitussuorite oli 162 400 miesvuorokautta (32 300/1999, 69 7000/1998). Jälkeenjääneisyys on kuitenkin merkittävä johtuen kertausharjoitusten supistuksista aiempina vuosina.

Kertomusvuonna järjestettiin puolustusvoimien valmius- ja pääsotaharjoitus. Pääkaupunkiseudulla toteutettuun sotaharjoitukseen ("Ahma 2000") liittyi valtionhallinnon valmiusharjoitus. Pääsotaharjoituksen ("Vaara 2000") tavoitteena oli kouluttaa ja harjoituttaa joukkoja strategisen iskun torjuntaan ja testata Prikaati-2005:n kokoonpanojen ja käyttöperiaatteiden toimivuutta. Harjoituksen tulokset olivat hyvät. Puolustusvoimat osallistui NATOn rauhankumppanuusohjelman mukaisiin harjoituksiin ja tapahtumiin.

Puolustusvoimien vapaaehtoisin harjoituksiin osallistui 15 300 henkilöä ja harjoitusten suoritemäärä oli noin 30 000 henkilövuorokautta. Vapaaehtoiset harjoitukset tukevat reservin valmiuksia, mutta ne eivät korvaa koulutuksen keston ja sisällön vuoksi reservin kertausharjoituskoulutusta.

Materiaalihallinto

Puolustusmateriaalihankintojen painopiste siirtyi kertomusvuonna maavoimien valmiusyhtymien varustamiseen. Kuljetushelikopterihankinta eteni neljän pohjoismaan yhteishankkeena. Tarjoukset saatiin kertomusvuoden keväällä ja hankintapäätös tehtäneen vuoden 2001 toisella puoliskolla. Maavoimien merkittävimmät kalustohankinnat olivat (vuoden 1998 hintatasossa, eivät sisällä arvonnäkövähyyttä) panssaritorjuntaohjusten (noin 160 milj. mk), kenttäradioiden (noin 200 milj. mk) ja PASI -ajoneuvon pohjalta kehitettyjen erikoisajoneuvojen (noin 380 milj. mk) hankinnat. Valmiusyhtymien varustamiseen liittyen tehtiin marraskuussa päätös telavetoisten taistelujoneuvojen hankinnasta (noin 1 140 milj. mk). Vaunujen alustat tehdään Ruotsissa, mutta tornien kokoonpano ja ajoneuvojen viimeistelytyö ta-

pahtuvat Suomessa. Taistelujoukkojen toimitukset jatkuvat vuoteen 2005 saakka. Ruotsi hankki Suomesta noin 100 PASI -miehistönkuljetusajoneuvoa.

Ilmavoimat vastaanotti kertomusvuoden elokuussa viimeisimmän Hornet -torjuntahävittäjän hankintaohjelman mukaisista 64 koneesta. Hankintaan liittyvät vastaostovelvoitteet tulivat suunnitelmien mukaisesti kokonaisuudessaan täytenä. Ilmavoimat siirtyi samalla torjuntahävittäjätoiminnassaan kokonaan Hornet -kaluston käyttöön. Ilmavoimien hävittäjäkalustoon perustuva suorituskyky kasvoi, kun kaikilla ilmapuolustusalueilla on käytettävissä nykyaikainen ja määrävahvuinen torjuntahävittäjäkalusto.

Käytettävissä olleet puolustusmateriaalihankintamäärärahat olivat 4 850 milj. mk, josta 1 116 milj. mk eli 24 % siirrettiin vuodelle 2001. Siirrettyjen erien määrään vaikutti merkittävästi helikopterihankinnan siirtyminen vuodelle 2001.

Suomesta tuli kertomusvuonna Länsi-Euroopan puolustusmateriaaliryhmän (WEAG) jäsen, mikä antaa oikeudet osallistua myös sen päätöksentekoon. Puolustushallinto on käytännössä osallistunut WEAGin toimielinten toimintaan jo vuoden 1997 marraskuusta lähtien Suomen saatua tarkkailija-aseman järjestössä.

Puolustusministeriö neuvotteli yhdessä Ruotsin ja Norjan puolustusministeriöiden kanssa aiesopimuksen, jossa todettiin osapuolten yhteisenä tavoitteena olevan mm. ampumatarvikealan huoltovarmuutta koskevan valtiosopimuksen tekeminen. Tasavallan presidentti asetti 31.5.2000 ulkoasiainministeriön johdolla toimivan neuvotteluvaltuuskunnan, jonka tehtävänä on neuvotella Suomen, Ruotsin ja Norjan välinen valtiosopimus, jossa määritellään puitteet maiden väliselle puolustusteolliselle yhteistyölle erityisesti huoltovarmuus- ja vientivalvontakysymyksissä. Myös teollista yhteistyötä koskevat järjestetyt otettiin sopimuksen piiriin. Sopimuksen allekirjoittaminen siirtyi vuodelle 2001.

Puolustushallinto on osallistunut monenkeskiseen ja kahdenväliseen materiaalian yhteistyöhön EU-maiden ja eräiden unioniin kuulumattomien maiden kanssa sekä NATO:n PfP -toiminnan mukaiseen materiaalian yhteistyöhön.

Kiinteistöhallinto

Puolustushallinnon kiinteistökanta oli vuoden alussa 3,7 milj. htm² (17,8 milj. m³, josta lämmitettävää tilaa 11,2 milj. m³). Kertomusvuonna valmistui huolto-, koulutus- ja varistorakennuksia 136 000 m³, mikä vastaa hyötyalaltaan 22 000 m² ja bruttoalaltaan 24 000 m². Valmistuneiden uudisrakennushankkeiden kokonaiskustannukset olivat 82 milj. mk. Rakennuskannan perusparannuksia valmistui 217 000 m³. Valmistuneiden perus-

parannushankkeiden kokonaiskustannukset olivat 100 milj. mk. Rakentamisen painopisteenä oli valmuisyhtymien rakentamistarpeiden turvaaminen kertomusvuonna sekä räjähtävän materiaalin varastoinnin parantaminen puolustusministeriön räjähdepäätöksen mukaiseksi. Tavoite supistaa uudisrakentamis- ja perusparannusmäärärahojen siirtyvien erien määrä enintään 20 prosenttiin käytettävissä olevista määrärahoista ei toteutunut. Kertomusvuonna tämä osuus oli 21,8 %.

Puolustusministeriö hankki omistukseensa lähinnä varasto- ja harjoitusalueiksi noin 300 hehtaaria. Käyttöoikeuksien hankittiin Metsähallitukselta Kuhmon Vuosangan harjoitus- ja ampumaleirialueen lisäalueeksi noin 13 800 hehtaarin suuruinen alue. Alueluovutuksina pääasiassa Metsähallituksen hallintaan siirrettiin noin 100 hehtaarin suuruiset alueet.

Ympäristönsuojelun ja kansainvälisen yhteistyön kehittämistä jatkettiin ja tuotettiin hallinnon alan ensimmäinen ympäristönsuojeluraportti, joka sisältää ympäristönsuojelun periaatteet, päämäärät, organisoimisen, toiminnan ja yhteistoiminnan kuvauksen sekä koulutuksen ja kehittämisen.

Kertomusvuonna puolustushallinto jatkoi valtion kiinteistöstrategian mukaista kiinteistöhallintouudistusta. Puolustusministeriö, valtiovarainministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö allekirjoittivat 22.9.2000 aiesopimuksen, jonka perusteella puolustushallinnon kiinteistöomaisuus luovutetaan Senaatti-kiinteistölaitokselle, Metsähallitukselle, Kruunuasunnot Oy:lle tai Kapiteeli Oy:lle. Kiinteistötoimen uudelleenorganisoiminen eräänä keskeisenä lähtökohdalla on puolustushallinnon uudisrakentamisen ja perusparannuksen rahoituksen ja kiinteistöjen arvon säilyttäminen.

Kansainvälinen rauhanturvaamistoiminta

Suomi osallistui kertomusvuonna yhteensä kymmeneen rauhanturvaamisoperaatioon, toiminnan painopisteen ollessa edelleen Balkanilla. Suomalaisen rauhanturvaajien kokonaisvahvuus oli kertomusvuonna noin 1 630 sotilasta. Suomalaisen rauhanturvajoukkojen henkilövahvuudet toiminta-alueilla kertomusvuoden lopussa: Libanonissa 646, Bosnia-Hertsegovinassa toteutettavan SFOR -operaation pohjoismais-puolalaisessa osastossa 120, Kosovossa olevassa pataljoonassa 818 ja Kyproksella suomalaisessa osastossa 12. Kertomusvuonna toimi lisäksi yhteensä 32 suomalaista upseeria sotilastarkkailijoina YK:n rauhanturvaamisoperaatioissa.

Pohjoismaiseen työnjakoon perustuen Suomessa toimeenpantiin kolme kansainvälistä sotilastarkkailijakurssia. Kurseilla koulutettiin 28 suomalaista ja 113 ulkomaalaista upseeria. Rauhanturvaamistehtäviin hakeutui vuoden aikana 3 941 miestä ja 411 naista, joista YK-koulutuskeskuk-

nessa Niinisaalossa koulutettiin 1 511 miestä ja 19 naista eli yhteensä 1 530.

Suomalaisten rauhanturvajoukkojen menot rahoitetaan ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön pääluokkien momenteilta.

Suomen korvaussaatavat materiaalin käytöstä olivat Yhdistyneiltä Kansakunnilta vuoden 2000 lopussa yhteensä 31,4 milj. mk.

Määrärahojen käyttö, milj. mk	1999	2000
UM: 24.99.22 (rauhanturvajoukkojen ylläpito)	279,3	361,1
PLM + PV 27.30.22 (kalusto- ja hallinto, nettomeno)	257,3	185,7
Yhteensä	537,1	546,8

Maksullisen palvelutoiminnan ja liiketoiminnan tulokset

Maksullista toimintaa harjoittavat puolustusministeriön hallinnonalan kaikki tilivirastot. Puolustushallinnon rakennuslaitos tarjoaa kiinteistöpalveluja ja puolustusvoimat monentyyppistä oman kapasiteettinsa tehokasta käyttöä edesauttavaa palvelutoimintaa sekä palveluja maanpuolustuksen kannalta tärkeille yhteistyökumppaneille. Puolustusministeriön maksullinen toiminta on pääasiassa metsätaloustoimintaa.

Puolustusministeriön hallinnonalan metsätalouden tehtävänä on luoda ja ylläpitää edellytyk-

set metsien sotilaalliselle käytölle. Toiminnassa sovitaan puolustusvoimien toiminnallisiin, metsätaloudellisiin, luonnonsuojeluun ja metsien virkistyskäyttöön liittyvät näkökohdat.

Nettobudjetoidusta metsätaloustoiminnasta kertyi tuloja 29,6 milj. mk ja toiminnan käyttöylijäämä oli 11,9 milj. mk. Käyttöylijäämä ylitti asetetun tulostavoitteen 4,4 milj. markalla asetetun tulostavoitteen, mistä 3,0 milj. mk johtui puutavaravarastojen pienenemisestä. Pääoman tuottoa alentaa metsätalouteen kuulumattomat menoterät (puolustusvoimien palvelut ja ympäristönsuojelu) n. 4,6 milj. mk. Toimintaan osallistuva henkilöstö oli 52 henkilötyövuotta. Metsätaloukseen osuus hallinnassa olevista maa-alueista on noin 46 000 hehtaaria.

Puolustushallinnon rakennuslaitos on puolustusministeriön alainen nettobudjetoitu laitos, jonka tehtävänä on tuottaa rauhan ja poikkeusolojen aikana puolustusvoimien tarvitsemat tilat ja ylläpitopalvelut.

Rakennuslaitoksen tulostavoitteet sovitaan puolustusministeriön ja laitoksen välisessä tulossopimuksessa. Tavoitteet koskivat laitoksen toiminnan yleistä kehittämistä, pääomakulut sisältävän vuokrajärjestelmän valmistelua, palveluiden tuoteistamisen jatkamista sekä tuottavuuden, tehokkuuden sekä asiakas- ja työtyytyväisyyden parantamista. Sisäistä vuokrajärjestelmää kehitettiin siten, että pääomavuokra ilmoitetaan laskennallisena laitoksen ja joukko-osastojen välisissä vuokrasopimuksissa. Työtyytyväisyys nousi edellisvu-

43. Puolustusministeriön maksullinen toiminta

	Maksuperustelain mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet	Maksuperustelain mukaiset markkina-suoritteet	Erillislakien mukaiset suoritteet	Yhteensä
Miljoonaa markkaa				
<i>Puolustushallinnon rakennuslaitos¹⁾</i>				
Tuotot	-	957,9	-	957,9
Kustannukset	-	977,5	-	977,5
Yli-/alijäämä	-	-19,6	-	-19,6
<i>Puolustusvoimat</i>				
Tuotot	-	33,8	18,4	52,2
Kustannukset	-	26,5	17,1	43,6
Yli-/alijäämä	-	7,3	1,3	8,6
<i>Puolustusministeriö</i>				
Tuotot	0,1	29,7	-	29,8
Kustannukset	-	18,5	-	18,5
Yli-/alijäämä	0,1	11,2	-	11,3
Hallinnonala yhteensä				
Tuotot	0,1	1 021,4	18,4	1 039,9
Kustannukset	-	1 022,5	17,1	1 039,6
Yli-/alijäämä	0,1	-1,1	1,3	0,3

¹⁾Taulukon kustannustiedot eivät sisällä asuntotoimen laskennallisia pääomakustannuksia (poistot ja sidotun pääoman korko). Näiden määrä on yhteensä noin 43 milj. mk vuodessa.

44. Puolustusministeriön metsätaloustoiminta tunnuslukuina

	TP 1996	TP 1997	TP 1998	TP 1999	TA 2000	TP 2000
Tulot milj. mk	25,1	27,7	30,3	30,6	26,0	29,6
Erilliskustannukset milj. mk	16,5	16,9	17,6	18,3	18,5	17,6
Käyttöjäämä						
- milj. mk	8,6	10,8	12,8	12,2	7,5	11,9
- % tuloista	34,3	39,0	42,0	40,0	28,8	40,2
Myyntihintojen muutos, %	0	2	2	0	2	2
Volyymi, hakattua 1 000 m ³	108	109	109	102	104	107
Investoinnit (lyhytvaikutteinen hankinta)						
- milj. mk	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4
- % tuloista	1,2	1,4	1,7	1,3	1,2	1,4
Tuottavuuden muutos, %	2	2	2	2	2	2
Koneellistamisaste, %	50	54	58	65	60	69
Vaikuttavuus, %	66	66	66	64	65	66
Henkilöstön määrä	68	66	64	62	62	52

Tuottavuuden muutos = tuotos / henkilötyövuosi.

Koneellistamisaste = koneellisen puunkorjuun %-osuus.

Vaikuttavuus = puutavaran hakkuut / puuston kokonaiskasvu.

desta, muttei saavuttanut asetettua tulostavoitetta. Laajassa kiinteistöalan asiakastyytyväisyydestä tehdyssä vertailututkimuksessa tulos oli erinomainen. Laitos saavutti taloudellisuus- ja tuloksellisuustavoitteet. Liikevaihto kasvoi 3,5 %, mikä vastasi lähes lisääntyneen kiinteistömäärän volyymin. Kiinteät kulut pysyivät edellisvuoden tasolla. Kiinteistöhoiton kulut kasvoivat vain 1,8 %, vaikka kiinteistöjen ylläpidon yleinen kustannusindeksi nousi 5 % ja laitoksen ylläpidettävä tilakanta kasvoi. Kiinteät henkilöstökulut laskivat 3 % ja muuttuvat 2 %.

Tilikauden jäämä oli 4,9 milj. mk. Laitoksen henkilöstömäärä oli vuoden lopussa 1 517, josta keskusyksikössä 50 ja alueyksiköissä 1 467.

45. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tuotto- ja kululaskelma

	1999	2000	Muutos,
	Miljoonaa markkaa		%
Liikevaihto	903,1	934,7	3
Muuttuvat kulut	- 837,4	- 881,0	5
Omien toimitilojen ylläpito	7,4	5,6	- 24
Myyntikate	65,7	53,7	- 18
Kiinteät kulut	57,0	- 57,1	0
Käyttökate	16,1	2,3	- 86
Poistot	- 7,9	- 8,1	3
Asuntojen hintatuki	5,5	10,8	96
Palautus puolustusvoimille/ -voimilta, netto	9,2	0,0	.
Tilikauden jäämä	4,4	4,9	11,0

46. Puolustusministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	1 204,80	1 199,20	-5,60
Toiminnan kulut	-11 306,70	-11 152,00	154,70
JÄÄMÄ I	-10 101,90	-9 952,80	149,10
Rahoitustuotot ja -kulut	34,60	78,20	43,60
Satunnaiset tuotot ja kulut	6,60	-2,30	-8,90
JÄÄMÄ II	-10 060,60	-9 877,00	183,60
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-28,90	-17,10	11,80
JÄÄMÄ III	-10 089,60	-9 894,10	195,50
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	-662,40	-825,40	-163,00
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-10 752,00	-10 719,50	32,50

47. Puolustusministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	10 052,20	9 985,90	-66,30
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	1 103,60	1 920,70	817,10
VASTAAVAA YHTEENSÄ	11 155,80	11 906,60	750,80
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	10 034,80	10 451,90	417,10
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	1 120,90	1 454,70	333,80
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	11 155,80	11 906,60	750,80

3.6. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Valtiovarainhallinto vastaa omalta osaltaan talous- ja resurssipolitiikan valmistelusta, jonka tavoitteena on tukea ja vahvistaa kestävästä kasvusta, tuloksellista julkista hallintoa sekä kansallista kilpailukykyä. Tähän liittyen valtiovarainhallinto tarjoaa hallitukselle keskeisen välineistön, jolla toteutetaan asetettuja tavoitteita.

Pääministeri Lipposen II hallituksen keskeisinä finanssipolitiittisina tavoitteina on saavuttaa valtiontalouden rakenteellinen, kansantalouden tilinpidon mukainen rahoitusylijäämä vaalikauden kuluessa sekä pitää valtion menot reaalisesti enintään vuoden 1999 varsinaisen talousarvion tasolla jolloin valtionvelka supistuisi alle 50 prosentin suhteessa bruttokansantuotteeseen vaalikauden loppuun mennessä. Lisäksi vaalikauden aikana toteutetaan 10-11 mrd. markan suuruiset tuloveroja ja sosiaalivakuutusmaksuperusteiden kevennykset.

Vuoden 2000 talousarvioesitys, joka annettiin eduskunnalle syyskuussa 1999 ennakoitiin talouskehityksen pääpiirteissään oikein. Talouskasvu muodostui erittäin nopean viennin ansiosta silti selvästi arvioitua nopeammaksi. Kotimaisen kysynnän kasvuvauhti pysyi ennakoitulla tasolla. Työllisyys toteutui myös liki arvioitulla tavalla, mutta työvoiman tarjonta kasvoi odotettua enemmän, jolloin työttömyyden alentuminen jäi tavoiteltua pienemmäksi. Inflaatio ylitti selvästi arviot.

Valtiovarainhallinnon talousarvion toteutuma

Valtiovarainhallinnon kokonaismenot pysyivät kertomusvuonna lähes ennallaan, vaikka esim. valtion maksamat eläkkeet kasvoivat yli 600 milj. mk ja kustannusten nousu kasvatti toimintamenoja. Menoja valtionvelasta kasvattivat ennen kaikkea velan kuoletusten suunnitelmallinen lisääminen, mutta korkotason kohoaminen tuntui myös velan hoitomenoissa.

Talouspolitiikan koordinaatio EU:ssa edelleen tehostumassa

Talouspolitiikan koordinaatiota on jatkettu ja syvennetty kuluneen vuoden aikana siten, että Helsingin Eurooppa-neuvostossa sovittuja linjauksia on pantu toimeen. Tässä suhteessa tärkeä askel oli maaliskuussa 2000 pidetty ylimääräinen Eurooppa-neuvosto Lissabonissa. Tässä kokouksessa sovittiin unionin uudesta pitkän aikavälin strate-

gisesta tavoitteesta, joka ulottuu vuoteen 2010 ja jonka talouspoliittisena sisältönä on talouskasvun ja kilpailukykyyn vahvistaminen. Tähän liittyy myös julkisen talouden kestävyuden korostaminen erityisesti väestön ikääntymiseen liittyvien paineiden varalta sekä päämäärä työllisyysasteen nostamiseksi.

48. Valtiovarainministeriön talousarvion ja valtionvelkapääluokan toteutuminen

PL 28 Valtiovarainministeriön hallinnonala	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Valtiovarainministeriö	1 331	160	160
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus	18	19	19
Valtiokonttori	198	223	223
Valtion maksamat eläkkeet ja korvaukset	14 045	14 674	14 561
Valtiontalouden tarkastusvirasto	42	44	44
Verohallinto	1 650	1 718	1 718
Eräät siirrot Ahvenanmaalle	1 109	1 079	1 056
Tullilaitos	543	574	574
Tilastokeskus	206	204	204
Hallinnon uudistaminen ja eräät henkilöstöhallinnon tukitoimenpiteet	190	56	53
Eräät hallinnonalan jaksamattomat menot	3 988	4 154	4 343
Korvaukset rahastoille ja rahoituslaitoksille	49	445	441
Kansainväliset rahoitusosuudet	16	20	19
Suomen maksuosuudet Euroopan unionille	6 469	6 615	6 547
VM:n hallinnonalan muut menot	49	25	14
PL 28 Yhteensä	29 901	30 014	29 980
PL 36 Valtionvelka			
Markka- ja euromääräisen velan korko	20 139	22 448	22 545
Muun EMU-määräisen velan korko	-	5 547	5 189
Valuuttavelan korko	9 122	4 439	4 384
Valtionvelan nettokuoletukset	19 989	28 282	28 200
Muut menot valtionvelasta	91	1 055	1 110
PL 36 Yhteensä	49 341	61 771	61 427

EU:n laajentumisen taloudelliset vaikutukset arvioinnin kohteena

Valtiovarainministeriö asetti 19.9.2000 työryhmän arvioimaan EU:n laajentumisen kokonaistaloudellisia vaikutuksia sekä Suomen että unionin kannalta, minkä lisäksi työryhmän tehtävänä on tutkia hakijamaiden taloudellisia valmiuksia EU-jäsenyyteen. Kertomisvuoden aikana työryhmä laati ensimmäisen raporttinsa EU:n itälaajentumisen taloudellisista näkökohdista. Raportti julkaistiin helmikuussa 2001.

Tutkimustieto onnistuneen talouspolitiikan tukena

Kotimaassa talouspolitiikkaa tuki tutkimuksellisesti Valtion taloudellinen tutkimuslaitos (VATT), minkä lisäksi VM:n taloustieteellisen neuvoston toiminta vahvisti talouspolitiikan suunnittelun teoreettista perustaa. Erityisen tärkeää tutkimustietoa, jota käytettiin myös verotuksen ja sosiaaliturvan mitoituksessa, tuotettiin TUJA-mallin avulla. Merkittävä oli esim. kannustinloukkutyöryhmän uudistusten vaikutuksia selvittävä tutkimus, jossa todettiin uudistusten laskeneen keskimääräisiä efektiivisiä rajaveroasteita ja parantaneen työnteon kannattavuutta sosiaaliturvaan verrattuna. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että uudistuksen kokonaisvaikutus työvoiman tarjontaan on ollut selvästi positiivinen.

Finanssipolitiikka

Voimakkaan talouskasvun ja harjoitetun budjettipolitiikan myötä valtion talous nousi v. 2000 laman jälkeen ensimmäistä kertaa ylijäämäiseksi. Osin myös kertaluonteisten tekijöiden takia kansantalouden tilinpidon mukainen valtion rahoitus- ylijäämä kohosi kertomisvuonna poikkeuksellisen korkeaksi, ennakkotietojen mukaan 3,5 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Myös valtion tulopohja vahvistui v. 2000.

Hallituksen finanssipoliittisen linjan toteuttamista jatkettiin antamalla kertomisvuoden maaliskuussa hallinnonaloittaiset määräraha-kehukset vuosille 2001-2004. Valtioneuvoston määräraha-kehyspäätöstä käsiteltiin eduskunnassa valtioneuvoston tiedonannon pohjalta. Kertomisvuoden toukokuussa valtioneuvosto teki periaatepäätöksen valtion omaisuuden myynnistä vuosina 2000-2003 saatavien tulojen käytöstä (ns. tulevaisuuspaketti). Tulevaisuuspaketissa lisätään resursseja tutkimukseen ja tuotekehitykseen, varaudutaan valtion työntekijöiden tuleviin eläkkeisiin pienentämällä valtion eläkerahastuloutusta sekä toteutetaan eräitä muita tulevaisuuteen suuntautuvia hankkeita. Muilta osin hallituskaudella valtion

omaisuuden myynnistä kertyvät tulot käytetään valtionvelan lyhentämiseen.

Valtion talous ja sitä kuvaavat raportit olivat kertomisvuonna kasvavan kiinnostuksen kohteena. Kotimaiset tiedotusvälineet ja kansainväliset tutkimus- ja luokituslaitokset seurasivat tarkkaan erityisesti valtion tulojen ja varallisuusaseman kehitystä. Valtiolla oli taseessa 31.12.2000 kansallis- ja käyttöomaisuutta yhteensä noin 264,5 mrd. mk ja vaihto- ja rahoitusomaisuutta 56,7 mrd. mk. Taseen loppusumma oli 321,2 mrd. mk. Vierasta pääomaa taseessa oli 413,0 mrd. mk ja arvostuseriä 43,6 mrd. mk, joten valtion oma pääoma oli 135,8 mrd. mk negatiivinen.

Finanssi- ja veropolitiikkaa käsitellään tarkemmin luvuissa 1-2.

Valtion rahoituksen hallinta

Valtion velkasalkun rakennetta muokattiin vuoden aikana siten, että velan korkomenot vähenivät. Vaihtuvakorkoisen velan osuutta koko velasta lisättiin vuoden loppuun mennessä 17,3 prosenttiin edellisen vuoden lopun 12,2 prosentista.

Suomen valtion viitelainojen tuottoero suurien eurovaltioiden lainoihin nähden pysytteli suhteellisen vakaana viime vuoden aikana. Suomen valtion rahoituskustannus oli selvästi alempi kuin pienillä, saman tai paremman luottokelpoisuusluokituksen omaavilla mailla kuten esimerkiksi Belgiassa tai Itävallassa. Tämän voidaan arvioida johtuneen pitkälti ylijäämäisen valtiontalouden vuoksi niukaksi jääneestä lainatarjonnasta. On kuitenkin perusteltua olettaa, että johdonmukainen, avoin ja markkinoilla luottamusta nauttiva velanhoidtoiminta on pienentänyt Suomen valtion lainoilta vaadittavaa ns. likvidisyyttä.

Valtion budjettitalouden lainanottovaltuuksien oikeudellista rakennetta muutettiin. Aikaisemman vuosittaisen brutto- ja nettolainanottovaltuutuksen sijasta eduskunta valtuutti valtioneuvoston otamaan lainaa vuodesta 2001 alkaen toistaiseksi siten, että budjettitalouden valtionlainojen yhteenlaskettu nimellisarvo eli lainakanta saa kokonaisuudessaan olla enintään 438 mrd. mk.

Tullitoimi ja sisämarkkinoiden toimivuus

Joulukuussa 2000 tuli voimaan yhteisön tullikoodeksin laaja muutos, joka koskee muun muassa tullimenettelyjä, vapaa-alueiden valvontaa sekä sähköistä tullausta. Uudistus on tärkeä myös elinkeinoelämälle, koska sillä yksinkertaistetaan lupaja muita menettelyjä sekä hallinnointia merkittävästi.

Joulukuussa 2000 vahvistettiin myös lainsäädännön muutos passituspetosten torjumiseksi. Uudistus tulee voimaan asteittain vuoden 2001 alusta ja puolivälistä lukien.

Suomelle tärkeää tulliyhteistyötä Venäjän kanssa tehostettiin erityisellä kaksoislaskutusta selvittäneellä operaatiolla, johon useimmat EU:n jäsenvaltiot osallistivat. Päävastuu operaatiosta oli Suomen tulliviranomaisilla, mutta se valmisteltiin tiiviissä yhteistyössä poliisi-, syyttäjä- ja oikeusviranomaisten kanssa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Operaatiota valmisteltiin sekä EU:n neuvoston työryhmissä että EU:n ja Venäjän kesken. Tämä operaatio oli yksi keino toteuttaa EU:n yhteiseen Venäjä-strategiaan pohjautuvaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntasuunnitelmaa.

Talousrikollisuuden torjuntaohjelmaan liittyvän ammattimaisen ja järjestäytyneen salakuljetuksen tutkintaan erikoistuneen ryhmän toimintaa jatkettiin. Ryhmän tehtävänä on paljastaa laajamittaista ja koko valtakuntaa koskevaa laitonta, korkeasti verotettavien tavaroiden maahantuontia.

Tullilaitoksen tutkimien talousrikosjuttujen aiheuttamat vahingot eli kantamatta jääneet tuontiverot, takavarikoimatta jääneen tavaran arvo ja rikoksilla saatu laiton hyöty olivat yhteensä yli 155 milj. mk, mikä ylitti 331 prosentilla edellisen vuoden määrän.

Rahoitusmarkkinoiden toimivuus

Rahoitusmarkkinoiden rakennemuutos jatkui vuoden 2000 aikana eri muodoissa. Fuusiot ja konsolidointikehitys jatkuivat, kun valtiolliset rajat ylittävät rahoitusalan konserni Nordic-Baltic Holding, sittemmin Nordea Oyj, laajensi toimintaansa Norjaan ja toimii nyt neljässä Pohjoismaassa. Konserni on pohjoismaiden suurin finanssiryhmittymä ja siihen kuuluu luottolaitoksia, sijoituspalveluyrityksiä ja vakuutusyhtiöitä. Kotimaassa Vakuutusyhtiö Sampo Oyj, Leonia Oyj sekä Mandatum Oyj tekivät päätökset sulautumisesta Sampo finanssikonserniksi.

Myös sijoituskäyttäytymisen muutos jatkui. Kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta vakuutussäästäminen ja rahastosijoittaminen muodostavat jo lähes viidenneksen osuuden. Suurista institutionaalisista sijoittajista erityisesti vakuutusyhtiöt lisäsivät ulkomaisia osake- ja joukkovelkakirjasijoituksiaan. Verkkopalveluiden merkitys palveluntarjoajan muotona rahoitussektorilla edelleen kasvoi.

Kertomusvuonna rahoitusmarkkinoiden infrastruktuuria kehitettiin edelleen. Lainmuutoksilla, joiden seurauksena arvo-osuusrekisterit keskitettiin Suomen Arvopaperikeskus Oy:öön lokakuun aikana, pyritään parantamaan selvitystoiminnan edellytyksiä ja lisäämään kilpailua. Arvopaperimarkkinoiden monipuolistumista tuettiin mahdollistamalla kaupankäynti kansainvälisesti merkittäviksi rahoitustuotteiksi osoittautuneilla warranteilla. Sijoittajien suojaa pyrittiin parantamaan si-

joitusrahaston esitteestä annetulla asetuksella, jonka tavoitteena on kehittää sijoittajille sijoitusrahastoista annettavaa tietoa selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi.

Pankkipalveluiden tarjontaan liittyviä kysymyksiä pohtimaan asetettu työryhmä sai työnsä valmiiksi ja päätyi ehdottamaan, että myös muille kuin talletuspankeille ja säästökassoilta sallittaisiin tietyin ehdoin oikeus vastaanottaa yleisöltä varoja tilille. Pankkipalveluiden tarjontaa pohjinnut työryhmä ehdotti myös, että pankkipalveluiden saatavuuden edistämiseksi laissa säädettäisiin asiamiehen käytöstä pankkipalveluiden jakelussa ja että muun kuin nykyisen luottolaitostoiminnan yhteydessä harjoitettava yleinen maksujenvälitys ja sähköisen rahan liikkeeseenlasku säädetään toimiluvan alaiseksi.

Kansainvälisten pääomaliikkeiden rajoittamismahdollisuuksista teetettiin ulkopuolinen selvitys, jonka johtopäätöksenä todettiin pääomaliikkeitä rajoittavien toimenpiteiden soveltuvan huonosti talouksien kriiseiltä suojautumiseen. Selvityksen mukaan finanssikriiseiltä ja niihin liittyviltä liiallisilta pääoman liikkeiltä voidaan parhaiten suojautua kestäväällä talouspolitiikalla sekä vahvistamalla rahoitusjärjestelmää ja pankkien riskinoton ja vakavaraisuuden valvontaa.

Suomen toiminta kansainvälisissä rahoituslaitoksissa

Kansainvälisessä valuuttarahastossa (IMF) keskusteltiin v. 2000 rahaston roolista ja toiminnan sopeuttamisesta globalisoituvaa maailmantalouteen. Esillä oli erityisesti rahaston välineistön tehostaminen sekä seurannan vahvistaminen ja suuntaaminen rahoitusmarkkinakysymyksiin. Asian kriisiin jälkeen aloitettuja toimia kansainvälisen rahoitusjärjestelmän vahvistamiseksi myös jatkettiin.

IMF ja Maailmanpankki sitoutuivat ottamaan 20 maata HICP-velkaohjelmaan kertomusvuoden loppuun mennessä, näin yhteensä 22 maata oli tämän kehitysmaiden velkaongelmaa keventävän ohjelman piirissä – mukana olevien maiden velkataakka putoaa 53 mrd. dollarista 20 mrd. dollariin.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) vuosikokouksessa Riiassa pääteemana oli alueellinen yhteistyö. Suomen kannalta merkittävä oli EBRD:n päätös sisällyttää Pohjoinen ulottuvuus pankin Venäjä-strategiaan. Merkittävä osa pankin luotonannosta suuntautui Baltian maihin ja Luoteis-Venäjälle, erityisesti ympäristö- ja ydin- turvasektoreille.

Lissabonin Eurooppa-neuvoston päätösten tuloksena Euroopan investointipankki (EIP) käynnisti Innovaatio 2000-aloitteen, jonka tavoitteena on tukea pyrkimyksiä luoda EU:sta maailman

kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous. EIP suuntaa rahoitusta Suomen tärkeinä pitämiin kohteisiin kuten tietotekniikkaan, innovatiivisuuden kehittämiseen, yrittäjyyden tukemiseen sekä tutkimukseen ja koulutukseen.

Pohjoismaisen investointipankin (NIB) toiminnassa ympäristöinvestointien rahoittaminen on muodostunut yhä tärkeämmäksi. Ympäristöhankkeiden luotoksesta lähes kolmannes on myönnetty Pohjoismaiden ulkopuolisiin, pääasiassa Itämeren aluetta koskeviin hankkeisiin.

Valtiontalouden ohjaus- ja valvontajärjestelmät

Talousarvion yleisperustelujen sisältöä, esitystapaa ja ulkoasua koskeva uudistus toteutettiin vuoden 2001 talousarvioesityksessä. Yleisperusteluissa korostetaan niiden luonnetta talousarvioesitykseen sisältyvän hallituksen talous- ja finanssipolitiikan lähtökohtien, tavoitteiden ja toimenpiteiden kuvauksena ja vaikutusten arviointina. Yleisperusteluissa kuvataan sitä, miten talousarvioesitys toteuttaa hallitusohjelman tavoitteita.

Valtion velanhoidon erien budjetoitua päätettiin uudistaa valtion vuoden 2001 talousarviosta lähtien. Valtionvelan ja siitä aiheutuvien korkomenojen vähentämiseen liittyvät erät budjetoidaan uuteen valtionvelan vähentämisen pääluokkaan 37 ja valtionvelan juoksevat korkomenot sekä niihin rinnastuvat menot valtionvelan korkojen pääluokkaan 36. Uuden budjettirakenteen avulla valtion talousarvio antaa selkeämmän kuvan toimenpiteistä valtionvelan vähentämiseksi ja velanhoidon kustannustehokkuudesta.

Valtion talousarviosta annettuun lakiin otettiin yleissäännös viraston ja laitoksen johdon velvoitteesta järjestää asianmukainen sisäinen valvonta. Valtion talousarviosta annettuun asetukseen otettiin tarkemmat säännökset sisäisen valvonnan tavoitteista ja järjestämisestä sekä tarvittaessa järjestettävästä sisäisestä tarkastuksesta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto siirtyi eduskunnan yhteyteen 1.1. 2001 lukien.

Euroopan petostentorjuntavirasto (OLAF) loi kertomusvuonna uusia, aikaisempaa tiiviimpiä yhteistyöjärjestelyitä jäsenvaltioiden viranomaisien kanssa. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 280 artiklan mukaisista uusimuotoista petostentorjunnan vuosikertomusta varten kerättiin tiedot myös jäsenvaltioiden petostentorjunnan toimenpiteistä.

Julkisen hallinnon kehittäminen

Hallitus sopi iltakoulussaan 24.5.2000 keskeisten keskushallinnon uudistamiseen liittyvien toimien jatkovalmistelusta. Kesäkuussa 2000 asetet-

tiin ministeriöiden virkamiehistä koostuva keskushallinnon uudistamishankkeen uudistusten läpivientiä ja tiedonvaihtoa koordinoiva seurantatoimikunta tukemaan hanketta sekä sitä ohjaavaa ministeriryhmää. Keskushallintoa koskevat uudistukset on tarkoitus panna toimeen vuosina 2001-2003.

Julkisen sektorin palvelu- ja kilpailukykyä sekä tulokellisuutta vahvistettiin valtion virastoille ja laitoksille suunnatulla hankekokonaisuudella kehittämällä julkisten palvelujen laatua ja asiakaslähtöisyyttä (Palvelu- ja laatuhanke) sekä tehostamalla julkisten organisaatioiden strategioiden laadintaa ja toteuttamista (Balanced scorecard-forum).

Vuoden aikana annettiin valtionhallinnolle ohjeet tietoturvallisuuden huomioon ottamisesta järjestelmäkehityksessä ja valmisohjelmistohankinnoissa sekä viruksilta ja haittaohjelmistoilta suojautumisesta. Julkisuuslain edellyttämiä tietohallinnon kehittämistoimia tuettiin laatimalla valtionhallinnon tietojen turvaluokitteluohe, tietoaineistojen käsittelyn tietoturvallisuusohje sekä tietojärjestelmäselosteen laadintaohje.

Uusi tietotekniikka ja kansalaisten osallistumismahdollisuudet-hankeella pyrittiin vahvistamaan kansalaisten mahdollisuuksia uuden tietotekniikan avulla saada tietoa valtion hallinnosta sekä mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua. Hanke koostuu kahdesta pilotista Ota kantaa-keskustelufoorumista Internetissä (johon tuli kansalaiskommenteja muutamasta sadasta yli tuhanteen kuukaudesta) sekä Suomi.fi-portaalin rakentamisesta.

Valtioneuvoston hankkeiden ylläpitoa ja seuranta tehostettiin uusimalla valtioneuvoston hankerekisteriä. Uusittu hankerekisteri helpottaa tietojen ylläpitoa ja mahdollistaa hankkeiden tilanteen seuraamisen. Valtioneuvoston tietopalvelujen yhteistyönä tehtiin selvitys eduskunnan ja valtioneuvoston yhteisistä asianhallintaprosesseista.

Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka

Syksyllä 2000 alettiin valmistella valtion henkilöstöstrategiaa, joka varmistaa osaavan ja parhaan mahdollisen henkilöstön saamisen ja pitämisen valtionhallinnon palveluksessa. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto päättäisi valtion henkilöstöstrategiasta keväällä 2001.

Valtion budjettitalouden sopimusallalla saavutettiin yleisen linjan mukainen neuvottelutulos virka- ja työehtosopimuksista 2.2.2000. Sopimus oli yksivuotinen päättyen 31.1.2001. Sopimuksen allekirjoituspöytäkirja sisälsi määräykset VALPAS-selvityksen aiheuttamista toimenpiteistä. Selvityksen linjauksia todettiin toteutettavan vuoden 2001 alusta työnantajapäätöksillä, joilla painotetaan mm. nuorten hoitamia ja vaativia johto- ja asian-

tuntijatehtäviä, palkkauksen ja tehtävän vaativuuden välisten ongelmien korjaamista sekä hyviä työsuorituksia.

Henkilöstötilinpäätöksen tunnuslukutiedustelun mukaan v. 1999 työtyytyväisyysindeksi henkilöstötilinpäätösvirastoissa oli keskimäärin 65,3 (60 tyydyttävä). Tyytyväisimpiä oltiin yleensä työn sisältöön ja tyytymättömmimpiä johtamiseen.

Valtion henkilöstön normaalia vanhuuseläkettä varhaisemman eläkkeelle siirtymisen yksilöllisiä ja työhön liittyviä tekijöitä selvitettiin kahden valtiokonttorin aiemmin tekemän kyselyaineiston perusteella sekä eläke- ja työsuhderekisterien tiedoilla. Tulosten mukaan ongelmallinen työ yksinään ei synnytä eläkesuuntautuneisuutta, vaan työhön kohdistuvia muutostoiveita.

Valtion eläkemenot olivat v. 2000 14,2 mrd. mk, mikä on noin 7 % valtion kaikista menoista. Eläkemenon osuus oli 47 % valtion eläkejärjestelmän piirissä olevan aktiivin henkilöstön palkkasummasta. Luku on korkea verrattuna esimerkiksi yksityisen sektorin noin 20 prosenttiin. Ero johtuu yhtiöittämisten ja kunnallistamisten seurauksena tapahtuneesta budjettitalouden piirissä olevan henkilöstön määrän ja palkkasumman merkittävästä pienenemisestä. Eläkemenon osuuden palkkasummasta odotetaan vuoteen 2010 mennessä vielä nousevan noin 54 prosenttiin.

Valtion eläkerahastosta annettua lakia muutettiin vuoden 2000 alusta voimaan tulleella lailla. Lainmuutoksella eläkerahaston kasvu turvattiin lailla ja rahaston organisaatiota selkeytettiin ja rahastolle annettiin oikeus palkata henkilöstöä.

Valtion eläkerahasto teki ensimmäiset sijoituksensa osakemarkkinoille joulukuussa 2000. Aikaisemmin koko sijoitusomaisuus, noin 19 mrd. mk oli sijoitettu valtiolle annettuihin lainoihin ja markkinoilta hankittuihin korkoinstrumentteihin. Eläkerahastolle on laadittu usean vuoden sijoitussuunnitelma. Rahasto toimii itsenäisenä portfolio-sijoittajana eikä sillä ole tarkoitusta osallistua omistamiensa yhtiöiden hallintoon. Vuoteen 2004 mennessä on tavoitteena sellainen, myös alueellisesti tasapainotettu sijoitussalkku, jonka varallisuudesta olisi osakkeissa 40 %, joukkovelkakirjoissa 55 % ja rahamarkkinainstrumenteissa 5 %. Eläkerahaston valvontaa muutettiin niin, että sijoitustoimen ulkoiseksi valvojaksi tuli Vakuutusvalvontavirasto.

Valtiovarainhallinnon liiketoiminta ja maksullinen toiminta

Kapiteeli Oy:öön siirrettiin kertomusvuoden aikana uutta kiinteistöomaisuutta valtiolta noin 500 milj. markan arvosta. Pääosa siirretystä omaisuudesta koostui noin 2 500 puolustusvoimien asunnosta.

Valtion vuodelta 2000 saamat osinkotulot valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluvilta yhtiöiltä olivat 2 391,8 milj. mk.

Pankkikriisin seurauksena valtion haltuun tulleiden omaisuuden rakennejärjestelyt saatettiin kertomusvuoden aikana lähes loppuun ja siten pankkikriisistä valtionaloudelle aiheutuva menetys on laskettavissa. Julkista pankkitukea on myönnetty vuoden 2000 loppuun mennessä nettomääräisesti 37,8 mrd. mk, josta maksettua tukea on 37,5 mrd. mk ja takauksia 0,3 mrd. mk. Pankkituen määrä pieneni takaisinsaantien johdosta kertomusvuoden aikana yhteensä 2,6 mrd. markalla. Takaukset aleniivat 0,7 mrd. markalla ja maksettua tukea palautui yhteensä 1,9 mrd. mk. Maksetun tuen palautuksesta on 1,0 mrd. mk Omaisuudenhoidoityhtiö Arsenal-Silta Oy:n (selvitystilassa) pääomatuen takaisinmaksua Valtion vakuusrahastolle ja 0,6 mrd. mk Yrityspankki Skop Oyj:n (selvitystilassa) pääomatuen takaisinmaksua valtiolle ja Valtion vakuusrahastolle.

Maksullisen toiminnan kokonaistuotot 135,2 milj. mk olivat lähes yhtä suuret kuin edellisenä vuotena (v. 1999 135,4 milj. mk), mutta kokonaiskustannukset kasvoivat 139,7 milj. markkaan (v. 1999 134,1 milj. mk). Julkisoikeudellisesti hinnoitelluista suoritteista kertyi tuottoja 52,2 milj. mk, liiketaloudellisesti hinnoitelluista suoritteista 74,4 milj. mk ja erityislakeihin perustuvista suoritteista 8,6 milj. mk.

Koko valtiovarainministeriön hallinnonalan tilivirastojen maksullisen toiminnan alijäämä oli kertomusvuonna 4,5 milj. mk. Se muodostui julkisoikeudellisesti hinnoiteltujen suoritteiden 9,9 milj. markan alijäämästä, liiketaloudellisesti hinnoiteltujen suoritteiden 5,2 milj. markan ylijäämästä ja erityislakeihin perustavasta 0,2 milj. markan ylijäämästä. Kertomusvuoden aikana valtiovarainministeriön hallinnonalan muiden tilivirastojen maksullinen toiminta oli ylijäämäistä paitsi verohallinnon ja tullilaitoksen. Koko valtiovarainministeriön hallinnonalan tilivirastojen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus oli 97 %, kun kustannusvastaavuus edellisenä vuonna oli 101 %.

Hallinnonalan taloudellinen asema tilinpäätöksen mukaan

Valtiovarainministeriön hallinnonalan toiminnan tuotot olivat 684,6 milj. mk, joista maksullisen toiminnan tuottojen osuus oli 135,2 milj. mk. Toiminnan kulut vähenivät edellisestä vuodesta 229,9 milj. mk päätyen 3,3 mrd. markkaan. Hallinnonalan rahoitustuotot kasvoivat ja –kulut pienenevät yhteensä 8,2 mrd. mk. Siirtotalouden tuotot vähennettyinä kuluista olivat nettovaikutukseltaan 20,4 mrd. mk negatiiviset. Tuotot veroista ja

pakollisista maksuista kasvoivat 23,8 mrd. mk. Tilikauden tuottojäämä oli 132,3 mrd. mk.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan taseessa oli käyttöomaisuutta ja muita pitkäaikaisia sijoituksia yhteensä 29,9 mrd. mk. Vaihto- ja rahoitusomaisuutta oli yhteensä 45,7 mrd. mk. Hallinnonalan taseen loppusumma oli 75,7 mrd. mk. Muutokset kansallis-, käyttö- sekä vaihto- ja rahoitusomaisuudessa selittyvät suurilta osin valtiovarainministeriölle siirretyn omaisuuden edelleen

siirtämisestä Kapiteeli Oy:lle ja Valtion kiinteistölaitokselle.

Hallinnonalan oma pääoma oli 320,4 mrd. mk negatiivinen, joka selittyy pitkälti Valtiokonttorin taseeseen sisältyvästä valtionvelasta. Vieraan pääoman osuus oli 396,1 mrd. mk, joka sisältää mm. Valtiokonttorin taseen pitkäaikaiset otetut markkamääräiset lainat 246,4 mrd. mk ja pitkäaikaiset otetut valuuttamääräiset lainat 54,3 mrd. mk.

49. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Toiminnan tuotot	971,79	684,62	-287,17
Toiminnan kulut	-3 117,49	-3 347,43	-229,94
JÄÄMÄ I	-2 145,71	-2 662,81	-517,1
Rahoitustuotot ja -kulut	-35 889,19	-27 668,02	8 221,17
Satunnaiset tuotot ja kulut	-229,35	16,21	245,56
JÄÄMÄ II	-38 264,25	-30 314,62	7 949,63
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-15 052,36	-20 435,09	- 5 382,73
JÄÄMÄ III	-53 316,61	-50 749,71	2 566,90
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	159 250,19	183 060,89	23 810,70
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	105 933,59	132 311,19	26 377,60

50. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	281,45	0	-281,45
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET			
...	30 949,01	29 992,70	-956,30
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	45 259,73	45 721,12	461,39
VASTAAVAA YHTEENSÄ	76 490,19	75 713,82	-776,37
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	-343 818,28	-320 415,73	23 402,55
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	420 308,47	396 129,55	-24 178,92
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	76 490,18	75 713,82	-776,36

3.7. OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Koulutus- ja tutkimuspolitiikka

Valtioneuvoston 29.12.1999 vuosille 1999-2000 hyväksymän opetusministeriön hallinnonalan koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman toteuttaminen alkoi kertomusvuonna.

Suunnitelman yhtenä tavoitteena on tasa-arvoisen ja laadukkaan perusopetuksen mahdollistaminen. Oppilaitosten toimintaedellytykset ja resurssit turvataan ja niitä suunnataan opetukseen ja ohjaukseen. Vaikeuksissa olevien lasten ja nuorten tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään omien vahvuusalueidensa pohjalta yhteistyötä, työnjakoa, kilpailua ja verkostoitumista korostaen. Perustutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osuus julkisen tutkimusrahoituksen kokonaispanostuksesta säilyy suunnitelman mukaan vähintään nykyisellä tasolla.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimiala kattaa kansalliset kulttuuri- ja taidelaitokset, valtionosuutta ja -avustusta saavat museot, teatterit ja orkesterit, kuntien kulttuuritoiminnan ja kirjastotoimen, liikunnan koulutuskeskukset, kuntien liikunta- ja nuorisotoimen sekä valtionavustuksilla rahoitettavan järjestö-, yhdistys- ja kansalaistoiminnan. Toimialaa ohjataan säädöksillä, tulossopimuksilla, lakisäätteisellä ja harkinnanvaraisella valtionavulla sekä informaatio-ohjauksella.

Tietoyhteiskunta

Tietoyhteiskuntakehityksessä huomio on siirtymässä teknisestä kehityksestä sisältötuotantoon. Digitaalisen sisältötuotannon taloudellisiin, työllistäviin ja kulttuurisesti merkittäviin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin on ladattu suuria odotuksia. Sisältötuotantoa edistämällä voidaan vahvistaa niin kulttuurista kuin yritysalamankin monimuotoisuutta. Haasteena on taiteen ja muun kulttuurin digitaalisen tuotannon ja jakelun edistäminen, kulttuuriperinnön siirtäminen uusiin välineisiin sekä tiedon saatavuuden turvaaminen kansalaisille.

Kansainvälinen kilpailukyky

Kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistamista tuetaan koulutuksen ja tutkimuksen laatua kehittämällä. Investoinnit koulutukseen ja tutkimukseen heijastuvat kansalliseen kilpailukykyyn ja taloudelliseen kehitykseen ja hyödyttävät siten koko yhteiskuntaa.

International Institute for Management Development (IMD) ja World Economic Forum ovat arvioineet vuoden 2000 vuosikirjoissaan Suomen kilpailukykyyn erittäin korkealle. Tiede- ja teknologiamittarilla mitattuna Suomi on maailman edistyneimpiä maita.

Väestö

Maassamuutto pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin on jatkunut edelleen voimakkaana. Tämä on lisännyt opetus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelujen tarvetta muuttovoittoalueilla ja vastaavasti kaventanut väestöpohjaa ja palvelujen tarjontamahdollisuuksia muuttotappioalueilla. Kehitys korostaa julkisen vallan vastuuta peruspalvelujen turvaamisesta koko maassa. Väestön ikääntymisestä johtuva muutos painottaa koulutus- ja nuorisopolitiikan merkitystä.

Hallinnonalan määrärahojen käyttö eri tehtäväalueilla

Väestön koulutustaso

Opetusministeriön hallinnonalan toimintojen tarkoituksena on luoda kestävä perustaa kansakunnan hyvinvoinnille nostamalla suomalaisten koulutus- ja sivistystasoa, lisäämällä laadukasta tutkimusta sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan tarjontaa.

Kun 1970-luvun puolivälissä vain puolet 25-34 -vuotiaista oli suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon, osuus on nykyisin lähes 85 %.

Vuosittaiset tulokset koulutuksen ja tutkimuksen alueella

Ammatillisen koulutuksen oppilaitosverkon kehittämistä jatkettiin monipuolisen koulutustarjonnan turvaamiseksi. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen pieniä järjestäjiä ohjattiin liittymään yhteen suuremmiksi alueelliseksi koulutuksen järjestäjiksi. Toisen asteen ammatillista koulutusta antaviin oppilaitoksiin yhdistettiin 29 oppilaitosta.

51. Opetusministeriön hallinnonalan määrärahat ja niiden käyttö tehtävälueittain

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Koulutus- ja tiedepolitiikka	24 001	25 463	25 205
- yleissivistävä ja ammatillinen koulutus	10 564	11 036	11 032
- ammattikorkeakouluopetus	975	1 459	1 372
- yliopisto-opetus ja -tutkimus	6 062	6 243	6 243
- tiede	993	1 022	1 021
- ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö	1 763	1 653	1 661
- opintotuki	3 645	4 049	3 876
Kulttuuripolitiikka	2 188	2 337	2 340
- kulttuuri ja taide	1 592	1 739	1 742
- liikunta ja nuorisotyö	596	598	598
Hallinto, kirkollisasiat ja kansainvälinen yhteistyö	456	460	373
- opetusministeriö	253	254	168
- Opetushallitus	102	103	103
- kirkollisasiat	12	11	11
- kansainvälinen yhteistyö	89	92	91
Yhteensä	26 645	28 260	27 918

52. Koulutustaso, prosenttia 25-34 -vuotiaiden ikäryhmästä

	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
Peruskoulun jälkeinen tutkinto	50	61,9	72,6	79,8	82,4	82,5	82,6	82,7	83
Ei peruskoulun jälkeistä tutkintoa	50	38,1	27,4	20,2	17,6	17,5	17,4	17,3	17

53. Opiskelijamäärät

	1999	2000	Muutos, kpl	Muutos, %
Esiopetus	7 300	57 700	50 400	.
Perusopetus	584 000	582 000	-2 000	-0,3
Lukio	128 000	133 500	5 500	4,3
Ammatilliset oppilaitokset	150 000	142 000	-8 000	-5,3
Ammattikorkeakoulut (nuorten koulutus)	79 000	94 000	15 000	19,0
Oppisopimuskoulutus	27 100	26 000	-1 100	-4,1
Yliopistokoulutus	151 900	157 200	5 300	3,5

Työssä oppiminen sisällytettiin kaikkiin kolmi-vuotisiin perustutkintoihin. Työssä oppimisen uudistuksen tueksi käynnistettiin työssä oppimisen tukiohjelma, johon kuuluu opettajien koulutusta ja oppilaitosten ulkopuolisia työelämäjaksoja, työpaikkaohjaajien koulutusta, tiedotusta ja pilottiprojekteja. Tavoitteena on muun ohella kouluttaa 10 000 ammatillisen koulutuksen opettajaa ja 20 000 työpaikkaohjaajaa kaudella 1999-2004. Vuonna 2000 koulutettiin vajaa tuhat opettajaa eli noin 10 % ammatillisen koulutuksen opettajista.

Tutkintojen asteittaista uudistamista jatkettiin: lähes kaikki tekniikan ja liikenteen alan tutkinnot, kaupan ja hallinnon alan tutkinnot, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan tutkinnot sekä sosiaali- ja terveysalan tutkinnoista parturi-kampaajan ja kosmetologin tutkinnot uudistettiin. Kaikki uudistetut tutkinnot ovat 120 opintoviikon laajuisia.

Kaikki ammattikorkeakoulut ovat toimineet vakinaisina syksystä 2000 alkaen. Opetusministeriön hallinnonalalla on 29 ammattikorkeakoulua ja niiden muodostama ammattikorkeakouluverkko kattaa koko maan. Ammattikorkeakoulutuksen laadun kehittämistä palveleviin ohjaus- ja tukijärjestelmiin kiinnitettiin huomiota. Opetusministeriö valitsi ensimmäistä kertaa kuusi ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyskikköä. Kertomusvuonna suoritettiin kaikkiaan 14 200 ammattikorkeakoulututkintoa. Eniten valmistuneita oli sosiaali- ja terveysalalla (4 900), hallinnon ja kaupan alalla (3 900) sekä tekniikan alalla (3 600). Opiskelu kesti nuorten koulutuksessa keskimäärin 3,9 vuotta.

Yliopistot tukivat toiminnan laatua ja vaikuttavuutta palkitsemalla huippuyksiköitään, edistämällä vahvuusalueitaan eri tieteenaloilla ja lisää-

54. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat ja suoritettut tutkinnot v. 2000

Ammattikorkeakoulujen koulutusalat 2000	Opiskelijat								Suoritettut tutkinnot		Keskim. opiske- luaika, nuorten koulutus, vuotta
	Yhteensä	Nuorten koulutus		Aikuis- koulutus		Erikoistumis- opinnot		%			
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Luonnonvara-ala	4 242	4	3 044	3	914	4	284	5	505	4,0	4,2
Tekniikan ja liikenteen ala	37 449	31	30 793	33	5 702	28	954	18	3 601	25,0	4,2
Hallinnon ja kaupan ala ...	34 620	29	26 843	29	6 912	34	865	16	3 896	27,5	3,9
Matkailu-, ravitsemus- ja talousala	6 343	5	4 712	5	1 387	7	244	5	460	3,0	3,9
Sosiaali- ja terveysala	27 527	23	20 639	22	4 400	21	2 488	46	4 889	35,0	3,6
Kulttuuriala	7 442	6	6 330	7	793	4	319	6	730	5,0	4,1
Humanistinen ja opetus- ala	1 887	2	1 273	1	410	2	204	4	72	0,5	3,4
Yhteensä	119 510	100	93 634	100	20 518	100	5 358	100	14 153	100,0	3,9

55. Korkeakoulututkinnot koulutusaloittain 2000

	Ylemmät korkea- koulutut- kinnot	%	Tohto- rin tut- kinnot	%
Teologinen	136	1,2	23	2,0
Humanistinen	1 611	14,0	112	9,7
Taideteollinen	200	1,7	3	0,3
Musiikki	123	1,1	3	0,3
Teatteri ja tanssi	54	0,5	-	-
Kasvatustieteellinen	1 451	12,6	60	5,2
Liikuntatieteellinen	84	0,7	5	0,4
Yhteiskuntatieteellinen	1 119	9,7	87	7,5
Psykologia	176	1,5	16	1,4
Terveystieteet	319	2,8	31	2,7
Oikeustieteellinen	477	4,1	8	0,7
Kauppätieteellinen	1 376	11,9	56	4,8
Luonnontieteellinen	1 345	11,7	243	21,0
Maatalous-metsätieteellinen	277	2,4	50	4,3
Teknillistieteellinen	2 189	19,0	161	13,9
Lääketieteellinen	352	3,1	261	22,6
Hammaslääketieteellinen	61	0,5	16	1,4
Eläinlääketieteellinen	44	0,4	6	0,5
Farmasia	97	0,8	15	1,3
Kuvataide	24	0,2	-	-
Yhteensä	11 515	100,0	1 156	100,0

mällä sekä kansainvälisiä yhteyksiään että yhteyksiä ympäristöönsä, elinkeinoelämään ja teollisuuteen. Opetusministeriö tuki yliopistojen toiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantamista osoittamalla yliopistoille tuloksellisuuden arvioitiin perustuvaa rahoitusta 120,2 milj. mk, josta 76,8 milj. mk jaettiin tutkimuksen, koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja taiteellisen toiminnan huippututkimuksen perusteella. Tuloksellisuuskriteereinä olivat myös kansainvälistyminen ja tutkinnon suorittaneiden työllistyminen.

Yliopistot ylittivät talousarviossa asetettujen tutkintotavoitteet: v. 2000 suoritettiin yli 11 500 maisteritason tutkintoa ja lähes 1 200 tohtorin tutkintoa. Tohtorin tutkintojen määrä on yli kaksinkertainen vuoteen 1991 verrattuna. Naisten osuus tohtorintutkinnon suorittaneista on kasvanut tasaisesti, v. 2000 se oli 45,2 % (edellisenä vuonna 43,3 %). Lisensiaatin tutkintoja suoritettiin 750.

Tutkijakouluista valmistui ensimmäisen nelivuotiskauden (1995-1999) aikana runsaat 900 tohtoria. Lähes puolet tohtoreista valmistui luonnon- ja tekniikan alalta, lähes neljäsosa terveydentutkimuksen alalta ja kulttuurin ja yhteiskunnantutkimuksen sekä ympäristön ja luonnonvarain tutkimuksen alalta kummaltakin noin 15 %.

56. Toiminnan yksikkökustannukset

	1997	1998	1999	Muutos 1999/98, %
Peruskoulu, markkaa/oppilas	21 840	23 099	24 156	4,6
Lukio, markkaa/opiskelija	19 037	19 795	20 853	5,3
Ammatilliset oppilaitokset, markkaa/opiskelija	36 867	37 661	39 445	4,7
Ammattikorkeakoulut, markkaa/opiskelija	30 920	32 379	34 321	6,0
Kirjasto, markkaa/asukas	244	240	239	-0,4

Keskimääräinen tohtorintutkinnon suorittamisikä oli 32 vuotta. Valmistuneet tohtorit työllistyivät hyvin. Yksityiselle sektorille työllistyi 16 %. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden 20-64 -vuotiaiden työttömyysaste oli 4,0 % kuten edellisenäkin vuonna. Tutkijakoulutuksen tai vastaavan koulutuksen suorittaneiden 20-64 -vuotiaiden työttömyysaste oli 2,4 % (edellisenä vuonna 2,5 %).

Syksyllä 2000 opiskelijapaikan vastaanottaneista 21 494 opiskelijasta 46,8 % oli 20-vuotiaita tai nuorempia. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa sovellettiin säännöstä, jonka mukaan hakija voi samana lukuvuonna vastaanottaa ainoastaan yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Yliopistot kehittivät sivuaineopiskelua toisissa yliopistoissa.

Aikuisten omaehtoiseen koulutukseen osallistui yli miljoona erilaisen pohjakoulutuksen omaavaa aikuisopiskelijaa. Ammatillisen lisäkoulutuksen keskimääräinen opiskelijamäärä oli noin 23 500. Oppisopimuskoulutuksena järjestettävän lisäkoulutuksen keskimääräinen opiskelijamäärä oli noin 13 000. Ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon tutkinnon suorittaneiden määrä jatkoi kasvuaan.

Ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavilla aikuislinjoilla opiskeli noin 20 500 ja ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnoissa noin 5 400 opiskelijaa. Avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistui noin 6 500 opiskelijaa. Avoimen yliopiston opiskelijoiden määrä oli noin 80 000. Yliopistojen täydennyskoulutukseen osallistui yli 120 000 henkilöä. Vapaan sivistystyön oppilaitosten (kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot) koulutukseen osallistui yhteensä noin 700 000 henkilöä.

Tutkimusrahoitus kehittyi 1990-luvun lopulla varsin myönteisesti. Kasvu oli voimakkainta yksityisellä sektorilla, mutta myös julkinen tutkimusrahoitus kasvoi. Opetusministeriö käytti v. 2000 tutkimus- ja kehittämistoimintaan 2,9 mrd. mk. Opetusministeriön osuus valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta oli 39,1 %. Valtaosa (96,6 %) opetusministeriön tutkimusrahoituksesta osoitettiin yliopistoille ja Suomen Akatemialle. Tutkimusrahoituksen osuus opetusministeriön hallinnonalan kokonaisuudesta oli 10,6 %.

EU:n viidennen t&k -puiteohjelman (1998-2002) toteutus jatkui. Yliopistot osallistuivat aktiivisesti ohjelman hakukierroksiin. Vuoden 2000 loppuvuoden tietojen mukaan suomalaisia oli mukana n. 650 projektissa. Yliopistojen osuus suomalaisista osallistujista on 31 %, tutkimuslaitosten 29 % ja yritysten 33 %. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen teknologian tutkimuksen ryhmä on arvioinut EU:n tutkimusohjelmien vaikutuksia yliopistoissa. Alustavien tulosten mukaan EU:n tutkimusyhteistyö on monipuolistanut yliopisto-

jen kansainvälistä yhteistyötä sekä johtanut uusiin yhteistyöaloitteisiin.

Vuosittaiset tulokset kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueella

Taiteen edistämisen tehtäväalueella valmistui valtioneuvoston periaatepäätös muotoilupolitiikasta, kirjan asemaa koskeva laaja selvitys, Suomen Kansallisoopperan toimintaa ja taloutta koskeva selvitysmiehen raportti, selvitys nukketeattereiden aseman kehittämiseksi sekä taiteilijoiden työllistämismahdollisuuksia ja sosiaalityötä selvittelevän toimikunnan mietintö. Osallistuttiin Helsingin kulttuuripääkaupunki 2000 -vuoden rahoitukseen ja tuettiin muitakin taide- ja kulttuurifestivaaleja. Teatterien ja orkestereiden valtionosuudet olivat yhteensä 230 milj. mk (+3,6 %). Teatterien kävijämäärä oli 2,6 miljoonaa (+2,7 %). Sinfoniaorkestereiden konserteissa kävi 944 300 kuulijaa (+6,2 %). Ulkomaille tehtyjen konserttieraikojen kuulijamäärä oli 51 000. Kansallisteatterin peruskorjaus jatkui ja siihen myönnettiin valtioneuvoston pääomamäärältään enintään 220 milj. markan pankkilainojen vakuudeksi.

Elokuvaa ja muuta audiovisuaalista tuotantoa, jakelua ja kulttuuria on tuettu valtionavustuksin. Vuonna 1998 alkanut kotimaisen elokuvan menestys jatkui v. 2000 pudoten kuitenkin edellisen vuoden poikkeuksellisen hyvästä tuloksesta.

Kirjastopoliittisen työryhmän ehdotus valmistui. Kirjastojen valtakunnallisen perustilaston verkkosovelluksen ensimmäinen vaihe valmistui ja otetaan käyttöön vuoden 2001 tilastojen keruussa. Kirjastojen verkkopalvelujen valtakunnallista kehittämistyötä sekä verkkoaineiston tuottamista tuettiin. Kirjastojen lainausmäärä oli 102,2 miljoonaa ja kirjastokäyntien määrä 64 miljoonaa.

Museoiden kokoelmatiedostojen siirtämistä sähköiseen muotoon jatkettiin. Lisäksi kehitettiin edelleen museoalan tiedonhallintaa ja kulttuuriperinnön tallennusjärjestelmiä, järjestettiin museoiden henkilökunnalle tietotekniikkakoulutusta sekä tuettiin museoiden laitehankintoja ja sisältötuotantoa.

Liikuntapaikkojen rakentamisavustuksia myönnettiin yhdeksän uimahallin peruskorjaukseen. Muita avustuskohteita olivat lähinnä liikuntasalit ja jäähallit. Valtionavustusta myönnettiin 129 valtakunnalliselle liikuntajärjestölle. Lisäksi jatkettiin lasten ja nuorten liikuntaohjelman kehittämistä painopisteenä lasten liikunnallinen iltapäivätoiminta.

World Anti-Doping Agency (WADA) aloitti toimintansa vuoden alussa. Suomen kulttuuriministeri kuului sen hallitukseen ja hallintoneuvoston. Lisäksi Suomi osallistui WADA:n talous- ja hallintokomitean, oikeudellisen komitean sekä kasvatus ja etiikka -komitean työskentelyyn.

Vuonna 2000 Suomessa tehtiin yhteensä 1 849 dopingtestiä, joista lajiliittojen suorittamia oli 462, kansainvälisten liittojen 157, olympiakomitean 30 ja Antidoping -toimikunnan 1 200. Positiivisia testituloksia ilmeni yhteensä 13.

Opetusministeriö tuki useita kuntien nuorisotoimen kehittämishankkeita, kuten työpajatoimintaa, koululaisten iltapäivähankkeita, Avartti-toimintaa sekä erilaisia nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä hankkeita. Tukea myönnettiin kuudelle valtakunnalliselle nuorisojärjestölle tai nuorisotyön palvelujärjestölle sekä 24:lle valtakunnallista nuorisotyötä tekeväälle järjestölle.

Kunnissa toimii noin 300 nuorten työpajaa, joissa työskenteli vuoden aikana noin 8 000 alle 25-vuotiaasta nuorta. Nuorten työpajat ovat edelleen merkittävin yhteisöllinen ja paikallinen väline kunnissa nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Noin 50-60 % työpajanuorista sijoittui pajajakson jälkeen koulutukseen tai työhön.

Vaikuttavuus, arvioinnit ja kansainväliset vertailut

Kansallisten arviointien tulokset antavat yleisesti ottaen melko myönteisen kuvan perusopetuksen oppimistulosten tasosta. Matematiikassa opetus suunnitelmassa asetetut tavoitteet saavutetaan melko tasaisesti koko maassa ja eri kouluissa eikä tyttöjen ja poikien kesken ole eroja. Muissa arvioituissa oppiaineissa: äidinkieli, englannin kielessä ja luonnontieteissä on alueellisia eroja.

Äidinkielen osalta yleistilanne on kohtuullinen. Tekstin ymmärtäminen on hyvää tasoa. Kielentuntemus ja kirjoitustaidot ovat keskimäärin tyydyttäviä. Keskustelutaidot ovat enintään tyydyttävät 38 prosentilla oppilaista. Arvioinnin mukaan tytöt menestyvät äidinkieliä paremmin kuin pojat.

Oppimaan oppimista koskevan arvioinnin mukaan peruskoulussa ikäluokasta noin 40 % on saavuttanut sellaisen tason, jolla voidaan yleisesti ratkaista erilaisia kohtalaisen vaativia kognitiivisia tehtäviä. Suomalaisen yhdeksäsluokkalaisten itsetunto todettiin hyväksi.

Kansainvälisessä 13-14 -vuotiaiden koululaisten matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen tutkimuksessa Suomi menestyi kohtalaisen hyvin ja oppiminen on meillä tasa-arvoista. Tutkimuksen mukaan oppilaiden itseluottamus ja asennoituminen, samoin kotitausta, ovat tärkeitä oppimiselle.

Ammatillisessa koulutuksessa toteutettiin äidinkielen arviointi, palvelualojen koulutuksen kokonaisarviointi, käsi- ja taidealojen kokonaisarviointi sekä tekstiili- ja vaatetusalan oppimistulosten arviointi. Lisäksi jatkettiin sosiaali- ja terveysalan koulutuksen laadun arviointihan-

ketta sekä kaupan ja hallinnon alan koulutuksen kokonaisarviointihanketta.

Ammatillisen koulutuksen laatu ja ulkopuolinen arviointi -hanketta jatkettiin itsearviointimalien kehittämällä. Oppisopimuskoulutuksen laatu- ja arviointiprojekti sekä maatalousalan koulutuksen taloudellisuuden arviointi käynnistettiin. Ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointijärjestelmän kehittämishanketta valmisteltiin.

Ammatikorkeakoulut kehittivät toiminnan arviointiaan yhdessä Korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa. Vuonna 2000 valmistui arviointihankkeita mm. ammatillisesta opettajankoulutuksesta ja ammatikorkeakoulujen laatuystöstä.

Yliopistojen kansainvälisiä arvioiteja jatkettiin Korkeakoulujen arviointineuvoston ohjelman mukaisesti. Vuonna 2000 valmistuivat Kuvataideakatemia arviointi ja Turun yliopiston ulkoisen vaikuttavuuden arviointi sekä Tampereen yliopiston opetuksen arviointi, Vaasan yliopiston kokonaisarvioinnin seuranta-arviointi ja Svenska handelshögskolanin EQUIS -arviointi. Alakohtaisista arvioinneista valmistuivat slavistiikan ja baltoologian koulutuksen ja tutkimuksen arviointi, tietoteollisuuden alan koulutusohjelmien arviointi sekä opettajankoulutuksen arviointi.

Kertomusvuonna käynnistyivät yliopistojen ja ammatikorkeakoulujen opintojen ohjauksen arviointi ja konetekniikan alan korkeakoulutuksen arviointi. Vuosina 1997-1999 toteutettua tutkimuksen lisärahoitusohjelmaa koskeva kansainvälinen arviointi valmistui. Arvioinnin mukaan yliopistot hyötyivät ohjelmasta eniten. Yliopistojen määrärahalisäykset kohdennettiin tutkijakoulujärjestelmän laajentamiseen ja perusosaamisen kehittämiseen teknistieteellisillä, matemaattis-luonnontieteellisillä ja terveyden tutkimuksen aloilla sekä yliopistojen laitekannan ja muiden tutkimusedellytysten vahvistamiseen. Suomen Akatemian valtuuden lisäys käytettiin tutkimusohjelmien käynnistämiseen strategisesti tärkeille aloille, tutkimuksen ja koulutuksen huippuyksiköiden vahvistamiseen ja uusien luomiseen, tutkijatohtorijärjestelmän kustannuksiin sekä hankerahoituksena nuorten tutkijatohtoreiden tutkijanuran ja kansainvälisen tutkimusyhteistyön laajentamiseen.

Ammatillisen lisäkoulutuksen laadun kehittämiseksi Opetushallitus arvioi ammatti- ja erikoisammattitutkintojärjestelmän. Arviointi kohdistui tutkintojärjestelmän työelämävastaavuuteen. Opetusministeriö käynnisti ammatillisten perustutkintojen ja ammattitutkintojen koordinaatio- ja kehittämishankkeen.

Osallistuttiin OECD:n suorittamaan aikuisten lukutaitotutkimukseen, jonka tulokset julkistettiin kesällä 2000. Vaikka kansainvälisessä vertailussa Suomi onkin OECD-maiden kärkluokkaa, noin viidenneksellä suomalaisista aikuisista on toiminnallisessa lukutaidossa vakavia puutteita.

Opetusministeriön Tampereen yliopistolta tilaama opintotukijärjestelmän arviointiselvitys valmistui. Keskeinen johtopäätös oli, että opintotukijärjestelmä on pääpiirteissään ajan tasalla eikä tarvitse perusteellista uudistamista.

Suomalainen tiede on kansainvälisesti näkyvämpää ja arvostetumpaa kuin koskaan aikaisemmin. Tämä käy ilmi syksyllä 2000 valmistuneesta Suomen tieteen tila ja taso -katsauksesta. Julkaisu- ja viiteanalyysien perusteella tutkimuksen tuoksellisuus ja vaikuttavuus ovat kehittyneet 1990-luvulla myönteisesti kaikilla päätietealoilla. Kansainvälisissä tieteellisissä sarjoissa ilmestyi v. 1999 lähes 7 000 suomalaista julkaisua. Asukaslukuun ja bruttokansantuotteeseen suhteutettuna Suomi sijoittuu tieteellisten julkaisujen tuottajana neljän kärkeen joukkoon maailmassa.

Suomen tiedehallinto, tieteen rahoitus ja tiedeperustasta huolehtiminen saavat OECD:ltä varauksettoman positiivisen arvion. Positiiviseksi tekijäksi arvioidaan myös yliopistojen tutkimusyhteistyö teollisuuden kanssa sekä Suomen valtakunnallinen huippuyksikköpolitiikka. Yliopistot ja korkean teknologian uusyrietykset toimivat läheisessä yhteistyössä innovaatioiden ja keksintöjen työstämisessä. Suomen Akatemian koordinoimassa kansallisessa tutkimuksen huippuyksikköohjelmassa aloitti vuoden 2000 alussa kuusivuotiskautensa yhteensä 26 huippuyksikköä.

Läänien peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä arvioitiin kirjasto- ja tietopalvelujen saatavuutta, laatua ja taloudellisuutta. Kertomusvuonna palvelujen käyttö samoin kuin osittain tarjontakin kääntyivät koko maassa 1990-luvun supistumisen jälkeen uudelleen nousuun. Kuntien väliset erot ovat kuitenkin yhä huomattavat.

Kirjastoverkossa ei tapahtunut olennaisia muutoksia, vaikka se edelleen hieman supistui. Laitoskirjastojen määrä on vähentynyt 12 toimipisteellä. Viime vuosina kirjastojen tarjoamien sähköisten palvelujen tarjonta ja käyttö ovat kasvaneet nopeasti.

Myös kirjastojen aineistonhankinta kääntyi lievään nousuun. Kirjastojen henkilöstövoimavarat ovat sen sijaan vaarassa jäädä tasolle, jolla ei kyetä turvaamaan kirjastojen perinteisten ja uusien palvelujen yhtäläistä ja laadukasta tarjontaa.

Vuonna 2000 valmistuneen museopoliittisen toimikunnan mietinnön pohjalta asetettiin valmisteluorganisaatio selvittämään mahdollisuudet muodostaa Museovirastosta museo- ja kulttuuriympäristöalan kehittämiskeskus, josta Kansallismuseo on erotettu itsenäiseksi opetusministeriön alaiseksi yksiköksi. Museo 2000-mietinnön jatkotyönä valmistui valtakunnallisten erikoismuseoiden tehtäviä ja rahoitusta koskeva selvitys.

Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman valmistelua jatkettiin. Siihen liittyvä taiteilijoiden työllistämismahdollisuuksia ja sosiaaliturvaa selvit-

täneen Taisto II-toimikunnan mietintö valmistui. Lisäksi v. 2000 on valmistunut taiteenaloikohtaisia arvioita ja niihin perustuvia ohjelmia.

Alueellisten taidetoimikuntien toimialalla käynnistettiin arvioinnin kehittämishanke.

Liikuntatoimen arviointikohteena olivat koulujen yhteydessä olevat liikuntasalit ja -hallit. Noin kolmannes koulujen liikuntasaleista todettiin liian pieniksi sekä koulun että koulun ulkopuolisten ryhmien tarpeisiin. Muita ongelmia olivat varustilojen vähäisyys, salien puutteelliset varusteet sekä salitilojen valvonta. Ainoastaan noin kolmasosassa koulujen liikuntatiloista liikuntaesteiset on otettu riittävästi huomioon. Puutteita ilmeni myös salien varusteiden turvallisuustarkastuksissa sekä ulkopuolisissa käytössä erityisesti koulun lomien aikana.

Vuonna 2000 tehty koululaisten iltapäivätoiminnan arviointi koski 10-15-vuotiaille koululaisille tarkoitettua harrastustavoitteista kerhotoimintaa. Opetusministeriön avustuksilla on ollut merkittävä vaikutus kerhojen toimintaan. Tuki kohdistettiin erityisesti ympäristöön ja luontoon painottuvaan toimintaan. Muita suosittuja sisältöjä olivat mm. teatteri, musiikin tekeminen ja esittäminen sekä kädentaidot.

Lisäksi valmistui selvitys kansalaistoiminnan julkisen tuen periaatteista suhteessa liiketoimintaan erityisesti liikuntajärjestöjen osalta.

Nuorisopolitiikassa tehtiin kunnallisen nuorisotyön arviointi. Nuorten elinoloista on valmisteltu maakuntaprofiilit.

Lainsäädäntö

Perusopetuslailla säädettiin lapselle oikeus maksuttomaan esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Valtionosuuden perusteena oleva yksikköhinta on 85 % asianomaisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinnasta niille esiopetusoppilaille, joiden oppivelvollisuus on 9 vuotta.

Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistus valmisteltiin kertomusvuoden aikana. Uudistus tuli voimaan vuoden 2001 alusta. Mainitusta ajankohdasta lukien kumottiin ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annettu laki, jonka nojalla lääninhallitukset ovat rahoittaneet ammatillista lisäkoulutusta hankkimalla koulutus-

57. Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet

	1999	2000	Muutos	
	Miljoonaa markkaa			%
Kunnat	4 915,8	5 404,5	488,7	9,9
Kuntayhtymät	4 297,4	4 454,9	157,5	3,7
Yksityiset	2 687,7	2 947,4	259,7	9,7
Yhteensä	11 900,9	12 806,8	905,9	7,6

ta pääasiassa julkisen valvonnan alaisilta koulutuksen järjestäjiltä. Uudessa laskennallisessa järjestelmässä valtionosuus on muussa lisäkoulutuksessa kuin henkilöstökoulutuksessa 90 % markkamäärästä, joka saadaan kertomalla laskennallisten opiskelijatyövuosien määrä koulutuksen oletettujen kustannusten mukaan porrastetulla yksikköhinnalla. Henkilöstökoulutuksessa valtionosuusprosentti on 50. Lääninhallitukset rahoittavat edelleen vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestettävää ammatillista lisäkoulutusta.

Opiskelijoiden asumisen tukemista koskevia säännöksiä uudistettiin 1.5.2000 lukien siten, että vuokralla asuvat lapsettomat opiskelijat siirtyivät asumistukilain mukaisesta järjestelmästä opintotukilain mukaisen asumislisän piiriin. Asumislisän tukiprosentti nostettiin samalla 67:sta 80 prosenttiin. Opiskelijat siirtyvät asumistukilain piiristä opintotukijärjestelmän piiriin asteittain vuosien 2000-2001 aikana.

Kertomusvuonna tuli voimaan laki elokuvataiteen edistämisestä, joka vahvistaa elokuvataiteen tukemisen yleiset perusteet ja Suomen elokuväsäätiön aseman tukijärjestelmässä. Eduskunta hyväksyi kertomusvuonna myös hallituksen esityksen laiksi kuvaohjelmien tarkastamisesta.

Kertomusvuonna toteutettiin muutokset taiteen edistämisen ja apurahajärjestelmän säädöspohjaan. Keskeisimpinä tavoitteina säädösmuutoksilla on ollut joustavoittaa suoran taiteilijatuen päätöksentekoa ja lisätä taidehallinnon kattavuutta.

Toukokuun alusta tuli voimaan opetusministeriön, oikeusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön yhteistyönä valmisteltu laki todistelu turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskeissa riita-asioissa.

Taiteen edistämisen ja apurahajärjestelmän säädöspohjaa muutettiin. Keskeisimpinä tavoitteina oli joustavoittaa suoran taiteilijatuen päätöksentekoa ja lisätä taidehallinnon kattavuutta.

Eräiden keskeisten määrärahojen käyttö ja tulokset

Valtionosuudet

Opetus- ja kulttuuritoimen peruspalvelujen rahoitusta lisättiin kertomusvuonna 7 % eli 906 milj. mk. Lisäys johtui pääosin opiskelijamäärien kasvusta ja kustannustason muutoksesta. Lisäyksestä n. 200 milj. mk johtui esiopetusuudistuksesta.

Rakennerahasto-ohjelmat

Rakennerahastokaudella 1995-1999 opetusministeriö oli vastuuviranomainen Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osittain rahoittamissa toimialansa

rakennerahastohankkeissa. Hankkeita koskeva päätösten valmistelu, päätöksenteko, maksatukset, seuranta, valvonta ja tarkastus hoidettiin keskitysti opetusministeriössä. Ohjelmakaudella 1995-1999 opetusministeriö rahoitti 1 305 hanketta. Hankkeiden kokonaisbudjetti oli n. 2,5 mrd. mk. Kertomusvuonna EAKR -hankkeille myönnettiin EU- ja kansallista rahoitusta yhteensä n. 118 milj. mk ja ESR -hankkeille n. 425 milj. mk.

Tietostrategia

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategian 2000-2004 toimeenpano käynnistyi. Strategian kattavuuteen ja vaikuttavuuteen pyrittiin organisoimalla uusi tietostrategia neljään osa-alueeseen: osaamisen kehittäminen, verkko oppimisympäristönä, infrastruktuuri ja sisältötuotanto. Tietoyhteiskuntaohjelman toteuttamiseen oli v. 2000 käytettävissä erillisiä määrärahoja n. 275 milj. mk. Lisäksi tietoyhteiskuntaohjelmaa toteutettiin perusrahoituksen turvin sekä tutkimusrahoituksen lisäsohjelman ja EU:n eri ohjelmien kautta.

Tietoteollisuusalan koulutuksen lisätoimenpideohjelma 1998-2002 on toteutunut suunnitelman mukaisesti. Alan koulutusta vahvistettiin v. 2000 erityisesti digitaalisen viestinnän osalta. Yliopistojen tietoteollisuusalan uusien opiskelijoiden määrä oli noin 3 300 ja ammattikorkeakoulujen 5 200. Muuntokoulutukseen otettiin yliopistoissa yli 1 000 ja ammattikorkeakouluissa 500 opiskelijaa. Yhteistyössä alan järjestöjen kanssa käynnistettiin ennakointihanke, joka pyrkii selvittämään tietoteollisuuden ja digitaalisen viestinnän alan laadulliset osaamistarpeet viiden ja määrälliset osaamistarpeet 10 vuoden tähtäimellä.

Käynnistettiin virtuaaliskoulun, -ammattikorkeakoulun ja -yliopiston toimeenpano. Oppilaitosten laite- ja verkkoympäristöjen selvittämiseksi tehtiin kysely, josta julkaistiin raportti alkuvuodesta 2001.

Uusien oppimisympäristöjen kehittyminen on edellyttänyt digitaalisten aineistojen tuottamista. Digitaaliset oppimateriaalit -työryhmä laati suunnitelman kotimaisten digitaalisten oppimateriaalien kehittämiseksi ja tuottamiseksi. Yliopistojen yhteinen ohjelma Kansallinen elektroninen kirjasto (FinElib) vakinaistettiin osaksi kansalliskirjaston toimintaa. Elektronisen kirjaston konsortioon kuuluvat myös ammattikorkeakoulut, maakuntakirjastot ja yli 20 tutkimuslaitosta. Arkistotietokannan kehittämistä jatkettiin ja eri taiteenalojen tietokantahankkeita avustettiin.

Yliopistojen hankerahoitus

Yliopistoille osoitettiin valtakunnallista hankerahoitusta yhteensä 663 milj. mk. Hankerahoituksella tuettiin valtakunnallisia painoaloja, kuten

koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiahankkeita, kielistrategiaan liittyviä hankkeita sekä Venäjä- ja Itä-Aasia -tutkimus- ja koulutushankkeita, lääkärikoulutuksen laajentamista, naistutkimusta, sivuaineopintoja sekä tutkijakouluja.

Kansainvälinen yhteistyö

Osallistuttiin kansainväliseen opetus- ja kulttuurialan yhteistyöhön Pohjoismaiden ministerineuvoston, YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n, Euroopan neuvoston sekä Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD:n puitteissa. Kahdenvälisiä vaihto-ohjelmia on sisällöllisesti toteutettu osittain edelleen perinteisesti, mutta varsinkin Euroopan Unionin jäsenmaiden kanssa ja jäseneksi pyrkivien maiden kahdenvälisessä vaihdossa on pyritty entistä enemmän siihen, että kahdenväliset ja Unionin ohjelmat tukisivat toisiaan. Lisäksi tuettiin mm. ulkosuomalaisten sivistysoloja, lähialueyhteistyötä, arktisten alueiden yhteistyötä ja Venäjän suomalaisten ja suomensukuisten kansojen ja kansallisuuksien omaperäisyyden säilyttämistä.

Opintotuki

Opintotukea myönnettiin kertomusvuonna yhteensä 326 814 henkilölle.

Valtion takaama opintolainakanta oli vuoden 2000 lopussa yhteensä 9 054 milj. mk (-3 %), josta

58. Opintotuen saajamäärät

	Saajamäärä lukuvuonna 1999-2000	Muutos edellisestä vuodesta	Muutos, %
Opintoraha	321 396	11 956	4
Asumislisä	130 659	4 224	4
Aikuisopintoraha	6 004	-638	-10
Opintolainan valti- ontakaus	133 763	3 805	3
Saajia yhteensä	326 814	5 236	2
Koulumatkatuki ...	54 643	-230	-0

nk. vanhojen opintolainojen osuus oli 3 216 milj. mk ja uusien 5 838 milj. mk. Valtion takaamia opintolainoja oli 384 643 henkilöllä.

Veikkausvoittovarat

59. Veikkausvoittovaroja myönnettiin

	1999	2000	Muutos, %
	Miljoonaa markkaa		
Tiede	398,5	442,8	11,1
Taide ja kulttuuri.....	1 235,2	1 241,2	0,5
Liikunta	452,1	469,8	3,9
Nuorisonkasvatustyö ...	115,6	118,4	2,4
Yhteensä	2 201,4	2 272,2	3,2

Maksullisen palvelutoiminnan ja liiketoiminnan tulokset

Yliopistojen ulkopuolisen rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta oli 35,6 % (+7,8 prosenttiyksikköä). Erityisesti on kasvanut koti- ja ulkomaisista lähteistä saatu tutkimusrahoitus.

Liiketaloudellinen maksullinen palvelutoiminta kasvoi 6 %. Liiketaloudellisen maksullisen toiminnan kannattavuutta parannettiin kustannuslaskentaa ja hinnoittelua kehittämällä sekä tappiollista toimintaa karsimalla.

60. Yliopistojen liiketaloudellisen maksullisen palvelutoiminnan tunnuslukutaulukko 2000

	Talous- arvio	Toteu- tunut
Maksullisen toiminnan tulot, milj. mk	1 050	1 036
Erilliskustannukset, milj. mk	855	869
Käyttökäyttö, milj. mk	195	167
% tuloista	18,6	16,1
Osuus yhteiskustannuksista, milj. mk ...	142	123
Ylijäämä, milj. mk	54	44
% tuloista	5,1	4,2
Volyymin muutos, %	12,5	6,2

61. Opetusministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	2 697,10	2 981,1	284,00
Toiminnan kulut	-10 516,80	-10 983,20	-466,40
JÄÄMÄ I	-7 819,70	-8 002,10	-182,40
Rahoitustuotot ja -kulut	24,40	21,70	-2,70
Satunnaiset tuotot ja kulut	250,30	2,60	-247,70
JÄÄMÄ II	-7 545,00	-7 977,80	-432,80
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-18 270,50	-19,504,90	-1 234,40
JÄÄMÄ III	-25 815,50	-27 482,70	-1 667,20
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	1 636,50	1 696,20	59,70
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-24 179,00	-25 786,50	-1 607,50

62. Opetusministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	772,37	807,26	34,89
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	1 468,89	1 538,12	69,23
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	3 054,40	3 670,65	616,25
VASTAAVAA YHTEENSÄ	5 295,66	6 016,03	720,37
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	2 759,01	3 171,59	412,58
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	2 536,66	2 844,44	307,79
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	5 295,66	6 016,03	720,37

3.8. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Ympäristön kuvaus

Vuodelle 2000 leimallista oli BSE -taudin leviämisen Euroopassa. EU teki useita BSE-taudin leviämisen vastustamiseksi tarkoitettuja päätöksiä, jotka jouduttiin tuomaan myös Suomen lainsäädäntöön. Keskeisimpiä näistä oli asetus riskimateriaalin poistamisesta naudan- ja lampaanruhoista teurastuksen yhteydessä.

BSE:n vastustaminen edellytti huomattavaa panostusta viranomaisvalvontaan ja -tarkastukseen siitäkkin huolimatta, että Suomi ja Ruotsi ovat saaneet tautivapauden johdosta joitakin helpotuksia. Ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavat mm. rehun ostaminen takaisin tiloilta sekä Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen (EELA) riskiryhmiin kuuluvien nautojen testaus.

Ministeriö käynnisti maatalouden tulevaisuus-, luomu- ja geenistrategioita koskevan valmistelutyön. Strategiatyöt tähtäävät valmistautumiseen muutoksiin, joita Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan tuleva uudistaminen, kansainvälinen WTO -kauppaneuvottelukierros, EU:n laajeneminen ja akuutin eläinlääkintäkriisin hoitaminen tuovat mukanaan.

EU:n viimeisimmät maataloutta koskevat muutokset sisältyvät Agenda 2000 -ratkaisuun. Agendan seurauksena unionissa aloitettiin mm. pelto- kasvien ja naudanlihan markkinajärjestelyn uudistaminen markkinavuonna 2000/2001. Viljojen ja tärkkelysperunan hallinnollisten hintojen laskusta sekä naudanlihan perushinnan laskusta aiheutuneita tulonmenetyksiä korvattiin suorien tukien korotuksilla.

Agenda 2000 -ratkaisussa otetaan ensimmäistä kertaa huomioon pohjoisten tuotanto-olosuhteiden erilaisuus. Vuonna 1999 neuvoteltu liittymissopimuksen 141-artiklaan perustuva Etelä-Suomen kansallisen tuen järjestelmän jatko otettiin kertomusvuonna käyttöön, ja tämä mahdollisti koko maassa yhtenäisten kotieläintalouden tutkimuotojen käytön. Luonnonhaittakorvaus laajeni koko maahan.

Euroopan komissio hyväksyi Suomen horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman, alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman sekä elinkeinokalatalouden rakenneohjelman kaudelle 2000-2006.

Metsäsektorilla oli edelleen korkeasuhdanne ja metsäteollisuuden kehitys eteni kansallisessa met-

63. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan määrärahat ja niiden toteutuminen

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Maa- ja metsätalousministeriö ja työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot	267	165	165
Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus	49	59	59
Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta	3	3	3
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut menot	63	75	72
EU:n osallist. elintarviketal. ja maaseudun rakennetoimenpiteisiin	649	-	-
Maa- ja puutarhatalouden tulotuki	8 229	9 793	9 833
Maataloustuotteiden markkinointi ja tuotannon tasapainottaminen	687	840	839
Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen	499	543	204
Muut maatalouden menot	134	136	140
Maatalouden tutkimuskeskus	149	151	151
Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos	15	15	15
Kasvintuotannon tarkastuskeskus	53	61	61
Kasvinjalostuslaitos	9	-	-
Siemenperunakeskus	1	1	1
Metsätalouden edistäminen ja valvonta	561	624	623
Metsäntutkimuslaitos	187	204	204
Kala-, riista- ja porotalous	222	237	228
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	90	90	90
Vesivarojen käyttö ja hoito	126	155	150
Maanmittauslaitos	263	267	267
Geodeettinen laitos	15	16	16
Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos	103	109	104
Yhteensä	12 374	13 546	13 225

säohjelmassa määritellyllä uralla. Puukauppa sujui verrattain hyvin, vaikka alalla ei ollut edelleenkaan sopimusta. Markkinahakkuut kohosivat uuteen ennätykseen 57,9 milj. m³.

Tulokset tulosalueittain

Maa- ja puutarhatalous ja maaseutu

Maataloustulon kehitys

Maataloustuotteiden tuottajahinnat nousivat 0,6 % edellisestä vuodesta. Kotieläintuotteiden hinnat nousivat lähes 3 %. Kasvinviljelytuotteiden tuottajahinnat alenivat keskimäärin 2,8 %. Noususta huolimatta useiden tuotteiden hinnat jäivät EU:n keskihintoja alemmiksi. Koko EU-jäsenyyden aikana tuottajahinnat ovat alentuneet keskimäärin 1,7 %. Kasvituotteiden hinnat ovat alentuneet 3,6 %. Eläinten ja eläintuotteiden hinnat ovat alentuneet 0,5 %.

64. Hallinnonalan tulosalueet ja niiden menot

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu	10 350	11 186	11 162
- Tulotuet	8 229	9 522	9 833
- Maa- ja puutarhatuotteiden markkinointi	687	840	839
- Maaseudun rakenteen kehittäminen	1 147	543	204
- Tutkimus, neuvonta ja muut	286	281	286
Eläinlääkintä	157	169	166
Metsätalous	748	815	827
Kala- ja riistatalous	312	320	318
Vesivarat	126	154	150
Maanmittaus	279	274	282
Muu toiminta	402	315	320
Yhteensä	12 374	13 233	13 225

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelman mukaan yrittäjien omalle työpanokselle ja pääomalle saatavaa korvausta osoittava maataloustulo oli 6,1 mrd. mk. Edellisestä vuodesta oli kasvua siten 10 %. Kasvusta huolimatta maataloustulo oli esimerkiksi vuosia 1995-1997 alhaisemalla tasolla. Maa- ja puutarhatalouden kokonais-tuotto kasvoi 22,3 mrd. markkaan, josta markkinoilta saadun tuoton osuus kasvoi 12,0 mrd. markkaan. Maatalouden kustannukset nousivat 850 milj. mk. Vuotuinen kasvu oli EU-jäsenyyden ajan suurin.

Maidon maakiintiö ylittyi toisena kiintiökautena peräkkäin käyttöasteen noustessa 101 prosenttiin. Maakiintiön ylittyminen johtaa lisämaksun perimiseen tuottajilta. Tilakohtaisten maito-

kiintiöiden alitusten ja ylitysten tasauksen jälkeen tilakohtaiseksi ylitykseksi jäävältä maitomäärältä tuottajat joutuvat maksamaan ylitysmaksun, jonka suuruus on 2,18 mk/litra. Tilakohtaiseksi ylitykseksi jäävälle maitomäärälle ei makseta maidon kansallista tuotantotukea. Ylitys aiheuttaa merkittäviä tulonmenetyksiä niille tiloille, joilla kiintiöt ovat riittämättömiä.

65. Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelma¹⁾

	1999	2000*	Muutos,
	Miljardia markkaa %		
Kokonaistuotto yhteensä	20,9	22,3	6,6
- markkinatuotot	11,7	12,0	2,7
- tuet	8,5	9,7	13,8
- muut tuotot (mm. vuokrat ja satovahinkokorvaukset)	0,7	0,6	-16,2
Maatalouden kustannukset yhteensä	15,3	16,2	5,5
- poistot, korot, vuokrat	5,3	5,6	5,3
- muut kustannukset	10,0	10,6	5,7
Maataloustulo	5,6	6,1	9,5

¹⁾ Maataloussektorin maataloustuloa mittaava kokonaislaskelma laaditaan maksuperusteisena, jolloin esim. tuet huomioidaan maksuvuoden mukaisesti. Kokonaislaskelma koostuu perinteisen kotieläin- ja kasvinviljelytuotannon laskelmasta sekä avo-maa- ja kasvihuonetuotannon kattavasta puutarhatalouden laskelmasta.

Kotieläintuotantoa harjoittavien tilojen määrän laskusta huolimatta tuotantomäärät ovat kokonaisuutena pysyneet likimain ennen Suomen EU-jäsenyyttä vallinneella tasolla. Samoin kotieläintuotteiden tuotanto ja kulutus ovat pääosin tasapainossa kananmunantuotantoa lukuun ottamatta.

Maatalouden tulo- ja markkinatuet

Maatalouden peltoala- ja eläintukia maksettiin noin 78 300 tuenhakijalle, missä vähennystä edelliseen vuoteen on runsaat 4 200 kappaletta. Kaudella 1995/2000 tukia saaneiden maatalojen määrä aleni noin 20 500 tilalla (21 %).

Suomen maatalouden tulotukijärjestelmän perusta muodostuu yhteisen maatalouspolitiikan mukaisista tukimuodoista. Niistä keskeisimmät ovat EU:n kokonaan rahoittamat peltokasvi- ja eläintuet (CAP -tuet) sekä EU:n osarahoittamat luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki. EU-tukia täydentävä kansallinen tukijärjestelmä muodostui neljästä osasta, joita olivat Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki, kasvinviljelyn kansallinen tuki sekä eräät muut kansalliset tuet.

Maatalouden ympäristötuki on pääosin korvausta toimenpiteisiin liittyvistä kustannuksista ja tulonmenetyksistä. Lisäksi tukeen sisältyy kannustin, jota voidaan pitää tulotukikomponenttina. Maatalouden ympäristöohjelma muodostuu perus-

66. Viljelijöille maksetut maatalouden tulotuet

	1999	2000	Muutos	Muutos, %
	Miljoonaa markkaa			
EU-tulotuet	1 638	2 305	667	41
Ympäristötuki	1 608	1 638	30	2
Luonnonhaittakorvaus	1 760	2 466	706	40
Kansalliset tuet (ei hallinnon menoja)	3 528	3 352	-176	-5
Maa- ja puutarhatalouden tuet yhteensä	8 534	9 761	1 227	14
- josta EU:n osuus	3 042	3 974	932	31
- josta Suomen osuus	5 492	5 788	296	5

Luvut kuvaavat kalenterivuoden aikana maksettuja tukia eli sisältävät myös edelliseltä vuodelta siirtyneet tuet.

ja lisätoimenpiteiden tuesta sekä ympäristötuen erityistukimuodoista. Maatalouden ympäristötuen tavoitteena on säilyttää ja parantaa maan tuotokkyä, pienentää ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta, vähentää torjunta-aineista aiheutuvia haittoja, huolehtia luonnon monimuotoisuudesta sekä hoitaa maaseutumaisemaa. Ympäristötukijärjestelmässä oli mukana runsaat 71 000 tilaa, mikä on 91 % kaikista tukia hakeneista tiloista. Näillä tiloilla on noin 96 % tukia hakeneiden tilojen peltoalasta. Ympäristötukea maksettiin viljelijöille 1 638 milj. mk.

Erityistukisopimuksia oli helmikuussa 2001 voimassa yhteensä 13 170. Ne käsittivät 198 900 hehtaaria ja noin 2 400 eläinyksikköä. Määrällisesti eniten sopimuksia tehtiin luonnonmukaisesta tuotannosta ja siihen siirtymisestä, säätösala-ohjauksesta ja perinnebiotooppien hoidosta. Luonnonmukaisessa tuotannossa tai siihen siirtymässä oli 147 000 hehtaaria, mikä on 6,7 % viljelyksessä olevasta peltoalasta.

Luonnonhaittakorvausta maksetaan viljelijöille Euroopan komission erikseen hyväksymillä alueilla, joilla luontaiset olosuhteet ovat epäsuotuisat maatalouden harjoittamiselle. Vuodesta 2000 alkaen myös eteläisin Suomi kuuluu korvauksen piiriin. Luonnonhaittakorvausta maksettiin noin 2 466 milj. mk.

Maa ja puutarhatalouden tulotukia maksettiin yhteensä noin 9,8 mrd. mk, mistä EU rahoitti noin 4,0 mrd. mk eli 41 %.

EU:n osarahoittamaa luopumistukijärjestelmää toteutettiin Suomessa 1995-1999. Järjestelmän piiriin tuli 5 600 tilaa. Menojen maksaminen jatkui. Kansallisena jatkuvan vuosia 2000-2002 koskevan luopumistukijärjestelmän piiriin tuli v. 2000 102 tilaa.

Maatalouden interventiorahastosta maksettiin v. 2000 EU-tukia yhteensä 754 milj. mk, mikä oli 3,4 % edellisvuotta vähemmän. Vientitukea maksettiin 600 milj. mk (-4,5 %). Syynä vähenemiseen oli mm. se, että EU poisti tilapäisesti eräiltä

67. Maatalouden tärkeimpien investointien rahoitus tukikohteittain koko maassa v. 2000

	Korkotukilainat		Valtionlainat		Lainat yht.	Avustukset	
	Kpl	Milj. mk	Kpl	Milj. mk		Kpl	Milj. mk
Tilanpidon aloittaminen (EU)	-	-	98	40,7	40,7	117	15,2
Lisämaanosto	398	83,4	-	-	83,4	-	-
Navetan rakentaminen	11	3,1	201	99,5	102,6	241	51,6
Lihakarjarakennuksen rakentaminen	16	6,1	71	24,7	30,8	99	10,9
Sikalan rakentaminen	24	18,0	112	49,0	67,0	150	29,8
Muiden kotieläinrakennusten rakentaminen ...	1	0,4	6	2,2	2,6	10	1,6
Tuotantorakennusten rakentaminen	872	157,1	-	-	157,1	1 042	72,4
Hevostalouden rakentamisinvestoinnit	38	11,5	-	-	11,5	50	4,1
Kasvihuonetuotannon investoinnit	-	-	83	67,7	67,7	106	24,7
Puutarhatalouden rakentamisinvestoinnit	-	-	14	8,6	8,6	15	2,3
Maatilatal. koneiden ja laitteiden yhteiskäyttö	141	16,4	7	1,9	18,3	66	2,6
Ympäristönsuojeluinvestoinnit	-	-	-	-	-	249	6,0
Perusparannukset/maarakentaminen	393	32,9	-	-	32,9	740	18,3
Asuinrakennuksen rakentaminen	162	43,0	-	-	43,0	-	-
Asuntotilan osto	374	33,4	-	-	33,4	-	-
Pienyritystoiminnan tuet (rakentaminen)	-	-	76	22,5	22,5	107	6,9
Muut investoinnit	291	62,2	160	30,6	92,8	773	23,1
Yhteensä	2 720	467,5	828	347,4	814,9	3 765	269,5

tuotteilta vientituen toimintavuoden aikana. Interventiovarastointi mukaan lukien rahastosta rahoitettu toiminta oli yhteensä noin 825 milj. mk.

Maatilatalouden ja maaseudun kehittäminen

Investointitoiminta maataloilla jatkui edellisvuotta rauhallisempaan. Syynä tähän oli osaltaan se, että vuosina 1997-1999 maatalouteen oli investoitu varsin paljon ja toisaalta se, että alkanutta uutta rakennerahastokautta koskevia rahoitustukihakemuksia ryhdyttiin ottamaan vastaan vasta 3.4.2000 alkaen. Hakemuksista päästiin tekemään päätöksiä marraskuun lopulla. Tukien myöntäminen viivästyi, koska investointi- ja nuorten viljelijöiden aloitustukijärjestelmille saatiin komission hyväksyntä vasta lokakuussa ja tukijärjestelmien käynnistäminen edellytti vielä kansallisten säädösten valmistelua.

Vuoden alussa rahoitustukihakemuksia oli vireillä TE-keskuksissa noin 6 000. Vireillä olleet hakemukset painottuivat pääasiassa eteläiseen Suomeen. Myönteisiä rahoitustukipäätöksiä tehtiin noin 5 500, joista uuden rahastokauden järjestelmien mukaisia päätöksiä oli noin 800.

Investointeja rahoitetaan Maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnettävillä avustuksilla ja valtionlainoilla sekä korkotuetuilla luottolaitosten myöntämällä lainoilla. Maatilatalouden kehittämisrahastosta avustuksia myönnettiin yhteensä 270 milj. mk ja valtionlainoja 347 milj. mk. Korkotukilainoja myönnettiin 468 milj. mk.

Merkittävä tuki nuorelle tilanpitoa aloittavalle viljelijälle oli EU-lainsäädännön mukainen tilanpidon aloitustuki. Aloitustukea myönnettiin 117 nuorelle viljelijälle, kun edellisenä vuonna tuettiin 757 tilanpidon aloitusta. Kotieläinrakennusinvestoinneissa tukea myönnettiin noin 250 lypsykarjanavetan ja noin 100 lihakarjanavetan rakentamiseen. Lukumäärä oli huomattavasti edellisvuotista pienempi. Myös sikatalouteen investoitiin edellisvuotista vähemmän; tukea myönnettiin noin 150 uuteen hankkeeseen.

EU:n uudella ohjelmakaudella 2000-2006 maa- ja metsätalousministeriö toteuttaa alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa (ALMA) ja osallistuu Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelmiin sekä toteuttaa LEADER+ -yhteisöaloitetta. Ohjelmien pääpaino on maaseutuelinkeinojen monipuolistamisessa, jossa tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa maataloustuotantoa ja yritystoimintaa erityisesti puutuotealalla, kotimaan energian tuotannossa, elintarvikkeiden jalostuksessa, matkailu- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottamisessa sekä osa- ja alihankinnassa. Yritysten kilpailukykyä, osaamista ja yhteistyökykyä parantaviin toimenpiteisiin panostetaan erityisesti.

Maaseudun kehittämistä koskevien alueohjelmien ja yhteisöaloitteiden toteuttaminen käynnis-

tyi vasta v. 2001, koska ohjelmatoimintaa koskevien säädösten käsittely komissiossa viipyi ja oli kansallisesti varsin laajaa ja yksityiskohtaista. Vuoden 2000 myöntövaltuutta siirtyi vuodelle 2001 runsaat 600 milj. mk, mikä siirtää vastavasti maksatuksia myöhemmäksi.

Vuoden loppuun mennessä TE-keskuksissa oli vireillä 520 kehittämishankehakemusta ja 1 230 yritystukihakemusta ALMA-ohjelmasta, 110 kehittämishanke- ja 160 yritystukihakemusta Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelmasta sekä 140 kehittämishanke- ja 340 yritystukihakemusta Itä-Suomen tavoite 1-ohjelmasta.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä valmisteli kansallisen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman vuosille 2001-2004. Ihmisten maaseutu - tahdon maaseutupolitiikka -niminen ohjelma luovutettiin marraskuussa, minkä jälkeen sen toimeenpanon valmistelu jatkui erillisessä työryhmässä. Laajaan neuvottelukierrokseen perustuva kokonaisuohjelma sisältää 108 konkreettista ehdotusta.

Vuonna 2000 toteutettiin edelleen EU:n ohjelmakaudella 1995-1999 rahoitettuja kehittämissankkeita. Ohjelmien rahoituskehukset oli sidottu rahoituspäätöksillä täysimääräisesti ohjelmakauden 1999 loppuun mennessä. Ohjelmien työpaikkavaikutus oli tavoite 5b-ohjelmassa 4 446 ja tavoite 6-ohjelmassa 2 382 kappaletta sekä LEADER II-ohjelmassa 973 kokoaikaista ja 1 570 osa-aikaista työpaikkaa. Ohjelmien loppuarvioinnit toteutetaan v. 2001.

Metsätalous

Kansallinen metsätalous

Metsätalouden keskeisin asia oli kansallisen metsäohjelman 2010 toimeenpanon saaminen täyteen vauhtiin. Seuranta varten asetettu metsäneuvosto laati 34 hankkeen toteutus- ja seuranta-suunnitelman eri ministeriöiden hallinnonaloilta ja yksityiseltä sektorilta. Metsätalouden alueellisia tavoiteohjelmia ryhdyttiin päivittämään kansallisen metsäohjelman kanssa yhteensopiviksi. Metsäkeskusten, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja Metsäntutkimuslaitoksen tulostavoitteissa ohjelmaan kiinnitettiin erityinen huomio. Innovaatiofoorumin (Tulevaisuuden metsäsalit) työn käynnistys valmisteltiin.

68. Valtion tuella suoritettujen metsänhoitotöiden määrät

	1999	2000
Metsän uudistaminen (ha)	17 641	13 787
Nuoren metsän hoito (ha)	116 779	138 968
Metsänlannoitus (ha)	4 032	6 831
Kunnostusojitus (ha)	36 065	47 703
Pellon metsitys (ha)	5 024	3 923
Metsätien tekeminen (km)	630	829

Käytännön toiminnassa keskityttiin metsien tuotannollisen tilan ja puuntuotannon taloudellisuuden parantamiseen sekä luonnonhoidon lisäämiseen. Ministeriö käynnisti Huomisen metsät -hankkeen vuosiksi 2000-2003. Sillä laajennettiin jo hyviä tuloksia tuottanut Nuoren metsän hoito -kampanja koskemaan metsänuudistamista, ojitusaluiden kunnostamista, tieyhteyksien parantamista ja luonnonhoidon lisäämistä. Määrärahaa itse töiden toteuttamiseen oli riittävästi, mutta toteutusorganisaation ja metsänomistajien aktivoiminen vievät oman aikansa.

Kesähakkuutyöryhmän ehdotuksen pohjalta eduskunnalle annettiin kestävän metsätalouden rahoituslakia koskeva muutosesitys. Sen mukaan juurikkävän torjunnassa myönnettäisiin valtion tukea torjunta-ainekustannusten lisäksi levityskuluihin. Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin lisäsuojelusta valmistui ekologinen arvio. Uusi valtioneuvoston toimikunta asetettiin 14.12.2000 pohtimaan tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelmaa.

Kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain mukaisesti puuntuotannon kestävyys turvaamiseksi rahoitettaviin toimenpiteisiin käytettiin valtion tukea yhteensä 262 milj. mk ja lainaa 3 milj. mk.

Markkinahakkuut kohosivat uuteen ennätukseen 57,9 milj. m³. Tämän lisäksi raaka- ja jätteen puuta, pääasiassa Venäjän koivua tuotiin 13,5 milj. m³. Kotimaan puusta 87 % saatiin yksityismetsistä. Metsäohjelmassa markkinoille tulevan ainespuun tavoite v. 2010 on 63-68 milj. m³/v., joten siihen on vielä matkaa.

Ongelmana hakkuissa on niiden kohdistuminen liiaksi tukkipuuvaltaisiin päätehakkuuleimikoihin. Vielä pinta-alaverotuksessa olevat metsänomistajat purkavat hakkuusäästöjä aina vuoteen 2005 saakka. Tämä lisää entisestään uudistamistöiden tarvetta ja on toisaalta omiaan vähentämään pieniläpimittaisen puun kysyntää. Tämä puolestaan hankaloittaa varsinkin myöhästyneiden ensiharvennusten tekoa.

Yksityismetsien bruttokantorahatulot olivat 10,3 mrd. mk, mistä verotettava laskennallinen netto-osuus on 9,2 mrd. mk. Arvioitu verokertymä yksityismetsätaloudesta ml. puunkorjuu- ym. työt on 3,0-3,5 mrd. mk. Valtion käytetty suora tuki (avustukset ja lainat) oli 273 milj. mk ja metsänomistajien panostus 700-800 milj. mk. Keskimääräinen hehtaarikohtainen verotettava nettotulos nousi vuoden 1999 595 markasta 670 markkaan.

Kansainvälinen metsäyhteistyö

Hallitustenvälinen metsäfoorumi (IFF) sai työssä päätökseen ja pysyvä YK:n metsäfoorumi

(UNFF) perustettiin. Metsät olivat keskeisesti esillä kansainvälisten ilmasto- ja biodiversiteettisopimusten täytäntöönpanon yhteydessä, mm. ilmastopimuksen VI:ssa osapuolikokouksessa Haagissa. Euroopan unionin Pohjoisen ulottuvuuden metsäohjelmaa valmisteltiin Barentsin euroarktisen neuvoston alaisessa metsätyöryhmässä. Baltic 21:n metsäsektoriohjelman työryhmät toteuttivat käynnissä olevia kestävä metsätaloutta edistäviä hankkeita sekä jatkoivat uusien hanke-ehdotusten laatimista. Kahdenvälistä yhteistyötä Venäjän kanssa toteutettiin yhdessä ympäristöministeriön kanssa Luoteis-Venäjän metsä- ja ympäristöohjelman mukaisesti.

Maamme metsistä 95 % oli sertifioitu kansallisella FFCS -järjestelmällä kertomusvuoden loppuun mennessä. Toukokuussa 2000 sertifiointijärjestelmämme hyväksyttiin osaksi yleiseurooppalaista PEFC (Pan European Forest Certificate) -järjestelmää. Useat suuret ja keskikokoiset metsäteollisuusyritykset saivat oikeuden käyttää PEFC -merkintää tuotteissaan.

Kala-, riista- ja porotalous

Kalatalous

Maa- ja metsätalousministeriö valmisteli uuden ohjelmakauden 2000-2006 kalatalouselinkeino rakenneohjelman ja tavoite 1-ohjelmien kalatalousosat. Ohjelmat hyväksyttiin Euroopan komissiossa. Rakenneohjelman kokonaiskehys vuosille 2000-2006 on 146 milj. euroa. Tästä EU:n kalatalouden ohjauksen rahoitusvälineen (KOR) osuus on 32,1 milj. euroa ja kansallinen julkinen rahoitusosuus 43,3 milj. euroa. Tavoite 1-ohjelmien julkisen rahoitusosuus on noin 2 milj. euroa. Ohjelmien toteutus aloitettiin kertomusvuonna.

Maa- ja metsätalousministeriön kiintiöseuran mukaan merialueen ammattikalastuksen saalis oli ennakkotietojen mukaan noin 106 000 tonnia. Silakka- ja kilohailisaaliit muodostavat 80 % tästä. Silakan kokonaissaalis säilyi noin 70 000 tonnin tasolla. Kilohailisaalis väheni 14 000 tonniin, kun taas turskasaalis nousi noin 1 500 tonniin. Pääaltaan ja Pohjanlahden lohisaalis nousi 78 000 yksilöön kun taas Suomenlahden lohisaalis väheni 15 000 loheen. Kirjolohen tuotantomäärät säilyivät 15-16 milj. kg tasolla. Kirjolohen hintataso nousi jonkin verran edellisvuodesta, mutta vienti väheni selvästi.

TE-keskusten ylläpitämissä ammattikalastaja-rekistereissä oli vuoden 2000 lopussa merialueella 2 709 kalastajaa, joista 1 004 sai tuloistaan vähintään 30 % ammattikalastuksesta. Sisävesialueella rekistereihin oli ilmoittautunut 404 kalastajaa, joista 205 sai tuloistaan vähintään 30 % ammattikalastuksesta. Kalastuksen valvontaa tehos-

tettiin mm. satelliittiseurantajärjestelmiä hyödyntämällä ja saalisilmoitusjärjestelmän toimivuutta parantamalla.

Lohen toimintasuunnitelman (SAP) toteuttamisen kautta on saatu mm. lohi kotiutumaan uudelleen Pyhäjokeen ja nostettua Tornionjoen lohen vaelluspoikastuotanto arviolta 400 000 poikaseen vuodessa, mikä on noin 80 % luonnontilaisesta. Saalis- ja kalastajamäärät olivat jotakuinkin edellisen vuoden tasolla. Tenojoella sitä vastoin saavutettiin 1970-luvulla alkaneen seurantajakson paras saalistulos Suomen puolella. Samalla kalastajamäärät ja lupatulot lisääntyivät huomattavasti.

Virtavesien kalataloudellista kunnostustoimintaa sekä kalojen istutustoimintaa harjoitettiin jotta-kin samassa laajuudessa kuin edellisenä vuonna.

Kalastuksenhoitomaksut sekä läänikohtaiset viehekalastusmaksut olivat samansuuruiset kuin edellisenä vuonna eli 90 mk ja 150 mk kalenterivuodelta sekä 25 mk ja 35 mk seitsemän vuorokauden jaksolta. Kalastuksenhoitomaksuja lunastettiin yhteensä 304 173 kpl vuosimaksuina ja 17 358 viikkomaksuina. Läänikohtaisia viehekalastusmaksuja maksettiin vuosimaksuina 60 778 kpl ja viikkomaksuina 27 075 kpl. Vaikka maksusuoritukset lisääntyivätkin v. 2000, on kalastuksenhoitomaksuissa (kalatalouden edistämiseksi) valtion talousarvion menopuolella tapahtumassa laskutavasta johtuva noin neljänneksen vähennys.

Kalastuksenhoitomaksuvarojen vähenemisestä johtuen kalatalousalan neuvontajärjestöjen toiminnan rahoittamisessa viime vuosina noudatettujen jakoperusteiden mukaisesti on alkanut ilmetä ongelmia. Tästä syystä laadittiin erillinen selvitys "Kalatalousalan järjestöjen toiminnan rahoittaminen kalastuksenhoitomaksuvaroista."

Ministeriö laati valtakunnallisen vapaa-ajankalatalouden kehittämissuunnitelman. Ohjelma laadittiin alueellisten vapaa-ajankalastusohjelmien pohjalta ja täydentämään niitä.

Riistatalous

Hirviä ammuttiin 64 062 kpl eli 15 024 kpl edellisen vuoden kaatomäärää enemmän. Kannan kasvun arvioidaan kääntyneen metsästyksen johdosta laskuun. Syksyn metsästyskaudella karhuja ammuttiin 91 kpl, ilveksiä 55 kpl ja susia poronhoitoalueen ulkopuolella 3 kpl. Karhu- ja ilveskantojen arvioidaan edelleen runsastuneen.

Hirvieläinten ja petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvausjärjestelmät uusittiin. Hirvieläinten metsätaloudelle v. 1999 arvioitujen vahinkojen johdosta maksettiin korvauksia 22 milj. mk. Petoeläinten porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen johdosta maksettiin korvauksia 9 milj. mk. Vuonna 2000 riistanhoitomaksun suorittaneita oli 289 256 kpl.

Porotalous

Porotaloustyöryhmän sekä Porolukujen tarkistamistyöryhmän ehdotusten perusteella ministeriö antoi päätöksen suurimpien sallittujen eloporo- lukujen alentamiseksi seuraavaksi 10-vuotiskaudeksi. Suurinta sallittua eloporolukua alennettiin 203 700 eloporoksi. Samalla päätöksellä nostettiin paliskuntien osakkaiden henkilökohtaisesti omistamien porojen suurinta sallittua määrää. Henkilökohtaisesti omistettujen eloporomäärien korottamisella mahdollistetaan porotalouden rakenteen parantaminen. Porotaloudelle maksettiin eläinlääkintä tukea.

Eläinlääkintä

BSE -tautitapausten lisääntyminen Saksassa ja Ranskassa heijastui myös Suomeen ja edellytti ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tehostamista myös meillä. EU teki useita BSE -taudin vastustamiseksi tarkoitettuja päätöksiä, jotka saatettiin voimaan kansallisella lainsäädännöllä. EU päätti voimakkaasti lisätä tutkimuksia BSE -tilanteen selvittämiseksi kaikissa jäsenmaissa. Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos (EELA) joutui perustamaan erikoislaboratorion vuoden 2001 alussa käynnistettäviä tutkimuksia varten. Suomen osalta tutkimukset käsittävät nk. riskiryhmiin kuuluvien eläinten testaukset. Alhaiseen riskiin perustuen Suomi välttyi ainakin toistaiseksi kaikkien yli 30 kk:n ikäisten nautaeläinten testauksista. BSE:n vastustamistoimenpiteiden toteuttaminen edellyttää myös huomattavaa lisäpanostusta viranomaisvalvontaan ja -tarkastukseen.

Kaksi eläintautia, kirjolohen verenvuotoseptikemia (VHS) ja naudan RS -virustartunta työllistivät eläinlääkäreitä. VHS -tartunta todettiin kesällä neljällä kalanviljelylaitoksella, jotka tuottivat ruokakalaa. Laitokset tyhjennettiin välittömästi ja niiden ympärille perustettiin rajoitusalueet estämään tartunnan leviäminen laajemmalle.

Naudalla hengitystieinfektioita aiheuttava RS -virus käyttäytyi meidän oloissamme poikkeuksellisesti ja aiheutti nopeasti levinneen epidemian erityisesti Pohjanmaalla. Tauti ei ole lakisääteisesti vastustettava eläintauti, mutta aiheutti kuitenkin yksittäisillä tiloilla merkittäviä tappioita maidontuotannon laskun ja jopa eläinten kuolemantapausten vuoksi. Tämän vuoksi maa- ja metsätalousministeriö päätti syksyllä 2000 perustaa työryhmän selvittämään ei-vastustettavista eläintau- deista aiheutuvien kustannusten korvaamista tuottajalle.

Elintarvikkeiden, eläinten ja kasvien terveyden sekä maatalouden tuotantopanosten turvallisuuden ja laadun varmistamiseksi valvonnan tulee kattaa ja ottaa huomioon koko tuotantoketju pellolta

pöytäan valvontaperiaatteen mukaisesti. Ministeriö asetti työryhmän valmistelemaan EELAn elintarvikevalvonnan osaston ja Elintarvikeviraston yhdistämistä uudeksi Elintarvikevirastoksi (EVI) sekä työryhmän, jonka tehtävänä oli ministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeasioista vastaavan osaston ja maatalousosaston maatalouden tuotantopanoksista vastaavan yksikön yhdistäminen sekä Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen sijoittaminen saman "sateenvarjon" alle EELAn ja EVI:n kanssa. Organisaatiomuutokset toteutettiin 1.3.2001 lukien.

EELA ja Elintarvikevirasto jatkoivat kuntien suorittaman elintarvikevalvonnan riittävyyden arviointia. Arvioinnissa todettiin, että merkittävä osa kunnista ei ole järjestänyt elintarvikevalvontaansa siten, että se täyttäisi minimivaatimukset. Selvityspyyntö asiasta lähetettiin 73 kunnalle ja kuntayhtymälle.

Vesivarat

Kevään 2000 tulvien torjunnassa onnistuttiin hyvin. Tulvavahingot (10 milj. mk) jäivät olosuhteet huomioon ottaen vähäisiksi, ja tulvasuojeluhankkeet osoittivat tarpeellisuutensa erityisesti Pohjanmaalla. Vesihuoltolainsäädännön uudistaminen eteni. Uusi vesihuoltolaki vahvistaa asiakkaan oikeuksia ja selventää kunnan ja vesihuoltolaitoksen vastuita vesihuollossa. Ministeriö jatkoi EY:n vesipolitiikan puitteiden toteuttamiseen valmistelua yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. Myös suomalais-ruotsalaisen rajajokisopimuksen uudistamisen valmistelu jatkui ministeriön asettamassa työryhmässä yhteistyössä Ruotsin viranomaisten kanssa.

Vesivaratehtäviin käytettiin kertomusvuonna valtion ja EU:n määrärahoja yhteensä noin 250 milj. mk. Määrärahoista noin 150 milj. mk käytettiin vesivarainvestointien toteuttamiseen tai tukemiseen. Tästä noin 2/3 meni vesihuollon edistämiseen ja 1/3 vesistöjen käyttöön ja hoitoon. Valtion rahoitustukea osoitettiin 344 vesihuoltohankkeelle. Haja-asutusalueilla saatiin parannusta noin 4 800 talouden vesihuoltoon. Yhdyskuntien talousveden käytössä pohjaveden osuus lisääntyi merkittävästi: Jyväskylä, Kemi ja Tornio siirtyivät pintavedestä pohja- ja tekopohjaveden käyttäjiksi. Vesistö- ja vesihuoltohankkeilla toteutettiin myös EU:n rakennerahasto-ohjelmien tavoitteita.

Valtion vesioikeudellisten lupien haltijan tehtävät ja vesistöjen säännöstelytehtävät hoidettiin tehokkaasti hyödyntäen uusinta tekniikkaa. Päijänteen ja Konnivesi-Ruotsalaisen säännöstelyjen kehittämislupien toimenpidesuosituksen toteuttaminen ja säännöstelylupien tarkistamishakemusten laadinta käynnistettiin.

Maanmittaus

Kiinteistötoimitusten kysyntä laski selvästi vuodesta 1999. Toimituksia tuli vireille 23 920 kappaletta. Lasku aiheutui käytännössä lohkomiskysynnän pienenemisestä. Sekä kartta- että kiinteistötietojen kysyntä kasvoi edellisestä vuodesta ja erityisesti numeeristen tietojen kysyntä oli voimakasta.

Maanmittauslaitos saattoi loppuun 24 948 kiinteistötoimitusta. Toimitustuotannon suuruuteen vaikutti maanmittauslaitoksen uuden kiinteistöre-

69. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Toiminnan tuotot	543,40	543,21	-0,19
Toiminnan kulut	-1 829,90	-1 707,57	122,33
JÄÄMÄ I	-1 286,50	-1 164,36	122,14
Rahoitustuotot ja -kulut	272,30	298,99	26,69
Satunnaiset tuotot ja kulut	0,50	42,95	42,45
JÄÄMÄ II	-1 013,80	-822,42	191,38
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-7 934,30	-8 794,66	-860,36
JÄÄMÄ III	-8 948,10	-9 617,08	-668,98
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	50,90	69,80	18,90
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-8 897,20	-9 547,28	-650,08

kisterin ja toimitustuotannon tietojärjestelmän toimintaa tehostava vaikutus. Vaikka kiinteistötoimituksia saatettiin loppuun yli tavoitteen ei lohkomisten keskimääräistä kestoajatavoitetta saavutettu. Kesto aika oli 11,5 kk. Lohkomisten alueelliset palveluaikaerot kasvoivat samalla. Kartantuotannossa numeeristen aineistojen tuotanto eteni pääosin tavoiteaikataulun mukaisesti ja vuoden lopussa Maanmittauslaitoksen vastuulla olevan alueen maastotiedoista 100 % oli saatu nu-

meeriseen muotoon ja numeerinen kiinteistörajakartta valmistui, lukuun ottamatta muutamia taajama-alueita.

Maanmittauslaitoksen kiinteistötoimitusten kokonaistulot olivat 200,6 milj. mk. Vaikka tulot kasvoivat edellisestä vuodesta 11,3 %, toimitusten kustannusvastaavuudesta syntyi kuitenkin 1,1 milj. markan alijäämä. Markkinasuoritteiden tulot olivat 53 milj. mk ja ylijäämä oli 4,6 milj. mk eli 8,7 %.

70. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	4,80	7,80	3,00
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	5 678,00	5 722,10	44,10
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	2 733,40	1 288,40	- 1 445,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	8 416,20	7 018,30	- 1 397,90
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	5 513,30	3 956,60	- 1 556,70
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	2 902,90	3 061,80	158,90
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	8 416,20	7 018,30	- 1 397,90

3.9. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Ympäristön kuvaus

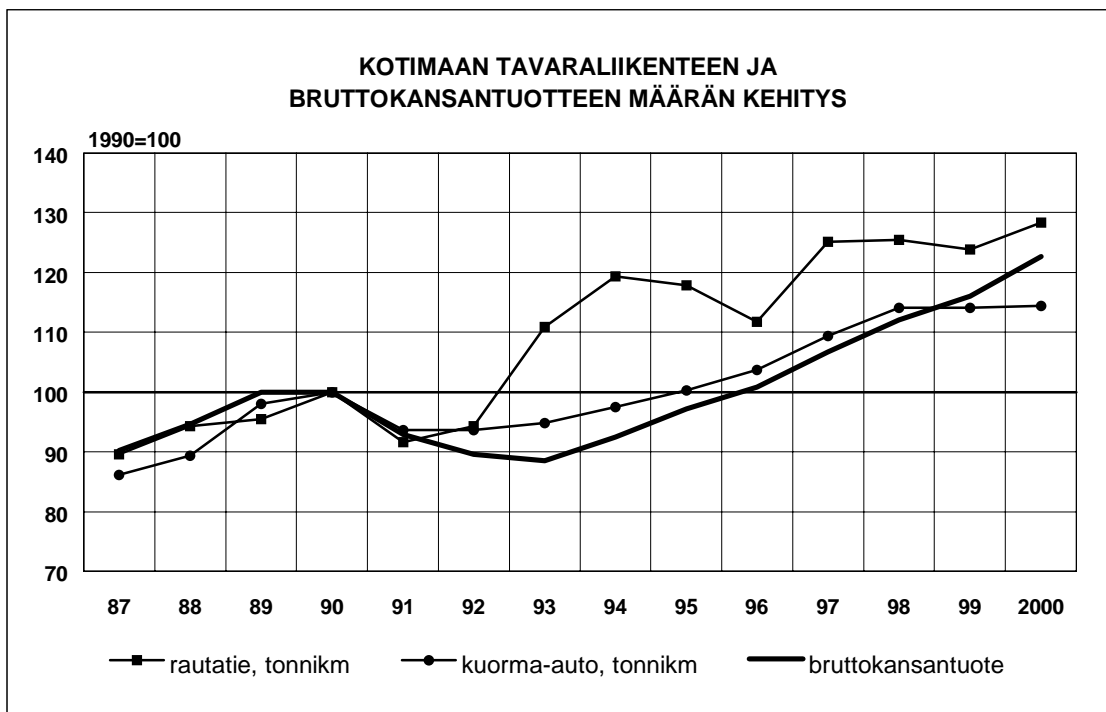
OECD:n tilastoissa Suomi on pysynyt kuuden parhaan joukossa televiestinnän palvelutasolla mitattuna. Matkapuhelinliittymiä oli 3,3 miljoonaa kappaletta v. 1999 (65,2 sataa asukasta kohden). Internetiin liitettyjen tietokoneiden määrä oli 148 kpl/1000 asukasta. OECD maiden keskiarvo oli 88. Kiinteissä liittymissä puheluminuuttien määrä on kasvanut datapuheluiden lisääntymisen takia. Matkapuheluiden volyyymi kasvoi noin 50 %, paikallispuheluiden 10-12 % ja ulkomaanpuheluiden noin 8 %. Teletoiminnan liikevaihdon on arvioitu ylittäneen 30 mrd. markan rajan (kasvua noin 40 %). Matkaviestin- ja datasiirtopalveluiden hinnat kuuluvat yhä maailman halvimpiin. Paikallis- ja ulkomaanpuhelumaksut ovat myös OECD-maiden keskitason alapuolella.

Kotimaan tieliikenteen tavarankuljetusmäärä nousi 411 milj. tonnista 415,5 milj. tonniin. Tonnikilometreissä kasvua oli 3,9 %. Rautateiden tavaraliikenne kasvoi tonneissa mitattuna reilun prosentin. Kuljetetut tonnikilometrit kasvoivat lähes

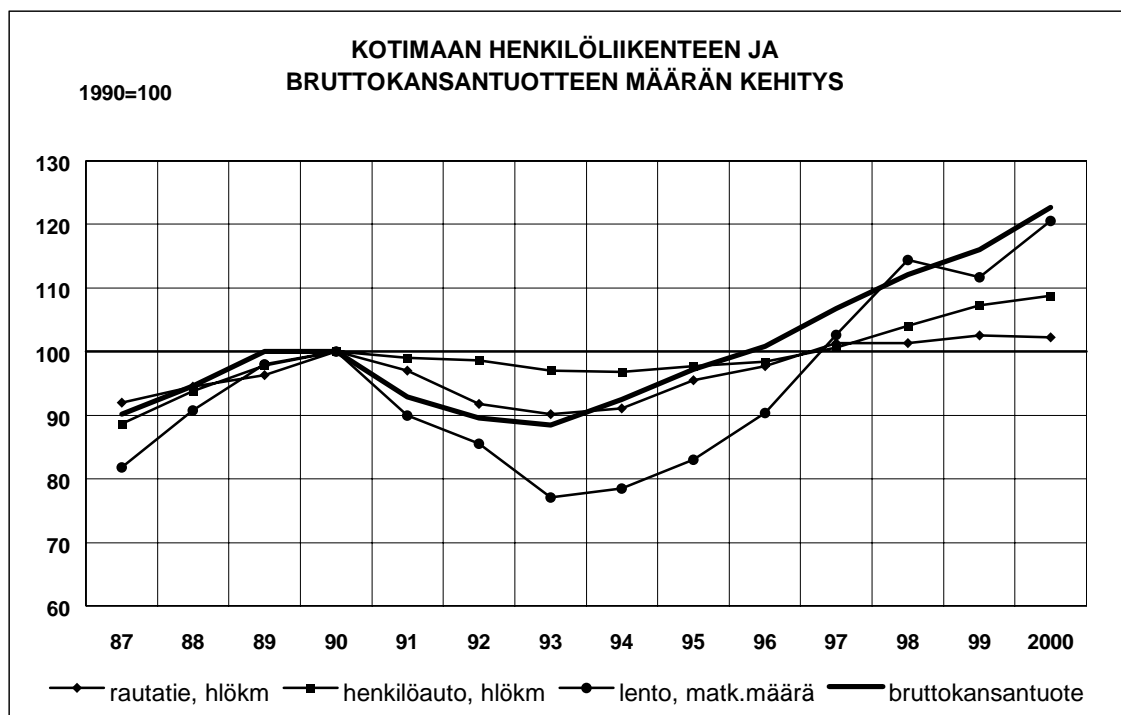
4 %. Kotimaan tonnimäärät kasvoivat noin 4 %. Kansainvälinen liikenne sen sijaan väheni noin 2 %. Merituonti ja -vientä kasvoi edellisvuoden 77,50 milj. tonnista 80,58 milj. tonniin. Suomalaisen tonniston osuus merikuljetuksista pieni (osuus tuonnissa 47,2 % ja viennissä 32,8 %). Suomen satamien kautta kulki transitotavaraa yhteensä 3,4 milj. tonnia (4,2 % merituonnista ja -viennistä). Määrä lisääntyi edellisvuodesta prosentin.

Pääteillä liikenteen määrä kasvoi 2,3 %. Henkilö- ja pakettiautoliikenne lisääntyi 2,1 %. Liikennesuorite kasvoi 1,5 %. Henkilöauton osuus suoritteesta on noin 2/3. Joukkoliikenteen kysyntä on kasvanut edelleen myönteisesti erityisesti pääkaupunkiseudulla. Julkisen liikenteen henkilöliikennesuorite kasvoi vuodesta 1997 vuoteen 1999 2 % ja sen arvioidaan kasvavan edelleen. Linja-autojen osuus oli v. 1999 noin 43 %, matkustajamäärien arvioidaan hieman laskeneen. Rautateiden henkilöliikenteessä tehtiin viime vuonna 54,8 miljoonaa matkaa (kasvua noin 3 %). Kasvu on peräisin Helsingin seudun lähiliikentees-

Kuvio 13.

Kuvio 14.

tä, jossa matkoja tehtiin noin 4 % edellisvuotta enemmän. Kaukoliikenteen matkamäärät laskivat hieman. Suomen ja Venäjän välinen liikenne kasvoi 17 %. Kaikkiaan idän junissa tehtiin runsas 200 000 matkaa. Meritse kulkeneiden matkustajien määrä oli 16 miljoonaa matkustajaa. Liikennemäärät pysyivät edellisvuoteen verrattuna ennallaan. Lentoliikenteen matkustajamäärä Suomen lentoasemilla kasvoi 5,5 %. Kotimaan liikenteen kasvuprosentti oli 7,9 %. Kansainvälisen reittiliikenteen matkustajamäärä kasvoi 5,4 %. Kansainvälisen tilausliikenteen matkustajamäärä väheni 4,2 %.

Liikenteen hinnoista erityisesti henkilöauton käyttökustannukset, kotimaan lennot sekä pitkät linja-automatkat nousivat eniten. Liikenteen hinnoista kuluttajahintoja vähemmän kasvoivat ainoastaan linja-autojen paikallismatkat sekä lähes saman verran pitkät junamatkat.

Tulokset tulosalueittain

Viestintä

Viestintämarkkinoita leimasi toimintavuonna vahva konvergenssikehitys. Suomessa kehitettiin viestintätoimialan säädöksiä pyrkiessä luomaan alan

toimijoille suotuisa ympäristö tarjota tietoyhteiskunnan palveluita sekä käyttäjille hyvät, edulliset ja turvalliset mahdollisuudet käyttää niitä. Toimialan hallintoa organisoitiin verkkoliiketoiminnan, viestintäverkkojen ja median osa-alueisiin, joilla operatiiviset toiminnot toteutettiin. Lisäksi pyrittiin vaikuttamaan kansainväliseen viestintätoimialan kehitykseen.

Eduskunnan käsiteltäväksi annettiin hallituksen esitys laiksi tietoyhteiskunnan palveluiden suojusta. Hallituksen esitys on Euroopan parlamentin ja neuvoston nk. ehdollisen pääsyn direktiivin implementointi kansalliseen lainsäädäntöön.

Ministeriön johdolla on selvitetty eri viranomaisten rooleja tietoturvallisuuden ja sen hallinnointityön vastuiden osalta sekä yhteiskunnan yleisen että kunkin käyttäjäryhmän osalta (nk. TIHA2-työryhmä). Ministeriön johdolla toimi eEurope -ohjelman kansallista täytäntöönpanoa koordinoiva ministeriöiden edustajista koottu työryhmä. Valmisteltiin myös raportti Suomen tietoyhteiskuntakehityksen tilanteesta suhteessa eEurope -toimintasuunnitelmaan.

Sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin implementointi edellyttää muutoksia suomalaisen lainsäädäntöön. Valmisteltiin asiaan liittyvää hallituksen esitystä, mutta sen antaminen eduskunnalle siirtyi. Teleyhteyskysien erittelyä te-

lelaskutuksessa koskevien säännösten kehittämishanke jouduttiin siirtämään vuodelle 2001.

Matkaviestinverkkojen kilpailun lisäämiseksi myönnettiin kolmas valtakunnallinen GSM-toimilupa. Myönnetty lupa edistää kolmannen sukupolven matkaviestinverkkojen käyttöönottoa ja palvelujen valtakunnallista tarjontaa. Hallituksen esityksellä telemarkkinalain muutokseksi edistettiin UMTS-verkkojen palveluntarjontaa. Lisäksi käynnistettiin UMTS-verkkojen rakentamisaikataulun seuranta sen varmistamiseksi, että toimiluvanhaltijat noudattavat lupien ehtoja.

Valmisteltiin hallituksen esitys telemarkkinalain muutokseksi, jolla edistettiin kilpailua kiinteissä verkoissa avaamalla kiinteän tilaajajohdon rinnakkaiskäyttö. Kiinteiden verkkojen telepalvelujen tarjonnan alueellisen seurannan järjestäminen siirrettiin seuraavalle vuodelle.

Selvitettiin eri viestintämuotojen lähentymisen vaikutuksia viestintäverkkojen sääntelyyn. Viestintämarkkinalainsäädännön valmistelun aloittamista jouduttiin kuitenkin siirtämään vuoteen 2001. Tavoitteena on, että hallituksen esitys annetaan v. 2001. Viestintämarkkinalain uudistamiseen yhdistettiin myös telemarkkinalain uudistaminen perustuslain vaatimalla tavalla. Radiolain uudistamisen edellyttämiä toimenpiteitä siirrettiin vuodelle 2001.

Digitaaliseen televisiotoimintaan myönnetty toimiluvat astuivat voimaan 1.9.2000. Operaattorit ovat ilmoittaneet, että digitaalisten lähetysten varsinainen aloituspäivä on 27.8.2001. Valtioneuvosto myönsi vuoden 2000 aikana toimiluvan analogiseen paikallisteleviisitoimintaan Tampereen seudulla sekä muutamia analogisia radiotoimilupia, joilla laajennettiin eräiden aikaisemmin myönnettyjen paikallisradiolupien kuuluvuusalueita.

Kertomusvuoden lopussa käynnistettiin tutkimus julkisen palvelun rahoituksesta. Tutkimuksen tavoitteena oli laatia nykytila-analyysi Yleisradio Oy:n rahoitusjärjestelmästä, kuvata keskeiset muiden julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden rahoitusjärjestelmät Euroopassa ja muodostaa johtopäätökset niistä tekijöistä, joiden perusteella Yleisradio Oy:n uusi rahoitusmalli tulisi suunnitella.

Internetin itsesääntelyn saattamiseksi paremmin toimivaan, järjestäytyneempään muotoon liikenne- ja viestintäministeriö asetti selvitysmiehen, jonka tehtävänä on kartoittaa olemassa oleva säädoskehikko sekä esittää toimenpidesuosituksia, joilla alaikäisille haitallisten aineistojen vaikutuksia voidaan torjua. Selvitys valmistuu elokuun loppuun mennessä 2001.

Hallitus antoi kesäkuussa 2000 eduskunnalle esityksen uudeksi postipalvelulain, jonka tarkoituksena oli korvata voimassa oleva postitoimintalaki ja sen nojalla annetut alemmanasteiset säädökset. Eduskunta hyväksyi postipalvelulain

27.2.2001. Ministeriön teettämän tutkimuksen mukaan valtakunnallisille kirjepostimarkkinoille ei ole kuitenkaan tulossa kilpailua ainakaan lyhyellä aikavälillä. Postitoimipaikkojen lukumäärä on vakiintunut hieman alle 1500:aan. Suomen Posti Oy:n omia toimipaikkoja v. 2000 oli 474 ja asiamiesposteja 1 020. Asiakastytyväisyysmittauksissa Postiyrittäjät -ketju on saanut lähes saman arvosanan kuin Suomen Posti Oy:n oma toimipaikkaverkko. Postimaksut kallistuivat edelleen.

Liikenteen infrastruktuuri

Päivittäinen liikennöitävyys kyettiin turvaamaan koko tieverkolla. Alempiluokkaisen tieverkon kunto on edelleen laskusuunnassa. Huonokuntoisten päällystettyjen teiden määrä kasvoi lähes 200 kilometrillä. Kunnan heikkenemistä hidasti lisätalousarviossa myönnetty 244 milj. markan lisäys perustienpitoon, josta käytettiin tai käytetään v. 2001 noin kaksi kolmannesta tieverkon kuntoon ja kolmannes liikenneturvallisuushankkeisiin. Käynnissä olevista kehittämisinvestoinneista noin 2/3 käytettiin päätieverkon pitkien yhteysvälien kehittämiseen ja 1/3 kaupunkiseutujen hankkeisiin.

Tienpidon painopiste on siirtynyt päivittäisen liikennöitävyyden turvaamiseen ja kunnan säilyttämiseen. Käynnissä olevien kehittämishankkeiden valmistuttua kehittämisen vapautuva määräraha käytetään perustienpitoon eikä nykyisellä rahoitustasolla toimittaessa aloiteta lähivuosina uusia kehittämishankkeita.

Liikenteen hallinnan peruspalveluita, joukkotiedotusta sekä häiriön hallintaa kehitettiin. DIGIROAD-järjestelmä tuottaa tiedot koko maan tie- ja katuverkon ominaisuuksista erilaisia palveluita varten. Järjestelmä on välttämätön myös joukkoliikenteen palveluiden kehittämiseksi.

Kertomusvuonna avattiin liikenteelle seuraavat uudet tiehankkeet: valtatiellä 3 Hämeenlinna-Kulju (1 235 milj. mk), valtatiellä 5 Vehmassäki-Hiltulanlahti (135 milj. mk), valtatiellä 14 Kyrönsalmen silta, Savonlinna (90 milj. mk), maantiellä 102 Kehä II Länsiväylä-Turuntie (310 milj. mk) ja maantiellä 135 Helsinki-Vantaan lentoaseman tiejärjestelyt (145 milj. mk).

Rataverkon kunnan palauttaminen oli radanpidon tärkein painopiste. Rataverkon perusparannuksiin käytettiin runsaat 900 milj. mk. Koska perusparannustöitä on jo neljän vuoden ajan voitu toteuttaa keskimäärin miljardin markan rahoitustasolla, nopeusrajoitusten kasvu on pysähtynyt. Vuoden lopussa nopeusrajoituksia oli 431 raidekilometrillä. Rataverkon kunnostustöiden edistyminen on jatkossakin välttämätöntä. Kunnostustöiden rahoitustarve on vähintään miljardin markan tasolla vielä koko seuraavan toiminta- ja taloussuunnittelukauden.

Ratamaksun laskentaperiaatteita kehitettiin edelleen siten, että uudistettua laskentatapaa käytettiin vuoden 2001 ratamaksua määrittäessä. Ratamaksun suuruus v. 2000 oli 320 milj. mk.

Kertomusvuonna valmistuneista ratakannkeista suurimmat olivat 200 km/h nopeuden mahdollistava rataosuuden Kirkkonummi–Turku perusparannus ja tason nosto (1 415 milj. mk v. 1990–2000) sekä rataosuuden Tampere–Seinäjoki päällysrakenteen uusiminen (351 milj. mk v. 1995–2000). Lisäksi jatkettiin Helsinki–Tampere -rataosan parantamista nopealle junaliikenteelle sopivaksi.

Vesiväylien pidossa painopiste on siirtynyt väylien syventämisestä väylien teknisen tason ja turvallisuuden parantamiseen. Saimaan kanavan kehittämistä ja Kymijoki–Mäntyharju -kanavaparin rakentamisvaihtoehdoista valmistui laaja selvitys, jonka pohjalta hallituksen iltakoulussa tehtiin periaatepäätös Saimaan kanavan ylläpidon jatkamisesta nykymuotoisena ja Kymijoki–Mäntyharju -kanavaparin suunnittelun lopettamisesta ja siihen liittyvistä varauksista luopumisesta. Väylätietojen päivittämistyötä (ns. Navi-projekti) jatkettiin, mikä on edellytyksenä satelliittipaikannuksen ja elektronisen merikartan täysipainoiselle hyödyntämiselle. DGPS -järjestelmä samoin kuin sen kaukovalvonta- ja kaukokäyttöjärjestelmä otettiin viralliseen käyttöön.

Ministeriön ja väylälaitosten yhteistyönä kehitettiin laitosten tulosohtauksessa käytettävää seuranta- ja järjestelmää ja laitosten tulosohtausjärjestelmää. Vuoden 2002 tulosohtauksessa on tarkoitus ottaa käyttöön uusia tulostavoitteita kuvaavia indikaattoreita.

Tienpidon kehittämishankkeissa siirryttiin kertomusvuonna kokonaisrahoitukseen, jossa hankkeelle myönnetään etukäteen riittävä rahoitus.

Väylänpidon tehokkuutta pyritään lisäämään ottamalla käyttöön uusia, joustavia rahoitusmuotoja lisäämällä kilpailuttamista sekä kehittämällä organisaatioita. Ministeriö asetti työryhmät selvittämään E18 Muurla-Lohjanharju -tien ja Kerava-Lahti -oikoradan yhteensä neljän miljardin markan hankkeiden rahoitusmahdollisuuksia sekä yleisesti liikenneinfrastruktuurin rahoitusmahdollisuuksia pitkällä aikavälillä.

Suomen saama TEN-tuki v. 2000 oli 112 milj. mk. Aluekehitysrahaston tavoiteohjelmiin sekä yhteisöaloitehankkeisiin rahoitusta saatiin yhteensä noin 22 milj. mk. Tieverkon arvo aleni 650 milj. mk edellisvuodesta investointien ollessa poistoja pienemmät. Rataverkon arvo puolestaan kasvoi vuodesta 1999 178 milj. markalla investointien ollessa poistoja suuremmat.

Liikennepalvelut

Tavaraliikenne

Eurorossia-ohjelmalla vauhditetaan Venäjän ja EU-maiden yritysten verkottumista. Ohjelma liittyy laajaan TEDIM-ohjelmaan, jolla poistetaan tavaraliikenteen ja tietoliikenteen esteitä yritystoiminnan helpottamiseksi. Vuonna 1999 Suomen kilpailukyvyistä Venäjän ulkomaankuljetuksissa teetetyn selvityksen pohjalta laaditun toimintaohjelman mukaisesti mm. väylämaksuasetusta muutettiin siten, että Merenkululaitos voi myöntää alennuksia sellaisille transitoliikenteen aluksille, jotka muuten eivät tulisi Suomen satamiin.

Merkittävimmät hankkeet v. 2000 olivat Sveitsin liikenteen lupakiintiöjärjestelmä ja lupien kiintiöt, kuljettajien työaikalaainsäädäntö sekä Itävaltan liikenteen ekopisteiden alentaminen. Kansainvälisen liikenteen toimintaedellytyksistä huoleh-

71. Väyläomaisuus ja investoinnit

Miljoonaa markkaa	Tielaitos	Ratahallintokeskus	Merenkululaitos	Väyläomaisuus yhteensä
Taseen loppusumma 1.1.2000	91 709	15 209	3 440	110 358
Investoinnit 1.1.-31.12.2000	1 940	1 405	102 ¹⁾	3 447
Poistot 1.1.-31.12.2000	2 590	1 227	216	4 033
Taseen loppusumma 31.12.2000	91 059	15 387	3 255	109 701

¹⁾ Ei sisällä Kokkolan väylän raivausta.

72. Väylälaitosten rahoitus

	Tielaitos		Ratahallintokeskus		Merenkululaitos		Yhteensä	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Ylläpito, milj. mk	3 151	3 144	2 035	1 895	743	789	5 929	5 828
Kehittäminen, milj. mk	1 053	1 068	517	486	211	165 ¹⁾	1 781	1 719
Yhteensä, milj. mk ...	4 204	4 212	2 551	2 381	954	954	7 709	7 547
Muutos, milj. mk	-189	8	60	-170	-138	0	-267	-162
Väylien ylläpito, 1 000 mk/km	40	40	234	219	46	50	320	309

¹⁾ Ei sisällä Kokkolan väylän raivausta.

dittiin osallistumalla yhteisössä käyttöön otettavan elektronisen ajopiirturin teknilliseen, hallinnolliseen ja toiminnalliseen määrittelyyn sekä CEMT:in puitteissa tapahtuvaan tieliikenteen lupakiintiöjärjestelmään. Erityisesti rajanylityksiin ja lupakäytäntöihin liittyvät tieliikenneongelmat Venäjän liikenteessä ovat vaatineet jatkuvia eri tasoilla käytyjä neuvotteluja.

Kansalliset tavaraliikennemarkkinat ovat osa EU:n yhteismarkkinoita ja kotimaan liikenne on avoinna yhteisöalueen kuljetusliikkeille. Tavaraliikennelainsäädäntöä sopeutetaan paremmin avoimille markkinoille sopivaksi. Kertomusvuonna käynnistettiin tavaraliikennelainsäädännön selkeyttämistyö.

Suomalaisille ulkomaan kauppa-alusluetteloon merkittyjä lastialuksia omistaville varustamoille miehistökustannusten alentamiseksi maksettavaa tukea laajennettiin ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2000 alusta siten, että ennakonpidätysten ja sosiaaliturvamaksujen lisäksi varustamoille palautettiin 40 % varustamotyönantajan maksamista henkilöstön merimieseläke- ja eräistä muista pakollisista vakuutus- ym. maksuista. Tuki laajennettiin 1.7. täysimittaiseksi. Kokonaisuudistuksesta valtiolle aiheutuu lisämenoja 94,5 milj. mk vuodessa. Laki saatetaan asetuksella voimaan sen jälkeen, kun komissio on sen hyväksynyt. Lisäksi päätettiin puoltaa ns. tonnistoveron käyttöönottoa vuoden 2001 alusta lukien.

Matkustaja-alusten osalta valmistui niiden kilpailukykyä koskeva selvitys. Suomi seuraa Ruotsin hallituksen tukiohjelman käyttöönottoa ja sen vaikutuksia. Tarvittaessa ryhdytään toimiin kilpailukyvyn turvaamiseksi.

Henkilöliikenne

Joukkoliikenteen kehittämistoimien ja liikenteen hoidon tehostumisen ansiosta joukkoliikenteen peruspalvelut pystyttiin v. 2000 turvaamaan aikaisempaa pienemmällä määrärahalla. Kannattamattoman liikenteen ostoilla, joukkoliikenteen kehittämistoimilla sekä seudullisten liikennejärjestelmäsuunnitelmien ja lippujärjestelmien kautta edistettiin alueellista ja sosiaalista tasa-arvoa. Liikenteen ostorahoituksen tarvetta lisää jatkossa vuoden 2000 aikana tapahtunut liikenteenhoidon kustannusten nousu.

Ministeriö osti kannattamatonta henkilöjunaliikennettä yhteensä 220 milj. markalla. Junien kaukoliikennettä ostettiin 169,5 milj. markalla ja pääkaupunkiseudun ulkopuolista lähiliikennettä 50,5 milj. markalla. Ostetussa kaukoliikenteessä tehtiin noin 4,6 miljoonaa matkaa ja lähiliikenteessä noin 10,7 miljoonaa matkaa. Edellytyksiä joukkoliikenteen osuuden lisäämiselle erityisesti työmatkaliikenteessä parannettiin rahoittamalla matkustajille helppokäyttöisiä ja edullisia kaupunki-

ja seutulippuja. Vuonna 2000 oli käynnissä lippukokeiluja, joiden avulla tutkittiin uudenlaisten lipputuotteiden vaikutuksia joukkoliikenteen käyttäjämääriin ja rahoitukseen.

Lääninhallitukset turvasivat joukkoliikenteen alueellisia palveluja ostamalla yhteensä noin 115 milj. markalla linja-autoilla ja takseilla harjoitettavaa, itsekannattavaa liikennettä täydentävää maaseudun peruspalveluluonteista runkoliikennettä. Ostotarve väheni edelleen ja matkustajia oli noin 9 miljoonaa. Kaupunkimaista paikallisliikennettä lääninhallitukset rahoittivat myöntämällä kunnille valtionapua yhteensä noin 40 milj. mk käytettäväksi paikallisliikenteen ylläpitämiseen ja kaupunkilippualennuksiin. Seutulippualennuksiin lääninhallitukset myönsivät valtionapua noin 20 milj. mk.

Joukkoliikenteen valtakunnallisesti merkittävää kehittämishankkeita ministeriö rahoitti noin 37 milj. markalla. Lääninhallitukset avustivat alueellisia ja paikallisia kehittämishankkeita noin 30 milj. markalla. Ministeriön asettama työryhmä julkaisi ehdotuksensa ministeriön joukkoliikennestrategiaksi. Eri liikennemuodot yhdistävien informaatiojärjestelmien hallinnoinnin ja organisoimisen selvittäminen aloitettiin ministeriön työryhmässä. Matkustajainformaatiojärjestelmän toteuttaminen aloitetaan v. 2001.

Julkisen liikenteen matkustaja-asemien palveluja on tavoitteena parantaa toteuttamalla Suomeen vuoteen 2005 mennessä 22 korkealaatuisen eri liikennemuotojen yhteisen matkustaja-aseman eli matkakeskuksen verkosto. Ensimmäiset matkakeskukset valmistuivat Seinäjoelle ja Lappeenrantaan. Seinäjoen matkakeskuksesta tehdyn ensimmäisen tutkimuksen mukaan asiakkaat ovat suhtautuneet erittäin myönteisesti matkakeskukseen.

Joukkoliikenteen kutsuohjausta kehitettiin. Eri puolella Suomea on kokeiltu erilaisin toimintamallein toteutettuja matkojenyhdistelykeskuksia. Tavoitteena on yhdistää kuljetuspalveluita siten, että kaikki tarvitsijat saavat palvelun tarvittaessa samalla kertaa. Matkojen yhdistelyllä saavutetut säästöt yhteiskunnan kuljetuskustannuksissa viidellä kokeilupaikkakunnalla arvioitiin kertomusvuonna 5,1 - 8,5 milj. markaksi. Matkojenyhdistelykeskuksilla ja palveluliikenteillä on myös useita rahallisesti välillisiä yhteiskuntataloudellisia vaikutuksia.

Merenkurkun matkustajaläpiliikennettä on tuettu verottoman myynnin loputtua. Liikenne päättyi väliaikaisesti vuoden 2000 lopussa liikennettä hoitaneen varustamon irtisanottua liikennöintisopimuksen. Uuden liikennöitsijän on tarkoitus aloittaa liikenne 1.5.2001 lukien 10 kuukauden ajan jäljellä olevan tuen turvin.

Jalankulku- ja polkupyöräliikenteen turvaamiseksi ja sujuvuuden parantamiseksi Tielaitos ra-

kensi 145 kilometriä kevyen liikenteen väyliä. Kertomusvuonna valmisteltiin kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmia ja kevyen liikenteen tutkimusohjelmaa.

Liikenneturvallisuus ja ympäristöhaittojen vähentäminen

Liikenneturvallisuus

Liikenneturvallisuusasiain neuvottelukunta valmisti valtakunnallisen tieliikenteen turvallisuus-suunnitelman vuosille 2001–2005. Tavoitteena on luoda edellytykset liikennejärjestelmän jatkuvalle kehittämiselle siten, että vuoden 2025 paikkeilla vuosittainen liikennekuolemien määrä on enintään 100.

Ajoneuvojen rakenteiden ja varusteiden vaatimuksia muutettiin vastaamaan eurooppalaisia direktiivejä. Ministeriö osallistui lukuisiin ajoneuvoja koskevien direktiivien kehityshankkeisiin neuvoston ja komission työryhmissä sekä YK:n alaisissa työryhmissä pyrkien niissä saamaan huomioiduksi Suomen erityisolosuhteet.

Liikenneonnettomuuksien tutkinnan organisaatiota koskeva hallituksen esitys tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkintaa koskevaksi laiksi hyväksyttiin eduskunnassa. Alemmanasteisten säännösten valmistelutyötä jatkettiin. Jatkettiin itärajan ylittävään liikenteeseen kohdistuvaa käyttäytymistutkimusta ja venäläisille kuljettajille suunnattua liikenneturvallisuustiedotusta. Kahdenvälistä yhteistyötä Viron viranomaisten kanssa jatkettiin.

Merenkulun turvallisuutta koskevan lainsäädännön kehittämistyötä jatkettiin. Euroopan yhteisön asiaa koskevan direktiivin täytäntöön panemiseksi annettiin valtioneuvoston asetus matkustaja-alueen henkilöluetteloista. Myös vesiliikennelainsäädäntöön tehtävien muutosten valmistelua jatkettiin. Ministeriö osallistui Euroopan yhteisössä tapahtuvaan alusturvallisuutta koskevien direktiivien ja asetusten valmisteluun. Muun muassa öljysäiliöalues Erikan uppoamisen johdosta komissio käynnisti useita säädöshankkeita.

Merenkululaitoksessa alusturvallisuustyön eräänä painopistealueena on ollut Kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n kansainvälisen merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskevan yleissopimuksen pätevyyskirjauudistuksen täytäntöön paneminen. Merionnettomuuksia raportoitiin 49 kappaletta. Näistä tapahtui kauppamerenkulun välillä 20.

Ratahallintokeskuksen tavoitteena on Suomen junaturvallisuuden nostaminen eurooppalaiselta keskitasolta EU-maiden huipputasolle viimeistään v. 2002. Keskeiset keinot ovat turvallisuusasioiden johtamisen ja valvonnan kehittäminen sekä turvatekniikan parantaminen. Niin sanotun ennak-

kotietojärjestelmän kehitystyö valmistui. Liikenteenohjaajien työolojen kehittämisessä edettiin ja syyskuussa otettiin käyttöön ensimmäinen uudella mallilla tehty liikenteenohjauskeskus. Tasoristeyksiä poistettiin 36. Kulunvalvonta otettiin käyttöön 500 ratakilometrillä. Junien automaattinen kulunvalvonta on nyt noin 1 700 ratakilometrillä. Rataosalla Kouvola-Pieksämäki on tehty turvalaitetöitä siten, että ne valmistuvat vuoden 2001 aikana. Junaliikenteessä ei kertomusvuonna sattunut merkittäviä onnettomuuksia muutoin kuin tasoristeyksissä. Tasoristeysonnettomuuksien määrä oli 51.

Lennonvarmistuksen ja lentokenttien turvallisuus säilyi hyvänä. Liikenneilmailussa annettiin lennonvarmistustoiminnasta 14 vaaratilanneilmoitusta ja lentokenttätoiminnoista neljä. Tapauksista yksi tilanne oli vakava ja viisi lieviä vaaratilanteita. Loput olivat poikkeamia normaalimenetelystä. Ilmoitusten määrä ja vakavuudet olivat vuoden 1999 tasolla.

Kertomusvuonna aloitettiin vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvien pakkausten ja säiliöiden tarkastuslaitostoiminnan uudelleen järjestylyyn liittyvä lainsäädäntötyö. EU:n direktiivien mukaisesti Suomessa tuli voimaan vaarallisten aineiden maakuljetuksiin liittyvä turvallisuusneuvonantajajärjestelmä. Vaarallisia aineita tiellä ja rautatiellä lähetettävien tai kuljettavien yritysten on nimettävä pätevä turvallisuusneuvonantaja. Tutkinnot järjestää Ajoneuvohallintokeskus. Kertomusvuonna noin 900 henkilöä suoritti turvallisuusneuvonantajatutkinnon. Lisäksi aloitettiin vaarallisten aineiden tie- ja rautatiekuljetuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus.

Ympäristöhaittojen vähentäminen

Liikenteen päästöt vähenivät. Ministeriön toinen ympäristöohjelma ”*Liikenteen toimintalinjat ympäristökysymyksissä*” julkaistiin syksyllä 1999. Hallinnonalan ympäristötyö kiteytettiin ohjelmaa uudistettaessa ISO 14001 –periaatteita noudattelevan ympäristöjärjestelmän tuotoon. Ympäristöohjelman seurantaraportti ”*Liikenteen toimintalinjat ympäristökysymyksissä – seuranta 1999/2000*” valmistui. Kertomusvuonna tuli myös voimaan uusi direktiivi bensiinin ja polttoaineiden laadusta. Suomessa järjestettiin marraskuussa 2000 kansainvälinen työseminaari puhtaammista polttoaineista.

Hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi valmistettiin Kansallisen ilmasto-ohjelman liikennettä koskevaa sektoristrategiaa. Strategiassa ehdotetut toimenpiteet perustuvat ministeriön v. 1998 asettaman hiilidioksidipäästöjen toimenpidetyöryhmän mietintöön ja niiden avulla arvioidaan päästävän vuoden 1990 tasoon v. 2010. Hiilidi-

oksidipäästöjen vähentämiseksi valmisteltiin myös hallituksen asetusta henkilöautojen polttoaineen kulutuksen ja hiilidioksidipäästöjen ilmoittamiskäytännöistä. Tiedot uusien henkilöautojen polttoaineen kulutuksesta ja hiilidioksidipäästöistä on ilmoitettava ostajille 18.1.2001 lähtien.

Tielaitoksen toimenpiteillä vähennettiin 5 700 asukkaan kokemia meluhaittoja. Pohjavesisuojausta rakennettiin 26 kilometrille. Liukkaudentorjunnassa käytetyn suolan määrä väheni aikaisempien vuosien noin 100 000 tonnista noin 80 000 tonniin. Merenkulun turvallisuus on olennainen osa Merenkululaitoksen ympäristöpolitiikkaa. Kaikkien vaarallista lastia kuljettavien alusten tarkka sijainti ja lastin laatu pyritään saamaan viranomaisten tietoon. Merenkululaitoksen alusten ympäristönsuojeluun liittyviä asioita on hoidettu laatujärjestelmään sisältyvän ympäristöjärjestelmän mukaisesti. Kaikki jäänmurjatut ovat siirtyneet käyttämään vähärikkisiä kevyt- tai raskaspoltoöljyläatuja.

Liikenne- ja viestintäministeriö omistajana

Maaliskuussa valtio jatkoi Sonera Oyj:n omistajapohjan laajentamista kansainvälisellä tarjousmyynnillä. Myyntituloja valtio sai kolmen prosenttiköns osakemyynnistä noin 11,9 mrd. mk. Val-

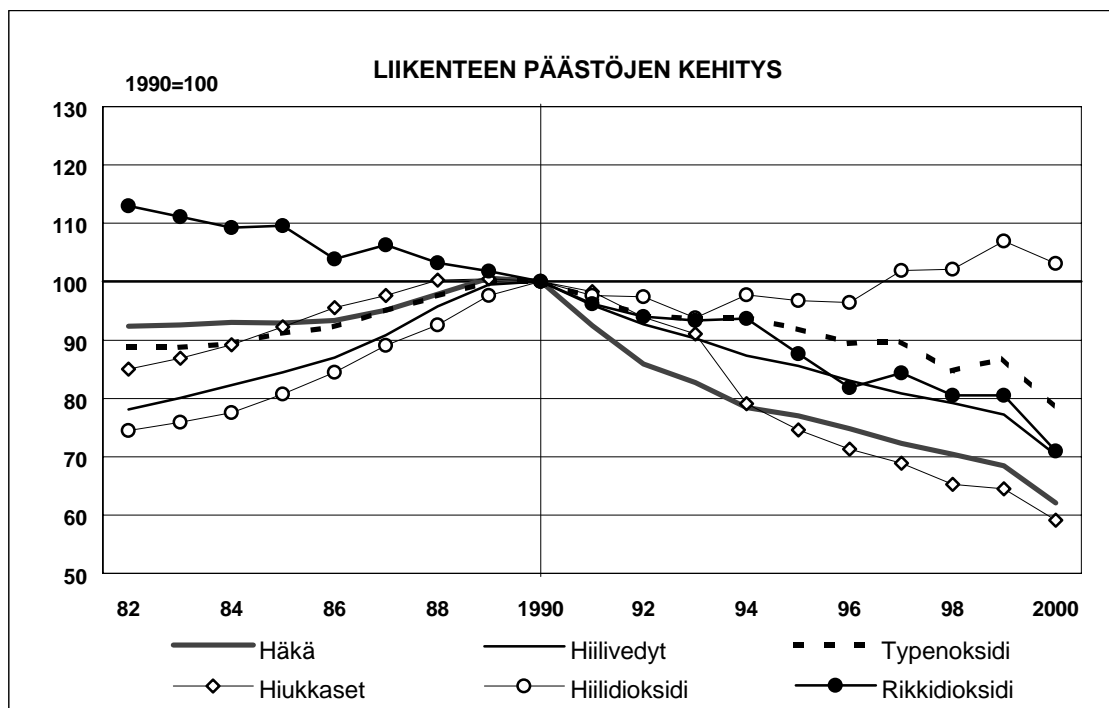
tio siirsi vuoden 1999 osakemyyntiin liittyvät noin miljoona bonusosaketta niihin oikeutetuille kotimaisille osakkeenomistajille lokakuussa. Suomen valtion omistusosuus Sonera Oyj:ssä laski v. 2000 myynti, bonusosakesiirrot ja osakepohjaiset yrityskaupat mukaan lukien 57,4 prosentista 52,8 prosenttiin. Eduskunta antoi kesäkuussa suostumuksen siihen, että valtio voi luopua tarvittaessa kokonaan Sonera Oyj:n osakkeista.

Soneran osakemyynneistä valtio on saanut kaikkiaan noin 39,8 mrd. mk. Vuoden 2000 päättyessä valtion Sonera-omistuksen pörssi-arvo oli noin 44,5 mrd. mk. Yhtiön osakkeiden pörssi-arvo oli vuosi sitten noin 159 mrd. mk. Syy osakkeiden arvon laskuun on ollut voimakas yleinen markkinamuutos. Soneran toiminta kansainvälistyy voimakkaasti. Päättyneen vuoden aikana Sonera hankki strategiset osuudet neljästä UMTS-lisenssistä Suomen ulkopuolella. Osakekohtainen nettotulos nousi 12,19 markkaan (1999: 3,03 mk).

Suomen Erillisverkot Oy:n 60 prosentin omistusosuus ostettiin valtiolle Soneralta 78 milj. markalla.

Finnair Oyj toteutti merkittävän, lähinnä kaukoliikennettä koskevan strategiamuutoksen. Yhtiön kannattavuus parani selvästi ja sen palvelut ja liikenteen säännöllisyys ovat Euroopan kärkitasoa. Finnairin kurssikehitys oli viime vuoden

Kuvio 15.

aikana melko tasaista ja yhtiön markkina-arvo päätyi kertomusvuoden alun noin 1,3 mrd. markan tasolle.

Hallinnon kehittäminen

Tielaitoksen uudelleen organisointia koskeva lainsäädäntö hyväksyttiin. Laitos jaettiin Tiehallintoon sekä Tieliikelaitokseen vuoden 2001 alusta lukien. Kilpailu avataan vuoteen 2004 ulottuvan siirtymäkauden aikana asteittain samalla henkilöstön määrää sopeuttaen. Uudistuksella arvioidaan saavutettavan siirtymäkauden lopussa noin 300 milj. markan vuositasen säästöt.

Helmikuussa valmistui ministeriön johdolla suoritettu tilannekatsaus Merenkululaitoksen liikelaitostamismahdollisuudesta. Laitoksen liikelaitostamista koskevat ratkaisut tullaan tekemään vuoden 2001 aikana. Esillä on ollut kaksi vaihtoehtoa; nk. tilaaja-tuottaja -malli Tielaitoksen uudistamistyön mukaisesti tai nykyinen Ilmailulaitoksen kaltainen yhtenäinen malli.

Ilmatieteen laitoksen harjoittamaa sääpalvelujen myyntiin liittyvää maksullista toimintaa selvitettiin ministeriön ja laitoksen välisenä yhteistyönä. Selvityksen mukaisesti eriytettiin laitoksen sisälle itsenäiseksi tulosityksiköksi kaupallinen toiminta, joka sopimukseen perustuen ostaa tarvitsemansa tiedon samoin ehdoin kuin ulkopuolisetkin. Toiminnan yhtiöittämistä ei pidetty toistaiseksi tarkoituksenmukaisena. Selvitettiin myös avaruustutkimustoiminnan hallinnon keskittämistä Ilmatieteen laitokseen.

Telehallintokeskusta on kehitetty tietoyhteiskunnan yleiseksi hallintovirastoksi. Keskuksen

johto-organisaatiota muutettiin siten, että johtokunnan tilalle on tullut neuvottelukunta-tyyppinen elin, joka toimii laitoksen johdon tukena. Ministeriö on muutoinkin kehittänyt laitosten johtokuntien rakennetta nimeämällä puheenjohtajaksi ulkopuolisen henkilön.

Ministeriön nimi ja organisaatio muuttuivat 1.9.2000. Nimen muuttamisella liikenne- ja viestintäministeriöksi haluttiin painottaa viestinnän korostuvaa merkitystä ministeriön toimialalla. Samassa yhteydessä ministeriö otti käyttöön uuden tunnuksen.

Sähköiseen asiointiin liittyvien palvelujen kehittäminen ministeriössä ja sen hallinnonalalla on ollut keskeistä tietohallinnossa. Uusi julkisuuslainsäädäntö vauhditti avoimuutta ja hyvää tiedonhallintotapaa edistäviä uudistuksia. Ministeriön Internet -sivusto uudistettiin niin, että siltä saa entistä enemmän tietoa varsinkin ministeriössä vireillä olevista asioista. Hankkeista ja työryhmitä viedään tiedot myös valtioneuvoston yhteiseen hankerekisteriin (HARE).

Hallinnonalan tuotto-kululaskelma ja tase

Hallinnonalan toiminnan tuotot koostuvat omaisuuden myynnistä saatavista tuotoista ja maksullisen toiminnan tuotoista. Hallinnonalan toiminnan tuotot olivat 14,1 mrd. mk. Toiminnan tuotot pienenevät 7,5 mrd. mk edellisvuodesta lähinnä Sonera Oyj:n osakkeiden myynnistä saatujen myyntitulojen pienemisen takia. Rahoitustuotot koostuvat lähinnä hallinnonalan yhtiöiden osinkotuotoista, liikelaitosten voiton tuloutuksista sekä hallinnonalan eräille yhtiöille myönnettyjen

73. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	21 589,88	14 069,43	-7 520,45
Toiminnan kulut	-9 296,52	-9 348,92	-52,40
JÄÄMÄ I	12 293,36	4 720,51	-7 572,85
Rahoitustuotot ja -kulut	515,90	474,32	-41,58
Satunnaiset tuotot ja kulut	-11,83	-136,02	-124,19
JÄÄMÄ II	12 797,43	5 058,81	-7 738,62
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-503,71	-576,12	-72,41
JÄÄMÄ III	12 293,72	4 482,69	-7 811,03
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	1 131,90	1 173,05	41,15
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	13 425,62	5 655,74	-7 769,88

74. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOJITUKSET	174 728,76	160 186,54	-14 542,22
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	453,19	431,00	-22,19
VASTAAVAA YHTEENSÄ	175 182,02	160 617,61	-14 564,41
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	116 161,99	115 547,85	-614,14
ARVOSTUSERÄT	57 540,25	43 600,69	-13 939,56
VIERAS PÄÄOMA	1 479,77	1 469,07	-10,70
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	175 182,02	160 617,61	-14 564,41

lainojen korkotuotoista. Tuotot veroista ja pakollisista maksuista koostuvat Ajoneuvohallintokeskuksen verohallinnolle keräämistä 2,4 mrd. markan ajoneuvo- ja autoveroista sekä hallinnonalan virastojen ja laitosten suorittamista arvonlisäveroista (1,3 mrd. mk).

Hallinnonalan toiminnan kulut olivat 9,3 mrd. mk, josta väylälaitosten osuus oli 8,4 mrd. mk. Menolajeittain tarkasteltuna merkittävimmät erät olivat palvelujen ostot 4,0 mrd. mk (35 %), poisotot käyttöomaisuudesta 4,1 mrd. mk (36 %) ja henkilöstökulut 2,0 mrd. mk (18 %). Yksittäisten virastojen ja laitosten kohdalla kulurakenteet poikkeavat toisistaan.

Hallinnonalan taseen loppusumma oli yhteensä 160,6 mrd. mk, joka oli 50 % koko valtion 321,2 mrd. markan taseesta. Väylälaitosten osuus hallinnonalan taseesta oli 109,7 mrd. mk (68 %) ja liikenne- ja viestintäministeriön osuus taseesta

50,7 mrd. mk (32 %). Tase pieneni 14,6 mrd. mk lähinnä tieverkon arvon alentumisen ja Sonera Oyj:n osakkeiden arvonkorotusten purkamisen takia.

Hallinnonalan määrärahojen jakauma eri tehtäväalueilla

Hallinnonalan virastot ja laitokset olivat netobudjetoituja liikenne- ja viestintäministeriötä lukuun ottamatta. Hallinnonalalla oli käytettävissä pääluokan 31 määrärahaa 9,0 mrd. mk. Määrärahoja käytettiin 9,6 mrd. mk. Nettoutettujen tulojen ollessa 2,0 mrd. mk valtion talousarviossa osoitettua nettomäärärahaa käytettiin 7,6 mrd. mk. Siirrettyjen määrärahojen saldo lisäantyi edellisvuodesta noin 800 milj. mk.

Hallinnonalan määrärahoista suurin osa eli noin 8 mrd. mk käytettiin Tielaitoksen, Ratahallinto-

75. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan määrärahat

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
Miljoonaa markkaa			
Liikenne- ja viestintäministeriö	112	121	121
Tielaitos	4 128	4 976	4 954
Tienpidon valtionavut	45	41	41
Merenkululaitos	157	312	312
Merenkulun ja muun vesiliikenteen edistäminen	170	180	176
Ratahallintokeskus	2 036	2 029	2 030
Ilmaliikenteen korvaukset ja valtionavut	34	32	32
Joukkoliikenteen palvelujen ostot, korvaukset ja tuet	520	485	485
Viestinnän korvaukset ja avustukset	85	75	75
Ilmatieteen laitos	143	149	149
Merentutkimuslaitos	40	41	41
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut menot	17	106	106
Yhteensä	7 485	8 553	8 528

keskuksen sekä Merenkululaitoksen ylläpitämiin liikenteen infrastruktuuriin. Liikennepalveluihin eli käytännössä joukkoliikenteen palveluiden järjestämiseen käytettiin noin 470 milj. mk. Merenkulun edistämiseen käytettiin noin 160 milj. mk. Hallinnonalan tutkimuslaitokset käyttivät yhteensä noin 250 milj. mk ja viranomaistehtäviä hoitavat hallintovirastot noin 370 milj. mk. Viestinnän rahoitus kohdistui sanomalehdistön tukemiseen.

Hallinnonalan maksullinen toiminta

Hallinnonalan virastot ja laitokset harjoittavat maksullista toimintaa, jonka kannattavuus on pääsääntöisesti kehittynyt myönteiseen suuntaan. *Tielaitoksen* liiketaloudellisten suoritteiden ylijäämä oli 2,3 milj. mk ja kustannusvastaavuus 101 % (1999: 5,0 milj. mk, 102 %). Julkisoikeudellisten suoritteiden ylijäämä oli 0,3 milj. mk ja kustannusvastaavuus 105 % (1999: alijäämä 0,1 milj. mk, 97 %). *Merenkululaitoksen* väylämaksujen ylijäämä oli 10,7 milj. mk ja kustannusvastaavuus 103 % (1999: alijäämä 0,6 milj. mk, 92 %). Ylijäämä aiheutui liikennemäärien kasvusta ja kustannusten pienentymisestä. Luotsausmaksujen alijäämä oli 18,6 milj. mk ja kustannusvastaavuus 92 % (1999: 2,4 milj. mk, 99 %). Alijäämän kasvu aiheutui luotsaustulojen pienenemisestä ja kustannusten kasvusta. Varustamopalvelujen ylijää-

mä oli 1,3 milj. mk ja kustannusvastaavuus 102 % (1999: 21,3 milj. mk, 123 %). Vuoden 2000 ylijäämään ei sisälly kertaluonteisia suuria varustamopalvelutuloja. *Ratahallintokeskuksen* liiketaloudellisesti hinnoiteltu kiinteistötoimi kattoi tuloiltaan erilliskustannukset ja pääomakustannuksista 25 % (1999: 30 %). Kiinteistötoimea on vaikea saada kannattavaksi kiinteistömassan luonteen vuoksi.

Ilmatieteen laitoksen liiketaloudellisten suoritteiden ylijäämä oli 0,2 milj. mk (1999: 1,4 milj. mk). Ylijäämän pienentyminen aiheutui kiristyneestä kilpailusta sääpalvelumarkkinoilla. *Meren tutkimuslaitoksen* liiketaloudellisten suoritteiden alijäämä oli 0,1 milj. mk ja kustannusvastaavuus 92 % (1999: ylijäämä 0,6 milj. mk, 123%). Alijäämä aiheutui tutkimusaluksen vuokratulojen vähenemisestä. *Telehallintokeskuksen* julkisoikeudellisten suoritteiden ylijäämä oli 3,3 milj. mk ja kustannusvastaavuus 103 % (1999: 3,1 milj. mk, 112 %). Ylijäämä aiheutui viestintä- ja tietoverkkojen kehityksestä seuranneen kysynnän vuoksi. *Ajoneuvohallintokeskuksen* liiketaloudellisten suoritteiden ylijäämä oli 8,0 milj. mk ja kustannusvastaavuus 113 % (1999: 7,1 milj. mk, 112 %). Ylijäämä aiheutui tietopalvelutoiminnan ylijäämästä. Julkisoikeudellisten suoritteiden ylijäämä oli 6,6 milj. mk ja kustannusvastaavuus 104 % (1999: 4,5 milj. mk, 103 %). Ylijäämä aiheutui rekisteröinnissä tapahtuneista muutoksista.

3.10. KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Ympäristö

Kauppa- ja teollisuusministeriön toimintaa ohjasivat kertomusvuonna hallitusohjelmassa elinkeinopolitiikalle asetetut keskeiset tavoitteet, joita ovat talouskasvun turvaaminen, työllisyyden parantaminen ja tuotantorakenteen monipuolistaminen, ja että Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö koti- ja ulkomaisille investoinneille. Ministeriön hallinnonalan toiminnassa painottuvat kilpailuympäristöä ja markkinoillepääsyä tehostavat toimenpiteet sekä yritysten yleisten toimintaedellytysten parantaminen ja pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymisen helpottaminen. Keskeisenä painopistealueena olivat myös energian säästön ja uusiutuvan energian käytön sekä energiajärjestelmän kilpailu-, ympäristö- ja turvallisuusnäkökohtien edistäminen.

Kauppa- ja teollisuusministeriön strategiassa onnistumista arvioidaan neljästä näkökulmasta, joita ovat yhteiskunnallinen vaikuttavuus, voimavarojen hallinta, prosessit ja rakenteet sekä henkilöstö. Strategia on lähtökohtana hallinnonalan tulosohjauksessa.

Ministeriön hallinnonalan lainsäädännön kehittämistarpeet syntyvät yhä useammin EU:n tavoitteista. Myös Suomen kannanottojen valmistelu EU:ssa tehtyihin aloitteisiin vaatii erityistä asian-
tuntemusta ja yhteistyötä yli hallinnollisten rajojen.

Taloudellinen kehitys on näkynyt yritysten menestymisenä ja kasvuna. Myös yritysten kansainvälistyminen on edennyt suotuisasti. Pula osavista resursseista on laajentunut korkean teknologian aloilta myös perinteiseen teollisuuteen ja liike-elämän palveluihin.

76. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnon- alan tulosalueet ja määrärahat

Tulosalue	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Hallinto	596	674	654
Teknologiapolitiikka	2 519	2 728	3 120
Yrittäjyys- ja pk-politiikka	308	510	411
Kuluttaja- ja kilpailupoli- tiikka	82	85	85
Kansainvälistyminen ja markkinointi	440	364	361
Energiapolitiikka	96	129	103
Erityisrahoitus	580	656	593
Rakennepolitiikka	197	215	215
Yhteensä	4 818	5 362	5 541

Tutkimus- ja tuotekehityksen osuuden bruttokansantuotteesta arvioidaan olevan noin 3,3 %. Julkisen sektorin tutkimus- ja kehitysrahoituksen suhteellinen osuus on supistumassa ja se oli arviolta hieman alle 1 % bruttokansantuotteesta vuonna 2000.

Hallinnonalan henkilöstömäärä oli noin 6 500, josta ministeriön osuus oli noin 350.

Teknologiapolitiikka

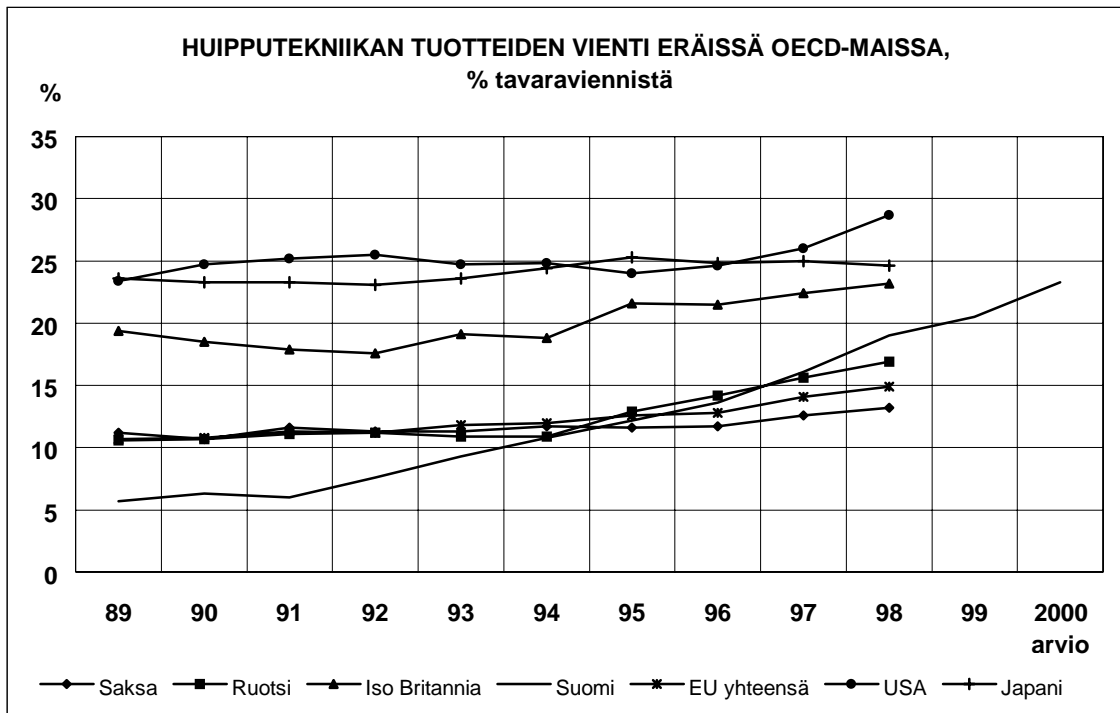
Kansallisen teknologiapolitiikan ja koko innovaatiojärjestelmän tavoitteena on tukea parhaalla mahdollisella tavalla kykyä tuottaa ja soveltaa uutta tietoa, kehittää siihen perustuvaa tieto- ja osaamisintensiivistä tuotantoa sekä elinkeinoelämän kilpailukykyä. Kansainvälisen yhteistyön tavoitteena on hyödyttää kansallista teknologiapolitiikkaa ja EU:n tutkimuspolitiikkaa. Eri tahoilla suunniteltavien ja toteutettavien toimien tulee tukea kansallisesti asetettuja prioriteetteja.

Tutkimus- ja kehitystoiminta on Suomen kilpailukykyyn avaintekijöitä. Tutkimus- ja kehitystoiminnan bruttokansantuoteosuuden arvioidaan olleen v. 2000 lähes 26 mrd. mk eli 3,3 %. Julkisten t&k-menojen osuus oli tästä noin 7,5 mrd. mk. Julkinen rahoitus pysyi vuoden 1999 tasolla, kun taas yritykset kasvattivat tuotekehitysmenojaan. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonallalla teknologian kehittämiseen ja tutkimukseen käytettiin noin 3 mrd. mk.

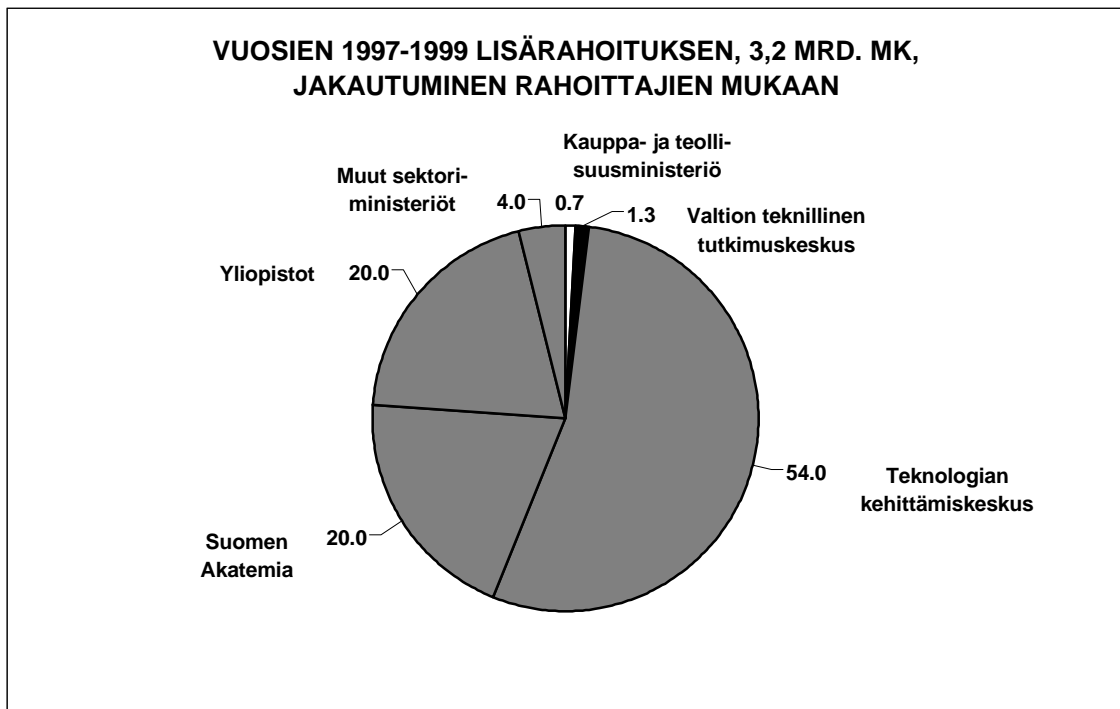
Huipputeknologian tuotteiden osuus viennistä kasvoi viidennekseen. Väestöön suhteutettuna Suomessa tehtiin eniten huipputeknologian patenttihakemuksia eli 69 hakemusta miljoonaa asukasta kohden, kun EU:n keskiarvo oli 15.

Vuonna 1996 hallitus päätti lisätä julkista tutkimusrahoitusta seuraavien kolmen vuoden aikana. Kauppa- ja teollisuusministeriö ja opetusministeriö asettivat v. 1998 kansainvälisen asiantuntijaryhmän arvioimaan julkisen rahoituksen tulokellisuutta. Arvioinnissa selvitettiin 3,2 mrd. markan suuruisen lisärahoituksen taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Arviointiryhmän mukaan tutkimus- ja kehitystoiminnan lisärahoitusohjelma on ollut menestyksellinen ja sille asetetut tavoitteet on saavutettu. Julkinen rahoitus on vaikuttanut myönteisesti yksityiseen tutkimusrahoitukseen, mikä on kohentanut kilpailukykyä, tuottavuutta ja henkilöstön osaamista. T&k-toiminta on myös edistänyt uusien työpaikkojen syn-

Kuvio 16.

Kuvio 17.

tymistä. Kansainvälinen arviointiryhmä suositteli uutta kohdennettua lisärahoitusohjelmaa ja ehdotti toimenpiteitä, joilla innovaatioympäristöä voitaisiin kehittää edelleen.

Teknologia-alan laitokset seuraavat ja arvioivat jatkuvasti omien toimenpiteidensä tuloksellisuutta. Kauppa- ja teollisuusministeriö jatkoi laitosten ja toimintojen arviointia teettämällä kansainvälisen vertailuselvityksen standardisointijärjestelmistä. Se paljasti monia kehittämistarpeita, joista keskeisin liittyy Suomen järjestelmän hajanaisuudesta aiheutuviin ongelmiin. Selvityksen perusteella alettiin pohtia uudistustoimien toteutusta.

Jatkuva muutos asettaa teknologiapolitiikalle ja toimenpiteiden vaikuttavuudelle yhä kovempia vaatimuksia. Tietoa teknologian kehittämisestä ja yhteiskunnallisista vaikutuksista selvitetään ennakoinnilla ja teknologian tutkimuksen ohjelmalla. Ministeriö teetti kertomusvuonna selvityksen, jossa kartoitettiin ennakoinnin tilaa eri maissa, koottiin viime vuosien kokemuksia Suomesta sekä tehtiin ehdotus teknologian ennakoinnin kehittämiseksi.

Kertomusvuonna teknologiapolitiikassa korostui hallitusohjelman mukaisesti alueellisen osaamisen ja yritystoiminnan monipuolinen kehittäminen. Kauppa- ja teollisuusministeriön aluehankkeessa painotetaan tutkimus- ja kehitystoimintaa, teknologian siirtoa ja yhteistyöverkostoja alueiden omien vahvuuksien voimistamisessa. Alueellinen toiminta on noussut entistä tärkeämmäksi myös teknologia-alan laitoksissa.

Lisääntyneen tutkimuksen tulokset pyritään hyödyntämään aiempaa tehokkaammin kaupalliseksi tuotteiksi asti.

Uusi jalometallilaki ja siihen liittyvä asetus tulivat voimaan vuoden 2001 alussa. Lailla turvataan ensisijaisesti kuluttajien edut ja jalometallituotteiden vapaa liikkuvuus. Myös kaivoslakia esitettiin muutettavaksi kertomusvuonna.

EU-politiikkaa leimasi keskustelu eurooppalaisesta tutkimusalueesta (European Research Area). ERA-aloitteella komissio pyrkii täydentämään perinteistä projektiyhteistyötä aiempaa monipuolisemmilla toimenpiteillä. Aloite merkitsee muun muassa komission osallistumista teollisuuden suuriin t&k-hankkeisiin, huippututkimuksen verkottumista Euroopassa ja yhteistyön lisäämistä kansallisten tutkimusohjelmien tasolla.

Energiapolitiikka

Energiapolitiikan tavoitteeksi asetettiin energiamarkkinoiden toimivuuden parantaminen ja toimintasääntöjen selkeys. Keskeisinä tulostavoitteina olivat lisäksi energian käytön tehostaminen, uusiutuvan energian käytön laajentaminen sekä ydinenergian käytön ja ydinjätehuollon turvalli-

suus. Tavoitteena oli myös, että energiapolitiikan valmistelua ja päätöksentekoa varten tuotettava tausta-aineisto ja tukitieto ovat laadukkaita ja energiaverotus kehittyy energiastrategian linjausten mukaisesti.

Ministerityöryhmän johdolla valmisteltiin kansallista ilmastostrategiaa, jonka toimeenpanolla Suomi täyttäisi Kioton ilmastokokouksessa ja EU:n taakanjaossa sovitut kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteet. Kauppa- ja teollisuusministeriö vastasi eri hallinnonalojen selvitysten yhteensovittamisesta kansalliseksi strategiaksi. Ilmastostrategian toteuttaminen edellyttäisi toimenpiteitä erityisesti energian tuotannossa ja käytössä. Selonteko kansallisesta ilmastostrategiasta annettiin eduskunnalle keväällä 2001.

Kauppa- ja teollisuusministeriön asettama Kioton mekanismit-toimikunta antoi mietintönsä joustomekanismien käytöstä Suomen ilmasto-ohjelmassa. Mietinnössä esitettiin Kioton mekanismin käytön tavoitteet pitkällä aikavälillä sekä jatkotoimenpide-ehdotukset. Kansallisesta päästökaupasta annettiin osamietintö.

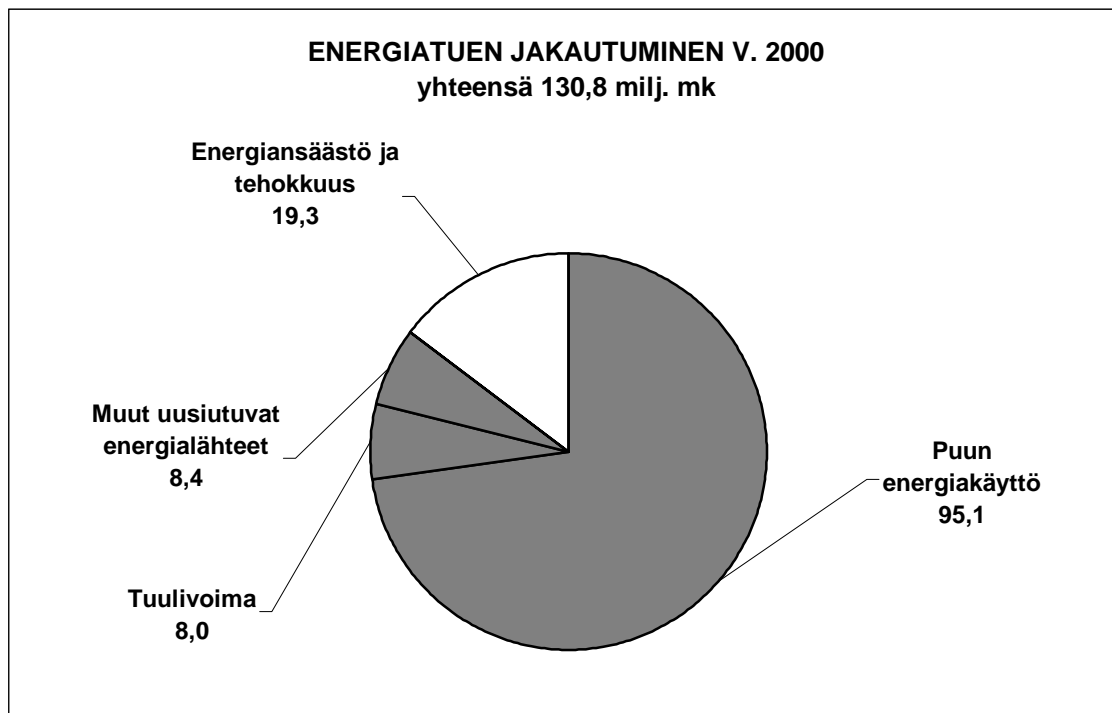
77. Ilmastostrategiassa käytettävien toimenpidekokonaisuusien vaikutus kasvihuonekaasupäästöihin

Toimenpidekokonaisuus	Päästövähennelmä, Mt CO ₂ -ekv. v. 2010
Energian säästö	3 - 4
Uusiutuvan energian edistäminen	4 - 5
Muita kasvihuonekaasuja koskevat toimet	Yli 1
Sähkön hankintaa koskevat toimet	6 - 10
Päästöjen vähentämistarve yhteensä	14

Ilmastostrategiaan liittyen valmisteltiin uusi energiansäästöohjelma. Uusilla energian käytön tehostamistoimilla energian kokonaiskulutus vähenisi 4-5 % vuoteen 2010 mennessä. Hiilidioksidipäästöjä voitaisiin vähentää noin neljännes Suomen kasvihuonekaasupäästöjen alentamistavoitteesta. Kertomusvuoden lopussa teollisuuden energiankäytöstä oli jo noin 80 % energiansäästösopimusten piirissä ja sähkön tuotannosta noin 90 %. Ministeriö antoi suositukset energiatehokkuuden ottamisesta huomioon julkisissa hankinnoissa ja kolme kotitalouslaitteiden energiansäästöön liittyvää asetusta.

Motivan toiminta yhtiöitettiin. Yhtiöittämisen tavoitteena on mahdollistaa entistä tehokkaampi ja joustavampi toiminta energiategisten tavoitteiden tukemiseksi. Motiva Oy on valtion kokonaan omistama yhtiö, jonka tehtävänä on energiatehokkuuden parantaminen ja uusiutuvien energialähteiden käytön lisääminen vapaaehtoisin keinoin yhteistyössä viranomaisten, energiamarkkinaosaospuolten ja muiden yhteisöjen kanssa.

Kuvio 18.

Ilmastostrategiaan sisältyvän uusiutuvien energialähteiden edistämishankkeen toimeenpääntö alkoi sen kaikilla osa-alueilla. Ohjelma keskittyy uuden teknologian kehittämiseen ja kaupallistamiseen, vero-ohjaukseen, investointitukiin ja muuhun rahoitukseen. Uusiutuvan energian käytön edistämistoimilla arvioidaan voitavan saavuttaa 4-5 milj. tonnin vähennys hiilidioksidipäästöistä vuoteen 2010 mennessä. Energiatuen myöntämismäärästä käytettiin 85 % uusiutuvan energian edistämiseen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi maakaasun sisämarkkinoiden yhteisistä säännöistä pantiin Suomessa täytäntöön maakaasumarkkinalilla, joka tuli voimaan kertomusvuonna. Samalla Sähkösäätelyviraston nimi muutettiin Energiavirastoksi ja sen tehtäviin lisättiin maakaasumarkkinoiden valvonta.

Hallitus teki joulukuussa 2000 ydinenergialaisesta tarkoitettujen periaatepäätösten käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitushankkeesta. Sen mukaan Posiva Oy:n hanke on yhteiskunnan kokonaisedun mukainen ja se voi edetä tarkempiin tutkimuksiin. Päätöksen voimaantulo edellyttää vielä eduskunnan hyväksymistä. Kertomusvuonna aloitettiin myös Teollisuuden Voima Oy:n periaatepäätöshankkeen käsittely. Hakemus koskee 1 000-1 600 megawatin ydinvoimalaitosyksikön rakentamista

jommankumman nykyisen ydinvoimalaitoksen yhteyteen.

Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) kokoama asiantuntijaryhmä arvioi Säteilysuojelukeskuksen ydinturvallisuus- ja ydinjätevalvonnan sisältöä ja tasoa. Tässä kauppa- ja teollisuusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tilaamassa arvioinnissa valvonta todettiin yleisesti ottaen korkeatasoiseksi.

Yrityspolitiikka

Yrityspolitiikalla pyritään muokkaamaan yritysten toimintaedellytykset sellaisiksi, että yritysten perustamis- ja kasvumahdollisuudet ovat hyvät muihin maihin verrattuna. Tavoitteena on hyödyntää yritystukiohjelmien ja kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuudesta saatua luotettavaa tietoa yrityspolitiikan valmistelussa. Yrityksille tarjottuja kehittämisspalveluja suunnataan elinkeinopoliittisten tavoitteiden mukaisesti muun muassa kansainvälistymiseen ja muita palveluja yhtenäistetään ja niiden käyttöä tehostetaan. Yrityspolitiikan välineitä ovat säädökset, neuvontapalvelut, investointi- ja kehittämistuet, lainat, takuut ja takaukset.

Yrityspolitiikkaa tehostettiin käynnistämällä kaksivuotinen yrittäjyysuhanke. Yrittäjyysuhanke on

määritellyt noin sata konkreettista toimenpidettä, joilla pyritään edistämään yrittäjäksi ryhtymistä, yrityksen perustamista, yrityksen selviytymistä yli ensimmäisten kriittisten vuosien sekä yrityksen kasvua. Nämä toimenpiteet toteutetaan yhteistyössä eri ministeriöiden ja eräiden ulkopuolisten tahojen kanssa. Lisäksi työvoima- ja elinkeinokeskukset ovat laatineet omat suunnitelmansa toimenpiteiksi eli alueelliset yrittäjyys Hankkeet. Toimenpiteiden toteutus ulottuu usealle vuodelle.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten yhteyteen perustettiin yrityspalvelupisteitä, joista saa tietoa ja neuvontaa muun muassa yrityksen perustamisesta, kehittämisestä, koulutuksesta, rahoituspalveluista ja vientitoiminnasta. Kertomusvuonna parannettiin palveluiden seutukunnallista ja paikallista saatavuutta. TE-keskusten toiminnassa panostettiin erityisesti innovaatioiden ja teknologian tukemiseen.

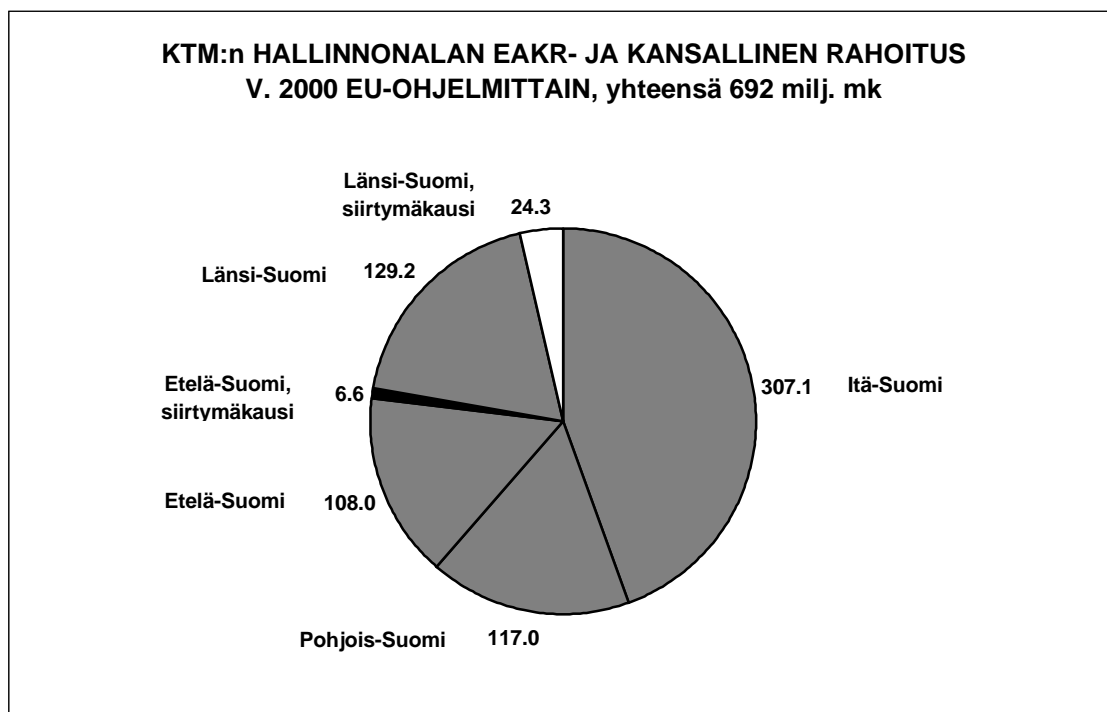
Euroopan sosiaalirahastotoiminnan (ESR) keskeinen tavoite on henkilöstön osaamisen parantaminen. ESR-osarahoituksella tuettiin muun muassa hallituksen yrittäjyys Hankkeen toimenpiteiden toteutusta. Tavoitteena oli erityisesti uuden teknologian hyödyntäminen pk-yritysten liiketoiminnassa. Horisontaalisina teemoina korostuivat naisyrittäjyyden edistäminen ja yritysten ympäristöasioiden hallinnon kehittäminen.

Tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden kehittämistä jatkettiin käynnistämällä pk-yritysten verkkoliiketoimintaa koskeva tuotekehityshanke. Lisäksi käynnistettiin yritysten henkilöstön osaamisen arviointia ja kehittämistä tukeva hanke. Pk-yritysten markkinointiosaamiseen liittyviä palveluja ja yrityksille tarkoitettuja kansainvälistymispalveluja kehitettiin. Asiantuntijapalveluiden vaikuttavuuden arviointia jatkettiin.

Kehittämispalvelujen parantamiseksi ja toiminnan koordinoimiseksi käynnistettiin TE-keskusten, Finnvera Oyj:n, Finpron ja Tekesin välinen yhteistyöhanke. TE-keskusten eri osastojen välistä yhteistyötä kehittämisspälvelutoiminnassa parannettiin aktivoimalla yhteisiä kehittämisspälveluprojekteja ja palveluprosesseja osaamisen hyödyntämiseksi sekä päällekkäisten hankkeiden välttämiseksi.

Kuvion 19 selitys: Ohjelmakaudella 2000-2006 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osarahoituksella kehitetään alueellista elinkeino- ja yritystoimintaa neljässä alueohjelmassa: Tavoite 1-ohjelmissa Itä- ja Pohjois-Suomi Tavoite 2-ohjelmissa Etelä- ja Länsi-Suomi Tavoite 2-ohjelmissa toteutetaan myös niin sanottuja siirtymäkauden ohjelmia entisillä tavoite 2- ja 5b-alueilla, jotka eivät enää kuulu EU:n määrittelemiin tavoitealueisiin.

Kuvio 19.

Erityisrahoitus ja yritystuet

Erityisrahoituksen tavoitteena on uudistaa hallintoa siten, että vaikuttavuus, tehokkuus ja alueellinen saatavuus paranevat sekä rahoitukseen sisältyvän tuen läpinäkyvyys lisääntyy ja erityisrahoitus toimii mahdollisimman itsekannattavasti.

Keskeisenä tavoitteena on pk-yritystoiminnan rahoituksen riittävä saatavuus. Julkisen vallan toiminnan ja riskinoton avulla pyritään parantamaan viennin rahoituksen edellytyksiä. Tavoitteena on, että viennin rahoitusjärjestelmät ovat kansainvälisesti kilpailukykyisiä.

Vuonna 1999 toimintansa aloittaneen valtion erityisrahoitusyhtiön Finnvera Oyj:n omistaja- ja elinkeinopoliittisen ohjaus- ja valvontajärjestelmän pääperiaatteet vahvistettiin. Finnveralle määriteltiin vuotta 2000 koskevat omistaja- ja elinkeinopoliittiset tavoitteet, joita tarkennettiin vuotta 2001 varten.

Finnveran toimintaa ja tuotteita kehitettiin ottaen huomioon hallituksen yrittäjyys-hankkeen tavoitteet. EU-ohjelmissä käytössä olevien tuki-instrumenttien valikoimaa laajennettiin tekemällä aiesopimus Euroopan komission kanssa Finnveran eräiden lainaohjelmien rahoittamisesta Euroopan aluekehitysrahastosta. EAKR-osarahoituksen myötä lainojen julkinen korkotuki nousee ja luototappiokorvausosuuden kasvaminen mahdollistaa aiempaa suuremman riskinoton.

Julkisesti tuettujen OECD-ehtoisten vienti- ja alusluottojen korontasausjärjestelmää koskevaa lakia muutettiin siten, että korontasaus sopimusten ja -tarjosten myöntämisvaltuus nostettiin enintään 30 mrd. markkaan.

Vuonna 2001 voimaan tulleen yritystoiminnan tukemisesta annetun lain mukaisia yritystukia suunnataan laadullisesti korkeatasoisiin investointi- ja kehittämishankkeisiin. Yritystukien myöntämisessä korostuu aikaisempaa enemmän tuen vaikutus hankkeen toteuttamiseen.

Yritystukien vaikuttavuuden lisäämiseksi kehitettiin sitä koskeva hankekohtainen seurantajärjestelmä. Lisäksi valmisteltiin toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on saattaa kaikki kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan rahoitustoimenpiteet vaikuttavuusarvioinnin piiriin. TE-keskusten tukimenettelyitä yhdenmukaistettiin ja niissä otettiin käyttöön uusi yhtenäinen tukihakemusten käsittelyprosessi.

Yritystuilla osallistuttiin yli 2 500 yrityksen investointi-, kehittämis- ja toimintaympäristö-hankkeen toteuttamiseen. Myönnetyillä tuilla arvioidaan vaikutettavan bruttomääräisesti lähivuosina yli 10 100 uuden työpaikan syntymiseen ja noin 11 300 työpaikan kilpailukykyisyyden parantamiseen. Myönnetyillä tuilla vaikutettiin lisäksi lähes 500 uuden yrityksen perustamiseen. Kertomusvuonna myönnetyistä yritystuista noin 70 %

oli investointitukia, 20 % pk-yritysten kehittämistukia ja 10 % toimintaympäristön parantamiseen tarkoitettuja tukia.

Kertomusvuonna kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla rahoitettiin lähes 700 milj. markalla yli 2 100 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) hanketta. EAKR-osuus rahoituksesta oli noin puolet. EU-ohjelmakauden 1995-1999 EAKR- ja ESR-hankkeiden vaikuttavuudesta valmistui tutkimus, jonka mukaan julkiset yritystuet parantavat yritysten kilpailukykyä ja lisäävät työpaikkojen määrää.

Kansainvälistymispolitiikka

Kansainvälistymispolitiikalla madalletaan kansainvälisille markkinoille pääsyn kynnyksiä tuella ja monipuolistamalla yritysten kansainvälisen kaupankäynnin osaamista.

Työvoima- ja elinkeinokeskuksissa käsiteltävät yritys-kohtaiset kansainvälistymistuet liitettiin osaksi kehittämistukea. Ministeriössä käsiteltävällä toimialakohtaisella kansainvälistymistuella tuettiin ulkomaankauppaa edistävien järjestöjen ja yritysten yhteishankkeita. Viennin ja kansainvälistymisen edistämistä selvitettiin sekä kauppa- ja teollisuusministeriössä, ulkoasiainministeriössä että Finprossa. Selvitysten pohjalta jatkettiin muun muassa Finpron vientikeskusverkoston kehittämistyötä.

Matkailupolitiikan tehostamiseksi lisättiin alueellisten matkailurahoittajien ja Matkailun edistämiskeskuksen välistä yhteistyötä. Kertomusvuonna maakuntiin perustettiin alueellisia matkailun toimialatiimejä, joissa käsitellään yhteisesti eri yhteistyötahojen kanssa alueiden matkailuhankkeiden rahoitusta. Matkailun edistämiskeskuksen strategia uudistettiin. Suomen matkailupoliittinen linjaus valmistuu kevään 2001 aikana ja sitä valmisteltiin kertomusvuonna yhteistyössä matkailuelinkeinon ja muiden matkailua rahoittavien tahojen kanssa. Suomi osallistui Hannoverin maailmannäyttelyyn omalla paviljonkirakennuksella, joka sai osakseen paljon huomiota.

Erilliset EU:n sisämarkkina-, kuluttaja- ja matkailuneuvostojen kokoukset yhdistettiin yhdeksi neuvoston kokoonpanoksi. Kauppa- ja teollisuusministeriö osallistui useiden EU:n lainsäädäntö-hankkeiden käsittelyyn koskien muun muassa tuoteturvallisuutta, yhteisöpatenttia, julkisia hankintoja ja rahoituspalvelujen etämyyntiä. Ministeriö tehosti toimintaansa ja vahvisti organisaatiotaan yritysten ilmoittamien kaupan esteiden käsittelyssä. Ilmoitukset kaupanesteistä koskivat Suomen lisäksi muita EU:n jäsenmaita sekä kolmansia maita. Markkinoillepääsyn helpottamiseksi ministeriö toimi yhteistyössä muiden viranomaisten, yritysten etujärjestöjen, Euroopan komission ja EU:n jäsenvaltioiden kanssa.

Kertomusvuonna toimittiin aktiivisesti sen puolesta, että Euroopan elintarvikeviraston toimipai-
kaksi valittaisiin Helsinki.

Ministeriö osallistui kansainvälisen kaupan sääntöjen kehittämistyöhön maailman kauppajärjestössä WTO:ssa sekä OECD:ssä.

Salausteknologian ja tietokoneiden kansainvälisiä vientivalvontajärjestelyjä onnistuttiin keventämään, mikä edesauttaa suomalaisten yritysten markkinoillepääsyä. EU:n vientivalvontaan liittyvä lainsäädännön uudistustyö saatiin päätökseen ja vastaavasti Suomen kansalliset vientivalvontasäädökset uudistettiin. Suomalaisten yritysten kiinnostus Venäjän markkinoihin lisääntyi, mikä näkyi myös ministeriön johtaman alueyhteistyön aktivoitumisena.

Itämeriyhteistyössä hyväksyttiin toimintasuunnitelma, jossa keskitytään erityisesti kaupan ja investointien esteiden poistamiseen.

EU:n laajentumista koskevat neuvottelut etenivät hyvin. Ministeriö siirsi EU:n laajentumista koskevien neuvottelujen painopistettä hakijamaiden jäsenvalmiuksien edistämisestä Suomen kansallisten etujen valvontaan.

Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka

Kansalaisten aseman vahvistaminen yhteiskunnassa ja hyödykemarkkinoilla sekä kuluttajien ja

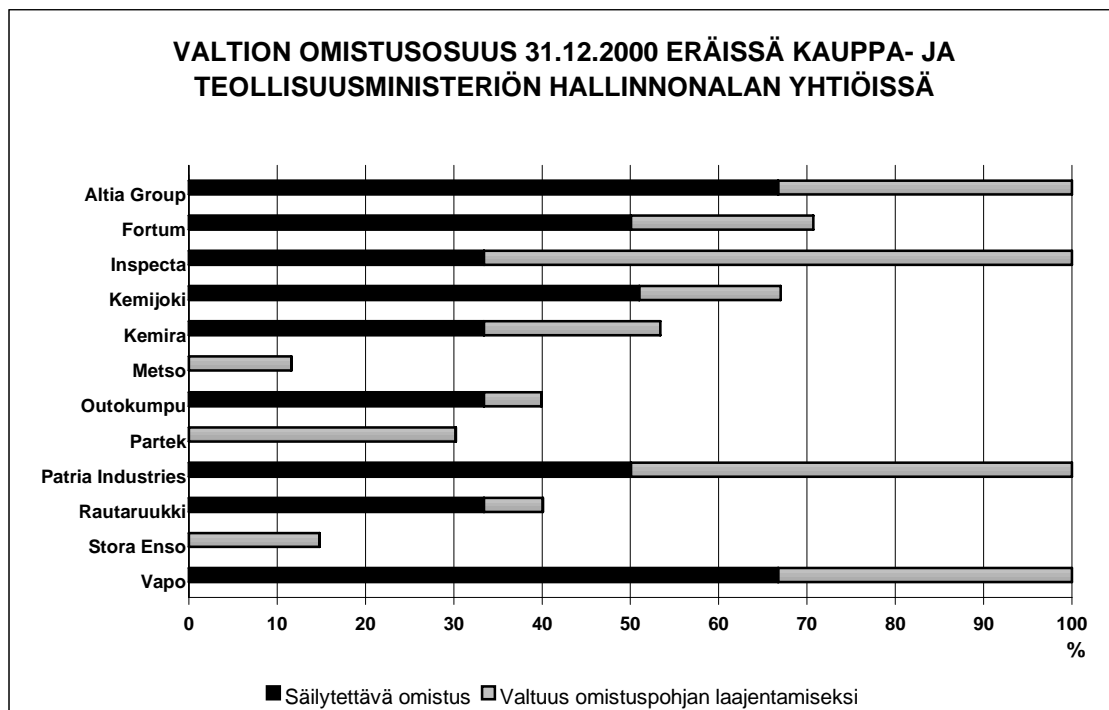
elinkeinonharjoittajien välisten ristiriitojen ehkäiseminen ovat tulosalueen tavoitteita. Lisäksi tavoitteena on tehostaa markkinoiden toimivuutta ja kilpailun lisääntymisestä syntyvän hyödyn siirtymistä asiakkaille ja kuluttajille.

Hallitusohjelman mukaisesti kertomusvuonna valmistui uusi kansallinen kuluttajapoliittinen ohjelma, joka ohjaa tulevien vuosien toimintaa. Ohjelman tavoitteena on muun muassa edistää kestäviä kulutustapoja ja vaikuttaa tietoyhteiskunnan kehittymiseen.

Talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen tuli lakisääteiseksi. Vuoden 2001 alussa tuli voimaan uusi laki kiinteistövälitysliikkeistä ja vuokrahuoneistojen välitysliikkeistä. Sen tarkoituksena on parantaa erityisesti vuokra-asuntovälityksen luotettavuutta. Vuoden 2001 alussa tuli voimaan myös uusi laki vähittäiskaupan ja parturi-kampaamoliikkeiden aukioloajoista. Laki mahdollistaa myyntipinta-alaltaan enintään 400 neliömetrin suuruisen päivittäistavara-kauppojen aukiolon laajentamisen.

Kauppa- ja teollisuusministeriössä käynnistettiin kansallisten kilpailupoliittisten ohjelmakysymysten valmistelu, jonka tarkoituksena on muun muassa selvittää ja tehdä aloitteita hyödykemarkkinoiden tilasta ja julkisen palvelutuotannon markkinaehtoistamisesta. EY:ssä on valmisteilla kilpailusääntöjen menettelytapojen uudistamistyö, mikä

Kuvio 20.

edellyttää kansallisen kilpailulainsäädännön uudistamista. Kertomusvuonna valmisteltiin kilpailuneuvoston aseman kehittämistä tuomioistuimeksi.

Omistajapolitiikka

Vahvistaakseen valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden kiinnostavuutta sijoituskohteena ja osakkaiden edellytyksiä harjoittaa tehokasta osakasvalvontaa kauppa- ja teollisuusministeriö antoi syksyllä 2000 suosituksen ”hyvän hallintotavan” (corporate governance) kehittämistä hallinnonalansa yhtiöissä.

Kertomusvuonna Suomen Teollisuussijoitus Oy:n sijoitustoiminnan linjausta täsmennettiin ja sen ohjausta, valvontaa ja raportointia selkeytettiin yhtiötä koskevassa uudessa laissa.

Hallinto

Hallinnon tulostavoitteena oli jatkaa ministeriön henkilöstöstrategian toteuttamista ministeriön strategian mukaisesti. Tavoitteeksi asetettiin johdon raportoinnin kehittäminen tukemaan nykyistä paremmin ministeriön toimintaa ja johtamista eri tasoilla sekä hallinnonalan tulosohjauksen parantaminen. Ministeriön tutkimus- ja selvitystoiminnan tavoitteena on tukea hallinnonalan tavoitteiden toteutusta ja vahvistaa strategisen päätöksenteon tietopohjaa.

Ministeriön strategia oli lähtökohtana hallinnonalan tulosohjausneuvotteluissa sekä ministeriön henkilöstön kehittämiskeskusteluissa. Minis-

teriön palkkausjärjestelmän uudistuksen edellyttämät tehtävien vaativuusarviointit valmistuivat.

Ministeriön tutkimus- ja selvitystoiminta kytkettiin aiempaa kiinteämmin tulostavoitteisiin. Hankkeiden seuranta ja analysointia helpotettiin ottamalla käyttöön uusi tutkimusrekisteri.

Kaikki työvoima- ja elinkeinokeskukset toimivat tilivirastoina vuoden 2000 alusta alkaen ja niiden johtajien ratkaisu- ja nimitysvaltaa parannettiin. Kauppa- ja teollisuusministeriön, työministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön TE-keskuksia koskevia ohjausstrategioita vahvistettiin. Tulosohtausprosessia yhtenäistettiin, tiivistettiin ja kevennettiin. TE-keskusten asemaa ja tehtäviä käsitellään hallituksen antamassa selonteossa eduskunnalle aluehallinto 2000-uudistuksesta.

Ministeriön sisäisen tarkastuksen yksikön tarkastukset kohdistuivat pääosin kansallisiin yritystukiin sekä EU:n rakennerahastoista saatuihin varoihin ja vastaaviin kansallisiin tukiosuuksiin. Tarkastukset johtivat eritasoisin huomautuksiin ja myös tukien takaisinperintään.

Tilinpäätöslukujen tarkastelu

Hallinnonalan tuotto- ja kululaskelman mukainen tilikauden 2000 kulujaama oli -7 220,3 milj. mk, muutos edelliseen vuoteen oli 3 760,9 milj. mk. Toiminnan kulut kasvoivat johtuen työvoimaja elinkeinokeskusten maaseutu- ja työvoimaosastojen siirtymisestä kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalle. TE-keskusten hallinnoimien valtionavustusten myötä myös siirtotalouden ku-

78. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	1 127,00	1 226,60	99,60
Toiminnan kulut	-3 746,00	-5 654,30	1 908,3
JÄÄMÄ I	-2 619,00	-4 427,7	1 808,70
Rahoitustuotot ja -kulut	1 088,50	2 253,50	1 165,00
Satunnaiset tuotot ja kulut	-60,40	36,80	-97,20
JÄÄMÄ II	-1 590,90	-2 137,40	546,50
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-1 776,50	-4 935,10	3 158,60
JÄÄMÄ III	-3 367,50	-7 072,50	3 705,00
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	-91,9	-147,8	55,9
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-3 459,40	-7 220,30	3 760,90

79. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	47 045,80	47 732,20	686,40
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	1 990,50	2 176,50	186,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	49 036,30	49 908,70	872,40
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	46 405,50	46 540,60	135,10
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	2 630,80	3 368,10	737,30
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	49 036,30	49 908,70	872,40

lut kasvoivat viime vuodesta. Rahoitustuotot kasvoivat 1 165,0 milj. mk johtuen v. 2000 saaduista valtionyhtiöiden osingonmaksuista.

Hallinnonalan vuoden 2000 taseen loppusumma oli 49 908,7 milj. mk ja se oli 872,4 milj. mk suurempi kuin v. 1999. Lisäys johtui vastaavaa puolella lähinnä käyttöomaisuusarvopaperien ja rahoitusomaisuuteen sisältyvien lyhytaikaisten saamisten lisääntymisestä. Vastattavaa puolella muutos johtui lähinnä valtion pääoman siirroista ja lyhytaikaisen vieraan pääoman lisääntymisestä.

Maksullinen toiminta

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan maksullisen toiminnan tuotot v. 2000 olivat 799,6 milj. mk ja maksullisen toiminnan kustannukset 802 milj. mk. Maksullisen toiminnan alijäämä oli 2,4 milj. mk. Ministeriön hallinnonalalla maksullista toimintaa oli eniten Valtion teknillisellä tutkimuskeskuksella (tuotot 503,1 milj. mk) ja Patentti- ja rekisterihallituksella (tuotot 171,4 milj. mk). Vuoteen 1999 verrattuna maksullisen toiminnan volyyymi kasvoi noin 10 %.

3.11. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Kansantalouden voimakas kasvu vahvisti sosiaaliturvan rahoituspohjaa ja kevensi hallinnonalan menopaineita. Sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntä kasvoi edelleen. Työttömyys aleni, mutta erityisesti pitkäaikaistyöttömyys säilyi sosiaaliturvan vaikeana haasteena.

Kuntien rahoitusasema koheni ja se paransi niiden mahdollisuuksia järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut. Kuntien väliset erot olivat edelleen merkittäviä. Talouden ja työllisyyden elpyminen paransi kotitalouksien toimeentuloa, mutta 1990-luvun puolivälistä alkanut tuloerojen kasvu jatkui. Ihmisten työura pysyi edelleen lyhyenä sosiaaliturvan kestäväen rahoituksen kannalta. Sosiaali- ja terveyspolitiikka joutui etsimään edelleen keinoja joidenkin väestöryhmien syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Euroopan unionin tasolla kiinnitettiin huomiota sosiaalipoliittisiin kysymyksiin; ne olivat keskeisessä osassa Portugalin puheenjohtajuuskauden Eurooppa-neuvoston kahdessa kokouksessa. Kertomusvuonna makrotalouden, työllisyyspolitiikan ja sosiaaliturvan välinen yhteys vahvistui. Väestön ikääntymisen, työttömyys ja syrjäytyminen säilyivät yhteisinä eurooppalaisina haasteina.

Hallinnonalan strategiset tavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala asetti seuraavat strategiset yleistavoitteet vuodelle 2000:

- Sosiaaliturvan kannustavuus ja rahoitus.
- Työssä jaksaminen ja työuran jatkaminen.
- Syrjäytymisen ehkäisy ja katkaisu.
- Terveelliset elintavat, toimintakyky ja hyvä elinympäristö.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen.
- Tasa-arvon vahvistaminen.
- Ohjauksen ja valvonnan tehostaminen.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulosalueet vuodelle 2000 olivat ehkäisevä sosiaali- ja terveyspolitiikka, toimeentuloturva, sosiaali- ja terveyspalvelut, työsuojelu ja johtamispalvelut.

Sosiaaliturvan kustannukset ja käyttö

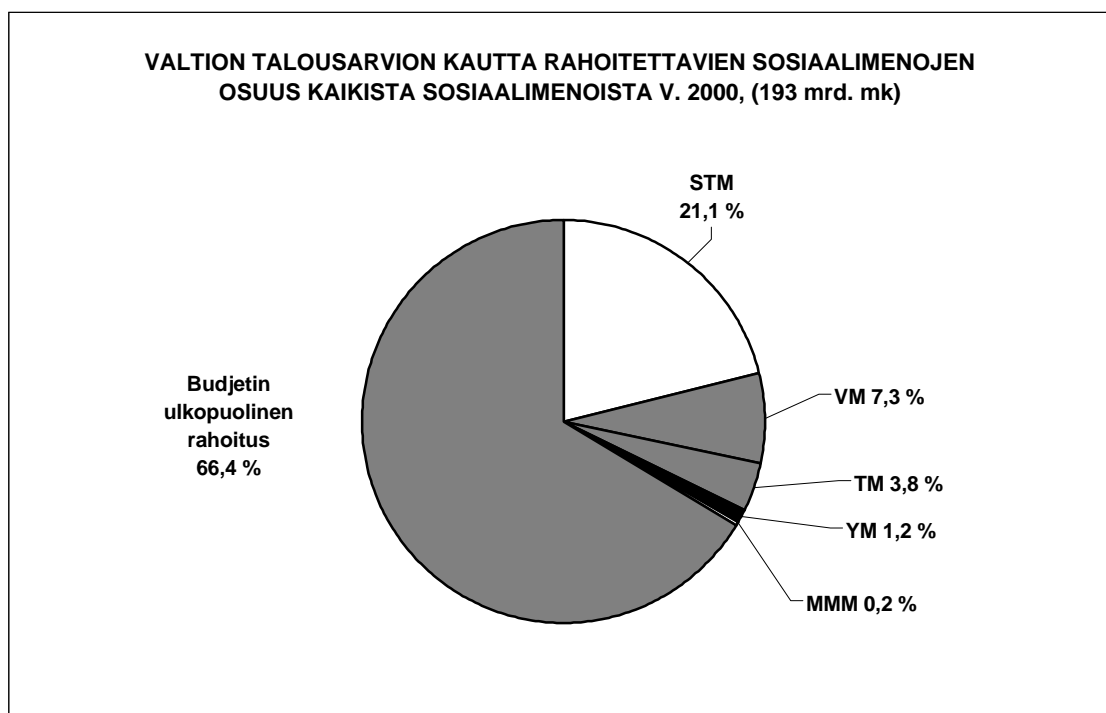
Sosiaalimenot olivat 193 mrd. mk v. 2000. Valtion talousarvion kautta menoista rahoitettiin noin kolmannes. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan kautta sosiaalimenoista rahoitettiin noin vii-

80. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan menot tulosalueittain

	TP1999	TA2000	TP2000
	Miljoonaa markkaa		
Ehkäisevä sosiaali- ja terveyspolitiikka			
Työterveyslaitos	184	198	199
Kansanterveyslaitos	176	179	173
Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus			
Säteilyturvakeskus	21	23	23
Terveyskasvatus ja valvonta ...	89	53	54
	45	48	50
Toimeentuloturva			
Työttömyysturvalautakunta	10	9	9
Tarkastuslautakunta	8	8	8
Perhekustannusten tasaus	8 317	8 269	8 256
Yleinen perhe-eläke	242	248	238
Työttömyysturva	3 159	3 515	3 373
Sairausvakuutus	1 584	2 310	2 394
Eläkevakuutus	8 264	8 354	8 228
Tapaturmavakuutus	80	75	77
Rintamaveteraaniläkkeet	771	720	746
Sotilasvammakorvaukset ja er. kuntoutustoiminnan menot	1 620	1 667	1 598
Muu sodista kärsineiden turva	21	21	20
Muu toimeentuloturva	56	63	60
Sosiaali- ja terveyspalvelut			
Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus	109	110	111
Terveydenhuollon oikeusturvakeskus	11	19	19
Lääkelaitos	8	8	8
Valtion koulukodit	-	4	3
Valtion mielisairaalat	11	2	2
Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	13 853	14 366	14 369
Lomatoiminta	1 007	947	969
Työsuojelu			
Työsuojelun piirihallinto	112	113	114
Johtamispalvelut			
Sosiaali- ja terveysministeriö ...	259	231	235
Raha-automaattiyhdistys	1 913	1 930	1 930
Yhteensä	41 930	43 491	43 266

dennes (21,1 %). Suurimmat sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan menoerät olivat edelleen siirtomenot kotitalouksille ja kunnille sekä kuntayhtymille. Viime vuosina valtion budjetin ulkopuolinen rahoitusosuus on laskenut. Muun muassa valtionosuusmenot kasvoivat edellisestä vuodesta.

Kuvio 21.

81. Sosiaali- ja terveystieteiden pääluokan menojen kehitys

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*
Kaikki sosiaalimenot, mrd. mk	163,6	170,5	176,6	179,6	185,2	186,0	187,8	191,2	193,4
STM:n pääluokan menot, mrd. mk	53,9	53,8	53,5	49,0	48,0	45,2	43,0	41,9	43,3
Sosiaalimenot/ BKT, %	33,6	34,6	33,8	31,8	31,6	29,3	27,3	26,5	24,6

Vahva talouskasvu, työllisyyden koheneminen, 1990-luvun säästötoimet ja rakenteelliset uudistukset laskivat sosiaalimenojen BKT:een suhteutettuna osuuden alle 25 prosentin v. 2000. Luku oli alempi kuin EU-maiden keskiarvo.

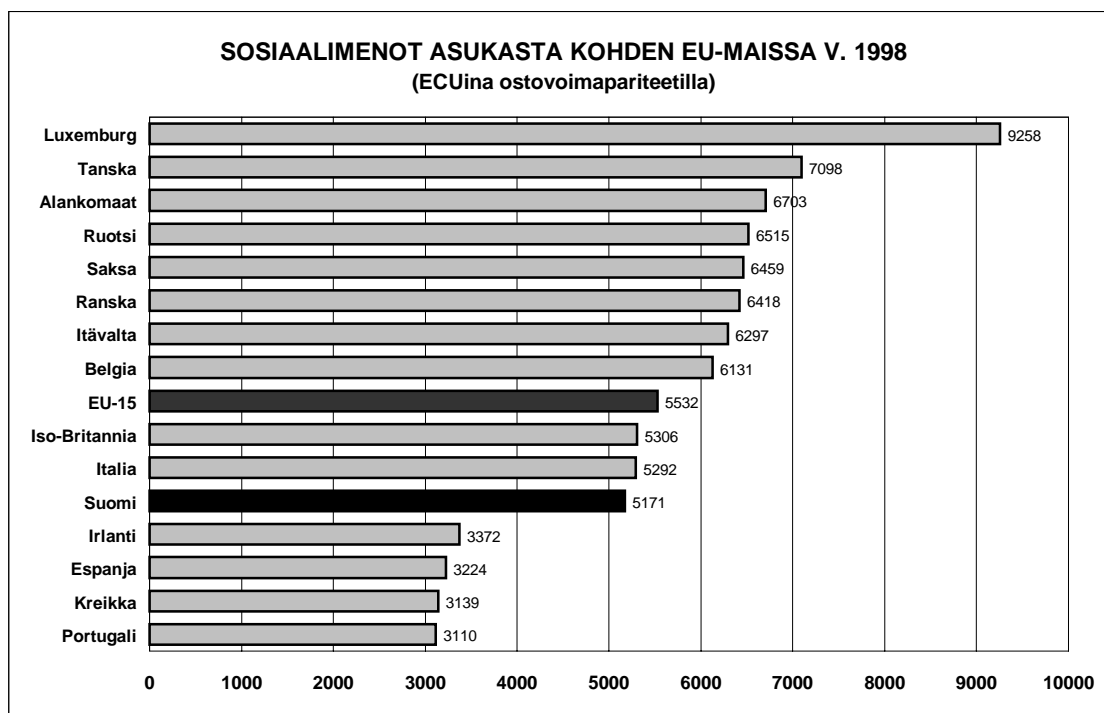
Sosiaaliturvan varassa elävien ihmisten määrä kasvoi 1990-luvulla, eniten työttömyysturva- ja toimeentulotukea saavien luku. Väestön ikääntyminen nosti vanhuuseläkkeensaajien määrää. Työkyvyttömyyseläkeläisten määrän kasvu taittui v. 1994. Samasta vuodesta lähtien työttömyyspäivärahan sekä toimeentulotuen saajien määrät ovat vähentyneet selvästi. Pitkäaikaistyöttömien siirtyminen työttömyyseläkkeelle kasvatti tämän eläkemuodon käyttöä.

Sosiaaliturvan rahoitus

Suomalainen sosiaaliturva rahoitetaan työnantajilta ja vakuutetuilta kerättävin maksuin sekä verorahoituksella. Viime vuosien muutokset rahoituksessa ovat selkeyttäneet kuntien ja valtion välistä rahoitusvastuuta, vahvistaneet vakuutusperiaatetta sekä lisänneet vakuutusmaksujen ja etuuden välistä vastaavuutta. Rahoitusratkaisulla on lisätty työnteon kannustavuutta.

Yhtenäistä eurooppalaista sosiaaliturvan rahoitusmallia ei ole. Eri tahojen rahoitusvastuut vaihtelevat merkittävästi. Universaalinen sosiaaliturvajärjestelmän maissa julkisen sektorin rahoitusosuus on ollut keskimääräistä suurempi.

Kuvio 22.

82. Sosiaaliturvaetuksien saajat, (1 000 henkilöä)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*
Eläkkeensaajat yhteensä ¹⁾	1 118	1 133	1 147	1 157	1 170	1 182	1 183	1 198	1 197
- vanhuuseläke	763	777	789	804	823	837	847	853	864
- työkyvyttömyyseläke	309	310	311	310	302	295	288	284	277
siitä: yksilöllinen varhaiseläke	56	60	63	63	57	50	44	41	35
- työttömyyseläke	44	43	43	39	41	45	49	54	55
Työttömyyspäiväraha ²⁾	795	920	896	827	819	753	703	658	660
Sairauspäiväraha ²⁾	355	293	283	284	275	272	278	287	296
Vanhempainraha (äidit) ²⁾	115	112	110	108	105	102	99	98	97
Pienten lasten hoidon tuet 31.12.	93	96	95	84	74	84	85	84	85
Toimeentulotuki ²⁾	465	528	577	584	610	594	535	492	460

¹⁾ Ei sisällä vain perhe-eläkettä saavia.

²⁾ Saajia vuoden aikana.

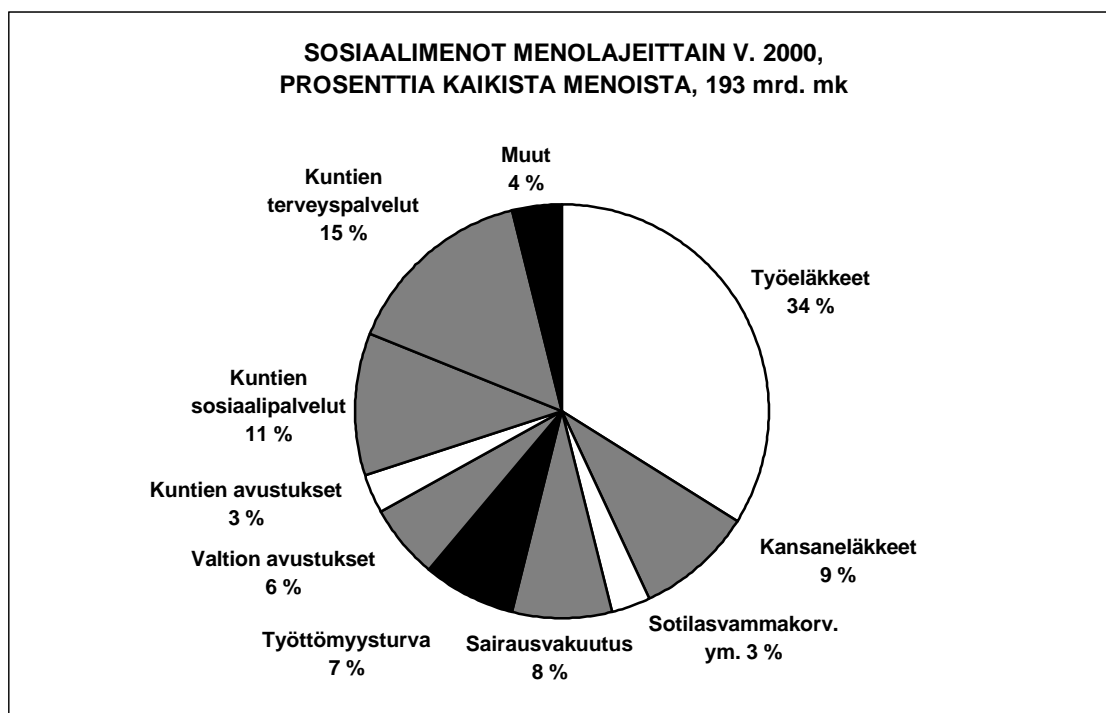
83. Sosiaaliturvan rahoitusosuudet

Rahoittajat	Osuus sosiaalimenojen rahoituksesta, %		
	1998	1999	2000*
Valtio	25,5	24,7	24,0
Kunnat	18,1	18,8	18,9
Työnantajat	36,6	37,2	37,4
Vakuutetut	12,9	12,8	12,7
Muut tulot	6,9	6,6	7,0

Sosiaali- ja terveyspolitiikan tulokset

Sosiaalimenot muodostuvat pääosin eläkkeistä, kuntien sosiaali- ja terveyspalveluista, työttömyysturvasta sekä sairausvakuutuksesta. Vuositason muutokset eri menokohteiden osuuksissa jäivät pieniksi. Vuoteen 1999 verrattuna sairausvakuutuksen osuus nousi hieman ja työttömyysturvan osuus laski.

Kuvio 23.

84. Kotitalouksien toimeentulon kehitys

	1998	1999*	2000*
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot henkilöä kohden, mk 2000 hinnoin	68 800	71 500	71 200
Köyhyysaste, < 50 % mediaanituloista, kotitalouksien väestöosuus	3,9	3,7	..

Erityisesti suurituloisin kymmenes lisäsi tulo-osuuttaan 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tuloeroja kasvatti omaisuustulojen kasvu. Tulonsiirtojen ja verotuksen tuloeroja tasoittava vaikutus heikkeni, mikä johtui osittain työllisyyden kohentumisesta. Vuosikymmenen lopulla suhteellinen köyhyys näytti hieman vähentyneen, vaikka kotitalouksien tulojen kasvu nosti köyhyysrajaa.

Useimpiin muihin OECD-maihin verrattuna tuloerot ovat Suomessa pienet. Tuoreimmat kansainväliset vertailutiedot ulottuvat ainoastaan 1990-luvun puoliväliin asti, minkä jälkeen tuloerot ovat Suomessa kasvaneet.

Toimeentuloturva

Toimeentuloturvaetuuksien osuus sosiaalimenosta oli noin kaksi kolmannesta. Osuus nousi laman aikana työttömyysturvamenojen kasvaessa, mutta laski sen jälkeen. Tavoitteena on ollut, että

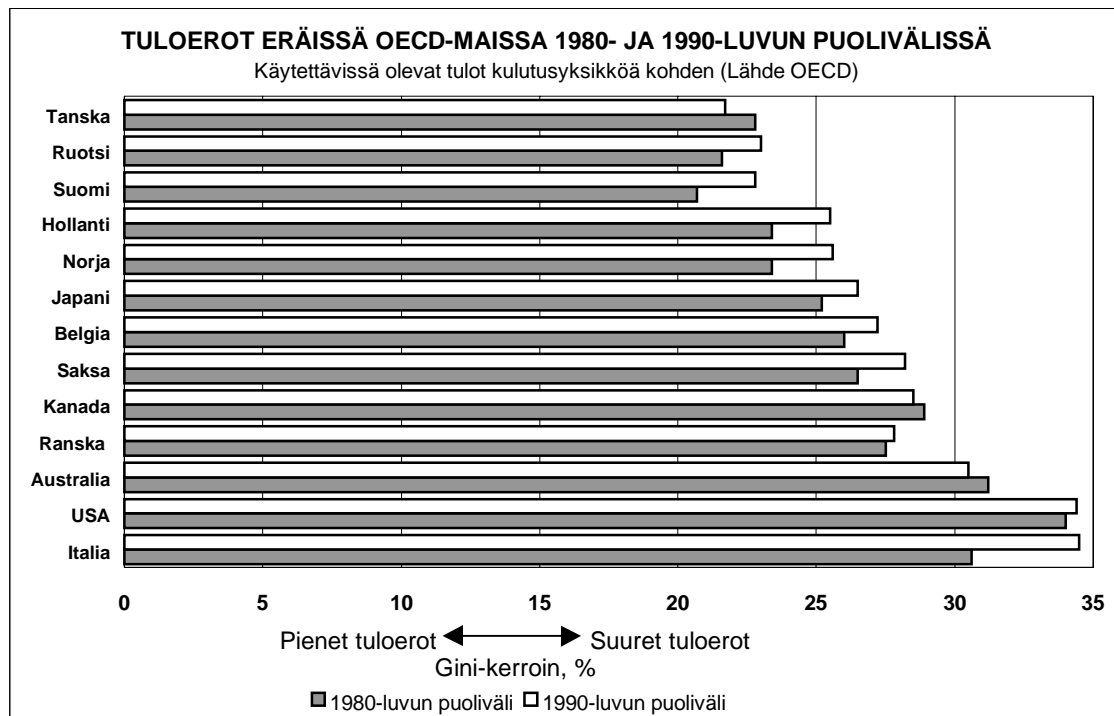
vähimmäisetuudet rahoitetaan verovaroin ja työntekoon liittyvät etuudet työnantajien ja vakuutettujen maksuilla.

Työttömyysturva

Työllisyyden koheneminen laski ansiopäivärahaa ja peruspäivärahaa saavien määrää edelleen. Työmarkkinatuen saajien määrä väheni, mutta pitkäaikaistyöttömyys jatkui korkeana. Joillakin matalapalkka-aloilla soviteltu päiväraha ja osa-aikatyön palkka muodostivat kynnyksen hakeutua kokoaikatyöhön. Tämän vuoksi sovitellun päivärahan enimmäismaksuajaksi määriteltiin kolme vuotta 1.1.2000 lukien.

Vuosina 1999 ja 2000 työttömyysturvan rahoituksessa oli voimassa ns. siirtymämaksu. Sen tarkoitus oli tasoittaa valtion ja työttömyysvakuutusrahaston rahoitusvastuita siten, että vuoden 1999 rahoitusuudistus olisi siirtymävaiheessa kummal-

Kuvio 24.

85. Sosiaalivakuutuksen rahoitus 2000, %

Etuus	Valtio	Työnantajat	Vakuutetut	Muut	Yhteensä
Kansaneläke (KEL)	46	54	–	–	100
Perhe-eläke (PEL)	100	–	–	–	100
Sairausvakuutus	17	37	43	3 ¹⁾	100
Työeläke (TEL)	–	78 ²⁾	22 ²⁾	–	100
Yrittäjäeläke (YEL)	10	–	90	–	100
Maatalousyrittäjäeläke (MYEL)	76	–	24	–	100
Työttömyysturva:					
- perusturva	17	–	83	–	100
- ansioturva	40	41	19 ³⁾	–	100

¹⁾ Sisältää vakuutusyhtiöiden maksaman liikenne- ja tapaturmavakuutuksen ns. täyskustannusvastuumaksun.

²⁾ Osuus vakuutusmaksusta.

³⁾ Sisältää palkansaajien työttömyysvakuutusmaksun ja työttömyyskassojen jäsenmaksut.

lekin osapuolelle kustannusneutraali. Lainsäädäntöä muutettiin siten, että siirtymämaksua ei suoritettu vuodelta 2000.

Etuudensaaajarekisteri otettiin käyttöön työttömyysturvan toimeenpanon valvonnan, tilastoinnin, lainvalmistelun ja seurannan helpottamiseksi. Rekisterivertailut harmaan talouden ja väärinkäytösten paljastamiseksi aloitettiin koeluontoisesti.

Perheturva

Lapsilisäjärjestelmän tavoitteena on tasata perheille lapsista aiheutuvia kustannuksia. Lapsilisi-

en tasoon ei tehty muutoksia. Syntyvyys laski 840 lapsella ja kaikkiaan syntyi 56 730 lasta. Isyysrahan käyttö yleistyi; nykyään runsas 60 % isistä käyttää oikeuttaan isyysvapaaseen.

Sairausturva

Työllisyyden paraneminen lisäsi sairauspäivien määrää. Kertomusvuonna valmisteltiin hammashuollon korvausten laajentaminen vaiheittain koko väestölle 1.4.2001 lukien. Tuolloin korvausten piiriin tulevat v. 1946 ja sen jälkeen syntyneet henkilöt.

Lääkekorvaukset kasvoivat v. 2000 lähes 11 % lääkkeiden käytön lisääntyessä sekä uusien ja entistä kalliimpien lääkkeiden tullessa markkinoille. Eräät merkittävät ja kalliit lääkkeet tulivat vuoden 1999 alusta sairausvakuutuksen korvattaviksi.

Sairausvakuutusrahastoon voitiin kertomusvuonna siirtää varoja kansaneläkerahastosta. Valtion takuusuoritusta kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastoon alennettiin v. 1999 yhteensä 500 milj. mk, joka Kansaneläkelaitoksen tulee kattaa omilla varoillaan vuoden 2001 loppuun mennessä. Siirtymäkauden ajan Kansaneläkelaitoksen maksuvalmius on normaalia heikompi, mikä edellytti valtiolta takuusuoritusten ohella maksuvalmiussuorituksia.

Eläketurva

Rintamaveteraanien toimeentuloa parannettiin korottamalla ylimääräistä rintamalisää 1.4.2000 lukien. Korotuksen jälkeen pelkkää kansaneläkettä tai pientä työeläkettä saavan ylimääräinen rintamalisä oli v. 2000 työeläkkeen määrästä ja kalleusryhmästä riippuen 30-984 mk/kk, verottomana.

Työssä jaksamisen edistämiseksi ja eläkkeelle siirtymisen myöhentämiseksi varhaiseläkkeisiin tehtiin muutoksia vuoden 2000 alusta. Yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa korotettiin 60 vuoteen. Osa-aikaeläkkeen ikärajan alentamista 56 ikävuoteen jatkettiin vuoden 2002 loppuun saakka. Työttömyyseläkkeeseen ei enää lasketa tulevan ajan eläkeosaa, mikä pienentää eläkettä enimmillään 4 %. Työssä jatkamista tukevia toimenpiteitä lisättiin.

Eläkkeisiin tehdyt muutokset näkyivät eri eläkelajien saajien määrissä. Yksilöllistä varhaiseläkettä sai yhä harvempi. Sen sijaan osa-aikaeläkettä saavien määrä kasvoi nopeasti (v. 1999 18 300, v. 2000 24 800). Vanhuuseläkettä ja perhe-eläkettä saavien määrä kasvaa väestön vanhetessa. Perhe-eläkkeen saajia oli 282 000. Eläkkeiden rahoituksessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Lakisääteisen työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteita selvitettiin kertomusvuoden aikana.

Sosiaali- ja terveystalvet

Sosiaali- ja terveystalvet strategisena painopisteenä oli edellisen vuoden tapaan talvetjen ja hoitokäytäntöjen sekä talvetjen ohjauksen ja valvonnan tehostaminen.

Kertomusvuonna käynnistyi valtioneuvoston syksyllä 1999 hyväksymän sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman 2000-2003 (TATO) toimeenpano, johon liittyen Terveydenhuolto 2000-toimintaohjelman kautta tapahtuva informaatio-ohjaus kohdistui mm. sairaala- ja terveyskeskustalvetluiden tasaisen saatavuuden tur-

vaamiseen. Sairaanhoidon hoitokäytäntöjen parantaminen sekä tarkoituksenmukaisen lääkehoidon edistäminen olivat prioriteetteja. Ohjelman painoalueet ja toimenpidesuosituksot otettiin huomioon hallinnonalan talvetlaiden kanssa tehdyissä tulossopimuksissa. Avohoidon seurantaohjelmän kehittämistä valmisteltiin.

Kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot olivat v. 1999 60,9 mrd. mk. Valtion talousarvion kautta niistä rahoitettiin 13,8 mrd. mk, josta pääosa (13,0 mrd. mk) maksettiin kunnille käyttökuustannusten valtionosuutena laskennallisin perustein.

Lähes puolet kuntien sosiaali- ja terveystoimen menoista kohdistui terveydenhuoltoon, vajaa viidennes lasten päivähoitoon sekä pienten lasten hoidon tukiin. Kuntien välisessä sosiaali- ja terveyspalvelujen toiminnassa ja asukaskohtaisissa kustannuksissa oli edelleen huomattavia eroja. Erot pienentyivät hieman.

Pääosa sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksista oli henkilöstömenoja. Kunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä oli v. 1999 yhteensä 217 700. Henkilöstön määrä väheni vuodesta 1998 1,2 %. Henkilöstön saatavuudessa oli ongelmia joillakin alueilla ja joidenkin ammattiryhmien, mm. erikoislääkäreiden osalta. Vuoden 2000 huhtikuussa alalle koulutettua työvoimaa oli työttömänä 27 500 henkilöä. Edelliseen vuoteen verrattuna alan työllisyystilanne parani.

Sosiaalitalvet

Tammi-kesäkuussa 2000 toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä aleni noin 7 % edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Toimeentulotukimenot sen sijaan säilyivät ennallaan. Sosiaalityön kehittämiskohteina olivat alueellinen yhteistyö ja erityisosaaminen.

Vanhusten talvet

Viime vuosina vanhuspalvelujen rakenne on muuttunut, talvetpaikat ovat vähentyneet ja talvetlaiden tarjonta suhteessa vanhusväestön määrään on supistunut. Talvetasumisen rinnalle on tullut talvetuasuminen. Kotitalvetlaiden kattavuus on edelleen heikentynyt. Vanhustenhuollossa henkilöstömitoitukset ovat Suomessa niukat muihin Pohjoismaihin verrattuna. Vuonna 2000 käytiin laaja keskustelu vanhusten hoidon epäkohdista ja puutteista. Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti vanhustenhuoltoa koskevan laatusuosituustyön.

Vammaisten talvet

Vammaistalvetlaiden toimeenpano vaihteli kunnittain. Talvetlaiden piirissä olevien asiakkaiden määrä ja vammaistalvetlaiden kustannukset kasvoi-

vat koko 1990-luvun. Eniten lisäystä oli kuljetuspalveluissa; ne kaksinkertaistuivat vuosikymmenessä.

Pienten lasten hoito

Vuoden 1999 lopussa kunnan järjestämässä päivähoitossa oli alle kouluikäisiä lapsia 215 000 eli noin 3 500 lasta vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Aamu- ja iltapäivähoitossa olevien koululaisten määrä laski edelleen. Alle kouluikäisistä lapsista 49 % oli kunnan järjestämässä päivähoitossa; alle kolmevuotiaiden ikäluokasta päivähoitossa oli 24 % ja 3-6-vuotiaiden ikäluokasta noin 66 %. Suurin osa oli kokopäiväisessä hoitossa.

Valtaosa kunnista selviytyi päivähoitolain velvoitteista hyvin. Vuoden 2000 elokuun alusta tuli voimaan perusopetuslain muutos, jolla kunnat veloitetaan järjestämään kaikille 6-vuotiaille lapsille esiopetusta viimeistään 1.8.2001 alkaen. Valtaosassa kuntia esiopetus aloitettiin jo vuoden 2000 elokuussa.

Terveyspalvelut

Terveydenhuollon kokonaismenot kasvoivat v. 2000 arvion mukaan lähes 6 %, eniten lääke- ja hoitomenot. Terveydenhuollon kokonaismenojen BKT-osuus oli Suomessa hieman alle 7 %, joka oli alle sekä OECD- että EU-maiden keskiarvon. Euroopan unionin maiden vertailussa suomalaiset olivat tyytyväisimpiä terveydenhuoltoonsa.

Kunnallisen terveydenhuollon maksujärjestelmää muutettiin vuoden 2000 alusta. Käyttöön otettiin 3 500 markan vuotuinen maksukatto. Rajan ylittyttyä kunnallisen terveydenhuollon avohoidon palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia ja laitoshoidossa hoitopäivämaksu alenee 135 markasta 70 markkaan. Lokakuun loppuun mennessä yli 40 000 henkilöllä maksukaton raja oli ylittynyt.

Jonotusajat terveyskeskuslääkärin vastaanotolle vaihtelivat alueittain. Niihin vaikuttavat sekä lääkärin määrä että työn organisointi. Hoidon

saatavuus suositellun kolmen päivän kuluessa toteutuu terveyskeskuksissa, joissa toiminta on järjestetty väestövastuuperiaatteen mukaisesti.

Terveyskeskuslääkärivirkoja oli lokakuussa 1999 yhteensä 3 068, joista avoinna oli 674. Hoitajaksot lyhenivät edelleen ja hoitopäiviä oli aiempaa vähemmän. Sairaaloiden palveluja käytti v. 2000 noin 1,5 miljoonaa henkilöä, suurin osa poliklinikkapalveluja.

Synnytysten ja leikkausten määrät vähenivät hieman. Operatiivisiin toimenpiteisiin odottavia oli vuoden lopussa enemmän kuin vuosi aikaisemmin. Syynä oli mm. erikoislääkäriavajen, joka ei vähentynyt kertomusvuonna. Valtaosa potilaista pääsi erikoislääkärin konsultaatioon kuuden viikon kuluessa siitä, kun lähete oli saapunut. Sairausvakuutus korvasi yksityislääkärikäyntejä 1,4 miljoonalle henkilölle. Yksityistä hammashuoltoa käytti arviolta 0,9 miljoonaa henkilöä, joista puolet sai korvauksen sairausvakuutuksesta. Kunnallisia hammashuollon palveluja käytti 1,8 miljoonaa henkilöä.

Ehkäisevä sosiaali- ja terveystieteiden politiikka

Ehkäisevän toiminnan painoalueina olivat ehkäisevän sosiaali- ja terveystieteiden aseman rakenteiden vahvistaminen, lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, väestön terveyden, toimintakyvyn ja elämän laadun ylläpito ja parantaminen, syrjäytymisen ehkäisy, ehkäisevän päihdepolitiikan kehittäminen sekä elinympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden edistäminen.

Nuorten raskauksien keskeytykset lisääntyivät vuodesta 1997. Ikäihmisten tapaturmat lisääntyivät. Yleisimpiä ovat kaatumiset, joiden määrän ennustetaan kasvavan nopeammin kuin ikääntyneiden määrän. HIV-infektioilanne huononi. Epidemian pysäyttämiseksi luotiin ”matalan kynnyksen” neuvonta- ja palvelupisteitä huumeiden käyttäjille sekä parannettiin puhtaiden neulojen saatavuutta.

Suomalaisen syrjäytymisen taustalla vaikutti voimakkaasti 1990-luvun lama. Suhteellinen köyhyysaste säilyi Suomessa alhaisena, joskin köyhiksi luokiteltujen kotitalouksien määrä oli nousussa. Pitkäaikaistyöttömyys (kertomusvuonna 89 000) oli syrjäytymisongelman keskeinen syy. Köyhyysongelman kehitykselle oli ominaista ilmiön syveneminen, ei niinkään sen laajeneminen.

Sosiaali- ja työhallinnon yhteisiasiakkaiden aktivoitumista ja työllistymistä selvittäneiden työryhmien esitysten pohjalta valmisteltiin laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Toiminta alkaa 1.9.2001. Taloudellisissa vaikeuksissa olevien ihmisten auttamiseksi ja syrjäytymisen torjumiseksi laajennettiin ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä ja lisättiin järjestelmän joustavuutta. Sosiaali-

86. Perusterveyshuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut

	1998	1999	2000*
Perusterveydenhuolto			
- käynnit/1000 asukasta	4 934	4 898	4 900
- hammashuollon käynnit/1000 as.	961	951	955
- hoitajaksot vuodeosast./1000 as.	59	60	60
- hoitopäivät vuodeosast./1000 as.	1 579	1 568	1 570
Erikoissairaanhoito			
- avohoitokäynnit/1000 asukasta	1 148	1 140	1 150
- hoitajaksot vuodeosast./1000 as.	191	189	190
- hoitopäivät vuodeosast./1000 as.	1 093	1 049	1 030

lisen luototuksen kokeilu jatkui kunnissa. Kertomusvuoden loppuun mennessä sosiaalisia luottoja oli myönnetty yhteensä 10 milj. mk.

Päihdehaittojen määrä ja kustannukset olivat korkeat, koska päihteiden kulutus kasvoi edelleen. Alkoholi säilyi selkeästi haitallisimpana päihteenä, mm. Alko edisti hillittyjen alkoholin käyttötappojen kehittymistä ja kertoi alkoholin käytön haitoista. Niin sanottujen laittomien huumeiden käyttö ja kokeilu lisääntyi. Kovien huumeiden käyttäjiä arvioidaan olevan 11 000-16 000. Sekä huumauserikosten että huumauserikostuomioiden määrät kasvoivat. Huumauserikosten käyttäjien ja ongelmakäyttäjien ikä näytti laskeneen – suurin osa on alle 30-vuotiaita. Lokakuussa 2000 valtioneuvosto hyväksyi huumauserikostuomioiden tehostamista koskevan päätöksen, jolla lisättiin eri hallinnonalojen voimavaroja huumauserikosten kysynnän ja tarjonnan ehkäisyyn.

Työolot ja työsuojelu

Vuonna 2000 korvattiin noin 119 000 työtapa- turmaa ja ammattitautia. Lukumäärä laski edellisestä vuodesta. Työkyvyttömyyden kesto on viime vuosina lyhentynyt, mutta vakavien, yli kuukauden työstä poissaoloon johtaneiden tapaturmien määrä lisääntyi.

Tapaturmataajuus on laskenut tasaisesti 1980-luvun alusta alkaen. 1990-luvun keskivaiheen lievän nousun jälkeen tapaturmataajuus on jälleen vähentynyt. Se oli edelleen korkea erityisesti rakennusalalla.

Työpaikalla sattuneiden, kuolemaan johtaneiden työtapa- turmien määrä lisääntyi hieman. Työkuolemien määrä on puolittunut viimeisten 15 vuoden aikana. Ammattitautitilanne on parempi kuin vuosikymmenen alussa, jolloin niitä todettiin vuosittain noin 9 000 tapausta. Ammattitautikuolemista pääosa oli asbestin aiheuttamia.

Työolot ja varsinkin fyysinen työympäristö ovat muuttuneet verrattain hitaasti. Ammattitaudit sekä tuki- ja liikuntaelinsairaudet aiheuttivat edelleen merkittävästi ennenaikaisia eläkkeelle siirtymisiä. Työelämässä tapahtuneet muutokset ovat lisänneet kiirettä, tapaturmariskejä ja työssä uupumista. Työvoiman ikääntyminen on vaikuttanut sairastavuuteen ja työkykyyn.

Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma eteni suunnitelmien mukaisesti yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. EU:n asiantuntijat arvioivat syksyllä 2000 Kansallisen Ikäohjelman hankkeita ja tiedotustoimintaa. Arvioinnin mukaan ihmisten tietoisuus ikääntymiseen liittyvistä asioista on kasvanut. Laajalla pohjalla toimiva ohjelma on luonut edellytykset kehittää työelämää ikääntyvien näkökulmasta.

Työsuojelupiirit huolehtivat alueellisesta työsuojelun kehittämisestä, valvonnasta ja asiakas-

palvelusta. Työsuojelupiirien toimintamenot olivat 104,9 milj. mk. Menoista noin 80 % oli henkilöstö- ja toimitilakustannuksia. Tavoitteina oli työntekijöiden terveyden, turvallisuuden ja työkyvyn ylläpito sekä työtapa- turmien, ammattitautien ja muiden työperäisten menetysten ehkäisy. Tavoitteissa korostui työpaikkojen omatoiminen työsuojeluasioiden hoitaminen sekä lainsäädännön vähimmäistason valvonta. Tavoitteet toteutuivat varsin hyvin.

Hallinnonalan maksullinen toiminta

Hallinnonalan maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset olivat v. 2000 yhteensä 455,1 milj. mk. Edelliseen vuoteen verrattuna kasvua oli 37,6 milj. mk. Markkamääräisesti kasvu oli suurinta valtion mielisairaaloissa, koulukodeissa sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämiskeskuksessa.

Raha-automaattiyhdistys

Raha-automaattiyhdistyksen tehtävänä on harjoittaa yksinoikeudella raha-automaatti- ja kasinopelitoimintaa Suomessa. Raha-automaattiyhdistyksen voitto käytetään valtion budjetin kautta terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Raha-automaattiyhdistyksen liiketoimintaan kuuluvat yrittäjien tiloihin sijoitetut raha-automaatit ja kasinopelit, Raha-automaattiyhdistyksen omat pelialiketjut, ravintolakasinopelit ja Casino RAY. Liikevaihto nousi 3 214 milj. markkaan, jossa oli lisäystä edelliseen vuoteen 8,5 %. Tilikauden voitto oli 2 135 milj. mk (+9,6 %). Raha-automaattiyhdistyksen palveluksessa työskenteli vuoden 2000 lopussa 1 689 henkilöä, joista yli puolet osa-aikaisia.

Valtioneuvosto myönsi v. 2000 avustuksia Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta 1 390 milj. mk 1 018 yleishyödylliselle yhteisölle ja säätiölle erilaisiin terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistäviin tarkoituksiin. Lisäksi valtiokonttorille osoitettiin 540 milj. mk sotainvalidien ja veteraanien kuntoutukseen. Raha-automaattituottoja käytettiin kaikkiaan 1 930 milj. mk. Vuoden 1999 tuottoa jäi myöhemmin jaettavaksi noin 112 milj. mk.

87. Raha-automaattiyhdistyksen keskeiset tunnusluvut

	1998	1999	2000
Liikevaihto, milj. mk	2 769	2 963	3 214
Tilikauden voitto, milj. mk	1 812	1 948	2 135
Tilikauden voitto, %	65,4	65,7	66,4
Sijoituspaikkamaksut, milj. mk	417	446	482
Henkilöstökulut, milj. mk	225	231	241
Henkilöstö	1 642	1 662	1 689

88. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Toiminnan tuotot	35,89	12,09	-23,80
Toiminnan kulut	-429,52	-406,04	23,48
JÄÄMÄ I	-393,62	-393,95	-0,33
Rahoitustuotot ja -kulut	55,01	130,01	75,00
Satunnaiset tuotot ja kulut	350,35	0,29	-350,06
JÄÄMÄ II	11,73	-263,65	-275,38
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-37 602,98	-38 946,71	-1 343,73
JÄÄMÄ III	-37 591,25	-39 210,36	-1 619,11
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	1 892,26	1 912,12	19,86
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-35 698,99	-37 298,23	-1 599,24

89. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	125,19	122,39	-2,80
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	52,68	76,05	23,37
VASTAAVAA YHTEENSÄ	177,86	198,43	20,57
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	-1 765,47	-1 906,10	-140,63
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	1 943,34	2 104,54	161,20
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	177,86	198,43	20,57

3.12. TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö ja tavoitteet

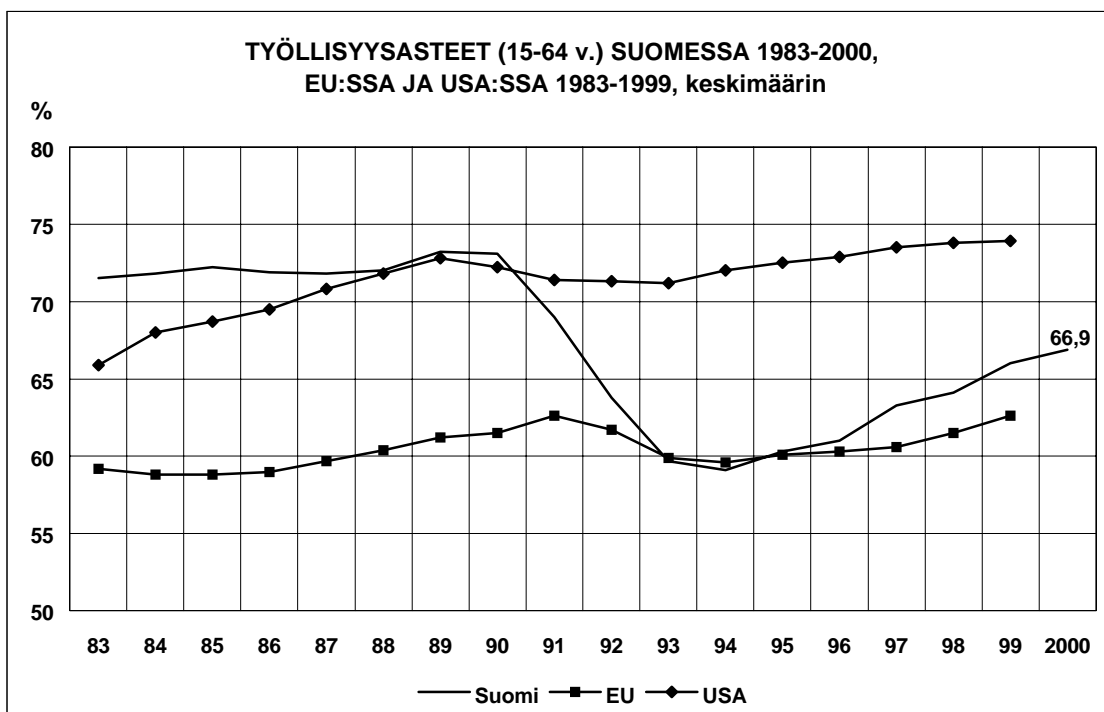
Kertomusvuonna työvoimaan kuului keskimäärin 2 588 000 henkilöä. Työvoiman tarjonta lisääntyi edellisestä vuodesta 31 000 henkilöä. Työllisten määrä lisääntyi lähes 40 000 henkilöä. Alueellisesti tarkastellen työvoiman kysyntä kasvoi koko maassa, mutta noin 85 % työllisyyden lisäyksestä sijoittui Etelä- ja Länsi-Suomen läänien alueille. Työllisyysaste (työssä olevien osuus 15-64-vuotiaasta väestöstä) oli kertomusvuonna 66,9 % eli lähes prosenttiyksikön suurempi kuin vuotta aikaisemmin (66 %).

Työttömyys kohdentuu korostuneesti vähän koulutettuun työvoimaan. Vuonna 2000 pitkäaikaistyöttömiä eli yhdenjaksoisesti yli vuoden työttömänä olleita oli keskimäärin 89 000 henkilöä määrän ollessa 9 000 henkilöä pienempi kuin edellisenä vuonna. Ikääntyvien työttömyyden aleneminen oli edelleen suhteellisen hidasta. Yli 50-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 102 500 henkilöä eli 3 000 henkilöä vähemmän

kuin vuotta aikaisemmin. Rakennetyöttömyys on ilmennyt usein kiertonäkökulmasta työttömyyden, työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja joskus myös lyhytaikaisten työsuhteiden kehässä.

Työhallinnon päätavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti nostaa työllisyysaste lähelle 70 % vuoteen 2003 mennessä. Lisäksi tavoitteena oli työttömyyden alentaminen lähelle täystyöllisyyttä. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää onnistunutta talous-, tulo-, koulutus-, sosiaali- ja elinkeinopolitiikkaa. Omassa toiminnassaan työministeriö painottaa erityisesti työmarkkinoiden toimivuutta ja työelämän kehittämistä. Strategialla pyritään 1) varmistamaan työvoiman saatavuutta ja tukemaan työvoiman kysyntää, 2) kehittämään työelämää vahvistamalla ja laajentamalla toimintaa työssä olevien osaamisen ja jaksamisen parantamiseksi, 3) lisäämään työhön menon kannustavuutta ja ehkäisemään työmarkkinoilta syrjäytymistä sekä 4) ehkäisemään syrjintää ja rasismia ja edistämään hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa.

Kuvio 25.

Työvoiman kysynnän vahvistaminen ja saatavuuden turvaaminen

Työmarkkinoiden toimivuutta ajatellen työhallinto on kahtalaisen haasteen edessä. Korkeana säilynyt rakennetyöttömyys edellyttää toimenpiteitä. Toisaalta lisääntynyt työvoiman kysyntä on merkinnyt työvoiman saatavuusongelmien yleistymistä. Tilastokeskuksen toteuttamien työnantaja-haastattelujen mukaan työvoimaa hakeneista toimipaikoista noin 29 % oli v. 2000 kokenut työvoiman saatavuusongelmia, kun vastaava luku v. 1999 oli noin 23 %. Työhallinnon käytettävissä olevista keinoista merkittävimmät työvoiman saatavuuden turvaamiseksi ovat työnvälitys ja työvoimakoulutus. Kysynnän vahvistamiseksi työhallinnon keinot ovat rajallisempia.

Avoinna olleiden työpaikkojen määrä ja työnvälitysten määrä oli edelleen kasvussa. Avoimia työpaikkoja ilmoitettiin työvoimatoimistoihin vuoden aikana yhteensä 302 000 ja niistä täyttyi noin 281 000. Työpaikoista, jotka eivät olleet ns. haku- tai provisiopaikkoja (haku-aika määrätty tai palkkaus provisiioon perustuva), noin 96 % täyttyi työnantajan kanssa sovittuun työn alkamispäivään mennessä. Työpaikkojen täyttymisnopeus oli keskimäärin 10 vuorokautta. Kaikissa TE-keskuksissa työpaikkojen täyttymisnopeus on ollut tavoitetasoa lyhyempi.

Työnhakija-asiakkaiden määrä on sen sijaan edelleen laskenut. Työvoimatoimistoihin ilmoitautui 849 300 työnhakijaa, joista 628 800 oli työttömiä. Vuotta aiemmin vastaavat luvut olivat 891 000 ja 667 500.

Vuoden 1998 työvoimapolitiittisen uudistuksen mukaisesti työttömien työnhaun aktiivisuutta ja omatoimisuutta pyrittiin lisäämään. Uudistuksen mukaisia määräraikaishaastatteluja tehtiin yhteensä noin 233 000. Jos määräraikaishaastattelut suhteuttaa niihin työttömiin joille haastattelu oli pitänyt heidän työttömyyden keston perusteella tehdä, on haastattelut toteutettu 61 prosenttisesti. Vuotta aikaisemmin vastaava luku oli 63 %. Määräraikaishaastattelujen yhteydessä työttömän kanssa laaditaan tai uusitaan myös työnhakusuunnitelma.

Työnhakusuunnitelmien laatu oli edelleenkin varsin heikko. Niitä seurattiin mm. työministeriön tilauksesta ulkopuolisen tilintarkastusyhteisön Oy Auditor Ab:n tarkastuksin. Kertomusvuonna valmistui myös kuusi seurantatutkimusta työvoimapolitiittisen uudistuksen onnistumisesta. Tuloksia käytettiin hyväksi kertomusvuonna aloitetun työvoimapolitiittisen uudistuksen toisen vaiheen suunnittelutyössä.

Kaikista päättyneistä työnhauista noin 50 % päättyi sijoittumiseen yleisille työmarkkinoille. Yleisille työmarkkinoille sijoittumiseen päättyneiden työnhakujen määrä ja osuus päättyneistä työn-

hauista on kasvanut edellisvuodesta noin kahdella prosenttiyksiköllä. Työnvälityksen osalta tämä on varsin positiivinen kehityssuunta.

Työvoiman saatavuuden turvaamisen kannalta merkittävää oli kertomusvuoden alussa voimaan tullut työttömyysturvalain muutos, jonka mukaan työministeriö vahvistaa vuosittain työvoimatoimikuntien valmistelun pohjalta kuntakohtaiset työssäkäyntialueet. Työssäkäyntialueeseen kuuluvat henkilön asuinpaikkakunta sekä ne paikkakunnat, joilla kyseiseltä asuinpaikkakunnalta yleisesti käydään työssä. Muutoksen tavoitteena on yhtenäistää työssäkäyntialueita sekä lisätä työvoiman lähiliikkuvuutta. Vahvistetut työssäkäyntialueet olivat pääsääntöisesti aikaisempaa laajempia.

Työvoiman saatavuutta turvattiin myös ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelulla sekä koulutus- ja ammattitietopalvelulla. Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelujen tavoitteena on auttaa yksityistä henkilöä ratkaisemaan ammatinvalintaan ja ammatilliseen kehittymiseen sekä työn saamiseen liittyviä kysymyksiä. Vuonna 2000 henkilökohtaisessa ohjauksessa kävi runsaat 36 300 asiakasta. Tämän lisäksi runsaat 7 000 asiakasta käytti päivystäviä ohjauspalveluja, joilla pyritään vastaamaan asiakkaan akuuttiin ohjaustarpeeseen kertaaluonteisella tapaamisella.

Koulutusneuvonnan tavoite on, että asiakkaalla on neuvonnan jälkeen riittävät tiedot tehdä koulutukseen hakeutumista tai ammatillista kehittymistä koskevia päätöksiä. Koulutus- ja ammattitietoja voi saada henkilökohtaisen koulutusneuvonnan lisäksi osallistumalla koulutusinforyhmiin ja/tai itsepalveluna tutustumalla lukutilan aineistoihin sekä sähköisiin palveluihin. Koulutus- ja ammattitietopalvelun toiminnalla on myös tärkeä sija elinikäisen oppimisen edistämisessä. Vuonna 2000 tilastoitiin noin 479 000 neuvontakertaa. Lisäksi koulutusneuvojat järjestivät yli 3 000 ryhmäinfotilaisuutta, joihin osallistui noin 54 000 henkilöä.

Työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta järjestetään työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainottamiseksi ja työvoimapolitiittisen poistamiseksi. Kyse on pääasiallisesti aikuisille tarkoitettua ammatillisesta koulutuksesta. Työvoimakoulutuksen pääkohderyhmä ovat työttömät ja työttömyysuhan alaiset työnhakijat. Kaikkiaan kansallisesti rahoitetun työvoimakoulutuksen aloitti v. 2000 noin 65 200 henkilöä. Keskimäärin koulutuksessa oli 24 000 henkilöä eli 3 900 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Opiskelijatyöpäiviä ostettiin 6,0 milj. kappaletta. Niiden keskimääräinen hinta oli 141 mk. Kansalliseen työvoimakoulutukseen käytettiin v. 2000 noin 865 milj. mk mikä oli noin 55 milj. mk edellisvuotista vähemmän. Työvoimakoulutuksen opintososiaalisiin etuuksiin käytettiin 558 milj. mk, mikä oli 68 milj. mk vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Työhallinnon tavoitteena oli, että kolme kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen enintään 44 % suorittaneista olisi työttömänä. Tämä tavoite myös saavutettiin. Tavoite on asetettu ainoastaan ammattiin tähtäävälle koulutukselle. Avomilla työmarkkinoilla oli kolme kuukautta koulutusjakson päättymisen jälkeen töissä vajaa komannes. Työvoimakoulutus, kuten ei muukaan aktiivinen työvoimapolitiikka, kuitenkaan vähennä avointa työttömyyttä läheskään vastaavassa suhteessa, sillä toimenpiteiden työllisyysvaikutuksiin sisältyy huomattavia vuotoja. Lisäksi ns. kierrätys työttömyyden ja toimenpiteiden kehässä on yleistä. Työvoimakapeikkoja torjuttiin erityisesti mm. rakennusala koskevilla toimenpideohjelmalla, joka valmisteltiin yhteistyössä rakennusteollisuuden keskusliiton ja rakennusliiton kanssa.

Myös Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toiminnan yksi keskeinen painopiste on työvoiman saattavuuden turvaaminen työvoimakapeikkoja torjumalla. Ohjelmissa on painotettu työyhteisöjen kehittämistä, osaamisen kehittämistä työelämän tarpeiden mukaisesti rätälöiden sekä uuden työvoiman rekrytointia. Strategialinjauksen mukaisissa ESR -toimenpiteissä aloitti v. 2000 työhallinnon omissa hankkeissa yli 27 000 henkilöä ja rahaa hankkeisiin käytettiin yhteensä reilut 412 milj. mk.

Työvoimapolitiittisilla investoinneilla vaikutettiin työvoiman kysyntään. Kertomusvuonna työvoimapolitiittisiin investointeihin käytettiin siirtomäärärahat mukaan lukien yhteensä 289 milj. mk.

Työelämän kehittäminen

Työssä jaksaminen, työntekijöiden osaaminen ja erityisesti ikääntyvien asema työmarkkinoilla ovat nousseet työmarkkinoilla keskeisen huomion kohteeksi. Työhallinto pyrkii vahvistamaan ja laajentamaan ohjelmallista toimintaa työntekijöiden jaksamisen ja osaamisen suhteen. Toiminnalla tuetaan sitä, että keskimääräinen työmarkkinoilta poistumisikä nousee 2-3 vuodella. Työelämään vaikutetaan myös työolainsäädännöllä.

Kertomusvuoden merkittävin lainsäädäntöuudistus koski työsopimuslain kokonaisuudistusta. Yli 30 vuotta vanha työsopimuslaki uudistettiin useita vuosia jatkuneen kolmikantaisen valmistelun pohjalta.

Ikääntyneiden työhön osallistuminen laski vuoteen 1998 saakka. Vuonna 1999 keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä kohosi yhdellä vuodella jolloin Suomessa siirryttiin eläkkeelle 59-vuotiaana. Ikääntyneiden työmarkkina-asemaan vaikuttavat oleellisesti varhaiseläkejärjestelmät. Erityisesti työttömyyseläkettä on käytetty henkilöstöpolitiikan välineenä. Työttömyyseläke lähes kaksinkertaistaa ikääntyneiden työttömyysasteen.

Työmarkkinaosapuolten sopimuksen mukaisesti ja osana hallituksen toimia sopimuksen toimeen-

panemiseksi toteutettiin v. 2000 eläkkeelle siirtymistä myöhentäviä ja työssä jatkamista edistäviä toimenpiteitä. Tarkoituksena oli, että v. 2000 työttömäksi jäävät 55-59-vuotiaat henkilöt pyritään aktiivisesti työllistämään normaaleille työmarkkinoille tarvittaessa koulutus- ja kuntoutustoimenpiteiden avulla. Jollei heidän työllistämisenä avoimille työmarkkinoille onnistu, heitä uhkaavan pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi ja eläkeputken varhaiseläkeluonteen muuttamiseksi työhallinto suuntaa näihin työttömiin aktiiviseen työllistämiseen tähtäviä toimenpiteitä, viime kädessä tukityöllistämistä. Tukityöllistämiseen ao. ryhmille erillisesti varattiin 70 milj. mk. Kyseisellä summalla arvioitiin työllistettävän keskimäärin 1 300 henkilöä, joista 950 kuntiin ja 350 yksityiseen sektoriin. Kohderyhmään suunnattu työllistämistuki toteutui v. 2000 kuitenkin selvästi vähäisempänä kuin alun perin oli suunniteltu ja työllistettyjen volyyymi jäi 250 henkilöön. Tukityöllistettyjen määrä oli kuitenkin kasvussa siten, että joulukuun lopussa työllistettynä oli 620 henkilöä.

Myös Kansallisen Ikäohjelman (1998-2002) tavoitteena on parantaa yli 45-vuotiaiden työllisyyttä ja vähentää ennen aikaiselle eläkkeelle siirtymistä. Ohjelman tavoitteet pyritään saavuttamaan mm. työelämän rakenteita uudistamalla sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan, koulutuksen ja viestinnän avulla. Ohjelman loppuvaiheessa painopiste on erityisesti koulutuksessa ja viestinnässä. Ohjelman kokonaisbudjetti on viisivuotisella ohjelmakaudella yhteensä 25 milj. mk ja v. 2000 sen määräraha oli 5 milj. mk, mikä jakautui sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön ja opetusministeriön kesken.

Työministeriö on vastannut Kansallisen työelämän kehittämisohjelman ja Kansallisen tuottavuusohjelman toteutuksesta yhdessä työmarkkina- ja yrittäjäjärjestöjen kanssa. Ohjelmien yhteisenä tavoitteena on parantaa kansakunnan hyvinvointia ja kilpailukykyä kehittämällä ja levittämällä toimintamalleja ja osaamista, joilla vahvistetaan inhimillisten voimavarojen kehittymistä ja niiden tuloksellista käyttöä työpaikoilla. Työelämän kehittämisohjelman II vaihe (toimintakausi 2000-2003) ja Tuottavuusohjelman III vaihe (toimintakausi 2000-2003) käynnistyivät kertomusvuoden alusta. Ohjelmia jatketaan uudella kaudella samojen päätavoitteiden ja käytäntöjen pohjalta kuin aikaisemminkin. Vuonna 2000 työelämän kehittämisohjelman määräraha oli 36 milj. mk ja tuottavuusohjelman 4 milj. mk.

Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma käynnistyi vuoden 2000 alusta ja sitä toteutetaan työministeriön koordinoimana yhteistyössä sosiaali- ja terveys-, opetus- ja kauppa- ja teollisuusministeriön sekä työmarkkina-, yrittäjä- ja urheilujärjestöjen ja kirkon kanssa. Työssä jaksamiseen vaikuttaviksi olennaisiksi tekijöiksi on

määritelty henkinen jaksaminen ja hyvinvointi, työyhteisön toiminta ja kehittäminen, työympäristö ja työolot, työn hallinta, osaaminen ja ammatitaito, työaika- ja työjärjestelyt sekä oma fyysinen ja psyykkinen terveys. Kertomusvuonna syvennettiin tiedotustoiminnalla hyvien käytäntöjen tuntemusta työelämän kehittämiseksi erityisesti työssä jaksamisen ja työuran jatkamisen tukemisen näkökulmasta. Ohjelman määräraha v. 2000 oli 10 milj. mk, minkä lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö osoitti ohjelman toteutukseen 2,9 milj. mk.

Osaamista ja työssä jaksamista edistettiin myös ESR -hankkeissa. Hankkeissa mm. kehitettiin uusia työelämäläheisiä koulutusmalleja, tuettiin uusien yritysten käynnistämistä, toteutettiin henkilöstön kehittämisen ja työssä jaksamisen hankkeita pk -yritysten henkilöstölle, sekä edistettiin huippuosaamista sekä tutkimustiedon siirtymistä tutkimuslaitoksista pk -yrityksiin. Työhallinnon toteuttamissa hankkeissa korostettiin yritysten henkilöstön kehittämisessä kokonaisvaltaista näkökulmaa: hankkeissa panostettiin niin osaamisen kehittämiseen kuin työssä jaksamiseen. Erityispainopisteenä oli mm. ikääntyvien työntekijöiden ammattitaidon ylläpitäminen ja työssä jaksaminen. Strategialinjauksen mukaisissa työhallinnon toteuttamissa ESR -hankkeissa aloitti v. 2000 yhteensä miltei 30 000 henkilöä ja niissä käytettiin vuoden 2000 aikana rahaa yhteensä 212 milj. mk.

Työnjakomalleja on käytetty työuupumuksen ehkäisyyn sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Vuorotteluvapaakokeilusta annettun lain voimassaoloa jatkettiin kahdella vuodella entisin ehdoin 15.12.2000 allekirjoitettuun tulopoliittiseen sopimukseen perustuen. Kertomusvuonna vuorotteluvapaalla oli keskimäärin lähes 6 500 henkilöä ja sen aloitti yhteensä 12 400 henkilöä, joista naisia oli noin 70 %.

Osa-aikalisä on työllisyysmäärärahoilla toteutettava työnjakomalli. Työministeriö rajasi ohjeiltaan osa-aikalisän käyttöä vuoden 2000 alusta siten, että osa-aikalisäsjaisiksi tulee osoittaa vain henkilöitä, jotka ovat olleet viimeisen kuuden kuukauden aikana vähintään viisi kuukautta työttömänä työnhakijoina tai jotka ovat yli 55-vuotiaita. Tästä syystä sen käyttö ja kustannukset alenivat merkittävästi. Vuonna 2000 osa-aikalisäsjaisina oli keskimäärin noin 3 800 henkilöä ja heistä pitkäaikaistyöttömiä keskimäärin 1 100. Kertomusvuonna osa-aikalisäsjaisiksi 50-59 -vuotiaita henkilöitä työllistettiin 169.

Työministeriön ylläpitämässä henkilöstörahas-torekisterissä oli vuoden 2000 lopussa 38 henkilöstörahas-torekisterissä ja niiden piirissä noin 84 000 työntekijää. Kertomusvuoden aikana rahastojen kokonaismäärä laski kolmella. Vuosilta 1990-1999 rahastoihin on kertynyt voittopalkkioita yhteensä 1 592 milj. mk. Vuoden 1999 voittopalkkiokerty-

mä, joka rahastoille suoritettiin kertomusvuoden aikana, oli 262 milj. mk.

Kannustavuus ja syrjäytymisen ehkäisy

Hallitusohjelman mukaisesti työhallinto on omilla toimillaan pyrkinyt edistämään kannustavuutta ja ehkäisemään syrjäytymistä. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta merkittävintä on ollut työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen syrjäytymisuhan alaisille henkilöille. Jotta työhallinnon käytettävissä olevat toimenpiteet kannustaisivat integroitumaan työmarkkinoille, tulisi ne kyetä suuntaamaan ja mitoittamaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Palkkaperusteisella kansallisella tuella ml. yhdistelmätuki oli työllistettynä v. 2000 keskimäärin 38 950 henkilöä, kun määrä vastaavana aikana v. 1999 oli 45 170 henkilöä. Vähennys oli noin 6 200 henkilöä. Työllistetyistä yhdistelmätuen osuus oli noin 12 060 henkilöä. Toimenpiteet mitoitettiin valtion talousarviossa siten, että yhdistelmätuella olisi keskimäärin 12 000 henkilöä ja muun työllistämistuen piirissä keskimäärin 31 800 henkilöä. Yhdistelmätuki toteutui suunnitellulla tavalla, mutta muu työllistämistuki jäi 4 900 henkilöä alle tavoitetason. Starttiyrityksiä on v. 2000 aloitettu kansallisella rahalla 3 470 eli 340 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Määrä kasvoi ensimmäistä kertaa moneen vuoteen. Palkkaperusteisen työllistämiseen käytettiin kertomusvuonna määrärahoja 1,7 mrd. mk.

Tukitoimenpiteitä on kohdistettu erityisen voimakkaasti pitkäaikaistyöttömiin ja pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisemiseen. Työllistetyistä pitkäaikaistyöttömiä oli keskimäärin noin 21 570. Pitkäaikaistyöttömyyksiä päättyi v. 2000 noin 80 650 eli noin 7 400 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Tukitoimenpiteeseen sijoittuminen pitkäaikaistyöttömyyden päättymisen syynä on pysynyt edelleen selvästi merkittävämpänä tekijänä ollen 26 % päättymisistä.

Työttömänä kolme kuukautta tukityöllistämisen jälkeen oli 49,8 % tukityön päättäneistä, mikä oli 1,7 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. TE -keskusten työvoimaosastoille sovitun tulostavoite oli keskimäärin 45 %, joten sen saavuttamisesta jäätin selvästi. Tilanteen lievä heikkeneminen edellisvuodesta johtuu erityisesti yhdistelmätuen volyymin merkittävästä lisääntymisestä sekä määrällisesti että suhteellisesti. Yhdistelmätuen jälkeinen sijoittumistulos on ollut kaikkein heikoin. Vain kolme TE -keskusta, Uusimaa, Häme ja Pohjois-Pohjanmaa saavutti asetetun vaikuttavuustavoitteen.

Työmarkkinatukea maksettiin v. 2000 yhteensä 5,4 mrd. mk. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ajalta maksettiin työmarkkinatukea noin 1,1 mrd. mk. Vuonna 2000 oli työharjoittelussa työ-

markkinatuella keskimäärin 9 300 henkilöä, mikä oli 800 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Talousarviossa esitettyä 11 000 henkilön tavoitetta ei saavutettu. Työvoimatoimistot ovat jossain määrin vähentäneet harjoittelun käyttöä, jotta sillä ei vääristettäisi kilpailua eikä ehkäistä normaalia työllistymistä. Tavoitteena oli myös, että kolme kuukautta työharjoittelun päättymisen jälkeen enintään 30 % harjoittelun päättäneistä olisi työttömänä. Työttömänä oli 31,5 % harjoittelun päättäneistä, joten tavoitetta ei aivan saavutettu.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työhön palaamista ja sijoittumista helpotettiin myös ESR -hankkeissa, joissa työllisyyspolkujen suunnittelu ja toteutus perustuu räätälöityyn ja prosessinomaiseen toimintatapaan. Kannustavuutta ja syrjäytymisen ehkäisyä edistäviin työhallinnon toteuttamiin ESR -hankkeisiin osallistui v. 2000 yhteensä yli 22 000 henkilöä ja rahaa näihin hankkeisiin käytettiin reilut 215 milj. mk.

Kotitaloustyön tukijärjestelmän kokeilu aloitettiin vuoden 1997 lokakuussa. Kokeilun piti alunperin olla voimassa vuoden 1999 loppuun, mutta sitä päätettiin vuoden 2000 budjettineuvottelujen yhteydessä jatkaa vuoden 2000 loppuun. Niin sanottua yritystukijärjestelmää kokeiltiin Itä-Suomen ja Länsi-Suomen läänien eli yhdeksän työvoima- ja elinkeinokeskuksen alueella. Saatujen selvitysten perusteella hallitus päätti lakkauttaa Itä- ja Länsi-Suomen lääneissä kokeillun ns. yritystukimallin ja laajentaa Etelä- Suomen, Oulun ja Lapin läänien alueella kokeillun verovähennysmallin valtakunnalliseksi 1.1.2001 lukien.

Maahanmuuttajille laadittiin työvoimatoimistoissa yhteensä 11 600 kotoutumissuunnitelmaa. Maahanmuuttajien työllistymisvalmiuksia on parannettu mm. ohjaamalla heitä aktiivitoimenpiteisiin. Tulokset näkyvät avoimille työmarkkinoille sijoittuneiden määrän selkeänä kasvuna. Erityisen merkittävä lisäys on kohdistunut kotoutumissuunnitelmien piirissä oleviin alle kolme vuotta Suomessa asuneisiin maahanmuuttajiin, joista sijoitui yleisille työmarkkinoille yli kaksinkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna. Työllistymisen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää päästä kotoutumista edistäviin aktiivitoimenpiteisiin, erityisesti koulutukseen mahdollisimman nopeasti maahanmuuton jälkeen.

Eri hallinnonalojen yhteistyötä on kehitetty erityisesti vajaakuntoisten ammatillisessa kuntoutuksessa sekä ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien palvelutarveselvitysten yhteydessä. Työeläkejärjestelmän ja työhallinnon ammatillisen kuntoutuksen täydennyskoulutusohjelma yhteistyön kehittämiseksi aloitettiin kertomusvuonna ja koulutusta on tarkoitettu jatkamaan edelleen v. 2001. Työvoimatoimistoissa oli yhteensä noin 83 000 vajaakuntoista työnhakijaa, joista yli 40 % oli yli 50-vuo-

taita henkilöitä. Ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien palvelutarveselvityksiä jatkettiin kertomusvuonna kansaneläkelaitoksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä. Niiden tarkoituksena on ko. työnhakijoiden työllistymisedellytysten, koulutus- ja kuntoutustarpeiden sekä eläkevaihtoehtojen selvittäminen.

Hallitus antoi kertomusvuonna esityksen eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksen tarkoituksena on luoda lainsäädännölliset perusteet työvoimaviranomaisten ja kuntien väliselle yhteistyölle pitkään jatkuneen työttömyyden ja syrjäytymisen torjumiseksi. Asiakas, työvoimahallinto ja kunta laativat yhdessä aktivointisuunnitelman, joka voi sisältää uutena ja viimeisijaisena toimenpiteenä kunnan järjestämää kuntouttavaa työtoimintaa, johon alle 25-vuotias on velvollinen osallistumaan.

Vakaalle työuralle sijoittuminen on edelleen monen pitkään työttömänä olleen kohdalla vaikeaa. Muun muassa työministeriön kannustavuuden edistäminen-projektin tavoitteena oli edistää avoimille työmarkkinoille sijoittumista ja parantaa työmarkkinoiden toimivuutta koordinoimalla sosiaaliturvan, työllistämisen- ja koulutustoimien sekä verotuksen erillisiä ja yhteisiä ohjausvaikutuksia. Projektin ehdotuksista osa sisältyy valtion vuoden 2001 talousarvioon.

Syrjinnän ja rasismien ehkäisy

Tavoitteena oli myös ehkäistä syrjintää ja rasismia ja edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa. Suomessa asui vuoden 2000 lopussa yhteensä 91 000 ulkomaan kansalaista. Ulkomaalaisväestö kasvoi vuodesta 1999 noin 3 200 henkilöllä. Työvoimaan kuului noin 39 000 ulkomaan kansalaista. Suomeen saapui 3 170 turvapaikanhakijaa 87 eri maasta ja 272 turvapaikanhakijalle myönnettiin oleskelulupa. Lisäksi maahan saapui 756 kiintiöpakolaista ja 184 henkilölle myönnettiin oleskelulupa pakolaisen perheenjäsenenä. Yhteensä siis 1 212 henkilöä sai Suomessa kertomusvuonna oleskeluluvan pakolaistaustaan perustuen.

Kertomusvuonna valmisteltiin ehdotus hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaiseksi toimintaohjelmaksi. Lisäksi laadittiin esitys syrjintävaltuutetun viran perustamiseksi. Euroopan yhteisöjen neuvosto hyväksyi kaksi syrjinnän vastaista direktiiviä: rasismi- ja työsyryntädirektiivit.

Tavoitteena oli myös varmistaa työministeriön aktiivinen vaikuttaminen työelämän tasa-arvon ja yhtäläisten oikeuksien edistämiseen kansainvälisessä yhteistyössä. EU:n, Euroopan neuvoston, Kansainvälisen työjärjestön (ILO) työssä on edistetty tasa-arvoa ja yhtäläisiä oikeuksia koskevan

säännösten kehittämistä ja tehokasta toimeenpanoa sekä edistetty näiden järjestöjen toiminnan ja tavoitteiden tunnetuksi tekemistä Suomessa ja Suomen työpolitiikan tunnetuksi tekemistä näissä järjestöissä. EU:n rasismi- ja työsyryntädirektiivien valmistelujen lisäksi huolehdittiin mm. YK:n sosiaalisen kehityksen huippukokouksen seurannan edellyttämistä valmistelutoimista.

Suomen ILO:n v. 1999 hyväksymän lapsityön pahimmat muodot kieltävän sopimuksen (nro 182) ratifiointi rekisteröitiin. ILO:n työelämän peruseriaatteita ja oikeuksia koskevan julistuksen seurantaan liittyen laadittiin raportit pakkotyötä, lapsityötä ja syrjintää koskevista yleissopimuksista.

90. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden taso

Toimenpiteet	Henkilöä keskimäärin	
	1999	2000
Palkkaperusteinen työllistäminen ¹⁾	35 800	26 900
Yhdistelmätuki ¹⁾	9 350	12 200
Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus ¹⁾	27 280	24 050
Työharjoittelu työmarkkinatuella ¹⁾	10 100	9 300
Tavoitteen 3 mukaiset ESR- hankkeet	13 700	9 350
Vuorotteluvapaakokeilu	4 600	5 400
Työllisyysperusteiset investoinnit ²⁾	750	700
Euroopan aluekehitysrahaston työllisyysperusteiset investoinnit	300	300
Yhteensä	102 500	88 200

¹⁾ Ei sisällä ESR-hankkeita.

²⁾ Arvio.

91. Talousarviossa asetettujen määrällisten tulostavoitteiden toteutuminen

	1998	1999	2000	Tavoite 2000
Työpaikkojen täyttyminen työn suunniteltuun alkamisajankohtaan mennessä, % työpaikoista	93,1	95	96	94
Yli vuoden (yhdenjaksoisesti) työttömänä olleiden määrä keskimäärin kk:ssa	112 612	98 000	88 968	95 000
Toimenpiteiden vaikuttavuus: Työttömänä 3 kk ¹⁾				
Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen jälkeen, %	47,7	46,5	44	44
Palkkaperusteisten toimenpiteiden jälkeen, %	48,4	48,1	50	45
Työmarkkinatuen työharjoittelun jälkeen, %	28,5	29,7	32	30

¹⁾ Avoimilla työmarkkinoilla töissä oli kolmen kuukauden jälkeen vajaa kolmannes, työharjoittelun jälkeen runsas 10 % toimen päättäneistä. Vaikutus vakaaseen työllistymiseen ja vaikutus työttömyyden laskuun olivat kuitenkin huomattavasti heikompia.

Yhteenveto tulostavoitteiden toteutumisesta

Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä oli kertomusvuonna sijoitettuna keskimäärin taulukon 90 mukaisesti noin 88 200 pääosin työtöntä tai työttömyysuhan alaista henkilöä. Lisäksi työllisyyspolitiittisen projektin, tavoitteen 4 sekä tavoitteen 2, 5b ja 6 mukaisten ESR -hankkeiden piirissä arvioidaan v. 2000 olleen yhteensä keskimäärin 3 000 pääosin muita kuin työttömiä henkilöitä. Lisäksi taulukossa 91 on esitetty talousarviossa työministeriön hallinnonalalle asetettujen muiden tulostavoitteiden toteutuminen v. 2000.

Hallinnonala koskevat tilinpäätöslaskelmat

Vuoden 2000 tilinpäätöslaskelmien luvut eivät kaikilta osin ole vertailukelpoisia edellisiin vuosiin. Tämä johtuu 1.1.2000 toteutetusta tilivirastouudistuksesta, jonka jälkeen kaikki 15 TE -keskusta ovat toimineet tilivirastoina kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla. Taulukoissa 92 ja 93 esitetyt luvut antavat oikean kuvan työhallinnon toiminnan volyymin tilinpäätösvoodelta 2000. Muun muassa taulukosta 92 ilmenee työhallinnon määrärahojen kassaperusteinen kokonais-

käyttö kertomusvoodelta sisältäen myös edellisiltä vuosilta siirtyneiden määrärahojen käytön. Seuraavat taulukot 94 ja 95 (tuotto- ja kululaskelma sekä tase) sisältävät ainoastaan työministeriön tiliviraston (455) tiedot kyseiseltä voodelta. TE -keskusten työvoimaosastojen ja työvoimatoimistojen vastaavat luvut sisältyvät vuoden 2000 alusta lukien niiden omiin tilivirastokertomuksiin ja kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan kertomukseen.

Talousarviossa työministeriön hallinnonalalle osoitettiin määrärahoja 11,4 mrd. mk. Lisäksi edellisiltä vuosilta kertomusvoonna käytettäväksi siirtyi 2,2 mrd. mk. Kassaperusteisesti tarkastellen työhallinto käytti määrärahoja kertomusvoonna 11,8 mrd. mk, noin 900 milj. mk edellisvuotta vähemmän. Suurin menoerä oli työmarkkinatuki, jota maksettiin 5,4 mrd. mk. Kansallisesti rahoitettuun palkkaperusteiseen työllistämiseen käytettiin noin 1,7 mrd. mk ja työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen opintososiaaliseen etuukseensa noin 1,4 mrd. mk.

Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittamaan toimintaan käytettiin 1,3 mrd. mk. Työministeriön muille hallinnonaloille osoittamia ESR-varoja oli tästä noin 460 milj. mk. Sosiaalirahas-

tomomentin ja valtion rahoitusosuuden momenttien määrärahalaji muuttui siirtomäärärahasta arviomäärärahaksi vuoden 2000 talousarviossa. Vuonna 2000 ESR -toteutuksen pääpaino oli vanhan ohjelmakauden projekteissa ja uuden ohjelmakauden hankkeet käynnistyivät vasta aivan loppuvuodesta.

Ministeriön toimintamenojen käyttö oli kertomusvuonna 122,6 milj. mk, mikä oli 2,3 milj. mk vähemmän kuin vuotta aiemmin. Työvoimaosastojen toimintamenoja käytettiin kertomusvuoden

aikana 668,3 milj. mk, kun vuotta aiemmin käyttö oli 711,8 milj. mk. Vuoden 2000 talousarviossa 413 aluehallinnon viran palkkasumma siirrettiin kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalle. Työhallinnon maksullisen toiminnan tuotot olivat v. 2000 yhteensä 35,1 milj. mk kun ne v. 1999 olivat 32,2 milj. mk. Vuoden 2000 maksullisen toiminnan ylijäämä oli 2,8 milj. mk. Valtaosa maksullisesti hinnoitellusta toiminnasta oli liike-taloudellisesti hinnoiteltujen suoritteiden myyntiä, pääasiassa maksullisia yrityspalveluita.

92. Työministeriön hallinnonalan määrärahojen käyttö strategialinjauksittain¹⁾ (kassaperustein)

	2000
	Miljoonaa markkaa
Työvoiman kysynnän vahvistaminen ja saata- vuus	2 443
Työntekijöiden osaaminen ja työssä jaksami- nen	359
Kannustavuus ja syrjäytymisen ehkäisy	7 662
Syrjinnän ja rasismien ehkäisy (sis. pakolais- ja siirtolaisasiat)	425
Työhallinnon toimivuuden edistäminen (sis. toimintamenoja)	946
Yhteensä	11 835

¹⁾ Jako strategialinjauksittain on osittain arvioon perustuva.

93. Työministeriön hallinnonalan menot

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Työhallinto	165	186	185
Euroopan sosiaalirahaston ohjelmien toteutus	1 032	593	177
Työvoimapolitiikan toimeen- pano	10 344	10 038	9 539
Pakolais- ja siirtolaisuusasiat	446	449	425
Työministeriön hallinnonalan muut menot	117	168	143
Yhteensä	12 105	11 435	10 469

94. Työministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
Toiminnan tuotot	41,60	10,72	-30,88
Toiminnan kulut	- 2 008,52	-235,08	1 773,44
JÄÄMÄ I	-1 966,91	-235,08	1 731,83
Rahoitustuotot ja -kulut	13,07	0,07	-13,00
Satunnaiset tuotot ja kulut	7,69	-1,63	-9,32
JÄÄMÄ II	-1 946,15	-225,92	1 720,23
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-8 522,03	-4 880,74	3 641,29
JÄÄMÄ III	-10 468,18	-5 106,66	5 361,52
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	-79,30	-20,41	58,89
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-10 547,50	-5 127,07	5 420,41

95. Työministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
	Miljoonaa markkaa		
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	-	-	-
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	54,43	32,85	-21,58
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	69,28	100,46	31,18
VASTAAVAA YHTEENSÄ	123,71	133,31	9,60
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	-306,69	84,23	390,92
ARVOSTUSERÄT			
VIERAS PÄÄOMA	430,40	49,08	-381,32
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	123,71	133,31	9,60

3.13. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Toimintaympäristö

Ympäristöasiat kytetään nykyisin aiempaa vahvemmin ja kaikilta osin yhteiskunnan, elinkeinojen, talouden ja teknologian, kaupan ja teollisuuden sekä alueiden kehittämiseen. Ympäristöhallinnon toimintaympäristöön vaikuttaa edelleen merkittävästi myös ympäristönsuojeluasioiden kansainvälisyys. Kansainvälisiä ympäristönsuojelusopimuksia on pitkälti toistasataa kappaletta ja erityisesti tältä pohjalta valmistellun kansallisen ilmastostrategian toimeenpano yhdessä muiden hallinnonalojen kanssa on ollut esillä julkisuudessa. Lainsäädäntö on jo suureksi osaksi EU-sidonnaista. Jatkuvasti lisääntyvä kansainvälinen ympäristötietoisuus ja siitä seuraavat vaatimukset edellyttävät myös hallinnolta jatkuvasti enemmän ja laajempaa asiantuntemusta. Keskeiset ympäristöongelmat ja niiden ratkaisut vaativat jatkuvaa ja säännöllistä kansainvälistä yhteistyötä, laajapohjaista kotimaista valmistelua ja osaavaa kansainvälistä vaikuttamista. Suomen jäsenmaksut ja maksuosuudet kansainvälisiin ympäristösopimuksiin ja -järjestöihin olivat kertomusvuonna esimerkiksi noin 6 milj. mk.

Biologinen monimuotoisuus on saavutetuista edistysaskelista huolimatta edelleen vähenemässä myös Suomessa. Alueiden käytön ja suunnittelun tarpeet muuttuvat alueellisten erojen kasvessa taantuvien alueiden ja kasvualueiden välillä. Alueelliset erot ja niiden lisääntyminen vaikuttavat edelleen selvästi myös asuntomarkkinoiden tasapainoon väestön ikääntyessä ja väestön keskityessä edelleen erityisesti kaupunkikeskuksiin ja

niiden lähialueille, mikä on vaikeuttanut kasvu-keskusten asuntotilannetta ja nostanut asuntojen hintoja.

Hallinnonalan menojen jakautuminen

Ympäristöministeriö-tilivirastoon kuuluvat ministeriö, 13 alueellista ympäristökeskusta ja kolme ympäristölupavirastoa. Hallinnonalalla toimivat tilivirastoina lisäksi Suomen ympäristökeskus ja Asuntorahastovirasto. Hallinnonalalla ovat talousarvion ulkopuoliset rahastot Valtion asuntorahasto ja Öljysuojarahasto.

Hallinnonalan talousarvion loppusumma v. 2000 oli 3 858 milj. mk eli 104 milj. mk pienempi kuin v. 1999. Hallinnonalan suurin yksittäinen menoerä 2 700 milj. mk oli yleinen asumistuki (2 870 milj. mk v. 1999).

Ympäristöministeriön määrärahat

Valtion asuntorahasto teki v. 2000 aravalainapäätöksiä yhteensä 3 877 milj. markan (3 414 milj. mk) edestä. Korkotukilainoja hyväksyttiin korkotuen piiriin 1 901 milj. mk (2 711 milj. mk). Myöntö- ja hyväksymisvaltuutta siirtyi 2 959 milj. mk vuodelle 2001. Asuntorahaston käytettävissä olevat varat muodostuivat lähinnä aravalainojen lyhennyksistä ja koroista. Vuonna 2000 asuntorahasto jatkoi ulkoista varainhankintaansa aravalainasaatavien arvopaperistamisella. Rahaston varoja käytettiin vastaavasti aravalainojen maksutukseen, korkotukimenoihin, asunto-obligaatiolainojen korkomenoihin ja rahaston muihin menoi-

96. Ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahat ^{a)}

	TP 1999	TA 2000	TP 2000
	Miljoonaa markkaa		
Ympäristöministeriö	101	106	106
Ympäristön suojelu	139	132	131
Yhdyskunnat, alueidenkäyttö ja luonnonsuojelu	258	326	323
Asumisen edistäminen	2 870	2 700	2 700
Alueelliset ympäristökeskukset	305	314	314
Ympäristölupavirastot	-	22	22
Suomen ympäristökeskus	122	125	125
Valtion asuntorahasto	23	24	24
Hallinnonalan muut menot	141	108	103
Ympäristöministeriön hallinnonala yhteensä	3 959	3 858	3 848

^{a)} Lisäksi muut hallinnonalat yhteensä käyttivät määrärahoja ympäristönsuojeluun 462 milj. mk v. 1999 ja 449 milj. mk v. 2000.

hin. Asuntorahasto maksoi aravalainoja 3 784 milj. mk (3 471 milj. mk) sekä asuntolainojen korkotukea ja muuta tukea yhteensä 817 milj. mk (903 milj. mk).

Öljysuojarahasto maksoi erilaisia korvauksia yhteensä 35 milj. mk. Varansa öljysuojarahasto keräsi perimällä öljysuojamaksua maahantuodusta ja Suomen kautta kuljetetusta öljystä.

Toiminnan keskeiset tulokset ja määrärahojen käyttö

Alueiden käyttö ja luonnonsuojelu

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) ja sitä täydentävät asetukset tulivat voimaan 1.1.2000. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston selonteko annettiin eduskunnalle toukokuussa ja valtioneuvosto teki päätöksen tavoitteista marraskuussa. Ympäristöministeriön asetus maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa käytettävistä merkinnöistä tuli voimaan 1.5.2000. Paljon tilaa vaativat kaupan tulkintaa ja asemakaavan selostusta koskevat oppaat julkaistiin. Valmisteltiin myös mm. kaavamääräyksiä, maakuntakaavoitusta, osallistumista ja vuorovaikutusta sekä vähittäiskaupan suuryksiköitten vaikutusten selvittämistä käsitteleviä oppaita. Maankäyttö- ja rakennuslain toteuttamista edistettiin laajalla koulutustoiminnalla.

Ympäristöministeriö asetti 19.5.2000 yhteistyöryhmän, jonka tehtäväksi annettiin yhteen sovitaa eri tahoilla suoritettavaa maankäyttö- ja rakennuslain toimeenpanon ja toimivuuden seuranta. Yhteistyöryhmän määräaika päättyi 31.1.2002. Seurannan pohjalta laaditaan arvio maankäyttö- ja rakennuslain toimeenpanosta ja toimivuudesta.

Valtioneuvoston asetus aluearkkitehtitoimintaan myönnettävästä valtioneuvostuksesta (409/2000) tuli voimaan. Aluearkkitehtitoiminta kaksinkertaistui vuoden 2000 aikana. Valtioneuvostusta myönnettiin yhteensä 21 toimialueelle. Vuoden aikana toimi 18 aluearkkitehtia, joiden toimialueet kattoivat yhteensä 65 kunnan sekä yhden maakuntaliiton alueet. Aluearkkitehtitoiminnan tarkoituksena on parantaa alle 6 000 asukkaan kuntien asiantuntemusta kaavoitusta, rakentamisen ohjausta ja kulttuuriympäristön hoitoa koskevissa kysymyksissä.

Ministeriössä vahvistettiin rakennuslain nojalla seutukaavoja 7 ja yleiskaavoja 1 sekä ratkaistiin 68 asemakaava-asiaa, joista 27 oli valituskaavoja. Poikkeuslupa-asioita ratkaistiin 120. Poikkeuslupavalituksia ratkaistiin 310. Kaava- ja valitusasioiden käsittelyssä asuntotuotannon ja julkisten palvelujen kannalta tärkeitä kaavoja on priorisoitu. Ympäristöministeriön päätösten pysyvyys korkeimmassa hallinto-oikeudessa on ollut

hyvä, poikkeuslupapäätösten osalta yli 90 % ja kaavapäätösten osalta lähes 100 %. Rakennussuojelulain nojalla tehtiin 31 päätöstä. Rakennussuojelun säilyttämisen ja kunnossapidon edistämiseksi jatkettiin rakennusperintöstrategian valmistelua.

Luonnonsuojeluohjelmien toimeenpanoa jatkettiin v. 2000 siten, että suojeluun varattuja alueita toteutettiin viime vuonna yhteensä runsaat 26 000 ha. Pääasiassa valtioneuvostossa vahvistettuihin luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita hankittiin valtion omistukseen yli 20 000 ha. Yksityisiä suojelualueita perustettiin runsaat 6 000 ha. Toteutustyön painopisteitä olivat soidensuojeluohjelmaan (n. 11 000 ha) ja rantojensuojeluohjelmaan (n. 3 000 ha) kuuluvat yksityiset alueet. Ohjelmien toteuttaminen on samalla myös Natura 2000-verkoston toteuttamista. Lähes kaikki suojelun piiriin saadut alueet sisältyvät myös Natura-verkostoon.

Maanomistajille maksettaviin kauppahintoihin ja korvauksiin käytettiin vuoden aikana noin 297 milj. mk. Toteutusvaroista oli ympäristöministeriön budjettirahoitusta ja siihen liittyviä jaksotusvaltuuksia noin 144 milj. mk. Jaksotusvaltuuksien käyttö mahdollistaa sen, että kauppa- tai korvaushinta voidaan jakaa useammalle vuodelle, jos näin maanomistajan kanssa sovitaan.

Metsähallitus osallistui suojelualueiden toteuttamiseen käyttämällä maan myynnistä saamia tuloja noin 100 milj. mk alueiden hankintaan. Lisäksi valtion maita käytettiin noin 50 milj. markan arvosta suojeluvaihdossa vaihtomaana. Tästä valtaosa oli Metsähallituksen hallinnassa olevia maita. Rahoitukseen käytettiin jonkin verran myös EU:n Life Luonto -rahaston varoja.

Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsiensuojelun tarvetta selvittäneen asiantuntijatyöryhmän mietintö valmistui. Tarveselvitys on osa hallitusohjelmaan ja kansalliseen metsäohjelmaan sisältyvää hanketta, jolla maan eteläosien metsiensuojelun tilaa parannetaan. Valtioneuvosto asetti toimikunnan valmistelemaan toimintaohjelmaa, jossa selvitetään metsiensuojelun keinoja, vastuunjakoa ja rahoitusta sekä vaikutuksia.

Euroopan Unionin komission kehotuksesta aloitettiin Suomen Natura 2000 -verkoston täydentäminen eräiden lajien elinympäristöjen ja eräiden luontotyyppien osalta. Komissio katsoi, että näiden edustavuutta Suomen verkostoehdotuksessa tulisi parantaa ja täydentää komissiolle ilmoitettuja luonnontieteellisiä tietoja. Täydennys-ehdotuksen valmistelua jatkettiin. Syksyllä 2000 maanomistajien kuulemista varten nähtävillä pidetty ehdotus käsitti 289 uutta aluetta tai Natura -alueen laajennusta sekä lukuisia täydennys-ehdotuksia tietokantoihin. Kuulemisen perusteella asian käsittelyä jatkettiin Natura 2000 -ministerityöryhmässä.

97. Luonnonsuojeluohjelmien toteutus (ml. Metsähallituksen vaihtomaiden arvo ja maanmyyntitulot)

	1998	1999	2000	1998	1999	2000
	Hehtaaria			Miljoonaa markkaa		
Valtiolle hankittu	25 510	42 974	20 067	221	281	247
Yksityiset suojelualueet	4 201	5 706	6 151	48	76	63
Yhteensä	29 711	48 680	26 218	269	357	310

Asumisen edistäminen

Hallitus hyväksyi kesäkuussa 2000 asuntopoliittisen strategian, jossa esitetään lähivuosien asuntopoliittikan päälinjat. Väestöltään kasvavien alueiden asuntopoliittikkaan luotiin Helsingin seudun yhteistoiminta-asiakirjalla toimintamalli, johon kuntien ja valtion tulisi panostaa yhteisiä voimavaroja. Viime vuosien korkeasuhdanteen kokemusten mukaan vapaarahoitteinen omistusasuntojen rakentaminen vastaa vain osaan muuttavan väestön asuntotarpeista. Sosiaalista asuntorakentamista tarvitaankin täydentämään asuntomarkkinoita.

Talouden vahva kasvu vauhditti rakennustointaa Suomessa v. 2000, mutta korkojen nousu leikkasi asuntotuotantoa vuoden aikana. Asuntorakentamisen kasvu taittui ja asuntoja aloitettiin yhteensä noin 33 000 kappaletta, hieman vähemmän kuin edellisellä vuonna (34 500 asuntoa).

Omistusasuntojen hintojen nousu taittui vuoden 2000 aikana korkojen nousuun. Vanhojen asuntojen hinnat olivat tätä ennen kivunneet lähelle edellisen vuosikymmenen vaihteen huippuhintoja. Pääkaupunkiseudulla vanhojen asuntojen nimellishinnat olivat korkeimmillaan vuoden 2000 ensimmäisellä neljänneksellä, mutta vuoden lopulla 2,5 % alhaisemmat. Koko maassa vanhojen asuntojen hintataso oli myös korkeimmillaan vuoden 2000 alussa ja vuoden lopulla hintataso oli lähes sama kuin edellisen vuoden lopussa. Hintatero pääkaupunkiseudun ja maan muiden osien välillä kasvoi edelleen v. 2000 jonkin verran.

Aravavuokra-asuntojonoissa oli vuoden lopussa yli 117 000 hakijaruokakuntaa, joista kunnat ilmoittivat yli neljänneksen olevan erittäin kiireellisessä asunnontarpeessa. Pääkaupunkiseudulla lähes puolet hakijoista oli erittäin kiireellisessä asunnontarpeessa. Kaikista hakijoista kolme neljänestä, 88 000 hakijataloutta, oli kasvukeskuseuduilla. Kasvukeskusten hakijajonot kasvoivat edellisvuodesta yli 11 000 hakijalla, kun taas muualla maassa hakijoita oli yli 1 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Koko vuoden 2000 aikana aravavuokra-asuntoa (mukana on myös korkotukilainoitettuja asuntoja) haki 215 000 ruokakuntaa, joista asunnon sai vuoden aikana noin 70 000 eli kolmannes kaikista hakijoista. Tilanne on kiristynyt edellisvuodesta, ja kaikkein kireimpänä

tilanne on jatkunut pääkaupunkiseudulla, missä asunto järjestyi 16 prosentille hakijoista, sekä Tampereen seudulla, missä viidennes hakijoista sai asunnon.

Vaikein tilanne on yhden henkilön talouksilla. Heitä on hakijoista yli puolet, mutta tarjolla olevista asunnoista vain neljännes on yksiöitä. Vuoden aikana yksinäisiä hakijoita oli yli 110 000, joista asunnon sai 29 % eli noin 32 000 hakijaa. Pääkaupunkiseudun 30 000 yksinäisestä hakijasta asunto järjestyi vain 13 prosentille eli 4 000 hakijalle.

Asumisoikeusasuntoja on rakennettu pääosin suurimpiin kaupunkiin ja niiden työssäkäyntialueille, missä asuntojen kysyntä on riittävän suurta toimivien asuntomarkkinoiden luomiseksi. Koko maan noin 25 000 asumisoikeusasunnoista yli 80 % on kasvukeskuksissa. Kuntien asumisoikeusasuntojonoissa oli vuoden 2000 marraskuussa noin 69 000 hakijataloutta; näistä 90 % eli lähes 63 000 kasvukeskuseuduilla. Asumisoikeusasuntojonoissa on kuitenkin myös paljon hakijoita, jotka eivät aktiivisesti hae asuntoa, joten "todellisten" hakijoiden määrä on pienempi. Kysytyimpiä ovat pienasunnot. Menekki vaikeuksia on sen sijaan ollut etenkin kerrostalojen isoilla perheasunnoilla, joita on paikoin pääkaupunkiseudullakin annettu vuokralle, koska kiinnostuneita asumisoikeuden hankkijoita ei ole ollut.

Asuntomarkkinatilanteen kiristyminen ja pula pienistä kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista heijastuu myös asunnottomien määrän kehitykseen. Koko maassa on asunnottomana noin 10 000 yksinäistä ja noin 800 perhettä eli saman verran kuin jo parina edellisvuonna. Kehitys on ollut kuitenkin erilaista eri paikkakunnilla. Osassa kuntia on onnistuttu vähentämään asunnottomuutta, kun taas Helsingissä, missä on noin puolet maan asunnottomista (4 700 yksinäistä ja yli 600 perhettä) asuntopula on vaikeuttanut tilannetta entisestään.

Tyhjiä aravavuokra-asuntoja oli vuoden 2000 marraskuussa yli 3 900. Lisäys edellisvuoteen oli runsaat 13 % eli noin 470 asuntoa. Koko aravakannasta tyhjien asuntojen osuus on noin prosentti. Tyhjiä asunnoista valtaosa, yli 3 700, on kasvukeskusten ulkopuolella, ja myös tyhjien asuntojen määrän kasvu keskittyy lähes yksinomaan näil-

le väestöltään väheneville alueille. Maakunnittain tarkasteltuna tyhjien asuntojen ongelma on pahin Lapissa, missä tyhjiään on yli 4 prosenttia aravvuokra-asunnoista.

Valtion tukema asuntotuotanto muodosti vajaan kolmanneksen koko asuntotuotannosta. Sopivien tonttien puute ja voimakkaasti nousseet rakennuskustannukset hidastivat erityisesti pääkaupunkiseudulla asuntorahaston lainoittaman tai tukeman aratuotannon aloituksia. Tuotannon määrätavoitteista joustettiin hintatason nousun hillitsemiseksi. Rakennuskustannusten nousu pysyikin aratuotannon toteutuneiden hankkeiden hintojen nousulla mitattuna kohtuullisena. Aratuotannon rakennuskustannukset nousivat koko maassa alle 4,9 prosentilla ja pääkaupunkiseudulla 5,5 prosentilla.

Aratuotannossa aloitettiin v. 2000 yhteensä 10 500 asuntoa. Tämä oli noin tuhat asuntoa vähemmän kuin edellisellä vuonna. Aravauustuotannossa aloitettiin yhteensä 7 100 asunnon rakentaminen, joista 4 500 asuntoa oli vuokra-asuntoja ja 2 600 asumisoikeusasuntoja. Korkotukiustuotannossa aloitettiin yhteensä 3 500 asunnon rakentaminen, joista 2 100 asuntoa oli vuokra-asuntoja, 600 asumisoikeusasuntoa sekä vajaat 800 omakotitaloa.

Arava- ja korkotukilainoituksessa painotettiin valtion talousarvion periaatteiden mukaisesti uusien aravavuokra- ja asumisoikeusasuntojen rakentamista kasvukeskuksiin. Aralainoituksen turvin aloitetuista uusista asunnoista yli 75 % oli kuudella kasvukeskusalueella. Pääkaupunkiseudulla lähti liikkeelle tavoitteita vähäisempi määrä uusia aralainoituksen hankkeita. Pääkaupunkiseudun ja sen kehyskuntien osuus uudistuotannon asuntomäärästä jäikin 34 prosenttiin. Pääkaupunkiseudun vaikeudet johtuivat tontinsaantivaikeuksista ja alueen vilkkaan rakentamisen aiheuttamasta kustannusnoususta.

Aralainoituksen turvin aloitettiin merkittävä osuus kasvukeskusten asuntotuotannosta. Pääkaupunkiseudun aloitetuista asunnoista noin kolmannes oli valtion tukemaa asuntotuotantoa, Tampereen seudulla yli puolet ja muilla kasvukeskusalueilla noin 40 %.

Kunnissa hyväksyttiin noin 1 000 korkotukilainaa omistusasuntojen rakentamiseen ja peruskorjaamiseen tai hankintaan. Pääosa lainoista hyväksyttiin omakotitalojen rakentamiseen, yhteensä lähes 800 lainaa. Uusien asunto-osakeyhtiöasuntojen ostamiseen hyväksyttiin kolme lainaa.

Myös valtion avustuksin, korkotuoin ja lainoin tuetun korjaustoiminnan määrä säilyi laajana. Viime vuosina perusparannustoimintaan on panostettu kasvukeskusten ulkopuolella. Myös perusparannukseen myönnettävän lainoituksen suuntaamisessa joudutaan harkitsemaan alueen väestökehitystä ja parannettavan asuntokannan käyttöä tulevai-

suudessa. Valtion tuella korjattiin v. 2000 noin 4 900 asuntoa, joista omakotitaloja oli vajaat 200 asuntoa.

Asuntojen korjausavustuksiin oli alkuvuonna 2000 osoitettavissa yhteensä noin 295 milj. mk, josta 240 milj. mk osoitettiin kyseisen vuoden talousarviossa ja loppuosa oli aiemmilta vuosilta peruutusten yms. vuoksi käyttämättä jääneitä varoja. Korjausavustusta saaneissa kiinteistöissä oli arviolta 135 000 asuntoa.

Kuntien myönnettäviin avustuksiin käytettiin edellä mainitusta kokonaisuudesta noin 170 milj. mk. Kuntien eri vuosina myöntämiä korjausavustuksia maksettiin kertomusvuonna yhteensä noin 113 milj. markan edestä, näistä vuoden 2000 avustusten osuus oli noin 47 milj. mk. Maksetuista avustuksista noin 60 milj. mk kohdistui vanhuksille ja vammaisille myönnettyihin avustuksiin sekä 40 milj. mk asunto-osakeyhtiöiden korjaustoimintaan.

Hissien rakentamiseen vanhoihin kerrostaloihin varattiin määrärahoja 51,5 milj. mk 150 hissien rakentamiseksi 60 kohteeseen. Lisäksi myönnettiin 30 milj. mk 274 hissien korjaamiseen liikuntaesteiden poistamiseksi. Avustusvarauksen laitoksen muuttamiseksi asunnoiksi sai 3 kohdetta. Valtuutta kohteisiin osoitettiin noin 3 milj. mk. Valtion asuntorahasto myönsi terveystalouksia 51 vaikeassa taloudellisessa asemassa olevalle ruokakunnalle laajoihin korjauksiin noin 2 milj. mk.

Omistusasuntolainojen valtion takausten määrä jatkoi kasvuaan myös v. 2000. Takauskanta kasvoi 32 prosentilla vajaan 4,7 mrd. markkaan ja takausten kappalemäärä 26 prosentilla noin 79 300 kappaleeseen. Kasvusta huolimatta uusien takausten määrän lisäys oli vähän pienempi kuin kahtena edellisellä vuonna. Vuonna 2000 uusia takauksia myönnettiin 21 800 kappaletta. Takauksen hankki v. 2000 entistä useampi asuntolainan ottaja. Valtiontakausten suhteellinen osuus uusista asuntoluotoista on kasvanut vuosittain. Vuonna 1996, jolloin täytetakauksia alettiin myöntää, takaus tuli 10 prosenttiin uusista asuntoluotoista. Vuonna 1998 takausten suhteellinen määrä nousi 17,5 prosenttiin ja v. 2000 edelleen 19,4 prosenttiin. Takausten piirissä olevan lainakannan osuus koko kotitalouksien asuntolainakannasta on kuitenkin vain hieman yli kolme prosenttia.

Valtion takausriski on pysynyt hallinnassa. Takauskorvauksia on haettu ja maksettu viiden luoton osalta. Maksettujen takauskorvausten yhteisumma on 74 000 mk. Takauskorvaukset maksetaan luotonottajien takausmaksuista kertyneillä varoilla. Asuntorahaston takausvalvonta perustuu ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin ja hyvään yhteistyöhön pankkien ja Valtiokonttorin kanssa.

Valtion asuntorahaston käytettävissä olevat omat varat muodostuvat aravalainojen lyhennyk-

sistä ja koroista sekä takauspalkkioista. Aravalainakannasta kertyi korkotuloja 2 101 milj. mk v. 2000. Aravalainojen lyhennyksiä kertyi 2 400 milj. mk, kun niitä edellisenä vuonna kertyi vielä yhteensä 4 228 milj. mk. Tärkein syy lyhennysten kertymän pienenemiseen oli vuoden 1999 joulukuun alusta toteutettu aravalainojen korkojen alentaminen ja sen myötä vähentyneet ylimääräiset lyhennykset. Takaustoiminnan tuotot olivat v. 2000 yhteensä 37 milj. mk, kun ne vuotta aiemmin olivat vajaat 4,5 milj. mk pienemmät. Ulkoista rahoitusta rahasto hankki arvopaperistamalla lainasaataviaan yhteensä 800 milj. euroa (noin 4 757 milj. mk). Rahaston varoja käytettiin uusin asuntolainojen maksatukseen noin 3 800 milj. mk, korkotukiin runsaat 600 milj. mk, korjaus- ja muihin avustuksiin noin 200 milj. mk sekä otollainauksesta ja arvopaperistamisesta aiheutuneisiin korkokuluihin 1 525 milj. mk. Lisäksi rahasto lyhensi pitkäaikaisia velkojaan 1 250 milj. markalla sekä lunasti takaisin Fennica 1:n arvopaperistettuja lainat (1 548 milj. mk). Fennica 1:stä aiheutunut 934 milj. markan valuuttakurssitappio maksettiin valtionvelan hoitoon myönnettävistä määrärahoista.

Asuntorahaston ulkoinen varainhankinta toteutettiin arvopaperistamalla aravalainoja lokakuussa 2000 Fennica 5:n transaktiolla yhteensä 800 milj. euroa (4 757 milj. mk). Tarjousten vastaanotossa hyödynnettiin Internetiä ensimmäisen keran Euroopan arvopaperistamismarkkinoilla. Emission seniorosan luottokelpoisuusluokitus oli korkein mahdollinen (Moody's Aaa ja Fitch AAA). Seniorosa sisälsi kiinteäkorkoisen osan, 309,5 milj. euroa eli 1 840,2 milj. mk, ja vaihtuvakorkoisen osan, 464,9 milj. euroa eli 2 764,2 milj. mk. Lisäksi liikkeeseen laskettiin 25,6 milj. euron eli 152,2 milj. markan vaihtuvakorkoinen juniorilaina. Hyvästä luottokelpoisuusluokituksesta huolimatta Fennica 5:n efektiivinen korkokustannus muodostui, kuten arvopaperistamismarkkinoilla yleensäkin, runsaat 0,5 prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin valtion joukkovelkakirjoissa.

Yleistä asumistukea maksettiin v. 2000 yhteensä 2 700 milj. mk, mikä oli 170 milj. mk vähemmän kuin edellisenä vuonna. Tuen maksatuksen vähentymisestä suurin osa johtui toukokuun alusta voimaan tulleesta opiskelijoiden asumislisän ja asumistuen yhteensovituksen uudistamisesta. Tämän vuoksi vuokra-asunnossa asuvat asumistukea saavat opiskelijat lukuun ottamatta lapsiperheitä siirtyvät asteittain opetusministeriön hallinnoiman asumislisäjärjestelmän piiriin. Toisaalta parantunut työllisyys pienensi asumistuen tarvetta ja vähensi siten asumistuen kokonaismaksatusta. Tuensaajien määrä oli vuoden lopussa 170 352 tuensaajaruoakuntaa, mikä oli 36 350 ruoakuntaa vähemmän kuin edellisen vuoden lopussa. Keskimääräinen asumistuki oli vuoden lopussa

1 117 mk kuukaudessa, mikä oli 7 mk enemmän kuin edellisenä vuonna. Vuokra-asunnossa asuvilla asumismenojen osuus tuloista oli ennen asumistukea 54,0 % ja tuen jälkeen 26,5 %. Tuen määrä oli keskimäärin 50,9 % vuokrasta.

Asumistuen määräytymisperusteet pidettiin v. 2000 samoina kuin v. 1999. Asumistuen määrärahaa mitoitettaessa työttömyyden vähenemisen oli arvioitu alentavan tuensaajien määrää. Näin tapahtuikin ja työttömien asumistuen saajien määrä laski noin 8 500 ruoakunnalla. Vuonna 2000 asumistuen maksatus vastasi tarkoitukseen varattua arviomäärärahaa eikä määrärahan ylitystä tarvittu. Asumistuen tarkistamisperusteita muutettiin joulukuun alusta voimaan tulleella lainmuutoksella. Tällöin asumismenojen huomattava muutos tuli tuen tarkistamisperusteeksi kesken tukikauden ja tulon muutoksen tarkistamiskynnystä alennettiin.

Asumistuen saajista lähes 60 % oli edelleenkin työttömiä ruoakuntia, mitä osittain lisäsi opiskelijoiden määrän vähentyminen. Tuensaajien todellinen vuokra ylitti tukea myönnettävässä huomioon otettavan enimmäisvuokratason aravavuokra-asunnossa asuvilla yli 40 prosentissa tapauksista ja vapaarahoitteisissa vuokra-asunnossa asuvilla yli 61 prosentissa tapauksista. Keskimääräinen ylitys oli aravavuokra-asunnoissa asuvilla runsaat 4 mk/m²/kk ja vapaarahoitteisissa asunnoissa asuvilla yli 11 mk/m²/kk.

Eläkkeensaajien asumista tuettiin eläkkeensaajien asumistukijärjestelmästä 1 366 milj. markalla ja opiskelijoiden asumista opintotuen asumislisäjärjestelmästä 873 milj. markalla.

Uusia ASP-luottoja myönnettiin 2 250 kpl, mikä on 200 luottoa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vähenemisen syynä on ollut lähinnä asuntojen hintojen nousu erityisesti pääkaupunkiseudulla yli voimassa olleiden sallittujen ASP-hintarajojen. Nuorten mahdollisuuden hankkia omistus-asunto ovat heikentyneet, alhainen korkotaso on myös vähentänyt korkotuen merkitystä lainansaajalle. ASP-luottojen osuus uusista kotitalouksille myönnettävistä asuntoluotoista oli v. 2000 enää noin 1,5 %. ASP-korkotukilainakanta oli vuoden 2000 lopussa 3,9 mrd. mk. Korkotukea ASP-luotoille maksettiin 41,7 milj. mk. Uusia ASP-tilejä avattiin 3 800 kpl ja vuoden 2000 lopussa tilejä oli voimassa 26 500 kpl. Tileillä oli säästöjä yhteensä 1 140 milj. mk eli keskimäärin 43 000 mk tiliä kohden.

Asumisen kokonaistukeen käytettiin v. 2000 yhteensä noin 9 700 milj. mk, josta 2 100 milj. mk (22 %) oli korkojen verovähennystukea. Kolmen eri asumistukijärjestelmän kautta annettavan tarveharkintaisen tuen osuus kokonaistuesta oli 51 %. Kokonaistuesta 73 % oli suoraan kotitalouksille suunnattua kysyntätukea.

Asuntorahaston tuloksellisuus ja keskeiset tunnusluvut käyvät ilmi luvun 3.13. liitteestä.

Rakennettu ympäristö ja rakentaminen

Rakentamista koskevien uusien ja entistä tiukempien, mm. energiatehokkuutta lisäävien lämmöneristys- ja ilmanvaihtomääräysten valmistelu jatkui kertomusvuonna. Elinkaariajattelua ja ekologista rakentamista yleensä korostettiin valmistelemalla huolto- ja hoito-ohjeita koskevia rakentamismääräyksiä ja julkaisemalla niitä täydentävää opastavaa aineistoa. Kestävää kehitystä ja ekologista rakentamista edistettiin myös osallistumalla koerakentamisprojekteihin ja pilottihankkeisiin.

Rakentamisen turvallisuuden, terveellisuuden ja laadun parantamiseksi annettiin edelleen lukuisia uusia rakentamista koskevia määräyksiä ja ohjeita. Rakennustuotteiden tyyppihyväksyntäpöytäkirjoja annettiin vuoden 2000 aikana 187 kpl.

Ympäristönsuojelu

Alueelliset ympäristökeskukset antoivat v. 2000 maatalouden ympäristötuen erityistukihakemuksista yhteensä yli 2 300 lausuntoa. Työvoima- ja elinkeinokeskukset myönsivät maatalouden erityistukivaroja v. 2000 noin 155 milj. mk. Sopimusten lukumäärä oli 12 100 kpl, ja ne kattoivat 188 000 ha ja 1 900 alkuperäisrotuista eläinyksikköä. Pelkästään luomutuotannossa tai siihen siirtymässä oleva peltoala oli v. 2000 noin 148 000 ha. Erityistukisopimusten kattavuus on edelleen lisääntymässä. Maatalouden ympäristötukien vaikuttavuusselvityksiä jatkettiin. Luonnonmukaisen tuotannon ympäristövaikutuksista valmistui tutkimus, jossa vertailtiin tavanomaisesti ja luonnonmukaisesti tuotetun maidon ja ruisleivän ympäristövaikutuksia tuotteiden koko elinkaari huomioonottaen.

Ympäristönsuojelun edistämisyavustusten määräraha v. 2000 oli noin 32 milj. mk, josta noin 8 milj. mk käytettiin yhdyskuntien vesiensuojelua edistävien investointien tukemiseen, erityisesti vuoteen 2005 ulottuvan vesiensuojelun tavoiteohjelman toteuttamiseksi ja Itämeren suojelemiseksi, ja loput noin 24 milj. mk avustusten maksamiseen ympäristönsuojelua edistäviin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin sekä pilaantuneiden maa-alueiden kunnostushankkeisiin.

Ympäristöhallinnon työohjelman mukaisiin hankkeisiin käytettiin v. 2000 työmäärärahoja yhteensä noin 185 milj. mk, josta EU-hankkeiden osuus oli noin 41 milj. mk. Rakentamiskohteiden välitön työllistävä vaikutus oli keskimäärin noin 500 henkeä kuukaudessa. Ympäristöministeriön hallinnonalan hankkeista merkittävimpiä olivat kuntien vesiensuojeluyhteistyötä edistävät siirtoviemärihankkeet sekä pilaantuneiden maa-alueiden kunnostushankkeet. Alueellisissa ympäristökeskuksissa oli v. 2000 toteutettavana yli 20 siir-

toviemärihanketta ja lähes 50 pilaantuneen alueen kunnostushanketta. Myös vesistökuunnostusten ja muiden ympäristötöiden tarve oli edelleen suuri koko maassa.

Ympäristöhallinnon työkohteissa työllistettiin v. 2000 lisäksi työministeriön palkkaperusteisella työllistämistuella keskimäärin lähes 500 henkilöä kuukaudessa. Edelliseen vuoteen verrattuna työllistettyjen määrä laski lähes puoleen määrärahojen tuntuva vähenemisen takia. Palkkaperusteisilla työllisyysmäärärahoilla toteutetuilla ympäristöhoitotöillä (YTY-töillä) on edelleen kuitenkin erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa huomattava työllisyysmerkitys.

Rakentamisen taloudellisuuden kehittymisestä vuosina 1998-2000 valmistuu selvitys vuoden 2001 aikana. Viimeisin selvitys vuosilta 1995-1997 osoitti taloudellisuuden parantuneen keskimäärin 3,1 % vuodessa. Laskentajaksolla 1988-1997 taloudellisuus on parantunut yhteensä 35 %. Ympäristöhallinnossa käynnistyi lisäksi kehittämishanke mm. rakentamispalvelujen tilaamisen ja tuottamisen eriyttämiseksi ja rakennuttamisasteen nostamiseksi.

Ympäristönsuojelun edistämiseksi Suomen lähialueilla Virossa, Latviassa, Liettuaassa ja Venäjällä on v. 2000 tehty 24 investointitukipäätöstä yhteensä noin 39 milj. markalla pääasiassa ulkoasiainministeriön myöntämin varoin. Toiminnan tuloksena vuoden 2000 aikana valmistuivat mm. usean Itämeren vaikutuspiirissä olevan kaupungin jätevedenpuhdistamon saneeraushankkeet. Näissä kansainvälisellä yhteisrahoitusohjalla toteutettavissa hankkeissa Suomen pienelläkin panostuksella on saavutettu huomattavia tuloksia. Ympäristöministeriön omin lähialueäärärahojen on toteutettu pienempiä ilman- ja vesiensuojelun sekä jätehuollon hankkeita sekä koulutuksella ja muulla teknisellä yhteistyöllä parannettu lähialueiden omia mahdollisuuksia ympäristönsuojelun, ympäristön tilan seurannan, ympäristövaikutusten arvioinnin, asumis- ja rakentamistoiminnan sekä alueiden käytön kehittämiseen. Vuonna 2000 ympäristöministeriön omin määrärahojen on tehty noin 100 teknisen yhteistyön avustuspäätöstä yhteensä noin 16 milj. markalla.

Maksullinen toiminta

Hallinnonalan maksullisen toiminnan tuotot olivat noin 45 milj. mk eli suunnilleen samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Kustannukset olivat vastaavasti noin 55 milj. mk. Kustannuksista jäi kattamatta noin 10 milj. mk eli alijäämä oli koko hallinnonalan osalta noin 18 % kustannuksista. Maksullinen toiminta on ollut alijäämäistä, koska merkittävä osa suoritteista on julkisoikeudellisia ja niiden maksut on ympäristönsuojelul-

listista tai oikeudellisista syistä määritelty alle omakustannusarvon. Alijäämäisyyttä lisäsi kertomusvuona erityisesti uusien ympäristölupaviras-

tojen julkisoikeudellisten suoritteiden alijäämäisyys aiempien maksuperusteiden soveltamisen johdosta.

98. Ympäristöministeriön hallinnonalan tuotto- ja kululaskelma

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Toiminnan tuotot	148,00	166,00	18,00
Toiminnan kulut	-1 241,00	-1 259,00	-18,00
JÄÄMÄ I	-1 093,00	-1 093,00	0,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-1,00	-2,00	-1,00
Satunnaiset tuotot ja kulut	4,00	18,00	14,00
JÄÄMÄ II	-1 091,00	-1 077,00	13,00
Siirtotalouden tuotot ja kulut	-3 146,00	-3 038,00	108,00
JÄÄMÄ III	-4 237,00	-4 115,00	122,00
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	-61,00	-66,00	-5,00
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ	-4 298,00	-4 181,00	117,00

99. Ympäristöministeriön hallinnonalan tase

	Tilinpäätös 31.12.1999	Tilinpäätös 31.12.2000	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS	73,00	107,00	34,00
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	1 353,00	1 366,00	13,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	309,00	291,00	-18,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 736,00	1 765,00	29,00
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA	1 517,00	1 553,00	36,00
ARVOSTUSERÄT	-	-	-
VIERAS PÄÄOMA	218,00	211,00	-7,00
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 736,00	1 765,00	29,00

LIITE

ASUNTORAHASTOVIRASTON TOIMINTAA, TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ JA TULOKSELLISUUTTA KUVAAVAT KESKEISET TUNNUSLUVUT

	1998	1999	2000	Muutos 2000/99
Asuntomarkkinat				
Aravavuokra-asuntojen hakijat, ruokakuntaa	210 100	211 300	215 000	1,8 %
Näistä asunnon saaneet	73 400	73 500	70 000	-4,8 %
Hakijoita aravavuokra-asuntojonossa (marraskuu)	106 400	107 200	118 000	10,1 %
Tyhjät aravavuokra-asunnot, asuntoja	2 900	3 400	3 900	14,7 %
Arava- ja korkotukilainoitus				
Hankkeiden lukumäärä (osapäätöksen saaneet)	562	484	338	-30,2 %
Uustuotannon aloitukset, asuntoja	13 003	11 883	10 542	-11,3 %
Perusparannuksen aloitukset, asuntoja	12 849	6 707	4 584	-31,7 %
Hyväksytyt rakennuskustannukset, mk/as.m ²				
Arava	7 217	7 756	8 187	5,6 %
Korkotuki	7 410	7 594	7 775	2,4 %
Alkuvuokrat (otos), mk/m ² /kk				
Arava	42,90	44,91	45,22	0,7 %
Korkotuki	50,76	51,46	48,99	-4,8 %
Peruskorjaushankkeiden korjausaste, %				
Arava	46,0	47,1	47,1	0,0 %- yksikköä
Korkotuki	41,0	58,3	45,0	-13,3 %- yksikköä
Vanha lainakanta				
Rajoituksista vapauttamispäätökset, asuntoja	494	789	384	-51,3 %
10 vuoden jatkorajoituksista vapauttamispäätökset, asuntoja ..	236	423	817	93,1 %
Luovutuksensaajan nimeämiset, hakemuksia kpl	10	37	51	37,8 %
Takaustoiminta				
Omistusasuntojen valtiontakaukset, voimassa olevat kpl	46 000	63 000	79 300	25,9 %
Omistusasuntojen valtiontakaukset, uudet kpl	22 000	24 000	21 800	-9,2 %
Valtion vastuut takausten perusteella, yhteensä mk	0	0	120 000	.
lainoja kpl	0	0	5	.
Avustukset				
Myönnettyt omapääoma-avustukset				
opiskelija-asunnot:uustuotanto, asuntoja	434	1 345	1 370	1,9 %
opiskelija-asunnot:peruskorjaus, asuntoja	770	578	478	-17,3 %
asunnottomien asunnot, ruokakuntia	194	312	424	35,9 %
pakolaisten asunnot, ruokakuntia	54	180	110	-38,9 %
Maksetut korjausavustushakemukset, maksuja kunnille kpl	6 269	4 641	3 590	-22,7 %
Toiminnan kustannukset				
Viraston kokonaiskustannukset, milj. mk	23,2	23,3	24,4	4,8 %
Viraston työvoimakustannukset, milj. mk	16,5	16,7	17,4	4,1 %
Työvoimakustannukset, mk/htv	245 891	245 028	256 093	4,5 %
Tuloksellisuus				
Tuottavuus, alueyksiköt: hanketta/henkilötyövuosi	25,3	21,6	19,8	-1,8 han- ketta/htv
Taloudellisuus: lainapäätöksen käsittelykustannus, mk/hanke	34 506	27 408	31 458	14,8 %

3.14. VALTIONTALouden TULOksELLISUUS JA TUOTTAVUUS

Tuloksellisuus ja tehokkuus ovat julkisen toiminnan kestävyuden kannalta keskeisiä reunaeh-toja. Julkisen velan sekä korkean veroasteen alen-taminen samaan aikaan, kun julkisiin menoihin kohdistuu kasvupainetta on mahdollista vain te-hostamalla julkisten tehtävien hoitoa ja huolehti-malla kansantalouden kasvusta. Hyvin hoidetut julkiset tehtävät ovat tärkeä osa kilpailukykyä, mutta niiden rahoittamiseksi tarvittava verotus heikentää talouskasvun edellytyksiä.

Julkiset menot alenivat vahvan talouskasvun ansiosta edelleen kertomusvuonna selvästi alle 50 prosenttiin kansantuotteesta. Suuri osa julkisista menoista on tulonsiirtoja kotitalouksille, ja näiden kannustinvaikutusten parantaminen on myös osa julkisen sektorin tuloksellisuustyötä. Kannus-tinloukkujen purkamisella on lisätty työpaikkojen tarjontaa ja myös työttömien työnkysyntää eli tätä kautta on alennettu rakenteellista työttömyyttä ja parannettu talouskasvun edellytyksiä. Tukipalk-kiot väärivät yhtä lailla talouden rakenteita. Julkisen sektorin vastuulla olevan toiminnan ke-hittämisellä pyritään kustannusten karsimisen ohella myös palvelujen parempaan laatuun, jon-ka täytyy vastata yhteiskunnan ja asiakkaiden muuttuvia tarpeita. Palvelumaksuja voidaan usein perustella kohoavalla henkilökohtaisella tulotasol-la, palvelujen arvostuksella sekä niiden tuotanto-kustannusten kattamisella.

Julkisten palvelujen menot

Julkiset kulutusmenot olivat arviolta 161 mrd. mk v. 2000 ja ne muodostivat viidenneksen bruttokansantuotteesta. Julkisista kulutusmenoista val-tion osuus oli 31 %, kuntien ja kuntayhtymien 62 % ja työeläkelaitosten ja muiden sosiaalitur-varahastojen lähes 7 %.

Kolmannes julkisista kulutusmenoista (60 mrd. mk) käytettiin kaikille kansalaisille kohdistuvien eli kollektiivisten palvelujen tuottamiseen. Kol-lektiivisiä palveluja ts. julkishyödykkeitä ovat mm. yleisen hallinnon palvelut, järjestys- ja tur-vallisuuspalvelut sekä maanpuolustus. Kollektii-

visiin palveluihin voidaan rinnastaa kansantalo-utta yleisesti tukeva perusrakenne, kuten liiken-neverkoston kehittäminen ja ylläpito.

Vajaat kaksi kolmasosaa (102 mrd. mk) julki-sista kulutusmenoista kohdistui yksilöllisiin pal-veluihin, ts. palveluihin, jotka hyödyttivät yksi-tyisiä henkilöitä, kotitalouksia tai yrityksiä. Yk-silöllisiä palveluja ovat mm. erilaiset hyvinvoin-tipalvelut, kuten koulutus-, terveydenhuolto- ja so-siaalipalvelut.

Valtion perinteiset kollektiivipalvelut rahoite-taan verovaroin. Myös hyvinvointipalvelut rahoitetaan pääosin kansalaisilta kerätyillä veroilla. Hyvinvointipalvelut ovat niiden käyttäjille joko täysin ilmaisia tai niistä perittävät maksut ovat niiden tuotantokustannuksia alhaisemmat.

Kuntien ylläpitämien **peruskouluasteisten op-pilaitosten** lukumäärä väheni 80 koululla edelli-sestä vuodesta ja v. 1999 toimi 4 063 koulua. Op-pilasmäärä ei muuttunut olennaisesti ja oli 578 900 oppilasta, joista 98 % kävi kunnallista pe-ruskoulua. Vuonna 1999 perusopetuksen koko-naiskustannukset olivat 12,9 milj. mk, reaalisesti keskimäärin neljä prosenttia korkeammat kuin v. 1995 ja nopeimmin kasvanut menoerä oli si-säisen hallinnon menot ja kiinteistömenot. Ope-tustoiminnan kustannukset, jotka muodostavat kaksi kolmasosaa perusopetuksen kokonaiskus-tannuksista, ovat säilyneet reaalisesti lähes samalla tasolla viimeiset viisi vuotta. Vuonna 1999 perus-koulujen reaalihintaiset käyttömenot oppilasta kohti olivat keskimäärin 22 800 mk, keskimäärin 4 % korkeammat kuin v. 1995. Perusopetuksen kustannukset olivat keskimäärin 11 % korkeam-mat kuin laskennalliset yksikkökustannukset. Vuonna 1999 oppilaskohtaiset menot peruskou-luissa vaihtelivat kunnittain 15 600 markasta 52 100 markkaan eli hieman edellisvuotta vähem-män. Kustannuksiltaan halvimmassa viidennek-sessä kuntia oppilaiden koulutus maksoi keski-määrin 21 300 mk ja kalleimmassa viidennekses-sä keskimäärin 32 300 mk. Oppilaista 37 % sijoit-tui kustannuksiltaan halvimpaan viidennekseen ja 7 % kustannuksiltaan kalleimpaan viidennekseen.

100. Hyvinvointipalvelujen kulutusmenot, mrd. mk, käyvin hinnoin

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999*
Koulutus	24,9	25,1	24,9	25,2	26,6	27,7	28,3	30,0	31,2
Terveydenhuolto	25,9	25,9	24,9	24,8	25,9	27,2	27,5	28,5	29,4
Sosiaalipalvelut	15,8	16,0	15,0	15,0	16,4	17,5	18,2	19,2	19,9
Yhteensä, % julkisista yksilöllisistä kulutusmenoista	83	85	86	85	84	84	83	83	83

Lähde: Kansantaloudentiliinpito

Yksityisiä peruskouluja oli 76 kpl, joissa oppilaita oli 12 400 ja menot oppilasta kohden olivat keskimäärin 26 800 mk v. 1999.

Vuonna 1999 **lukioissa** opiskeli 115 300 oppilasta, lähes 3 400 oppilasta enemmän kuin v. 1995. Lukiokoulutukseen käytettiin 2,3 milj. mk v. 1999, reaalisesti noin 4 % vähemmän kuin v. 1995. Oppilaskohtaiset kustannukset olivat keskimäärin 20 700 mk ja vaihtelivat kunnittain noin 14 400 markasta 72 900 markkaan. Lukioissakin oppilaskohtaiset kustannukset olivat keskimäärin 10 % korkeammat kuin laskennalliset yksikköhinnat. Oppilaskohtaisilta kustannuksiltaan halvimpaan viidennekseen sijoittui lähes puolet koko maan lukio-opiskelijoista. Yksityisiä lukiokoulutusta antavia oppilaitoksia oli 35 ja niissä opiskeli noin 10 900 oppilasta v. 1999. Oppilaskohtaiset menot yksityisissä lukioissa olivat keskimäärin 18 600 mk.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeli v. 1999 noin 150 000 opiskelijaa, noin 8 000 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Opiskelijamäärän pieneneminen johtui pääasiassa oppilaitosten ja opiskelijoiden asteittaisesta siirtymisestä ammattikorkeakoulujärjestelmään. Ammatillisten oppilaitosten käyttökustannukset olivat 6,1 milj. mk v. 1999, lähes 3 % alhaisemmat kuin edellisenä vuonna, mutta runsaan viidenneksen enemmän kuin v. 1995. Koulutusaloittain käyttömenot oppilasta kohden olivat keskimäärin 40 800 mk ja vaihtelivat 28 300 markasta 69 500 markkaan. Vuosina 1993-1999 ammatillisen peruskoulutuksen käyttömenot kohosivat 3 %, mutta oppilasmäärä pieneni 18 %.

Vuonna 1999 toimi 55 **ammattillista aikuis-koulutuskeskusta**, joissa tuotettiin 8,4 miljoonaa opiskelijatyöpäivää. Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten käyttökustannukset olivat noin 2 119 milj. mk ja laskivat keskimäärin 2 % edellisestä vuodesta. Sekä käyttökustannukset että oppilasmäärä aikuiskoulutuskeskuksissa kasvoi 80 % vuosina 1993-1999. Työvoimapolitiittisen koulutuksen osuus käyttömenoista oli noin 44 % ja täydennyskoulutuksen vajaa neljännes. Sekä käyttömenoilla että oppilasmäärillä mitattuna nopeimmin kasvoi oppisopimuskoulutus, v. 1999 menot ja oppilasmäärä olivat lähes nelinkertaiset vuoteen 1993 verrattuna.

Yliopistojen keskimääräiset käyttömenot opiskelijaa kohti olivat samalla tasolla kuin edellisenä vuonna, 30 300 mk ja tutkintoa kohti 270 300 mk. Sekä kustannukset opiskelijaa kohti että kustannukset tutkintoa kohti ovat reaalisesti samalla tasolla kuin v. 1990. Opiskelijoiden määrä yliopistoissa oli kertomusvuonna 157 200 ja suoritettujen tutkintojen määrä 16 786.

Julkiset terveydenhuoltomenot olivat v. 1999 49,2 mrd. mk. Vuodeosastohoidon meno-osuus oli noin 41 %, neljä prosenttiyksikköä pienempi kuin

vuosikymmenen alussa, ja avohoidon menot kattoivat kolmanneksen. Lääkkeiden ja farmaseuttisten tuotteiden meno-osuus oli yli 15 %, kolmanneksen suurempi kuin v. 1990. Julkisen rahoituksen osuus on laskenut vuoden 1990 jälkeen 81 prosentista 75,6 prosenttiin ja vastaavasti kotitalouksien osuus kohonnut 15,6 prosentista 20 prosenttiin.

Vuonna 1999 **erikoissairaanhoidon** nettomääräiset toimintamenot olivat 16 mrd. mk ja kasvoivat keskimäärin 1,9 % edellisestä vuodesta, mutta olivat reaalisesti 500 milj. mk pienemmät kuin v. 1990. Vuonna 1999 erikoissairaanhoidon hoitopäiviä kertyi 5,8 miljoonaa, tuhatta asukasta kohden laskettuna lähes kolmanneksen vähemmän kuin v. 1990. Tuhatta asukasta kohden laskettujen hoitajaksojen määrä kasvoi 1990-luvulla 17 % ja oli 189 hoitajaksoa 1 000 asukasta kohden.

Perusterveydenhuollon nettomenot olivat 10,3 mrd. mk v. 1999. Lähinnä terveyskeskusten järjestämän perusterveydenhuollon kiinteähintaiset nettomenot olivat v. 1999 27 % alhaisemmat kuin v. 1990. Vuonna 1999 tehtiin noin 25 miljoonaa avohoitokäyntiä, joista 42 % oli lääkärinvastaanottokäyntejä. Vuodeosaston hoitopäiviä kertyi 7,9 miljoonaa, joista kolme neljäsosaa oli yli 75-vuotiaiden hoitopäiviä.

Lasten päivähoiton käyttömenot olivat v. 1999 noin 9,2 mrd. mk, työvoimaa oli noin 48 000 henkeä ja hoidettavia lapsia oli 215 000. 1990-luvulla lasten päivähoiton menojen reaali-kasvu oli 9 %, henkilöstön määrän 22 % ja lasten määrän 7 %. Kunnallisessa päivähoitossa oli 50 % ja kotihoidon tuen piirissä 28 % alle 7-vuotiaista. Kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista 80 % oli kokopäivähoitossa ja heistä 63 % päiväkotihoidossa. Pienten lasten hoitotuen menot olivat noin 2 mrd. mk.

Vuonna 1999 **vanhainkotien** käyttömenot olivat 3,8 mrd. mk ja kuntien kustantamissa vanhainkodeissa oli runsaat 21 000 asukasta, runsaat kuusi prosenttia 75 vuotta täyttäneistä. 1990-luvulla vanhainkotien reaalihintaiset käyttömenot kohosivat viidenneksen mutta asiakkaiden määrä väheni noin 13 %. Suurin osa, 93 % yli 65-vuotiaista asuu kotona ja kunnat ovat korvanneet laitoshoidon kotipalvelua ja palveluasumista lisäämällä. Vuonna 1999 kodinhoitoavun käyttömenot olivat 2,6 mrd. mk, reaalisesti 12 % pienemmät kuin v. 1990. Kotipalvelua saaneita kotitalouksia oli 122 400, joista vanhuskotitalouksia oli 69 % ja lapsiperheitä 17 %.

Julkisten palvelujen, erityisesti hyvinvointipalvelujen, saatavuuden ja kattavuuden turvaaminen edellyttää niiden tehokasta ja taloudellista tuotantoa. Useimmissa sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluissa menot kasvoivat 1990-luvun alkuvuosina, mutta julkisen talouden säästöpäätökset leikkasivat menoja vuosina 1992-1993. Vuoden 1994

jälkeen menot kääntyivät heikkoon kasvuun. Suoritemäärien kehitys on ollut vakaampaa, taloudellinen taantuma ei lyhyellä aikavälillä vaikuta sairastavuuteen ja lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntää. Palvelujen kysyntään merkittävästi vaikuttava tekijä on väestön ikääntyminen, erityisesti vanhimpien ikäluokkien kasvu, tulee lisäämään palvelujen tarvetta. Muuttoliike voimistaa palvelujen kysynnän alueellisia eroja. Kasvukukksissa erityisesti koulutus- ja lasten päivähoiton palvelujen kysyntä kasvaa kun taas muuttotappiokunnissa ongelman aiheuttaa palvelurakenteen muuttaminen vastaamaan palvelujen muutunutta kysyntää.

Julkisten palvelujen tuottavuus

Julkisen palvelutuotannon tuottavuus parani selvitysten mukaan 1990-luvun alkupuolella vuoteen 1997 saakka, joskin melko hitaasti. Kun eräissä muissa maissa, joissa vastaavia tuottavuusselvityksiä on tehty, tuottavuus on trendimäisesti heikentynyt, kehityksen suuntaan voitiin Suomessa olla tyytyväisiä. Vuosina 1998 ja 1999 kuntien palvelutuotannon kokonaistuottavuus kuitenkin heikkeni ja valtiolla työn tuottavuus aleni vuosina 1999 ja 2000. Kehitys oli samansuuntaista useimmilla hallinnonaloilla. Poikkeuksia olivat lähinnä sisäasiainministeriön hallinto ja ammatillinen opetus, joissa mitattu tuotos kasvoi nopeammin kuin pannonen käyttö.

101. Valtion ja kuntien tuottavuuskehitys¹⁾

	1997	1998	1999	2000
	Muutos edellisestä vuodesta, %			
Valtio				
Kokonaistuottavuus	1,9	..	0,7	-0,5
Työn tuottavuus	0,0	3,7	-1,5	-0,9
Kuntasektori				
Kokonaistuottavuus	0,2	-2,2	-1,4	..

¹⁾ Vuosipareittain lasketut luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia.
Lähde: Tilastokeskus.

Heikkenevä mitattu tuottavuuskehitys voi perustua moniin tekijöihin ja yksittäisten vuosien palvelumäärä ja tuottavuuskehitys ovat alttiita sattunnaisille heilahduksille. Viimeisten vuosien negatiivisten lukujen pohjalta voidaan kuitenkin jo vetää johtopäätös, että tuottavuus on julkisella sektorilla kehittymässä toivottua heikommin, erityisesti suhteutettuna yksityisen sektorin tuottavuuden nopeaan kohoamiseen. Koko kansantaloudessa työn tuottavuus kohosi vuosina 1999 –

2000 yhteensä 6 %, kun valtiolla vastaavasti työn tuottavuus kahdessa vuodessa aleni 2½ %.

Julkisen sektorin heikkenevää tuottavuuskehitystä selittävät myös rakenteelliset muutokset. Eräillä hoitoalueilla (esim. vanhushuolto) toiminnan tehostaminen on merkinnyt avohoidon lisäämistä ja vain kaikkein huonokuntoisimpien potilaiden hoitamista laitoksissa. Potilaiden hoitoisuuden kasvu on puolestaan merkinnyt ao. laitosten tehokkuuden laskennallista laskua, vaikka hoitorakenteiden muutos on parantanut kokonaisuuden kustannustehokkuutta. Saman alan laitosten (esim. terveyskeskukset ja koulut) väliset tehokkuuserot ovat VATT:n selvitysten mukaan pysyneet suurina, vaikka tehokkuus keskimäärin on parantunut.

Tuloksellisuuden ja siihen liittyvän tehokkuuden ja tuottavuuden parantaminen vaatii palvelujen laadusta huolehtimista. Pelkästään palvelujen määrään ja kustannuksiin keskittyminen voisi johtaa virheellisiin päätelmiin. Kertomusvuonna, kuten myös jo edellisellä vuonna, julkisen sektorin laatupalkintomalli oli näytävästi esillä. Sähköisen asioinnin kehittämistä jatkettiin myös. Suuria hankkeita olivat mm. palvelu- ja laatuhanke, joissa korostettiin julkisten palvelujen asiakaslähtöisyyttä sekä valtion keskushallinnon edelleen jatkuva uudistaminen. Julkisen hallinnon parointia syvennettiin kertomusvuonna mm. kuntapuolella. Julkisen ja yksityissektorin yhteistyötä kehittämällä on onnistuttu parantamaan sekä toiminnan laatua että kustannustehokkuutta - Lahden moottoritien yksityisrahoituksen periaatteellista mallia on sovellettu myös kunnissa.

Julkisen sektorin tuloksellisuus ja tulokset riippuvat suuresti määrin osaavasta ja motivoituneesta henkilöstöstä. Henkilöstökysymyksen keskeyttä korostaa virkamiesten keski-ikänsä kasvu, mikä merkitsee kasvavaa rekrytointitarvetta seuraavien vuosien aikana. Kyselyjen mukaan julkisen sektorin henkilöstö pitää tärkeänä arvojen ja eettisten normien näkymistä organisaation päivittäisessä toiminnassa. Tämä voi vaikuttaa myös valtion kilpailukykyyn työnantajana. Tämän ohella erityisesti valtion houkuttelevuutta työnantajana on alettu tukea aktiivisella mm. nuorille suunnatulla tiedottamisella.

Valtion sopimusallalla saavutettiin yleisen linjan mukainen neuvottelutulos virka- ja työehtosopimuksista kertomusvuoden helmikuussa. Sopimuksen allekirjoituspöytäkirja sisälsi määräykset VALPAS -selvityksen aiheuttamista toimenpiteistä. Tämän mukaisesti vuoden 2001 alusta painotettiin mm. nuoria ja vaativia johto- ja asiantuntijatehtäviä, palkkauksen ja tehtävän vaativuuden välisten ongelmien korjausta sekä hyviä työsuorituksia.

4. TILIMUISTUTUSKERTOMUS

Hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta v. 1999 ovat antaneet aiheita

Terveyspalvelujen ohjausjärjestelmä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sosiaali- ja terveysministeriö on todennut seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriö toimitti vuotta 2000 koskevaan hallituksen kertomukseen valtiovarain hoidosta ja tilasta asianomaisen sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueen toimenpidekuvaukseen täydentävän tekstin niistä toimenpiteistä, joita terveyspalvelujen ohjausjärjestelmän kehittämiseksi on tehty v. 2000.

Terveyspalvelujen ohjausjärjestelmän kehittäminen on ollut esillä myös sosiaali- ja terveysministeriön johtoryhmässä ja siellä on sovittu asiaa koskevista jatkotoimista. Ohjausjärjestelmän kehittäminen on yksi vuosia 2000-2003 koskevan sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman (TATO) kehittämiskohteita. Laatusjärjestelmien kehittäminen on edellä mainitun TATO:n prioriteetteja. TATO:n ensimmäinen vuosi -seurantareportissa (STM:n julkaisuja 2000:17) on informoitu eri toimenpiteiden etenemisestä. Parhaillaan toteutettavan laajan Terveydenhuolto 2000 -toimintaohjelman kautta tapahtuva informaatio-ohjaus kohdistuu muun muassa sairaala- ja terveyskeskuspalveluiden tasaisen saatavuuden turvaamiseen. Lisäksi sairaanhoidon hoitokäytäntöjen sekä tarkoituksenmukaisen lääkehoidon edistämisen ovat prioriteetteja. Hallinnonalan laitojen kanssa tehdyissä tulossopimuksissa on kiinnitetty huomiota edellä mainittujen ohjelmien painotuksiin ja suosituksiin. Myös avohoidon seurantaohjelmien kehittämistä valmistellaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö tulee raportoidaan eduskunnan esille nostamista kysymyksistä edellä mainituissa seurantaraporteissa, vuotta 2001 koskevassa hallinnonalakertomuksessa sekä sosiaali- ja terveyskertomuksessa.

Momentin 24.99.21 menojen budjetointikäytäntö (tilapäinen edustus kansainvälisissä neuvotteluissa)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta ulkoasiainministeriö, tasavallan presidentin kanslia ja valtioneuvoston kanslia ovat todenneet seuraavaa:

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmaan liittyvän pöytäkirjamerkinnän mukaisesti EU-asioiden yhteensovittamistehtävät siirrettiin 1.7.2000 lukien ulkoasiainministeriöstä valtioneuvoston kansliaan. Samalla sinne siirrettiin EU-tiedonhallinta työntekijöineen. Työjärjestyksen uudistuksella ulkoasiainministeriöstä lakkautettiin EU-sihteeristö ja perustettiin edelleen ministeriön valmisteluvastuulle kuuluvien EU-asioiden hoitamiseksi uusi yleisten EU-asioiden linja.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2000 esitettiin momentille 24.99.21 myönnettäväksi 6 800 000 mk käytettäväksi Tasavallan Presidentin ja pääministerin vierailuista sekä vastaavan tasoista vierailuista Suomeen aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahan mitoituksessa oli vähennyksenä otettu huomioon 33 200 000 markan siirto momentille 24.01.21. Kysymys oli aiemmin momentin 24.99.21 määrärahasta maksettujen, ulkoasiainministeriössä toimivien ministereiden sekä ulkoasiainhallinnon virkamiesten kansainvälisen toiminnan menojen siirtämisestä hallinnonalan toimintamenomomentille. Tarkoituksena oli yksinkertaistaa muun muassa ministeriön toimintaan käytettävissä olevien menojen budjetointi-, hallinnointi-, kirjaamis- ja seurantamenettelyjä sekä välttää päällekkäisbudjetointia.

Sellaisenaan hallituksen esitys ei vastannut valtiontilintarkastajien kertomuksessa vuodelta 1999 esitettyä kantaa, jonka mukaisesti presidentin ja pääministerin menojen maksaminen momentilta

24.99.21 tulisi lopettaa ja määrärahat siirtää asianomaisiin pääluokkiin. Tämä oli kylläkin ulkoasiainministeriön alkuperäinen tarkoitus. Vuoden 2000 talousarvioesityksen valmistelun edetessä kävi kuitenkin ilmeiseksi, että siirtoja muihin pääluokkiin aiheuttamisperiaatteen mukaisesti ei ole mahdollista toteuttaa. Hallituksen esityksessä tasavallan presidentin ja pääministerin osalta vierailumenot esitettiin edelleen budjetoitavaksi ulkoasiainhallinnon pääluokkaan.

Valtiovarainvaliokunnan kannan mukaisesti eduskunta palautti Suomen kansainvälisten suhteiden hoitoon ylimmälle valtiojohdolle ja ulkoasiainministeriölle osoitettavien määrärahojen budjetoinnin ennalleen siirtämällä momentilta 24.01.21 takaisin momentille 24.99.21 ulkoasiainministeriön käyttöön tarkoitettujen osuuden sekä palauttamalla määrärahan käyttötarkoituksen vuoden 1999 talousarvion mukaiseksi.

EU-koordinaatiotehtävien siirryttyä 1.7.2000 valtioneuvoston kansliaan ryhdyttiin ulkoasiainministeriön ja valtioneuvoston kanslian kesken selvittämään tästä mahdollisesti aiheutuvia muutostarpeita pääministerin matkoihin liittyvien määrärahojen hallinnoinnissa. Lähtökohtana oli valtioneuvoston kanslian 8.10.1997 antama sisäinen ohje 900/10/97, joka koski menettelytapoja ulkoasiainministeriön määrärahoista maksettavissa pääministerin ulkomaanmatkoissa. Ohjetta selkiytettiin jakamalla matkat niihin matkoihin, joita koskevat valmistelut hoitaa ulkoasiainministeriö ja jotka se myös maksaa sekä matkoihin, joiden osalta valtioneuvoston kanslia hoitaa valmistelut ja jotka se maksaa ulkoasiainministeriön sille momentilta 24.99.21 käyttöön osoittamasta määrärahasta. Viimeksi mainittuja ovat Eurooppa-neuvoston kokoukset sekä pääministerin työvierailut, joissa pääministeri tapaa toisen valtion pääministerin. Valtioneuvoston kanslian 4.12.2000 antama uusittu ohje tuli voimaan Eurooppa-neuvoston kokousmatkojen osalta 1.10.2000 ja muilta osin 1.1.2001 lukien. Ohjeen uudistamisen yhteydessä sovittiin, että edellä mainituilta osin määrärahat siirretään vuoden 2002 talousarviossa valtioneuvoston kanslian lukuun. Vastaavasti valtioneuvoston kanslia valmisteli ehdotusta muiden ministeriöiden matkamenojen siirtämiseksi vuoden 2002 talousarviossa asianomaisiin pääluokkiin valtioneuvoston kanslian keskitetyltä momentilta 23.01.20.

Liittyen vuoden 2000 talousarvion toimeenpääntöön valtioneuvoston kanslian esityksestä ulkoasiainministeriö asetti 20.10.2000 tehdyllä päätöksellä vuoden 2000 talousarvion momentin 24.99.21 määrärahasta 1 500 000 mk valtioneuvoston käyttöön Eurooppa-neuvoston syksyllä Biarritzissa ja Nizzassa pidettävistä kokouksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Päätöksen mukaan valtioneuvoston kanslian tuli kirjata me-

not omaan kirjanpitoonsa ja toimittaa ulkoasiainministeriölle yhteenvedonomainen selvitys määrärahan käytöstä vuoden 2000 osalta 31.12.2000 mennessä.

Liittyen vuoden 2001 talousarvion toimeenpääntöön valtioneuvoston kanslian esityksestä ulkoasiainministeriö asetti 22.2.2001 tehdyllä päätöksellä momentilta 24.99.21 valtioneuvoston käyttöön ja sen kirjanpitoon kirjattavaksi 3 500 000 mk Eurooppa-neuvoston kokouksista sekä pääministerin työvierailuista aiheutuvien menojen maksamiseen. Tämä oli 700 000 mk esitettyä vähemmän. Päätöksen mukaan mahdolliset lisämäärärahatarpeet käsitellään syksyllä hallinnonalan määrärahatarkistuksen yhteydessä.

Vuoden 2002 talousarvion valmistelun yhteydessä ulkoasiainministeriö pyysi tasavallan presidentin kanslialta ja valtioneuvoston kanslialta lausuntoa mahdollisuudesta siirtää valtioneuvoston kanslian ohjeessa mainittujen, edellä käsiteltyjen menojen lisäksi myös pääministerin ulkomaille tekemistä virallisista vierailuista aiheutuvat menot valtioneuvoston kanslian lukuun. Tasavallan presidentin kanslia ilmoitti lausunnossaan edelleen edellyttävänsä, että eduskunnan vuoden 2000 talousarvion yhteydessä vahvistamaa käytäntöä ei tasavallan presidentin osalta muuteta. Lausunnossaan valtioneuvoston kanslia esitti, että pääministerin virallisten vierailujen kustannukset säilytettäisiin edelleen ulkoasiainministeriön pääluokassa. Muilta osin se ilmoitti jatkavansa määrärahojen siirron valmistelua.

Ulkoasiainministeriö ehdotti valtiovarainministeriölle 21.5.2001 toimittamassaan vuoden 2002 talousarvioesityksessä momentin 24.99.21 määrärahaan 757 000 euron vähennystä siirtäen momentille 23.99.21. Valtioneuvoston kanslian esityksessä ehdotetaan vastaavaa lisäystä ko. momentille. Siirto ei aiheuttaisi muutoksia momentin 24.99.21 käyttötarkoitukseen.

Momentin 24.99.21 määräraha ja käyttötarkoitus on vuoden 2002 talousarvioesityksessä muilta osin aikaisempien vuosien kaltainen ja vastaa näin ollen valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 5/2001 vp esitettyä kantaa.

Vankeinhoidon henkilöstön koulutus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Vankeinhoitoalan ammatillisen koulutuksen uudistamista on selvitetty useissa työryhmissä. Oikeusministeriö asetti 14.3.2000 työryhmän selvittämään, onko tarkoituksenmukaista kehittää oikeusministeriön hallinnonalan yhteinen ammattikorkeakoulutasoinen koulutus. Työryhmä piti tarkoituksenmukaisimpana vankeinhoidon ja oikeushallinnon koulutuksen kehittämistä erillisinä.

Vankeinhoidon koulutusuudistuksen valmistelua päätettiin tämän jälkeen jatkaa kahdessa työryhmässä. Niistä toisen tehtävänä oli valmistella vankeinhoidon perustutkinnon uudistamista koskeva esitys. Ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen järjestämistä varten asetetun työryhmän tehtävänä oli puolestaan valmistella ehdotus siitä, miten ammattikorkeakouluopetus muodollisesti ja hallinnollisesti järjestetään, mikä on ammattikorkeakoulututkinnon sisältö ja mihin tehtäviin tutkinto tuottaa kelpoisuuden. Valmistelutyöryhmät ovat saaneet ehdotuksensa valmiiksi kesäkuussa 2001. Ehdotusten mukaan vankeinhoitoalalle luodaan ammattikorkeakoulututkinto. Vankeinhoidon perustutkinto on tarkoitus uudistaa niin, että koulutuksen sisällössä otetaan huomioon vankirakenteessa ja vankilaolosuhteissa tapahtuneet muutokset. Perustutkinnon uudistaminen pyritään käynnistämään syksyllä 2001.

Oikeusapu ja maksuton oikeudenkäynti

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion varoin kustannettua oikeusapua annetaan tällä hetkellä kahden vaihtoehdoisen järjestelmän, yleisen oikeusavun ja maksuttoman oikeudenkäynnin avulla. Järjestelmästä on muodostunut sekava ja monimutkainen.

Eduskunnalle on 23.5.2001 annettu hallituksen esitys 82/2001 vp uudeksi oikeusapulaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Lait yleisestä oikeusavusta ja maksuttomasta oikeudenkäynnistä korvattaisiin uudella yhtenäisellä oikeusapulailla, jossa säädettäisiin valtion varoin kustannettavista oikeusapupalveluista. Laki kattaisi sekä oikeudenkäynnissä että muissa oikeudellisissa asioissa avustamisen.

Oikeusapuun oikeutettujen piiriä laajennettaisiin nykyisestä niin, että myös keskituloiset olisivat oikeutettuja oikeusapuun osakorvausta vastaan. Oikeusapuun oikeuttavia kuukausittaiseen käyttövaraana perustuvia tulorajoja ehdotetaan korotettavaksi noin 2 400 markalla ja oikeusavun suhteellisia omavastuuosuuksia ehdotetaan hie man alennettavaksi nykyisestä. Tämän seurauksena arviolta noin kolme neljänestä kotitalouksista pääsisi oikeusapujärjestelmän piiriin.

Toimiin oikeudenkäynneistä aiheutuvien kulujen vähentämiseksi on ryhdytty. Eduskunnalle on 20.4.2001 annettu hallituksen esitys 32/2001 vp riita-asiain oikeudenkäyntiä alioikeudessa koskevien säännösten muuttamisesta siten, että menettelyn nykyiset päällekkäisyydet poistuisivat, jolloin oikeudenkäynti tehostuisi ja halpenisi. Lisäksi eduskunnalle on 23.5.2001 annettu hallituksen esitys 83/2001 vp hovioikeusmenettelyn keven-

tämiseksi. Esitys sisältää muun muassa oikeudenkäynnistä asianosaisille aiheutuvia kuluja alentavan säännöksen hovioikeuskäräjien pitämisestä muualla kuin hovioikeuspaikkakunnalla. Hovioikeusmenettely on lisäksi v. 2002 annettavalla hallituksen esityksellä tarkoitus kokonaisvaltaisesti uudistaa siten, että hovioikeuden voimavarat kohdentuvat ylioikeustutkintaa tarvitsevien valitusten käsittelyyn. Näin vähenisivät hovioikeuskäsittelystä asianosaisille aiheutuvat kulut. Oikeusministeriö on lisäksi asettanut työryhmän rikosasioiden oikeudenkäyntiä koskevan lainsäädännön muuttamista hallituksen esityksen 32/2001 vp suunta- viivojen mukaisesti siten, että oikeudenkäynti tehostuisi ja halpenisi.

Nykyistä omavastuujärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se paremmin edistäisi tarkoituksenmukaista oikeudenkäyntiä. Valtio ei oikeusapulakiehdotuksen mukaan enää vastaisi oikeusapua osakorvausta vastaan saavan omavastuuosuuden maksamisesta tämän yksityiselle avustajalle, vaan oikeusapua saava suorittaisi omavastuuosuutensa suoraan avustajalleen. Näin lisättäisiin oikeusavun saajan intressiä siitä, että avustajalle maksettavat palkkiot ja kulukorvaukset pysyisivät kohtuullisella tasolla. Oikeusapuun oikeutetun kustannustietoisuutta lisäisi myös se, ettei omavastuuosuudelle enää olisi maksimimäärää.

Lisäksi oikeusavulle säädettäisiin sadan tunnin katto, joka nykyisen taksoituksen mukaan vastaisi noin 50 000 markkaa. Oikeusapua ei myöskään pääsäännön mukaan annettaisi, jos hakijalla on asian kattava oikeusturvavakuutus.

Kansalaisten luottamus tuomioistuimiin

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainvaliokunnan esittämien linjausten mukaisesti on valmisteltu tuomareiden uutta koulutusjärjestelmää. Tuomarikoulutustoimikunta on saanut ehdotuksensa valmiiksi tammikuussa 2001. Mietintö on tämän jälkeen ollut laajalla lausuntokierroksella, ja oikeusministeriössä kootaan parhaillaan lausuntoyhteenvetoa. Tältä pohjalta valmistellaan konkreettiset ehdotukset tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistamisesta. Tavoitteena on, että uutta koulutusohjelmaa voitaisiin ryhtyä toteuttamaan v. 2003.

Valtioneuvosto on lokakuussa 2000 asettanut kolmivuotiskaudeksi oikeusturva-asiain neuvottelukunnan. Laaja-alainen neuvottelukunta seuraa oikeusturvan toteutumista ja tekee aloitteita oikeusturvan kehittämiseksi. Neuvottelukunnan työ on käynnistynyt tiiviisti ja ensimmäisiä konkreettisia ehdotuksia voitaneen odottaa vuoden 2001 aikana.

Oikeusturvajärjestelmän kehittämisen kannalta tuomioistuimien rooli on jatkossakin keskeinen. Kesäkuussa 2001 asetettiin komitea laatimaan selvitystä tuomioistuinlaitoksen pidemmän aikavälin kehittämislinjoista. Komitean tehtävänä on selvittää ne konkreettiset painopistealueet, joiden kehittämisellä huolehditaan oikeusturvan säilymisestä tulevana vuosina. Komitean määräaika päättyy 31.8.2003.

Luomutuotannon kehittäminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta maa- ja metsätalousministeriö on todennut seuraavaa:

Luonnonmukaisessa tuotannossa oli v. 2000 noin 148 000 hehtaaria eli noin 6,7 % Suomen viljelyalasta. Luomutilojen määrä oli vuoden 2000 lopulla noin 5 200. Eniten luomutiloja ja luonnonmukaisesti viljeltyä alaa kertomusvuonna oli Pohjanmaalla, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla.

Kertomusvuonna 2000 luonnonmukaisen tuotannon tukijärjestelmä uusittiin EU:n uuden ohjelmakauden alkaessa. Luonnonmukaisen tuotannon viisivuotiset sopimukset ovat osa horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman maatalouden ympäristötukijärjestelmää. Kun maatilalle tehdään ensimmäisen kerran sopimus, tukea maksetaan 875 mk/ha luonnonmukaiseen tuotantoon siirtyneille pelloille. Sopimuksia uusittaessa tukimäärä on 610 mk/ha. Sopimusehtoja selkeytettiin ja yksinkertaistettiin edelliseen ohjelmakauteen verrattuna.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti kesäkuussa 2000 laajapohjaisen työryhmän (Luomustrategiatyöryhmä) valmistelemaan ehdotusta luonnonmukaisen elintarviketuotannon kehittämiseksi. Työryhmä jätti joulukuussa 2000 maa- ja metsätalousministeriölle väliraporttinsa ”Luonnonmukaisen tuotannon toimintaympäristön kuvaus”. Työryhmä luovutti lopullisen mietintönsä maa- ja metsätalousministerille 15.6.2001.

Luomutuotteiden markkinointia on edistetty vuodesta 1998 lähtien Finfood LUOMU -hankkeen avulla. Vuonna 2000 valtion talousarviossa, momentilla 30.12.41, olevasta määrärahasta myönnettiin tähän tarkoitukseen 4 milj. mk.

Luonnonmukaisen tuotannon neuvontaa on tuettu valtion talousarviosta, maaseudun elinkeinon kehittämisen määrärahoista, momentilta 30.15.40, v. 2000 yhteensä 3,8 milj. markalla.

Luonnonmukaisen tuotannon tutkimukseen on maa- ja metsätalousministeriön sitomattomia tutkimusmäärärahoja (momentti 30.04.27 ja MA-KERA) käytetty 3,55 milj. mk. Vuodelle 2000 osoitettu suuri erityispanostus johtuu laajakon 3-vuotisen luomututkimusohjelman käynnistämises-

tä. Sen vuotuinen panostus tulee olemaan 3 milj. mk.

Väestön ikääntyminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sosiaali- ja terveysministeriö on todennut seuraavaa:

Väestön vanheneminen johtuu iäkkäämpien ihmisten odotettavissa olevan eliniän kasvusta ja syntyvyyden alhaisuudesta. Kokonaishedelmällisyys on ollut pitkään 1,6-1,7 lasta 1 000 hedelmällisyyssiässä olevaa naista kohden. Jotta väestö pysyisi nykyisellä tasolla kokonaishedelmällisyyden pitäisi olla hieman yli kaksi. Väestö ikäänny myös rakenteeltaan, kun toisen maailman sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat ikääntyvät. Suomi on kohtaamassa kaksi demograafista haastetta: 1) suuret ikäluokat ovat tulossa lähivuosina yli 55-vuotiaiksi ja 2) pitkällä aikavälillä väestö uhkaa pienentyä.

On arvioitu, että työikäinen väestö kasvaa vuoteen 2010 asti, jonka jälkeen se alkaa pienentyä. Työikäisen väestön kasvu keskittyy kuitenkin yksinomaan yli 55-vuotiaisiin. Tämän ikäryhmän työllisyysaste on alhainen varhaisen eläköitymisen ja korkean työttömyyden vuoksi. Kansallinen Ikäohjelma 1998-2002 ja Työssä jaksamisohjelma tähtäävät juuri ikääntyneiden työkyvyn ylläpitämiseen. Yli 55-vuotiaiden työllisyysaste onkin kohonnut ripeiten kaikista ikäryhmistä viime vuosina. Tästä huolimatta ikäryhmän työllisyysaste on hyvin alhainen tätä nuorempiin ikäryhmiin verrattuna. Lainsäädäntöä on muutettu etenkin vuoden 2000 alusta kannustamaan työelämässä pysymistä. Sosiaali- ja terveysministeriön strategiset linjaukset – kohti vuotta 2010 kiteytyvät

- terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen
- työelämän vetovoiman lisäämiseen
- syrjäytymisen ehkäisyyn ja hoitoon
- toimiviin palveluihin ja kohtuulliseen toimeentuloturvaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuoden 2000 keväällä toimikunnan selvittämään sosiaalimenojen kehitystä ja sosiaaliturvan rahoituksen turvaamista pitkällä aikavälillä. Toimikunta työskentelee vuoden 2001 loppuun. Toimikunnan asettamisen taustalla ovat talouden globalisoituminen, teknologinen kehitys, työmarkkinoiden muuttuminen, väestön ikääntyminen ja perherakenteiden muuttuminen. Hallitusohjelman mukaan sosiaaliturvan rahoitusta tulee kehittää niin, että se tukee kansantalouden kehitystä ja edistää työllistymistä. Tämä edellyttää talous-, työllisyys- sekä sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden yhteensovittamista.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä monia hankkeita perhe- ja työelämän parempaan

yhteensovittamiseen. Muun muassa perhevapaiden uudistamista selvitetään työryhmässä. Tavoitteena on sukupuolten tasa-arvo, hyvinvoinnin lisääminen kaikissa ikäryhmissä ja tasainen syntyvyys. Kansantalouden hyvä tuottavuus ei synny vain yrityksissä, vaan se vaatii tuekseen perheen ja työelämän tasapainoisen kehittymisen ja toimivat yhteiskunnalliset palvelut.

Sosiaaliturvajärjestelmä ja koko julkinen talous on viime vuosina pyrkinyt sopeuttamaan resurssinsa väestön ikääntymisen aiheuttamiin lisä kustannuksiin sekä mahdolliseen taloudelliseen taantumiseen. Tällainen politiikka on pitkäjänteisyydeseen perusteltua.

Vanhusten hoidossa ja palveluissa on varauduttava väestön ikääntymiseen. Nyt on panostettava esteettömän ympäristön toteuttamiseen, ehkäisevään ja kuntouttavaan työhön sekä kotihoidon palveluiden turvaamiseen ikääntyvälle väestölle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmaan 2000-2003 liittyy useita toimenpidesuosituksia, joiden tarkoituksena on vanhusten ja vammaisten itsenäisen suoriutumisen edistäminen, iäkkäiden sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden kehittäminen sekä ehkäisevän työn tehostaminen. Osana ohjelman toteuttamista sosiaali- ja terveysministeriö antoi keväällä 2001 vanhusten palveluja koskevan laatusuosituksen. Suositus on tarkoitettu erityisesti kuntien päättäjille ja johdolle, jotka ovat vastuussa toiminnallisista linjauksista sekä voimavarojen osoittamisesta niiden toteuttamiseen. Suositus auttaa kuntia arvioimaan toiminnan asianmukaisuutta, tavoitteiden toteutumista ja budjettivarojen käyttöä. Kuntalaisille suositus antaa suuntaviivat, joiden perusteella he voivat arvioida oman kuntansa palveluita. Tavoitteena on, että palvelurakenne perustuu ikäihmisten tarpeisiin ja kunta suuntaa riittävät voimavarat palvelutavoitteiden saavuttamiseksi. Jokaisessa kunnassa tulisi olla kuntasuunnitelman osana vanhuspoliittinen strategia, jossa määritellään iäkkäiden kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseen kuuluvat tavoitteet. Samalla määritellään eri hallintokuntien ja sidosryhmien vastuut niiden toteuttamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriö tulee seuraamaan suosituksen toteutumista yhteistyössä Stakesin ja Kuntaliiton kanssa. Lisäksi yhteistyössä valmistellaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle tarkoitettu Ikäihmisten hyvän hoidon ja palvelun opas.

Sosiaali- ja terveysministeriö on päättänyt suunnata hallituksen tulevaisuuspaketista sille osoitettua määrärahaa laajaan hankekokonaisuuteen, jossa kehitetään paikallista ja alueellista osaamista ja malleja tietoteknologiaan perustuvien palvelujen, laitteiden ja apuvälineiden hyödyntämiseksi vanhusten ja vammaisten henkilöiden itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Hankekokoisuus ajoittuu vuosille 2001-2003.

Myös asuntokantaan kohdistuvilla toimenpiteillä voidaan parantaa asumistasoa, kun väestö ikääntyy ja liikkuminen vaikeutuu. Sosiaali- ja terveysministeriön ja ympäristöministeriön v. 2000 käynnistämässä yhteishankkeessa on selvitetty hissien rakentamisen edistämiseksi tarvittavia toimenpiteitä. Tarkoituksena on toteuttaa v. 2002 laajamittainen hissien yhteishankinta, jossa voitaisiin käyttää hyväksi malliratkaisuja mutta ottaa myös alueelliset erityisolosuhteet huomioon.

Tukityöllistäminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työministeriö on todennut seuraavaa:

Työllisyyslain mukaan työllisyysmäärärahoja kohdennetaan erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen, pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisemiseen sekä alueellisesti tasapainoisen työllisyyden edistämiseen. Vuonna 2000 kaikista tukityöllistetyistä noin 20 % oli yhtäjaksoisesti (12 kk) pitkäaikaistyöttömiä. Lisäksi jokseenkin sama määrä oli ns. rinnasteisia pitkäaikaistyöttömiä, joiden työttömyyden katkaisivat vain lyhyet työllistymisjaksot. Päätös työllistämistuen myöntämisestä tehdään työvoimatoimistossa. Asiakkaan kanssa yhdessä tehtävällä työnhakusuunnitelmalla pyritään eliminoimaan työvoimapolitiittisesti epätarkoituksenmukaiset ratkaisut. Henkilö voidaan työllistää uudestaan tukitöihin, kun hän on ollut viimeisten kuuden kuukauden aikana vähintään viisi kuukautta työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa.

Tukityöjärjestelmää v. 1995 uudistettaessa pyrittiin siihen, että toimenpiteiden avulla voidaan työttömyyden lyhytaikaisen katkaisemisen sijasta parantaa työnhakijoiden työllistymisvalmiuksia ja mahdollisuuksia palata pitkittyneen työttömyyden jälkeen pysyvästi työmarkkinoille. Tämän tavoitteen lisäksi tukityöjärjestelmällä on katsottu usein olevan myös muita tavoitteita, kuten työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymisen ehkäisy.

Tukityöjärjestelmän työllisyysvaikutuksia tarkasteltaessa on havaittu, että kolmen kuukauden jälkeen tukityöjakson päättymisen jälkeen keskimäärin vajaa kolmannes sijoitetuista työskenteli edelleen avoimilla työmarkkinoilla. Maakunta-kohtaiset erot ovat huomattavia vaihdellen Kainuun ja Lapin reilusta 10 prosentista Uudenmaan noin 30 prosenttiin. On havaittu, että työllistyneet työttömät olisivat usein työllistyneet myös ilman toimenpiteitä. Ongelmana on toisaalta ollut myös kierrätys toimenpiteiden ja työttömyyden välillä. Työllistyminen vakaalle työuralle on ollut harvinaista. Aktiivisen työvoimapolitiikan osuus avoimen työttömyyden laskuun on selvitysten mukaan

siis huomattavasti vähäisempää kuin mitä kolmen kuukauden bruttovaikuttavuutta kuvaavien sijoitusseurantojen avulla voisi päätellä.

Taloudellisen kasvun jatkuessa ja työvoimapolun kasvaessa tulee tarkastella työvoiman tarjonnan aitoutta ja työttömyyteen kytköksissä olevan sosiaaliturvajärjestelmän toimintaa. Tarjonnan aitoutta testataan suomalaisessa järjestelmässä käytännössä aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteillä. Niistä kieltäytyminen saattaa johtaa etuuskien menettämiseen. Toimen päätyttyä henkilö palaa usein työttömäksi. Vain noin joka kymmenes työtön työnhakija saa työhön osoituksen avoimeen työpaikkaan. Ongelmana onkin tarjonnan aitouden kannalta työttömyyteen liittyvien etuuskien poikkeuksellisen pitkä, käytännössä rajaton kesto, jonka ehdoksi asetetaan käytännössä vain aika ajoin aktiivitoimiin osallistuminen. Itse etuuskien taso ei niinkään liene kansainvälisten mittapuiden mukaan ongelma, joskin etuuskien väliset vertailut ovat hankalia työttömyysturvaan välillisesti kytkennässä olevien etuuskien huomattavasta vaihtelusta johtuen (mm. asumistuki, päivähoitomaksut, kunnallinen toimeentulotuki). Tarjonnan aitoutta heikentää luonnollisesti esimerkiksi se, että tukityö kartuttaa työttömyysturvan työsäoloa. Toisaalta on otettava huomioon, että työttömät ovat usein sosiaalitoimen ja työhallinnon yhteisasiakkaita, joilla on vaikeuksia integroitua työmarkkinoille. Tarjonnan aitouden toteamisen kannalta keskeistä onkin hallituksen esitysten mukaisesti etuuskien saamisen sitominen työnhakusuunnitelman mukaiseen toimintaan entistä painokkaammin.

Työvoiman kysynnän kannalta ongelmat ovat suurimpia ikääntyvillä ja heikoimmin koulutetuilla henkilöillä. Heidän tuottavuutensa ei aina yllä tasolle, jossa työn teettäminen olisi vallitsevalla kustannustasolla kaikkine sivukuluineen työnantajalle kannattavaa. Työvoimatoimistoissa työttömiä työnhakijoita on yhä enemmän kuin avoimia työpaikkoja. Kun arviolta kuitenkin vain noin kolmannes avoimista työpaikoista ilmoitetaan työvoimatoimistoihin, tavoitteena on, että työttömät aktivoituisivat yhä enemmän etsimään myös oma-toimisesti töitä työmarkkinoilta.

Kuntien työllistämistukea selvitettiin työministeriön asettamassa työryhmässä, joka jätti raporttinsa maaliskuussa 2000. Selvitysten pohjalta voitiin todeta, etteivät tukityöllistetyt koko maan tasolla tarkasteltuna merkittävässä määrin hoida vakinaisuusluonteisia tehtäviä ja siten korvaa vakituisia työntekijöitä. Tukityöllistettyjen osuus kuntien koko henkilöstöstä on muutaman prosenttiyksikön luokkaa. Joissakin tarkastelluissa kunnissa tukityöllistettyjen osuus kunnan palvelussa olevasta henkilöstöstä ja tiettyssä ammattinimikkeessä toimivista palkansaajista on varsin korkea. Tällaisissa tapauksissa voidaan perustellusti olettaa,

että osa tukityöllistetyistä työskentelee tehtävissä, jotka ovat vakinaisuusluonteisia. Kuitenkin tämän tilanteen arvioidaan viime vuosina vähentyneen, kun kunnat ovat lisänneet vakinaista työvoimaansa.

Työllistämistukea maksetaan päivää ja työllistettävää kohti vähintään normaali työllistämistuki, 118 markkaa päivässä, ja enintään normaali työllistämistuki 80 prosentilla korotettuna eli enintään 212,40 mk päivässä. Yhdistelmätuessa työllistämistuen osuus voi kuitenkin olla enintään normaalin työllistämistuen suuruinen. Yhdistelmätukeen liittyvä työmarkkinatuen osuus maksetaan työnantajalle täysimääräisesti. Vuonna 2001 työmarkkinatuki on 127 mk/päivä.

Työllistämistuen markkamäärä on ollut vuodesta 1995 lähtien 118 mk. Vuoden 1998 työvoimapolitiittisen uudistuksen yhteydessä poistettiin työllistämistuen kytkentä työttömyysturvalain peruspäivärahaan ja normaali työllistämistuki määriteltiin työllisyysasetuksessa (1363/1997) 118 markaksi. Edellä mainitun vuoksi työllistämistuen määrä ei ole noussut samassa yhteydessä kuin työttömyysturvan peruspäiväraha.

Koska yhdistelmätuen avulla työllistävien, usein vapaaehtoistoimintaan perustuvien yhdistysten mahdollisuudet palkkauksen omarahoitusosuuteen ovat heikot, palkkojen yleiskorotukset ovat aiheuttaneet paineita työsopimusten muuttamiseen siten, että työllistetyn työaika on lyhennetty. Näin yhdistys on voinut kattaa yhdistelmätuella työllistämistä aiheutuvat palkkauskustannukset kokonaisuudessaan. Edellä mainittu on voinut johtaa siihen, että osa-aikatyön työaika jää jopa alle puoleen kokoaikaisesta työajasta. Lisäksi arvioidaan, että samana pysynyt normaali työllistämistuki osaltaan on vaikuttanut siihen, että v. 2000 työllistämistukeen varattuja määrärahoja jäi huomattavasti käyttämättä. Työllistämistuen osuus tukea käyttävän työnantajan palkkauskustannuksista on pienentynyt ja vähentänyt osaltaan halukkuutta työllistämiseen.

Palkkaperusteisia työllistämistukimäärärahoja osoitettiin valtion vuoden 2000 talousarvioon yhteensä 1 982 milj. mk. Tilinpäätöstietojen perusteella määrärahoja jäi käyttämättä 252 milj. mk. Tästä projektituen ja työttömien aloitteellisuuden tukemisen osuus oli 20 milj. mk. Tähän liittyen eduskunta edellytti vuoden 2001 talousarvion yhteydessä antamassaan lausumassa, että TE-keskusten vuodelle 2001 osoitettujen rahojen riittävyys selvitetään vuoden 2001 toukokuun loppuun mennessä ja määrärahararve arvioidaan tuolloin uudelleen.

Työministeriö on tehnyt selvityksen työvoimapolitiittisten määrärahojen käytöstä ja sitomisasteesta tammi-huhtikuulta 2001. Huhtikuun loppuun mennessä palkkaperusteisten työllisyysmäärärahojen sitomisaste oli keskimäärin 64 %, kun

se edellisenä vuonna vastaavana ajankohtana oli 55 %. Selvitysten perusteella vuoden 2001 lisätalousarviossa on eräiden työvoimapolitiikan toimeenpanon momenttien osalta tehty siirtoja, jotka mahdollistavat määrärahojen tehokkaamman käytön.

Muita huomioita

Tilinpäätösmenettelyn luominen

Tämän osalta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion taloushallintoa on uudistettu viime vuosina voimakkaasti. Uusimuotoinen liikekirjanpito otettiin käyttöön talousarviokirjanpidon rinnalle v. 1998. Samassa yhteydessä valtionhallinnon raportointia ja tarkastusta on kehitetty. Eduskunnalle annettavia kertomuksia on uudistettu rakenteellisesti ja sisällöllisesti. Kehittämistyö on kuitenkin vielä kesken erityisesti tilinpäätösmenettelyjen osalta. Valtiovarainministeriö asettikin 12.9.2000 osana keskushallinnon uudistamista hankkeen, jonka tavoitteena oli tehostaa ministeriöiden ohjausotetta hallinnonalojensa tulosohjaajana. Hankkeen tehtävänä oli teettää kokonaisvaltainen arvio tulosohjauksen tämänhetkisestä toimivuudesta ja tehdä arvion perusteella ehdotuksensa tulosohjauksen terävöittämisiksi koskien erityisesti tulosohjaukseen liittyviä vastuujärjestelmiä, toiminnanohjausjärjestelmiä, raportointia ja tilinpäätösten käsittelyä. Ministeriöiden tulosohjausotteesta valmistui selvitys ja hanketta valmisteleva työryhmä jätti ehdotuksensa valtiovarainministeriölle 16.5.2001.

Tämän hankkeen yhteydessä on tarkoitus selvittää ministeriöiden tilinpäätösmenettelyitä sekä tehdä selvityksen pohjalta ehdotuksia, joilla ministeriöiden tehtäviä ja vastuuta hallinnonalan virastojen ja laitosten tilinpäätöksen käsittelyssä voitaisiin selkiinnyttää sekä virastojen ja laitosten tilivelvollisuuden toteutumista tehostaa. Hankkeen tekemiä ehdotuksia käsitellään keskushallinnon uudistamista valmistelevalle ministeriryhmässä kesän ja alkusyksyn aikana, jonka jälkeen hallitus ottaa ehdotuksiin lopullisen kannan. Tilinpäätösmenettelyn osalta ehdotukset edellyttävät muutoksia asetukseen valtion talousarviosta (1243/1992).

Nykyisellään valtiokonttori laatii valtion tilinpäätöksen eli valtion tuotto- ja kululaskelman, valtion taseen ja valtion talousarvion toteutumisen osoittavan laskelman sekä allekirjoittaa ne. Valtiokonttori myös kokoaa tilinpäätösasiakirjan sekä julkaisee sen painettuna. Valtion tilinpäätöksen sisällöstä, vahvistamisen siirtämisestä valtioneuvoston käsiteltäväksi sekä sen eduskuntakäsittelystä on tehty esityksiä. Koska hallitus antaa li-

säksi eduskunnalle perustuslain 46 §:ssä tarkoitetun kertomuksen valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta (Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta), esillä on ollut ehdotus valtion tilinpäätösjulkaisun ja hallituksen kertomuksen valtiovarain hoidosta ja tilasta yhdistämisestä yhdeksi tilinpäätösasiakirjaksi. Toisaalta on esitetty hallituksen tili- ja vastuuvapauden kytkemistä eduskunnan tilinpäätöskäsittelyn yhteyteen. Samoin on keskusteltu tilintarkastuksen roolista tilinpäätöksen yhteydessä eli kysymyksestä, vahvistaako valtioneuvosto tilinpäätöksen tarkastamattoman tilinpäätösaineiston, kuten nykyisin, vai mahdollisesti tarkastetun tilinpäätösaineiston pohjalta, kuten useissa maissa menetellään.

Valtion tilinpäätöksen käsittelyä hallituksessa on tarkoitus kehittää siten, että se menisi valtioneuvoston yleisistunnon vahvistettavaksi. Muilta osin valtion tilinpäätösmenettelyn kehittämiseen liittyy useita perustuslaillisia kysymyksiä, joiden selvittely edellyttää perusteellista ja laajapohjaista valmistelua. Vasta tämän jälkeen on mahdollisuuksia tehdä näiltä osin ratkaisuja.

Ulkomaalaislain soveltamiseen liittyvät kysymykset

Tämän osalta sisäasiainministeriö ja työministeriö ovat todenneet seuraavaa:

Sisäasiainministeriö on 14.3.2000 asettanut virkamiestyöryhmän valmistelemaan ulkomaalaislain kokonaisuudistusta. Alustavan aikataulun mukaan hallituksen esitys voitaisiin antaa eduskunnalle aikaisintaan keväällä 2002 ja uusi laki voisi tulla voimaan v. 2003.

Ulkomaalaisviraston määrärahasoa ja henkilöstömäärää on nostettu valtion talousarviossa viime vuosina. Vuodesta 1995 vuoteen 2001 viraston määrärahaso on noussut noin 77 %. Viraston henkilöstömäärä on kuitenkin edelleen riittämätön tehtäviin nähden. Riittävien ja pysyvien toimitilojen saanti virastolle tulee esille talousarvion käsittelyssä. Suunnitteilla olevat tilat on tarkoitus saada viraston käyttöön keväällä 2002.

Ulkomaalaisviraston toimeksiannosta on valmistunut huhtikuussa 2001 julkaistu konsulttiselvitys, jossa tarkastellaan muun muassa viraston päätöksentekoprosesseja, työtapoja ja palvelukykyä. Prosessien kehittämistä on virastossa jatkettu omana projektina.

Valtioneuvosto on 16.10.1997 hyväksynyt periaatepäätöksen hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi, joka sisältää suuntaviivat Suomen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikalle. Periaatepäätöksen pohjalta on muun muassa tehty muutoksia ulkomaalaislakiin. Paa-vo Lipposen II hallituksen ohjelmassa on sitou-

duttu periaatepäätöksen toteuttamisen jatkamiseen. Valtioneuvostossa toimii maahanmuuttopolitiikan ja etnisten suhteiden ministerityöryhmä, joka käsittelee maahanmuutto- ja pakolaisasioita ja niiden yhteensovittamista. Ministerityöryhmää avustaa virkamiestyöryhmä, jossa on edustettuna kaikki ministeriöt, joiden toimialaan ulkomaalaisien asiat jollain tavoin kuuluvat.

Väestön ikääntymisen vaikutuksiin liittyen työministeriön asettamana toimii poikkihallinnollinen projekti, joka selvittää varautumistarpeita suurten ikäluokkien aiheuttamiin työmarkkinamuutoksiin. Työministeriö on lisäksi syksyllä 2001 asettamassa projektia, joka selvittäisi tulevaisuuden maahanmuuttopolitiikan vaihtoehtojen pohjalta ehdotuksen maahanmuuttajien kotouttamista, koulutusta, asumista sekä muita erityistarpeita koskeviksi toimenpiteiksi, viranomaisvastuiksi sekä lainsäädännön muutoksiksi.

Ulkomaalaislain 47 §:n 2 momentin mukaan säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian toimitettava erityisesti tähän tarkoitukseen varattuun paikkaan. Hallitus on antanut esityksen eduskunnalle maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta (HE 25/2001). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa lain 25 §:ää siten, että kaikkien ulkomaalaislain nojalla säilöön otettujen säilönsäpito voidaan järjestää valtion tai kunnan ylläpitämässä vastaanottokeskuksessa.

Sisäasiainministeriö asetti 11.11.1999 työryhmän selvittämään mahdollisuuksia ulkomaalaisten säilöönottotilan perustamiselle ulkomaalaislain nojalla säilöön otetuille. Työryhmä sai työnsä aikana ohjeet, joiden mukaan vastuu laitoksesta tulisi kokonaan työministeriölle.

Työministeriö valmistele työryhmän työn pohjalta hallituksen esitystä laiksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle heti sen syysistuntokauden 2001 alussa.

Säilöönottoyksikön perustamista varten vuoden 2001 lisätalousarviossa (34.07.63. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto) on 2 200 000 mk ulkomaalaislain edellyttämän säilöön otettujen ulkomaalaisten vastaanottoyksikön perustamista varten. Tavoitteena on, että säilöönottoyksikkö aloittaa toimintansa 1.12.2001.

Sellaisia tilanteita, joissa turvallisesta alkupe-
rämaasta tulevan turvapaikanhakijan puoliso on saapunut Suomeen jo aikaisemmin ja joissa aiemmin saapuneen puolison hakemuksen käsittely on kesken tai käsittelyssä ei noudateta seitsemän päivän käsittelyaikaa, on tullut ulkomaalaisviraston käsiteltäväksi varsin harvoin. Ulkomaalaisvirasto on menetellyt näissä asioissa yleensä siten, että perheyhteys on säilytetty ja puolisoitten hakemukset on käsitelty yhdessä.

Koska nopeutettua menettelyä koskevat ulkomaalaislain uudet säännökset ovat olleet voimassa pian vuoden, on entistä epätodennäköisempää, että tällaisia tapauksia esiintyisi tulevaisuudessa kovinkaan usein. Kyse on siten ollut pääsääntöisesti siirtymäajan ongelmasta.

Voimassa olevan ulkomaalaislain 18 a §:n mukaan oleskelulupa voidaan myöntää entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle suomalaisen syntyperän omaavalle henkilölle, jos hakija itse, toinen hänen vanhemmistaan tai neljästä isovanhemmasta vähintään kaksi on ollut suomalaisia.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on 17.2.1999 antanut lausunnon hallituksen inkerinsuomalaisten maahanmuuttoa koskevasta selonteosta. Päävo Lipposen II hallituksen ohjelmassa on lausuttu, että inkeriläisten paluumuuttoon sovelletaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan mietinnön linjausta.

Hallituksen selonteossa on todettu, että inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmän ei ole tarkoitus olla pysyvä ja että paluumuuttajien määrää vähennetään asteittain. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on pitänyt tarpeellisena selkeiden poliittisten päätösten tekemistä inkerinsuomalaisten maahanmuuton tulevaisuudesta.

Sisäasiainministeriössä valmisteltiin yhteistyössä työministeriön kanssa v. 2000 inkerinsuomalaisten maahanmuuttoa koskevien säännösten tarkistamista. Tarkasteltavina oli lähinnä kaksi eri mallia, joissa hakijan suomen tai ruotsin kielen taito otettaisiin huomioon. Työministeriön kannattamassa mallissa hakijan kielitaito olisi maahanmuuttoa nopeuttava tekijä ja sisäasiainministeriön esittämässä mallissa se olisi maahanmuuton edellytys. Maahanmuuttopolitiikan ja etnisten suhteiden ministerityöryhmä sopi maaliskuussa 2001 vaihtoehtoisesta mallista, jossa maahanmuuttoon halukkaille inkerinsuomalaisille ja heidän perheenjäsenilleen järjestetään kielikoulutusta ja yleisten kielitutkintojen tason 2 saavuttaminen on maahanmuuton edellytys. Inkerinsuomalaisia koskevien säännösten tarkistaminen on päätetty siirtää ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen yhteyteen. Valmistelun yhteydessä selvitetään myös mahdollisuus säilyttää asuntoedellytys oleskelulupaa myönnettäessä sekä opetushallinnon osuus kielen arvioinnin valmistelussa ja valvonnassa.

Valtion talousarvion tulojen arviointi

Tämän osalta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Kohta tarkoittaa valtiontilintarkastajien kertomusta vuodelta 1999 ja sen taustalla olevaa valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomusta valtion tuloarvioiden osuudesta vuosina 1977-1996. Näissä asiakirjoissa arvioidaan val-

tion talousarvion tuloarvioiden valmistelua, osuvuutta ja dokumentointia. Valtiovarainministeriö on jo aikaisemmin ilmoittanut, että seuranta- ja ennusteorganisaatiota on tältä osin muutettu ja menetelmiä kehitetään jatkuvasti virkatyönä nopeasti muuttuvassa ympäristössä. Dokumentoinnin parantamiseksi valtion vuoden 2001 talousarvioesityksen yleisperusteluihin liitettiin uusi luku, jossa aikaisempaa yksityiskohtaisemmin esitetään valtion tuloennusteiden perusteet. Todettakoon, että valtiovarainministeriön käsityksen mukaan tuloennusteissa ei ole väitettyä systemaattista harhaa, vaikka ennustevirheet sinänsä ovat olleet suuria.

Taloussuunnusteiden epävarmuutta on myös viime vuosina lisännyt elinkeinoelämän nopea kansainvälistyminen ja teknologiayritysten ekspansioon nopeus. Tämä on lisännyt erityisen tuntuvasti yritysten voittojen, osakekursien ja optioiden vaihtelua. Yhteisöverojen ja pääomavoitoista saatujen verojen ennakkointia ovat vaikeuttaneet osaltaan myös viime vuosien suuret yritysjärjestelyt. Näiltä osin ennusteiden pohjana on pakko käyttää varsin kaavamaisia oletuksia.

Tuloarvioiden epätarkkuus johtuu myös paljolti siitä, että myöhemmin tehtävien talouspoliittisten päätösten sisältöä ei voida ennakoita talousarvioesityksessä. Tämä koskee erityisesti muita kuin verotuloja, muun muassa omaisuuden myyntituloja ja omaisuuden järjestelyihin liittyviä tuloreiä. Myös Euroopan Unionilta saatavien tulojen ajoittuminen on osoittautunut vaikeaksi ennakoitaa.

Valtion tuloennusteet ovat kokonaisuudessaan ehdollisia, eli ne ovat realistisia, jos pohjana olevat oletukset toteutuvat. Tämän ehdollisuuden huomioon ottaen valtiovarainministeriö katsoo, että tuloarvioesitysten sisältämät valtion tuloennusteet ovat käyttökelpoinen pohja talouspolitiikan ja valtiontalouden suunnittelulle.

Toisen asteen ammatillinen koulutus

Tämän osalta opetusministeriö on todennut seuraavaa:

Ammatillisten opintojen ja lukio-opintojen lähentäminen

Uudistettuun lukiolakiin (629/1998) ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (639/1998) otettiin säännökset koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä. Säännösten mukaan koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueella toimivien ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. Edelleen koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma siten, että se antaa opiskelijalle

mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin.

Opetussuunnitelmiin sisältyvää valinnaisuutta säätelee valtioneuvoston päätös (213/1999) tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa koulutuksessa. Päätöksen mukaisesti ammatillinen perustutkinto sisältää 90 opintoviikkoa ammatillisia opintoja, 20 opintoviikkoa yhteisiä opintoja ja 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia opintoja. Ammatillisista opinnoista voidaan opetushallituksen opetussuunnitelmaa koskevalla päätöksellä siirtää 10 opintoviikkoa vapaasti valittaviin opintoihin, mikäli tutkinnon ammatilliset tavoitteet voidaan saavuttaa 90 opintoviikkoa suppeammilla opinnoilla. Opintoihin voi siten sisältyä tutkinnosta riippuen 10-20 opintoviikkoa ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opintoja taikka lukio-opintoja. Tämän lisäksi yhteisiin aineisiin sisältyy 3-4 opintoviikkoa valinnaisuutta ja ammatillisiin aineisiin voi sisältyä muuta valinnaisuutta. Päätöksen mukaan laaditut opetussuunnitelmien perusteet otetaan käyttöön asteittain 1.8.2001 mennessä ja siten kokemukset yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien toteutumisesta ovat vielä vähäiset.

Yhteistyövelvoitteen ja yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien toteutumista selvitetään parhailaan eduskunnalle annettavaa koulutuksen lainsäädännön seuranta koskevaa selontekoa varten.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuudet

Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden jatko-opintokelpoisuudesta yliopistoihin säädetään yliopistoasetuksessa (115/1998) ja ammattikorkeakouluopinnoihin ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa (255/1995) ja sen nojalla opetusministeriön päätöksellä. Henkilö, joka on suorittanut vähintään kolmevuotisen ammatillisen tutkinnon, on kelpoinen yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnoihin. Käytännössä lukio on kuitenkin selkeästi pääväylä sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopinnoihin.

Ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain 15 §:n mukaisesti ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeen järjestämisestä päättää ammattikorkeakoulu. Opetusministeriö on kuitenkin muilla toimenpiteillä pyrkinyt lisäämään ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuutta ammattikorkeakouluissa aloittavista. Vuosien 2000 ja 2001 valtion talousarvioissa luvun 29.20. (Ammattikorkeakouluopetus) selvitysosassa on asetettu seuraava tavoite: "Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksessa pyritään parantamaan ammatillista koulutusväylää etenevien pääsymahdollisuuksia ammattikorkeakouluopinnoihin siten, että heidän osuutensa nousisi asteittain noin 35 prosenttiin uusista opiskelijoista".

Opetusministeriö ja ammattikorkeakoulut ovat tavoite- ja tulossopimuksissa sopineet kullekin ammattikorkeakoululle oman tavoitteen, jolla ne pyrkivät lisäämään ammatillisesta koulutuksesta tulevien opiskelijoiden osuutta. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuus valituista onkin ollut tasaisessa kasvussa. Vuonna 1998 heidän osuutensa oli 20,6 % ja kaksi vuotta myöhemmin 23,3 %. Opistoasteen koulutuksella valittuja oli v. 2000 kaikkiaan 4,7 %.

Siirtyminen peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen

Vuonna 1999 peruskoulun 9. luokkalaisista 59 % haki lukioihin, 38 % ammatilliseen koulutukseen ja hakematta jätti 3 %. Hakematta jättäneiden osuus väheni edellisestä vuodesta. Peruskoulun päättäneistä 93 % sijoittui koulutukseen, 55 % aloitti lukiossa ja 35 % ammatillisessa koulutuksessa, lisäopetukseen siirtyi 3 % päättöluokkalaisista. Noin 7 % (noin 4 000 henkilöä) ei jatkanut opiskelua välittömästi peruskoulun jälkeen. Koulutuksen ulkopuolelle jäävien määrän pienentämiseen on pyritty muun muassa ohjaus- ja neuvontapalvelujen kehittämisellä. Jatkossa kehitetään muun muassa perusopetuksen lisäopetusta (niin sanottu kymppi luokka) ja perusopetuksen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyötä. Lisäopetuksen aikana opiskelija voi ohjautusti tutustua ammatilliseen koulutukseen ja täydentää perusopetuksen oppimäärän suorituksia. Kehittämishankkeita on toteutettu sekä normaalin rahoitusjärjestelmän puitteissa että Euroopan sosiaalirahastohankkeina.

Työssä oppimisen uudistus

Työssä oppimisen uudistuksen toteuttaminen on edellyttänyt erityisiä tukitoimia. Valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 1999-2004 sisältyy työssä oppimisen tukiohjelma, jolla varmistetaan uudistuksen tavoitteiden toteutuminen.

Tukiohjelma sisältää työssä oppimiseen liittyvän tiedotuksen lisäämisen ja kehittämisen, työpaikkaohjaajien koulutuksen, opettajien koulutuksen ja opettajien työelämäjaksojen lisäämisen sekä pilottiprojektien toteuttamisen yhdessä työelämäosapuolten kanssa. Tukiohjelman mukaisesti on luotu internet-pohjainen työssä oppimisen tietopalvelu. Työelämäosapuoleet ovat laatineet myös omia työssä oppimisen oppaita. Suunnitelmakauden aikana on tavoitteena toteuttaa 20 000 työpaikkaohjaajan keskimäärin kahden opintoviikon laajuinen koulutus ja 10 000 opettajan keskimäärin neljän opintoviikon laajuinen koulutus. Myös opettajien mahdollisuuksia oppilaitosten ulkopuolisiin

työelämäjaksoihin lisätään. Tukiohjelmaan kuuluvia hankkeita toteutettiin v. 2000 etupäässä Euroopan sosiaalirahastohankkeina, momentin 29.60.24 (Työssä oppiminen ja harjoittelutoiminta) määrärahalla ja kohdentamalla tarkoitukseen momentin 29.69.22 (Opetustoimen henkilöstökoulutus) määrärahoja.

Työssä oppimisjaksojen toteutus edellyttää vuosittain vähintään 40 000 työssä oppimispaikan hankintaa. Päävastuun työssä oppimispaikan hankinnasta kantaa oppilaitos. Oppilaitokset voivat toimia alueellisesti yhteistyössä paikkojen hankinnassa. Oppilaitosten ylläpitäjien ja yritysten kesken on luotu yhteistyöverkostoja ja tietopalvelutoimintoja, joilla pyritään turvaamaan työssä oppimispaikkojen saatavuus.

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat v. 1998 antaneet suosituksen ammatillisen koulutuksen työssä oppimisen ja työharjoittelun järjestämisestä. Suosituksessa on muun ohella sovittu työpaikan henkilöstön aseman turvaamisesta ja että työssä oppijat eivät korvaa yritysten henkilöstöä.

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus perustuu koulutuksen järjestäjän ja työnantajan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Sopimuksessa sovitaan osapuolten tehtävistä, opiskelijan ohjauksen ja arvioinnin järjestämisestä sekä mahdollisista työnantajalle maksettavista korvauksista. Koska työssä oppiminen on osa opetussuunnitelman mukaista opiskelua, sopimuksessa sovitaan myös työpaikalla tapahtuvan koulutuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä, kestosta ja ajoituksesta. Näin varmistetaan se, että työssä oppimisjakso nivoutuu saumattomasti opiskelijan oppimistavoitteisiin ja että se tukee ammatillisen osaamisen tavoitteiden saavuttamista. Työnantaja vastaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 19 §:n mukaan työssä oppijan työturvallisuudesta siten kun siitä työntekijöiden osalta säädetään ja määrätään myös silloin kun opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan.

Ammatillisten opintojen tukeminen ja ammatillinen erityisopetus

Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen parantaa opiskelijan mahdollisuuksia työelämässä ja on edellytys jatko-opinnoille. Tästä syystä lähtökohtana ja tavoitteena koulutuksessa on koko tutkinnon suorittaminen. Opiskelijoita, joilla on opiskeluun liittyviä ongelmia, tuetaan erilaisin opetusjärjestelyin ja tukitoimin.

Jos opiskelijan opinnot kuitenkin keskeytyvät, hänelle annetaan erotodistus, johon merkitään suoritettut opinnot arvosanoineen. Mikäli opiskelija myöhemmin jatkaa opintojaan, hänellä on oikeus lukea hyväkseen muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteeltaan ja keskeisiltä sisällöiltä

tään opetussuunnitelman mukaisia. Hyväksi lukemisen toteutumista selvitetään parhaillaan eduskunnalle annettavaa koulutuksen lainsäädännön seurantaan koskevaa selontekoa varten.

Vuonna 2000 käynnistettiin opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi ja opetusmuotojen ja tukitoimien kehittämiseksi Euroopan sosiaalirahaston tuella kokeiluhankkeita, joihin on tähän mennessä osallistunut 1 150 opiskelijaa. Hankkeissa luodaan vaihtoehtoja ammatilliseen opetukseen täydentämällä normaalia opetusta tai siirtämällä opiskelija määrääjäksi pienryhmään, jossa suoritetaan opintoja esimerkiksi työpainotteisesti kohti ammatillista perustutkintoa.

Erityisopetuksessa opetus mukautetaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opiskelua tuetaan erityisin opetusjärjestelyin ja oppilashuoltopalveluin. Vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Sen tehtävänä on antaa vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn erityistukea tarvitseville opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan.

Opetusministeriö käynnisti ammatillisen erityisopetuksen strategian valmistelun v. 2000.

Liikennepolitiikan tavoitteet ja keinot

Tämän osalta liikenne- ja viestintäministeriö on todennut seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut v. 2000 kaikkia liikennemuotoja käsittelevän pitkän aikavälin strategian. Siinä näkökulma on eri liikennemuotojen yhteinen toiminta ja niiden parhaiden piirteiden hyödyntäminen sekä yhteistyö ja vuorovaikutteisuus eri tahojen kanssa. Liikenne on välttämätön palvelu yhteiskunnan toiminnassa ja sen järjestämisessä on otettava huomioon yhteiskunnan nykyiset ja myös tulevat tarpeet, koska monet liikennepoliittiset päätökset ovat hyvin pitkävaikutteisia. Erityisesti liikenteen infrastruktuuria koskevilla päätöksillä sekä erilaisien hankkeiden toteuttamisella että toteuttamatta jättämisellä voi olla laajoja ja pitkäaikaisia vaikutuksia eri sektoreiden toimintamahdollisuuksiin. Tätä nykyisten ja tulevien tarpeiden läpikäyntiä ja liikennepolitiikan tavoitteiden kytkemistä yleisiin yhteiskuntapoliittisiin tavoitteisiin on tehty tutkimusten lisäksi yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Pitkäjänteisen toiminnan edistämiseksi on laadittu kävelyn ja pyöräilyn edistämishankkeet sekä ehdotus joukkoliikennestrategiaksi. Kaikkea hen-

kilöliikennettä koskeva strategian laadinta aloitetaan vuoden 2001 syksyllä. Vuonna 2000 valmistui tieliikenteen turvallisuusohjelma vuosille 2001-2005 ja vuoden 2001 alussa annettiin valtioneuvoston periaatepäätös tieliikenteen turvallisuudesta. Kaikki ohjelmat on laadittu yhteistyössä eri intressiryhmien kanssa. Lähivuosien tärkeimpien liikenneväylähankkeiden hankekokoelma päivitetään vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelman laadinnan yhteydessä. Aloitavista hankkeista päätetään vuosittain talousarviossa. Hallinnonalan laitoksista sekä Tiehallinto että Ratahallintokeskus ovat laatineet omat pitkän aikavälin toimintalinjauksensa, joiden lähtökohdat on sovitettu kiinteästi liikenne- ja viestintäministeriön strategiaan että toisiinsa. Valmisteluvaiheessa eri intressiryhmät ovat osallistuneet toimintalinjauksen laadintaan.

Pitkän aikavälin linjaukset ovat olleet lähtökohdana laadittaessa hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmaa vuosille 2002-2005. Toiminta- ja taloussuunnitelma on puolestaan ollut pohjana vuoden 2002 budjettia laadittaessa. Toiminta- ja taloussuunnitelmassa esitetään suunnitteluvuosien tarkennetut tavoitteet ja toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteiskuntapoliittisesti painava asia eli aluekehitys on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ohella erityisesti esillä toiminta- ja taloussuunnitelmassa.

Aluetasolla yhteistyötä tehdään kaupunkiseutujen ja nykyisin myös maakuntatason liikennejärjestelmäsuunnitelmia laadittaessa paikallisten toimijoiden ja intressiministeriöiden kanssa. Näissä suunnitelmissa asetetaan paikalliset liikennepolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet. Ongelmana on edelleen eri osapuolten sitoutuminen myös toteutukseen.

Tiukan rahoituksen vallitessa erilaisten toimenpidelinjausten ja hankkeiden priorisointi ja mahdollisesti ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittaminen on erityisen tärkeää.

Liikennepolitiikkaa koskevat päätökset tehdään normaalin päätöksentekojärjestelmän mukaisesti.

Väylälaitosten osalta tie- ja ratahallinnossa on otettu käyttöön uusien kehittämishankkeiden osalta niin kutsuttu kokonaisrahoitusmalli. Kokonaisrahoitusmalli merkitsee rahoituspäätöksen tekemistä kerralla koko hankkeesta. Menettelyllä voidaan optimoida hankkeiden toteuttamisaika ja saada merkittäviä säästöjä perinteiseen budjetointitapaan verrattuna.

Valtiontalouden tuloksellisuus ja tuottavuus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunnan kirjelmässä todetaan julkisten menojen osuuden kansantuotteeseen suhteutettu-

na laskeneen yli 10 prosenttiyksikköä laman huipputasosta. Kirjelmässä todetaan myös, että tulonsiirtojen kannustinvaikutusten parantaminen on ollut osa julkisen sektorin tuloksellisuustyötä. Kannustinloukkujen purkamisella on ollut selvästi positiivinen vaikutus työvoiman tarjontaan ja myös kysyntään. Tähän näkemykseen voidaan hyvin yhtyä.

Kirjelmässä tunnetaan oikeutetusti huolta erityisesti terveyspalvelujen mahdollisesta laadun heikkenemisestä, kun suoritelmäärät ovat kasvaneet tai pysyneet ennallaan, vaikka reaaliset menot ja henkilöstö ovat supistuneet. Kirjelmässä katsotaan, että palvelujen laatu ja kohdentuminen eri väestöryhmiin eivät tule riittävästi huomioon otetuksi tehokkuus- ja tuottavuustarkasteluissa.

Tulosohjausmenettelyssä laatutekijät ja palveluiden saatavuus ovat olennaisia tuloksellisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Hallinnon kehittämisen yhteydessä laatutekijään on kiinnitetty erityistä huomiota, mitä kuvastaa osaltaan laatupalkintomenettelyn yleistyminen. Nopeasti levinneet BSC-sovellutukset julkisessa hallinnossa ovat myös korostaneet nimenomaan tuotettavien palveluiden asiakas- ja laatuäkökulumia. Seurannassa vastaavasti kiinnitetään huomiota enenevästi laatutekijöihin, asiakastyytyväisyyteen, palvelujen saatavuuteen ja jakautumiseen alueellisesti ja eri väestöryhmille. Tämä ei poista mahdollisuutta, että julkisten palvelujen laadun merkitys tulee aliarvioituksi tai, että palvelujen saatavuudessa ja jakautumassa esiintyy ongelmia, minkä takia niitä on syytä pitää jatkuvasti esillä.

Kirjelmässä todetaan julkisen palvelutuotannon tuottavuuden vain hitaasti parantuneen v. 1999. Mittausongelmista, satunnaistekijöistä ja tiedossa olevista tilapäisistä seikoista johtuen yhden vuoden mittauksista ei pidä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mistä valtiovarainvaliokunta ja valtiovarainministeriö ovat samaa mieltä. Heilahdusten taustalla olevia ilmiöitä on silti analysoitava, jotta ongelmiin voidaan puuttua aikaisessa vaiheessa.

Yliopistojen ulkopuolinen rahoitus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta opetusministeriö on todennut seuraavaa:

Yliopistojen ulkoinen rahoitus ja sen hallinta sekä valvonta ovat olleet viime aikoina eräs yliopistojen toiminnan laadun keskeisistä kehittämiskohteista. Kehittämistoimilla tähdätään ulkoiseen rahoitukseen liittyvän suunnitelmallisuuden parantamiseen ja varojen käyttöön liittyvien riskitekijöiden minimointiin.

Yliopistoilta on edellytetty osana toiminta- ja taloussuunnitelmia ulkoisen toiminnan suunnitel-

maa, joista tulee ilmetä toiminnan tavoitteet ja kytkeytyminen yliopiston muihin tehtäviin sekä hallinnon ja valvonnan järjestelyt. Suunnitelmat on arvioitu vuosittaisten tulosneuvottelujen yhteydessä.

Opetusministeriö pyysi kirjeellään 7.11.2001 yliopistoilta selvitystä sisäisen tarkastustoimen nykytilasta ja siihen liittyvistä kehittämistoimista sekä eräistä ulkoisen rahoituksen hankintaan liittyvistä menettelytavoista ja hankesopimusten ohjeistuksesta. Osin kyselyn aineiston perusteella opetusministeriö antoi kirjeellään 1.2.2001 yliopistoille ohjeet ulkopuolisen rahoituksen valvonnan ja tarkastuksen kehittämisestä. Kirjeessä on ohjeistettu muun muassa tarkastustoimen järjestämisestä, sopimustoiminnan organisoimisesta, henkilöstön koulutuksesta sekä sisäisestä ohjeistuksesta.

Ohjeen perusteella kevään 2001 tulosneuvotteluissa olivat kaikkien yliopistojen osalta esillä sivutoimirekisterien ajantasaisuus sekä sisäisen ohjeistuksen tilanne ja kehittämistoimet.

Edellä mainitussa ohjeessa edellytettiin lisäksi, että yliopistojen tuli käydä jokaisen ulkopuolista rahoitusta saavan yksikön kanssa pöytäkirjattavat neuvottelut. Pöytäkirjoista tuli ilmetä muun muassa yksiköiden johdon tietoisuus sille tulevasta ulkoisesta rahoituksesta ja henkilöstön saamista apurahoista, sivutoimilupien ja -ilmoitusten ajantasaisuus sekä sopimusmenettelyt. Selvityksestä tuli lisäksi ilmetä henkilöstön omistajuudet tai hallituksen jäsenyydet yhtiöissä, yhdistyksissä ja säätiöissä tapauksissa, joissa virkamiehiä koskevat esteellisyyssäännöt voivat tulla kyseeseen.

Edellä mainitun selvityksen materiaali on pohjana kuluvan vuoden maaliskuussa asetetussa yliopistojen ulkoisen rahoituksen hallinnointia ja valvontaa käsittelevässä työryhmässä. Työryhmä tulee kiinnittämään huomiota myös nykyisen ulkoista rahoitusta koskevan ohjeistuksen riittävyteen ja noudattamiseen.

Opetusministeriössä tullaan vuoden 2001 aikana laatimaan ohjeet tutkimuksesta syntyvään yritystoimintaan liittyvistä pelisäännöistä. Samoin tullaan kiinnittämään huomiota yliopistojen ulkoista rahoitusta koskevassa kustannuslaskennassa vielä oleviin puutteisiin Valtiontalouden tarkastusviraston vuotta 2000 koskevissa yliopistokohteisissa tarkastuksissa tekemien havaintojen perusteella.

Kaikkien edellä mainittujen toimenpiteiden tarkoituksena on ulkoiseen rahoitukseen liittyvien riskien minimoiminen ja mahdollisimman aukottoman valvontajärjestelmän luominen. Tämä edellyttää luonnollisesti myös opetusministeriön ja yliopistojen sekä eri viranomaisten välistä yhteistyötä.

5. VEROTUKISELVITYS

Verojärjestelmän kautta annettava tuki aiheutuu poikkeamasta verotuksen perusrakenteesta. Verotuen tarkoituksena on tukea verovelvollista tai välillisesti muuta talouden toimijaa. Tässä esitettyjen verotukilaskelmien perusteet on kuvattu valtiovarainministeriön julkaisussa "Verotuet Suomessa" (1988). Laskelmat ilmestyivät vuosina 1989-1999 valtion talousarvioesityksen liitteenä. Vuodesta 2000 alkaen verotuet sisältyvät Hallituksen kertomukseen valtiovarain hoidosta ja tilasta.¹ Nyt julkaistavien laskelmien viimeisin kaikki veromuodot kattava tarkasteluvuosi on 1999.

Verotuksessa ei v. 1999 tehty sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka olisivat vaikuttaneet mainittavasti verotukien kokonaismäärään. Se oli runsaat 50 mrd. mk.

Valtion tehtäväalueen mukaan tarkasteltuna eniten verotukia kohdistui sosiaaliturvaan, kaikkiaan runsaat 17 mrd. mk. Suurimmat yksittäiset verotuet - kunnallinen eläketulovähennys, työntekijöiden lakisääteisen eläkemaksun vähentäminen ja lapsilisien verovapaus - kattoivat alueen verotuista lähes 75 %. Asuminen ja ympäristö saivat vero-

tukea runsaat 12 mrd. mk, mikä on noin 400 milj. mk enemmän kuin v. 1998. Asumisen verotuki koostui asuntovelkojen korkovähennyksestä sekä asumistuen, oman asunnon myyntivoiton ja asuntotulon verovapaudesta. Maa- ja metsätalouden verotuki oli 3,8 mrd. mk. Liikenne sai verotukea lähes yksinomaan arvonnäköverotuksen kautta. Yhteensä sen tuki oli 2,7 mrd. mk. Teollisuuden ja elinkeinon verotuki oli 5,7 mrd. mk. Suurin osa, 2,3 mrd. mk, saatiin yritysten poistosääntösten perusteella.

Taulukoissa 102-104 esitetään valtion tehtäväalueille kohdistuneet verotuet ja taulukossa 105 ne on eritelty verotukikohtaisesti.

Lukujen merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon, että verotuen poistaminen ei välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä, koska tuet vaikuttavat hintoihin ja verovelvollisten käyttäytymiseen.

¹ Luvut ovat myös nähtävissä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen kotisivulla osoitteessa <http://www.vatt.fi/> (tutkimusalue II - Verotukiselvitys-sivulle).

102. Taloudellisesti merkittävät verotuet veromuodoittain valtion tehtäväalueen mukaan, milj. mk ¹⁾

	TVL ja siihen liittyvä verotus		EVL, MaatVL ja niihin liittyvä verotus		Välillinen verotus	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Yleinen hallinto	90	90	-	-	-	-
Yleinen järjestys ja turvallisuus	-	-	-	-	-	-
Maanpuolustus	-	-	-	-	-	-
Opetus, tiede ja kulttuuri	1 000	1 000	-	-	-	-
Sosiaaliturva	17 100	17 100	-	-	40	40
Terveystieteiden tutkimuskeskus	-	-	-	-	1 000	1 100
Asuminen ja ympäristö	11 800	12 200	-	-	-	-
Työvoima	-	-	-	-	-	-
Maa- ja metsätalous	200	100	1 200	1 200	2 400	2 500
Liikenne	200	200	-	-	2 400	2 600
Teollisuus ja elinkeinot	2 300	2 300	4 100	2 400	900	1 000
Muut menot	500	500	-	-	-	-
Ei eriteltävissä tehtäväalueille	4 500	5 700	-	-	900	1 000

¹⁾ Taulukossa luvut on pyöristetty pääsääntöisesti täysiksi sadoiksi miljooniksi. Verosanktiot on vähennetty verotuista. Miinusmerkki taulukon markkamäärien edessä osoittaa verosanktioita olevan tehtäväalueella yhteismäärältään enemmän kuin verotukea.

103. Taloudellisesti merkittävät verotuet yhteensä valtion tehtäväalueen ja veronsaajan mukaan, milj. mk¹⁾

	Valtio		Muut veronsaajat		Yhteensä	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Yleinen hallinto	45	45	45	45	90	90
Yleinen järjestys ja turvallisuus	-	-	-	-	-	-
Maanpuolustus	-	-	-	-	-	-
Opetus, tiede ja kulttuuri	400	400	600	600	1 000	1 000
Sosiaaliturva	6 100	6 200	11 000	11 000	17 100	17 200
Terveystenhoito	1 000	1 100	0	0	1 000	1 100
Asuminen ja ympäristö	10 400	10 700	1 400	1 500	11 800	12 200
Työvoima	-	-	-	-	-	-
Maa- ja metsätalous	3 100	3 200	700	700	3 800	3 800
Liikenne	2 500	2 600	100	100	2 600	2 700
Teollisuus ja elinkeinot	5 000	3 300	2 300	2 300	7 300	5 700
Muut menot	500	500	0	0	500	500
Ei eriteltävissä tehtäväalueille	2 400	2 500	3 100	4 200	5 400	6 700

¹⁾ Taulukossa luvut on pyöristetty pääsääntöisesti täysiksi sadoiksi miljooniksi. Verosanktiot on vähennetty verotuista.

104. Taloudellisesti merkittävät verotuet valtion tehtäväalueen mukaan, milj. mk¹⁾

	1996	1997	1998	1999
Yleinen hallinto	80	90	90	90
Yleinen järjestys ja turvallisuus	-	-	-	-
Maanpuolustus	-	-	-	-
Opetus, tiede ja kulttuuri	900	900	1 000	1 000
Sosiaaliturva	17 200	17 100	17 100	17 200
Terveystenhoito	600	700	1 000	1 100
Asuminen ja ympäristö	10 900	11 600	11 800	12 200
Työvoima	-	-	-	-
Maa- ja metsätalous	3 400	3 600	3 800	3 800
Liikenne	2 300	2 500	2 600	2 700
Teollisuus ja elinkeinot	5 500	5 900	7 300	5 700
Muut menot	800	500	500	500
Ei eriteltävissä tehtäväalueille	4 300	5 600	5 400	6 700

¹⁾ Taulukossa luvut on pyöristetty täysiksi sadoiksi miljooniksi. Verosanktiot on vähennetty verotuista.

Lyhenteet:

L	laki
A	asetus
ALVL	arvonlisäverolaki 1501/93
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta
MVL	maatilatalouden tuloverolaki
TTL	laki tappiontasauksesta tuloverotuksessa
LVVL	liikevaihtoverolaki 559/91
ELVVL	liikevaihtoverolaki 532/63
ETVL	tulo- ja varallisuusverolaki 1240/88
TVL	tuloverolaki 1535/92

105. Eritellyt tiedot taloudellisesti merkittävistä verotuista valtion talousarvion tehtäväalueen ja veromuodon mukaan

Verotuet tehtäväalueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
1. Yleinen hallinto							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Ulkomaan edustuksessa palvelevan ym. saamien eräiden korvausten verovapaus, TVL 76 § 1 k	80	90	90	90	90	..	Suuruusluokka-arvio.
2. Maanpuolustus							
3. Opetus, tiede ja kulttuuri							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Yleishyödyllisen yhteisön verovapaus (pl. ev. lut. ja ortod. kirkko), TVL 21 ja 23 §	550	550	600	600	600	..	Suuruusluokka-arvio.
2. Stipendien ja vastaavien verovapaus, TVL 82 § 1 mom. 1 k	100	100	130	130	130	130	
3. Opintorahavähennys kunnallisverotuksessa, TVL 105 §	190	190	190	180	180	170	
4. Velkojen korkojen sekä indeksi- ja kurssitappioiden vähentäminen (opintovelat), L 953/74, TVL 131-134 §	100	100	100	100	100	100	
4. Sosiaaliturva							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Kansaneläkkeen lisien ym. verovapaus, TVL 92 § 1, 2 ja 6 k	640	600	550	540	540	470	
2. Sotavammojen korvauksen verovapaus, TVL 80 § 3 k	370	360	360	350	330	340	
3. Toimeentulotuen verovapaus, TVL 92 § 22 k	850	900	700	650	700	650	
4. Elatustuen ja elatusavun verovapaus, TVL 90 § ja 92 § 7 k	600	580	610	630	620	610	
5. Lapsilisien verovapaus TVL 92 § 5 k	3 400	3 150	3 150	3 100	3 150	3 050	
6. Erorahan verovapaus, TVL 92 § 10 k	90	80	50	50	60	50	

Verotuet tehtävälueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
7. Eläketulovähennys valtionverotuksessa, TVL 100 §	50	20	10	10	10	..	
8. Invalidivähennys kunnallisverotuksessa, TVL 104 §	160	150	150	140	170	150	
9. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys, TVL 101 §	4 300	4 250	3 950	3 950	3 800	4 000	
10. Invalidivähennys valtionverosta, TVL 126 §	250	260	260	260	250	250	
11. Elatusvelvollisuusvähennys valtionverosta, TVL 127 §	30	30	20	20	20	20	
12. Työntekijöiden lakisääteisen eläkemaksun vähentäminen, TVL 96 § 1 mom.	4 700	4 900	5 500	5 700	6 050	6 150	Laskelmissa otettu huomioon ainoastaan vakuutusmaksun vähentämisestä saatu tuki.
13. Työntekijöiden työttömyysvakuutus- ja työttömyyskassamaksun vähentäminen, TVL 96 § 1 mom. ja 95 § 1 mom. 2 k	1 750	1 750	1 750	1 750	1 450	1 100	
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Autoveron palautus invalideille, L 1482/94 50-51 §	40	40	40	40	40	..	
5. Terveystenhoito							
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Lääkkeiden alennettu alv-kanta (12 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 a § 1 mom. 6 k	620	670	1 020	1 100	1 200	1 200	
6. Asuminen ja ympäristö							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Omasta asunnosta saadun myyntivoiton verottomuus, TVL 48 § 1 mom. 1 k	3 500	3 900	4 000	4 200	4 700	..	Suuruusluokka-arvio. Laskelma perustuu asuntojen nimellishintaisiin kauppasummiin ja arvioihin asuntojen omistusajoista. Sovellettu pääomatulojen verokantaa.

Verotuet tehtävälueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
2. Asumistukien verovapaus, TVL 92 § 15 k	1050	1000	1150	1250	1250	1150	
3. Velkojen korkojen sekä indeksi- ja kurssitappioiden vähentäminen (asun- tovelat), L 953/74, TVL 131-134 §, 144 §	2 400	2 200	2 200	2 100	2 100	2 300	Tukeen sisältyy ylimääräinen korkovähennys.
4. Asuntotulon verovapaus, L 505/73 1 § 2 mom.	4 000	4 500	4 500	4 700	4 800	..	Suuruusluokka-arvio. Laskelma perustuu asuntojen arvostamiseen aravahinnoin ja 3 % tuotto-oletukseen. Verotukea laskettaessa kiinteistövero ei ole vähennetty.

7. Maa- ja metsätalous

TVL ja siihen liittyvä verotus

1. Luonnonvaraisten marjojen, sienien yms. myyntitulon verovapaus, TVL 89 §	20	20	20	20	Suuruusluokka-arvio.
2. Maatalouden sopeutumisvähennys, TVL 149 a §	150	140	140	80	Vähennys on myönnetty vuosina 1995 - 1999.

Maatilatalouden tuloverotus

1. Maataloustuotteiden yksityiskäytön verovapaus, MVL 4 §	250	260	250	250	Suuruusluokka-arvio.
2. Koneiden, kaluston ja laitteiden poistot, MVL 8 § 4 mom.	10	-	-	-	
3. Rakennusten hankintamenon poisto, MVL 9 § 2 mom.	30	60	60	80	Suuruusluokka-arvio.
4. Hankintatyön arvon verovapaus, MVL 12 § ja 12 a §	240	240	240	240	Suuruusluokka-arvio.
5. Metsänhoitomaksun vähentäminen, MVL 13 § 1 mom.	50	50	50	50	Suuruusluokka-arvio.
6. Metsätuhoalueen verovapaus, MVL 14 §	40	40	40	40	Suuruusluokka-arvio.
7. Metsätalouden puhtaan tulon arvostus- käytäntöön liittyvä verotuki, MVL 11 §	500	500	500	500	Suuruusluokka-arvio.

Verotuet tehtäväalueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
8. Metsätalouden avustusten verovapaus, MVL 11 §	80	80	80	80	Suuruusluokka-arvio.
9. Tasausvaraus, MVL 10 a-c §	
1.-9. Verotuet yhteensä	1 200	1 230	1 220	1 240	
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Elintarvikkeiden ja rehujen alennettu alv-kanta (17 %)	2 000	2 200	2 400	2 500	2 700	2 800	
8. Liikenne							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Merityötulovähennys, L 455/85 TVL 97 §	160	180	180	180	180	180	
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Henkilökuljetusten alennettu alv-kanta (6 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 a § 1 mom. 1 k	850	930	880	940	1 000	1 100	
2. TV-lupien alennettu alv-kanta (6 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 a § 1 mom. 5 k	260	280	270	290	310	330	Kohdistuu Oy Yleisradio Ab:n valtion radiorahastosta saamaan korvaukseen.
3. Tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien alv:n nollaverokanta, ALVL 55 §	940	1 020	1 100	1 200	1 250	1 300	
4. Taksien autoverohuojennus, L 482/67 7 § ja 13 a §, L 1482/94 28 §	140	140	140	140	140	..	Sisältää myös arvioitun arvonlisäverohuojennuksen.
9. Teollisuus ja muut elinkeinot							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Kera Oy:n, Teollisen yhteistyön rahasto Oy:n, Suomen Vientiluotto Oy:n ja Ekokem Oy Ab:n verovapaus, TVL 20 § 1 mom. 1 k	70	40	40	50	50	..	Suuruusluokka-arvio.
2. Rajoitetusti verovelvollisen tuloverovapaus obligaatioiden ym. tuottamasta korkotulosta, TVL 9 § 2 mom.	1 300	1 500	2 000	2 000	2 000	..	Suuruusluokka-arvio.
3. Ulkomailla ansaitun palkkatulon verovapaus, TVL 77 §	150	200	200	200	

Verotuet tehtäväalueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
4. Yhtiömiesvähennys, TVL 148 §	70	30	10	-	-	-	Poistunut 1998.
<i>Elinkeinotulon verotus</i>							
1. Kehitysalueiden ylimääräinen investointivähennys, L 290/82	2	3	2	-	-	-	Vähennys koskee viimeistään 1989 tehtyä investointia.
2. Jäämaksuluokkavähennys, L 433/81 6 §	5	2	7	10	
3. Toimintavaraus, EVL 46 a §	-20	30	1	60	
4. Koneiden ja kaluston poistaminen, EVL 30 § 3 mom. ja 31 §	3 000	3 200	4 083	2 300	
5. Kehitysalueiden vapaat tai korotetut poistot, L 290/82 2 §, L 1073/89, L 1262/93	200	30	40	30	Suuruusluokka-arvio.
1.-5. Verotuet yhteensä	3 187	3 265	4 133	2 400	
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Viihdeilaisuuksien pääsymaksujen (yms.) alennettu alv-kanta (6 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 a § 1 mom. 4 k	230	250	240	250	270	280	
2. Liikuntapalvelujen ja elokuvanäytösten pääsymaksujen alennettu alv-kanta (12 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 § a 1 mom. 3 ja 4 k	110	120	190	200	210	230	
3. Kirjojen alennettu alv-kanta (12 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 § 1 mom. 6 k	150	160	240	260	280	300	
4. Majoituspalvelujen alennettu alv-kanta (6 %, vuodesta 1998 8 %), ALVL 85 a § 1 mom. 2 k	270	290	270	290	310	330	
10. Muut menot							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Obligaatioiden koron verovapaus, L 878/85, L 412/69, L 785/81, L 952/85, L 726/88, L 1341/90	100	50	40	30	20	..	Verotuki korkotulon verovapauden osalta. Tuki on laskettu korkotulon lähdeveroprosentin mukaan.

Verotuet tehtävälueittain Nimike / säännös	Arvioitu verotuki miljoonaa markkaa						Huomautuksia
	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**	
2. Talletusten koron verovapaus, L 1000/85 1 §, L 726/88, L 1341/90	700	500	500	500	200	..	Verotuki korkotulon verovapauden osalta. Tuki on laskettu korkotulon lähdeveroprosentin mukaan.
11. Ei eriteltävissä							
<i>TVL ja siihen liittyvä verotus</i>							
1. Ns. henkilökuntaetuksien verovapaudet, TVL 69 §	1 100	1 200	1 300	1 400	1 500	..	Suuruusluokka-arvio.
2. Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähentäminen, TVL 95 § 1 mom. 2 k	1 150	1 100	1 050	1 000	1 150	1 050	
3. Ansiotulovähennys kunnallisverotuksessa, TVL 145 §, 143 § 8 mom.	450	1 700	1 650	2 800	3 150	3 350	
4. Luontoisetujen osittainen verovapaus, TVL 64 §	700	600	400	400	400	350	
5. Erityisalojen matkustamiskustannusten korvauksen verovapaus, TVL 71 § 2 mom.	50	60	70	70	70	60	
6. Päivärahojen osittainen verovapaus, TVL 73 §	150	120	80	70	70	80	
<i>Välillinen verotus</i>							
1. Julkisen toiminnan väliuotepanosten alempi keskimääräinen alv-kanta	310	340	370	390	410	440	
2. Muun toiminnan väliuotepanosten alempi keskimääräinen alv-kanta	90	90	100	100	110	110	
3. Muuttotavarana tuotujen autojen veroton maahantuonti, TulliveroL 14 § 1 mom. 3 k ja 2 mom., ETY 918/83, L 1482/94 25 §, L 413/97 25 §	350	350	410	490	570	..	Sisältää auto- ja moottoripyöräveron ja alv:n menetykset.

Liitteet

LIITE 1

YHDISTELMÄT VALTION TALOUSARVIOISTA JA TILINPÄÄTÖKSISTÄ VUOSILTA 1999 JA 2000

	Talousarvio		Tilinpäätös	
	1999	2000	1999	2000
	Miljoonaa markkaa			
Tulot.....	213 053	231 279	213 124	224 485
Menot.....	213 052	231 279	211 713	228 746
Ylijäämä.....	1	1	1 410	
Alijäämä.....				4 261
Kumulatiivinen ylijäämä edeltäviltä varainhoitovuosilta			10 594	12 004
Kumulatiivinen ylijäämä			12 004	7 743
Tulot				
11 Os. Verot ja veronluonteiset tulot.....	156 329	177 605	157 933	181 651
12 Os. Sekalaiset tulot.....	51 112	36 563	50 621	34 001
13 Os. Korkotulot ja voiton tuloutukset.....	3 419	7 505	3 886	8 203
15 Os. Lainat.....	492	606	683	631
15 Os. Ylijäämän käyttö.....	1 700	9 000	-	-
Tulot yhteensä.....	213 053	231 279	213 124	224 485
Menot				
21 Pl. Tasavallan presidentti.....	46	40	45	36
22 Pl. Eduskunta.....	330	354	321	355
23 Pl. Valtioneuvosto.....	211	211	211	211
24 Pl. Ulkoasiainministeriö.....	3 766	3 705	3 652	3 687
25 Pl. Oikeusministeriö.....	3 144	3 213	3 121	3 205
26 Pl. Sisäasiainministeriö.....	6 585	7 271	6 576	6 994
27 Pl. Puolustusministeriö.....	9 225	10 056	9 230	10 055
28 Pl. Valtiovarainministeriö.....	30 107	30 014	29 901	29 980
29 Pl. Opetusministeriö.....	26 889	28 260	26 645	27 918
30 Pl. Maa- ja metsätalousministeriö.....	12 421	13 547	12 374	13 224
31 Pl. Liikenne- ja viestintäministeriö.....	7 546	8 553	7 485	8 528
32 Pl. Kauppa- ja teollisuusministeriö.....	4 921	5 362	4 818	5 541
33 Pl. Sosiaali- ja terveysministeriö.....	42 406	43 629	41 930	43 266
34 Pl. Työministeriö.....	12 361	11 435	12 105	10 469
35 Pl. Ympäristöministeriö.....	3 962	3 858	3 959	3 849
36 Pl. Valtionvelka.....	49 132	61 771	49 341	61 427
Menot yhteensä.....	213 052	231 279	211 713	228 746

LIITE 2

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN VUONNA 2000

	Miljoonaa markkaa		Miljoonaa markkaa
Talousarviot		Talousarviotalouden kassalaskelma	
Varsinainen tuloarvio.....	199 579	Tilinpäätöksen tulot.....	224 485
Lisätuloarviot.....	31 700	Tulorästien ja muiden korjauserien vaikutus.....	1 315
Tuloarviot yhteensä.....	231 279	Talousarviotalouden kassatulot ¹⁾.....	225 801
Varsinainen menoarvio.....	199 575	Tilinpäätöksen menot.....	228 746
Lisämenoarviot.....	31 703	Menorästien vaikutus.....	59
Menoarviot yhteensä.....	231 279	Siirrettyjen määrärahojen vaikutus.....	1 764
Talousarvion ylijäämä.....	1	Valtionvelan nettokuoletukset.....	-28 200
		Muiden korjauserien vaikutus.....	-33
		Talousarviotalouden kassamenot ²⁾.....	202 337
		Talousarviotalouden kassajäämä.....	23 464
Tilinpäätös		Valtiontalouden kassalaskelma	
Tulot tuloarvioita pienemmät	6 794	Talousarviotalouden kassatulot ¹⁾	225 801
Tilinpäätöksen tulot.....	224 485	Talousarvion ulkopuolisten rahastojen tulot, netto ³⁾	16 761
Menot menoarvioita pienemmät.....		Valtiontalouden kassatulot ¹⁾.....	242 562
- säästyneet menot.....	-2 532	Talousarviotalouden kassamenot ²⁾	202 337
- arviomäärärahojen ylitykset.....	971	Talousarvion ulkopuolisten rahastojen menot, netto ³⁾	13 364
Tilinpäätöksen menot.....	228 746	Valtiontalouden kassamenot ²⁾.....	215 701
Tilinpäätöksen alijäämä (-).....	-4 261	Valtionvelan nettokuoletukset.....	26 788
		Valtiontalouden kassajäämä.....	74

¹⁾ Ilman nettolainanottoa.

²⁾ Ilman nettokuoletuksia.

³⁾ Ilman siirtoja talousarviosta ja talousarvioon.

LIITE 3

VEROPERUSTEIDEN MUUTOKSET VUONNA 2000

Vero, tuotto ja osuus verotuloista v. 2000	Tärkeimmät veroperusteiden muutokset
--	--------------------------------------

Tulo- ja varallisuusvero

81 980 milj. mk
45,1 %

Tulosta ja varallisuudesta suoritetaan valtiolle veroa tuloverolain (L 1535/1992) ja varallisuusverolain (L 1537/1992) mukaan, elinkeinoverotus toimitetaan elinkeinoverolain (L 360/1968) ja maataloustulolähteen verotus maatilatalouden tuloverolain (L 543/1967) sekä niihin myöhemmin tehtyjen muutosten mukaan. Verotuksessa luonnollisten henkilöiden tulot jaetaan ansio- ja pääomatuloihin. Ansiotulojen verotusta koskeva tuloveroasteikko on porrastettu tulotason mukaan. Pääomatuloihin kohdistuu suhteellinen 29 prosentin pääomatuloverokanta, joka on yhtä suuri kuin yhteisöverokanta.

Ansiotulosta valtiolle suoritettavan tuloveron progressiivinen veroasteikko (L 1217/1999) ajalla 1.1.-31.5.2000 seuraava:

Verotettava ansiotulo, mk	Vero alarajan kohdalla, mk	Vero alarajan ylittävistä tulosta, %
47 600 – 63 600	50	5,5
63 600 – 81 000	930	15,5
81 000 – 113 000	3 627	19,5
113 000 – 178 000	9 867	25,5
178 000 – 315 000	26 442	31,5
315 000 -	69 597	38,0

Sekä ajalla 1.6.-31.12.2000 (L 469/2000):

Verotettava ansiotulo, mk	Vero alarajan kohdalla, mk	Vero alarajan ylittävistä tulosta, %
47 000 – 63 600	50	5,0
63 600 – 81 000	850	15,0
81 000 – 113 000	3 560	19,0
113 000 – 178 000	9 540	25,0
178 000 – 315 000	25 790	31,0
315 000 -	68 260	37,5

Varallisuusveroasteikko ei ole muuttunut vuoden 1998 (L 469/1998) asteikosta:

Verotettava varallisuus, mk	Vero alarajan kohdalla, mk	Vero alarajan ylittävistä varallisuuden osasta, %
1 100 000	500	0,9

Tulo- ja varallisuusverolakia muutettiin lisäksi siten (L 1218/1999), että vapaaehtoisen eläkevakuutusmaksun täysimääräisen verovähennysoikeuden edellytyksiä tiukennettiin. Täyden verovähennyksen edellytykseksi tuli, että vakuutussopimuksen mukainen eläkeikä on vähintään 60 vuotta, aikaisemmin eläkeikärajana oli 58 vuotta. Eläkkeen taso rajoitettiin 60 prosenttiin (aikaisemmin 66 %) siitä tulosta, josta lakisääteinen eläke laskettaisiin, jos henkilö vakuutuksen ottamisvuonna tulisi työkyvyttömäksi. Puolison eläkemaksun vähennysoikeuden ylärajaksi asetettiin 15 000 mk. Tämän lainmuutoksen verokertymävaikutus on noin 80 milj. mk

Korkotulojen lähdevero 548 milj. mk 0,3 %	Kertomusvuonna tulo- ja varallisuusverolakia muutettiin siten, että pankkitalletusten koroilta poistettiin verovapaus (L 1219/1999). Vaikutus lähdeverokertymään noin 150 milj. mk.
Perintö- ja lahjavero 2 190 milj. mk 1,2 %	Veroperustetta ei muutettu.
Arvonlisävero 56 307 milj. mk 31,0 %	Tavaroiden ja palvelujen liiketoiminnan muodossa Suomessa tapahtuvasta myynnistä, tavarain maahantuonnista, yhteisöhankeinnasta ja tavarain siirrosta varastointinettelyssä suoritetaan valtiolle veroa arvonlisäverolain (L 1501/1993) mukaan. Yleinen verokanta on 22 % veron perusteesta, ja tietyille hyödykeryhmille on säädetty alennettu verokanta tai nollaverokanta. Eräiden tavaroiden ja palvelujen myynti on vapautettu arvonlisäverosta. Kertomusvuonna arvonlisäverolainsäädäntöä muutettiin vapauttamalla sijoituskullan luovutukset verosta (L 940/1999) yhteisöainsäädännön edellyttämällä tavalla, poistamalla Ahvenanmaan verorajasta aiheutuva käytettyjen tavaroiden kaksinkertainen verotus yhteisöainsäädännön sallimissa rajoissa sekä nostamalla kiinteistöhallintapalvelujen oman käytön verotuksen alarajaa siten, että asunto- ja kiinteistöyhtiöillä on mahdollisuus palkata arvonlisäverotta yksi kokopäivätoiminen talonmies. Muutokset toteutuivat vuoden 2000 alusta. Kiinteistöhallintapalvelujen oman käytön verotuksen alarajan arvioitiin vähentävän valtion verotuloja noin 40 milj. mk. Muiden muutosten veroaikutukset olivat vähäisiä.
Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero 2 004 milj. mk 1,1 %	Veroperustetta ei muutettu.
Apteekkimaksut 506 milj. mk 0,3 %	Veroperusteita ei muutettu. Valtioneuvoston päätöksellä apteekkimaksujen markkamääriä kuitenkin tarkistettiin apteekkien kokonaisliikevaihdon prosentuaalisen muutoksen vuodesta 1996 vuoteen 1997 perusteella.
Tupakkavero 3 424 milj. mk 1,9 %	Kertomusvuonna tupakkaveroa muutettiin siten (L 1226/1999), että piippu- ja savuketupakan sekä savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan yksikköveroä korotettiin. Perusteena muutokseen kansanterveydelliset ja valtiontaloudelliset tekijät. Muutoksen vaikutus tupakkaverokertymään varsin vähäinen noin 24 milj. mk.
Alkoholijuomavero 7 405 milj. mk 4,1 %	Veroperusteita ei muutettu.
Virvoitusjuomavero 189 milj. mk 0,1 %	Veroperusteita ei muutettu.
Polttoainevero 15 435 milj. mk 8,5 %	Veroperusteita ei muutettu.
Leimavero -118 milj. mk -0,1 %	Veroperusteita ei muutettu.
Autovero 6 295 milj. mk 3,5 %	Veroperustetta ei muutettu.
Moottoriajoneuvovero 1 074 milj. mk 0,6 %	Moottoriajoneuvoveroa muutettiin väliaikaisesti siten, että kuorma-autoista kannettavan varsinaisen ajoneuvoveron neljäs maksuerä poistettiin vuoden 2000 verotuksesta (L 877/2000). Syynä muutokseen oli polttoainekustannusten nousun aiheuttamat vaikeudet kuljetusalan yrittäjille. Muutoksen taloudellinen vaikutus moottoriajoneuvoveron kertymään on noin 100 milj. mk.

Varainsiirtovero 2 469 milj. mk 1,3 %	Ei merkittäviä veroperustemuutoksia.
Arpajaisvero 473 milj. mk 0,3 %	Veroperusteita ei muutettu.
Ajoneuvovero 1 306 milj. mk 0,7 %	Veroperustetta ei muutettu.
Jätevero 198 milj. mk 0,1 %	Veroperustetta ei muutettu.

LIITE 4

VALTION TALOUSARVIOTALOUDEN HENKILÖSTÖN MÄÄRÄ

	1996	1997	1998	1999	2000
Virkasuhteiset	93 760	94 484	96 516	97 720	97 591
Kuukausipalkkaiset.....	93 718	94 428	96 418	97 590	97 424
- kokoaikaiset.....	88 538	88 369	90 040	91 267	91 009
- osa-aikaiset.....	5 180	6 059	6 476	6 453	6 415
Tuntipalkkaiset.....	42	56	98	130	167
Työsuhteiset	28 595	28 730	28 427	27 761	26 130
Kuukausipalkkaiset.....	25 784	26 255	26 320	26 320	24 820
- kokoaikaiset.....	22 026	21 660	23 833	23 767	22 182
- osa-aikaiset.....	3 758	4 595	4 594	3 994	3 638
Tuntipalkkaiset.....	2 811	2 475	2 107	1 441	1 310
Yhteensä	122 355	123 214	124 943	125 481	123 721

LIITE 5

VALTION TALOUSARVIOTALOUDEN HENKILÖSTÖÄ KUVAAVIA TUNNUSLUKUJA

Tunnusluku	1996	1997	1998	1999	2000
Henkilöstömäärä.....	122 355	123 214	124 943	125 481	123 721
- muutos edellisestä vuodesta, %.....	-1,9	0,7	1,4	0,4	-1,4
Miehiä, %.....	55,0	54,9	54,2	53,9	53,6
Naisia, %.....	45,0	45,1	45,8	46,1	46,4
Henkilöstön keski-ikä, v.....	41,6	41,9	42,0	42,1	42,4
Seniori-ikäisiä, väh. 45 v. %.....	41,2	42,3	43,3	43,7	45,1
Koulutustasoindeksi ¹⁾	4,3	4,3	4,4	4,7	4,9
Henkilöstön käyttöaste, ²⁾ %.....	81,6	81,5	81,5	81,7	81,6
Palkkojen sivukulut, ³⁾ %.....	64,1	64,7	64,0	63,1	63,3 ⁴⁾
Henkilöstön luonnollinen poistuma, %.....	2,3	3,0	3,7	3,9	3,9 ⁵⁾
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä, %.....	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3 ⁵⁾
Sairauspoissaolojen osuus säännöllisestä työajasta,%.....	3,2	3,0	3,1	3,1	3,1 ⁵⁾

¹⁾ Vuodesta 1999 alkaen siirrytty Tilastokeskuksen uuteen koulutustuokitukseen 1997, joka on osaltaan vaikuttanut koulutustasoindeksin nousuun vuodesta 1998.

Koulutustasoindeksit:

Alempi perusaste = 1

Ylempi perusaste = 2

Keskiaste = 3,5

Alin korkea-aste = 5

Alempi korkeakouluaste = 6

Ylempi korkeakouluaste = 7

Tutkijakoulutusaste (lisensiaatti tai tohtori) = 8

²⁾ Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta.

³⁾ Välillisten työvoimakustannusten osuus tehdyn työajan palkoista.

⁴⁾ Arvio.

⁵⁾ Ennakkotieto.

LIITE 6

VALTION TALOUSARVIOTALOUDEN PALKKAUSMENOT¹⁾

	1996	1997	1998	1999	2000
	Miljoonaa markkaa				
Valtion palkkaukset					
Virkasuhteiset.....	14 218	14 218	15 030	15 710	16 427
Työsuhteiset.....	3 726	3 687	3 875	3 929	3 904
Yhteensä.....	17 944	17 905	18 905	19 639	20 331
Muutos edellisestä vuodesta, %	1,6	-0,2	5,6	3,9	3,5

¹⁾ Eivät sisällä työnantajan sosiaaliturvamaksuja

LIITE 7

VALTION MAKSAMIEN ELÄKKEIDEN LUKUMÄÄRÄ JA ELÄKEMENOT

	1996	1997	1998	1999	2000
Valtion palvelukseen perustuvat eläkkeet.....	206 612	210 591	214 659	220 851	226 188
Omat eläkkeet.....	155 060	158 727	162 869	168 786	174 232
Perhe-eläkkeet.....	51 552	51 864	51 790	52 065	51 956
Kunnan, yksityisen ym. palvelukseen perustuvat eläkkeet.....	41 773	43 716	45 059	47 348	49 925
Omat eläkkeet.....	36 489	38 328	40 197	42 323	44 211
Perhe-eläkkeet.....	5 284	5 388	4 862	5 025	5 714
Muut eläkkeet.....	3 068	2 946	3 490	2 906	2 245
Omat eläkkeet.....	2 450	2 374	2 336	1 846	1 806
Perhe-eläkkeet.....	618	572	1 154	1 060	439
Eläkkeet yhteensä.....	251 453	257 253	263 208	271 105	278 358
Muutos edellisestä vuodesta, %	3,7	2,3	2,3	3,0	2,7
Eläkemenot, miljoonaa markkaa.....	12 376	12 748	13 192	13 698	14 188
Muutos edellisestä vuodesta, %.....	3,7	3,0	3,5	3,8	3,6

LIITE 8

VALTION TALOUSARVIOTALOUDEN VIRKASUHTEINEN HENKILÖSTÖ SIIJOITUSPALKKAUSLUOKAN JA SUKUPUOLEN MUKAAN MARRASKUUSSA 2000

Palkkausluokkaryhmä ¹⁾	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Naisten osuus, %
1 - A 2.....	17	8	9	53
2 A 3 - A 7.....	505	174	331	66
3 A 8 - A 12.....	16 033	5 190	10 843	68
4 A 13 - A 17.....	31 831	16 105	15 726	49
5 A 18 - A 21.....	17 377	9 672	7 705	44
6 A 22 - A 24.....	7 722	4 548	3 174	41
7 A 25 -	8 173	6 112	2 061	25
Yhteensä.....	81 658	41 809	39 849	49

¹⁾ Mukana A ja C-palkkausluokkiin sijoitetut. Palkkausluokkaryhmittelyssä on C-palkkausluokat otettu huomioon seuraavasti:

- 3 C 32 - C 38
- 4 C 39 - C 47
- 5 C 48 - C 55
- 6 C 56 - C 61
- 7 C 62 -

LIITE 9

VALTION LAINANANTO

9.1. Valtion lainananto ¹⁾

	Laina- pääoma 31.12.1999	Lisäys 2000	Vähennys 2000	Laina- pääoma 31.12.2000	Korot 2000	Pääoma- muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa					%
Ulkoasiainministeriön hallinnonala.....	461	-	47	413	3	-10
Kehitysluotot	397	-	13	384	2	-3
Lainat Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle (Finnfund)	63	-	34	29	1	-54
Sisäasiainministeriön hallinnonala.....	2	-	0	1	0	-19
Siirtokustannuslainat.....	2	-	0	1	0	-19
Puolustusministeriön hallinnonala.....	3	-	1	2	0	-18
Kauppahintasaatava VPU Pukutehdas Oy:ltä.....	3	-	1	2	0	-18
Valtiovarainministeriön hallinnonala.....	5 901	483	454	5 930	255	0
Osuuskunta Tradeka-yhtymän vakuuslaina.....	520	6	71	455	3	-13
Osuusliike Elannon vakuuslaina.....	212	-	115	96	9	-54
Osuusliike Elannon jako-osuuslaina.....	224	-	0	224	-	0
Eläkekassa Tuen takauskorvauslaina.....	72	19	-	91	-	26
Lainat Leonia Corporate Bank Oy:lle.....	258	-	258	-	11	-100
Laina Engel -yhtymä Oy:lle.....	7	-	7	-	0	-100
Laina Medivire Työterveyspalvelut Oy:lle.....	8	-	3	5	0	-42
Laina Kapiteeli Oy:lle.....	600	-	-	600	8	0
Kauppahintasaatava Valtion kiinteistölaitokselta	4 002	458	-	4 460	222	11
Opetusministeriön hallinnonala.....	127	-	35	92	4	-27
Rakennuslainat peruskouluille.....	51	-	13	38	3	-25
Lainat yksityisoppikoulujen muuttamiseksi kunnallisiksi kouluiksi.....	9	-	2	7	0	-22
Rakennuslainat kirjastoille.....	9	-	2	7	1	-24
Veikkausvoittovaroista myönnetyt lainat	59	-	17	42	2	-29
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala.....	1 014	24	174	863	32	-15
Siirtokustannuslainat	7	-	1	6	0	-14
Maanparannuslainat	49	3	5	46	1	-5
Muut lainat asutustoiminnan edistämiseen	65	0	10	55	2	-15
Metsänparannuslainat.....	664	16	131	549	25	-17
Kauppahintasaatava Metsähallitukselta.....	98	-	25	74	4	-25
Uusjako- ja vesitilujärjestelylainat.....	130	5	3	132	1	2

	Laina- pääoma 31.12.1999	Lisäys 2000	Vähennys 2000	Laina- pääoma 31.12.2000	Korot 2000	Pääoma- muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa					%
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala.....	37	-	3	34	2	-9
Kauppahintasaatava TAP-Yhtiöt Oy:ltä.....	4	-	0	4	0	-2
Kauppahintasaatava Suomen Autokatsastus Oy:ltä.	7	-	3	4	0	-46
Lainat valtionrautateiden asuinrakennusten peruskorjaukseen.....	26	-	-	26	1	0
Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala....	1 710	383	302	1 791	12	5
Lainat Finnvera Oyj:lle.....	220	-	84	136	4	-38
Muut lainat teollisuuden edistämiseen.....	36	-	1	35	0	-4
Patria Industries Oyj:n vaihtovelkakirjalaina.....	100	3	-	103	-	3
Vienninedistämislainat.....	7	-	2	5	0	-29
Lainat energiatalouden edistämiseen.....	2	-	0	2	0	-17
Tuotekehityslainat.....	1 345	380	215	1 510	8	12
Työministeriön hallinnonala.....	1	-	0	1	0	0
Työvoimalainat.....	1	-	0	1	0	0
Valtion asuntorahasto.....	51 372	3 787	5 226	49 933	2 100	-3
Vuokratalolainat.....	38 438	3 137	3 656	37 919	1 576	-1
Asunto-osakeyhtiötalolainat.....	7	-	2	5	0	-32
Henkilökohtaiset asunto-osakelainat.....	1 053	1	284	770	41	-27
Omakotitalolainat.....	2 437	5	451	1 991	89	-18
Peruskorjaus- ja perusparannuslainat.....	9 318	644	820	9 142	390	-2
Muut asuntolainat.....	118	-	13	105	4	-11
Lämmityslaitoslainat.....	1	-	1	0	0	-63
Maatilatalouden kehittämisrahasto.....	4 474	297	628	4 143	155	-7
Maaseutuelinkeinolainat 96 -	658	212	53	817	8	24
Rakennepolitiikkalain mukaiset lainat.....	364	50	27	388	8	7
Maaseutuelinkeinolainat 91 - 95	984	-	122	862	45	-12
Maatilalainat.....	2 083	-	344	1 739	80	-17
Maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan lainat.....	46	-	13	33	2	-27
Kolttalainat -97.....	3	1	0	3	0	25
Maaseutuelinkeinojen rahoituslainat 2000.....	-	12	-	12	-	100
Maankäyttölainat	15	-	3	11	1	-24
Velaksi myytyjen tilojen kauppahinnat.....	322	21	66	277	12	-14
Yhteensä.....	65 102	4 973²⁾	6 870³⁾	63 205	2 562	-3

¹⁾ Taulukko ei sisällä valtion ydinjätehuoltorahaston ja valtion eläkerahaston lainanantoa eikä valtion asuntorahaston Fennica-lainoja.

²⁾ Luku sisältää pääomitettuja korkoja 2 milj. mk.

³⁾ Luku sisältää 3 589 milj. mk arvopaperistettuja lainasaamisia ja 91 milj. mk tileistä poistoja.

Rästissä olevien korkojen määrä 31.12.2000 on 33 milj. mk ja rästissä olevien lyhennysten määrä 173 milj. mk.

9.2. Valtion lainananto lainansaajasektoreittain ¹⁾

Sektori	Laina- pääoma 31.12.1999	Laina- pääoma 31.12.2000	Korot 2000	Pääoma- muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa			%
Yritykset	16 964	17 116	625	1
Julkiset yritykset.....	10 928	11 952	496	9
Yksityiset yritykset.....	6 037	5 164	129	-14
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	554	178	17	-68
Muut luottolaitokset.....	478	-	11	.
Vakuutuslaitokset.....	9	8	1	-8
Rahoituksen ja vakuutuksen välitystä avustavat laitokset.....	2	2	0	21
Muut rahoituslaitokset.....	65	167	5	156
Julkisyhteisöt	1 356	1 264	55	-7
Kunnat.....	1 268	1 158	54	-9
Kuntayhtymät.....	15	14	1	-8
Työeläkelaitokset.....	73	92	0	25
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	35 562	35 356	1 507	-1
Asuntoyhteisöt.....	33 453	33 047	1 412	-1
Valtionkirkot.....	5	6	0	10
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt.....	2 103	2 304	94	10
Kotitaloudet	10 268	8 907	357	-13
<i>Elinkeinonharjoittajien kotitaloudet</i>	<i>4 585</i>	<i>4 286</i>	<i>148</i>	<i>-7</i>
- Maatilatalouden harjoittajat.....	4 562	4 264	147	-7
- Muut elinkeinonharjoittajat.....	23	23	1	-1
Palkansaajakotitaloudet.....	5 448	4 407	207	-19
Muut kotitaloudet.....	236	213	2	-10
Ulkomaat	397	384	2	-3
Yhteensä	65 102	63 205	2 562	-3

¹⁾ Taulukko ei sisällä valtion ydinjätehuoltorahaston ja valtion eläkerahaston lainanantoa eikä valtion asuntorahaston Fennica-lainoja.

9.3. Valtion lainananto toimialoittain lainansaajasektoreille "Yritykset" ja "Elinkeinonharjoittajien kotitaloudet"

Toimiala	Laina- pääoma 31.12.1999 Miljoonaa	Laina- pääoma 31.12.2000 markkaa	Korot 2000	Pääoma- muutos 2000/99 %
Erittelemätön elinkeinotoiminta	33	48	1	45
Maatalous, riistatalous ja metsätalous	4 672	4 347	151	-7
Kalatalous	1	1	0	-41
Mineraalien kaivu	7	6	0	-19
Energiamineraalien kaivu.....	4	4	0	-9
Malmien ja mineraalien kaivu poislukien energiamineraalit.....	3	2	0	-33
Teollisuus	975	1 006	6	3
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	15	14	0	-7
Tekstiilien ja vaatteiden valmistus	10	10	0	-2
Puutavaran ja puutuotteiden valmistus.....	29	42	0	45
Massan, paperin ja paperituotteiden valmistus; kustantaminen ja painaminen	34	43	0	26
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus.....	17	15	0	-12
Kemikaalien, kemiallisten tuotteiden ja tekokuitujen valmistus	99	116	1	17
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	28	33	0	18
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	24	20	0	-17
Metallien jalostus ja metallituotteiden valmistus.....	84	100	1	19
Koneiden ja laitteiden valmistus	339	339	1	0
Sähkötekniisten tuotteiden ja optisten laitteiden valmistus.....	256	231	1	-10
Kulkuneuvojen valmistus	23	22	0	-4
Muu valmistus	17	23	0	35
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto.....	1	4	0	149
Rakentaminen.....	54	36	0	-33
Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen sekä henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden korjaus	1 051	863	13	-18
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	23	36	1	57
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne.....	15	7	0	-53
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut...	14 695	15 026	599	2
Koulutus.....	1	1	0	-25
Terveystieteiden- ja sosiaalipalvelut	10	10	0	-4
Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut.....	11	12	1	11
Yhteensä	21 549	21 402	773	-1

LIITE 10

VALTION KORKOTUKILAINAT

10.1. Valtion korkotukilainat

	Rahoituslaitosten osuus					Valtion osuus Valtion maksamat korkotukimenot 2000 Mmk
	Laina- pääoma 31.12. 1998	Laina- pääoma 31.12. 1999	Lisäys 2000	Vähennys 2000	Laina- pääoma 31.12. 2000	
	Miljoonaa markkaa					
Ulkoministeriön hallinnonala.....	1 966	1 835	238	502	1 572	132
Kehitysmaiden taloudellista kehitystä varten myönnettävät korkotukiluotot.....	1 966	1 835	238 ¹⁾	502	1 572	132
Sisäasiainministeriön hallinnonala.....	206	187	-	16	172	6
Kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain (658/94) mukaiset korkotukilainat.....	206	187	-	16	172	6
Opetusministeriön hallinnonala.....	1 204	754	-	271	483	12
Opintolainojen korkotuki.....	1 204	754	-	271	483	12
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala.....	5 117	4 702	865	800	4 767	182
Maaseutuelinkeinolain ja maatilalain mukaiset korkotuki- lainat.....	4 048	4 057	791	699	4 149	156
Eräiden maatilatalouden luottojen vakauttamisesta annet- tujen lakien mukaiset korkotukilainat.....	387	3	0	1	2	0
Maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämi- sestä annetun lain mukaiset korkotukilainat.....	17	12	0	4	8	0
Ravi- ja ratsastusurheiluhankkeisiin myönnettävät korkotu- kilainat	6	3	-	3	0	0
Puutarhatalouden korkotukilainat	232	185	5	63	128	7
Kalatalouden korkotukilainat	8	5	-	2	3	0
Vesihuoltolaitteiden rakentamisen korkotukilainat	423	437	69	29	477	19
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala.....	557	431	83	217	297	14
Kauppa- ja teollisuussatamien rakentamisen korkotuki- lainat	17	9	-	5	3	0
Lastialusten hankintojen tukemisen korkotukilainat	540	422	83	211	294	14
Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	12 215	11 325	3 054	5 841	8 537	266
Finnvera Oyj:n korkotukilainat.....	6 019	5 770	-	139 ²⁾	5 631	194
PK-yritysten investointien korkotukilainat.....	444	263	-	160	104	8
Energiainvestointien korkotukilainat.....	93	60	-	27	33	1
Suomen Vientiluotto Oy:n luotonoton korkotukilainat:						
Alushankinta.....	2 911	1 860	-	1 331	529	17
Antolainaus, muu.....	2 745	3 040	1 151 ³⁾	4 182	9	37
Julkisesti tuettu OECD-ehtoinen vientiluottojen korontasaus	4	331	1 902	1	2 232	9

	Rahoituslaitosten osuus					Valtion osuus
	Laina- pääoma 31.12. 1998	Laina- pääoma 31.12. 1999	Lisäys 2000	Vähennys 2000	Laina- pääoma 31.12. 2000	Valtion maksamat korkotuki- menot 2000 Mmk
	Miljoonaa markkaa					
Ympäristöministeriön hallinnonala.....	439	288	-	88	201	7
Yhdyskuntien vesiensuojeluinvestointien korkotukilainat....	141	105	-	24	81	4
Teollisuuden vesiensuojeluinvestointien korkotukilainat....	25	8	-	8	0	0
Ilmansuojelun ja jätehuollon investointien korkotukilainat..	273	175	-	56	119	3
Valtion asuntorahasto.....	26 360	24 450	2 441	1 505	25 386	661
ASP-järjestelmään liittyvät korkotukilainat.....	8 013	4 595	397	1 123	3 870	42
Asuntolainojen korkotukilainat.....	18 245	19 788	2 044	336	21 496	618
Lämmityslaitoshankkeiden korkotukilainat.....	102	68	-	47	21	2
Huoltovarmuusrahasto	122	108	19	40	87	4
Turvavarastojen perustamisen ja ylläpitämisen korkotuki- lainat.....	122	108	19	40	87	4
Yhteensä.....	48 186	44 080	6 701	9 280	41 501	1 283

¹⁾ Luku sisältää valuuttakurssimuutosten aiheuttamaa lisäystä 133 milj. mk.

²⁾ Muutos on esitetty nettomääräisenä.

³⁾ Luku sisältää valuuttakurssimuutosten aiheuttamaa lisäystä 265 milj. mk.

10.2. Valtion korkotukilainat lainansaajasektoreittain

Sektori	Laina- pääoma 31.12.1999	Laina- pääoma 31.12.2000	Valtion maksamat korkotuki- menot 2000	Pääoma- muutos 2000/99 %
	Miljoonaa markkaa			
Yritykset	2 013	1 105	49	-45
Julkiset yritykset.....	501	160	8	-68
Yksityiset yritykset.....	1 512	945	42	-38
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	5 864	5 689	196	-3
Talletuspankit.....	51	15	0	-71
Muut luottolaitokset.....	5 770	5 631	194	-2
Vakuutuslaitokset.....	43	43	1	1
Julkisyhteisöt	768	696	25	-9
Kunnat.....	759	694	25	-9
Kuntayhtymät.....	9	2	0	-77
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	16 817	18 346	571	9
Asuntoyhteisöt.....	16 569	18 004	567	9
Valtionkirkot.....	6	21	0	230
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt.....	242	321	4	33
Kotitaloudet	12 325	11 544	254	-6
<i>Elinkeinonharjoittajien kotitaloudet</i>	<i>4 123</i>	<i>4 227</i>	<i>157</i>	<i>3</i>
- Maatilatalouden harjoittajat.....	4 077	4 160	156	2
- Muut elinkeinonharjoittajat.....	46	67	1	46
Palkansaajakotitaloudet.....	7 256	6 488	83	-11
Muut kotitaloudet.....	947	829	14	-12
Ulkomaat	6 294	4 122	188	-35
Yhteensä	44 080	41 501	1 283	-6

10.3. Valtion korkotukilainat toimialoittain lainansaaajasektoreille "Yritykset" ja "Elinkeinonharjoittajien kotitaloudet"

Toimiala	Laina- pääoma 31.12.1999	Laina- pääoma 31.12.2000	Valtion maksamat korkotuki- menot 2000	Pääoma- muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa			%
Erittelemätön elinkeinotoiminta	8	2	1	-76
Maatalous, riistatalous ja metsätalous	4 258	4 291	164	1
Mineraalien kaivu	6	3	0	-42
Energiamineraalien kaivu	5	3	0	-37
Malmien ja mineraalien kaivu pois lukien energiamineraalit.....	1	0	0	-70
Teollisuus	750	328	16	-56
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	34	18	1	-48
Tekstiilien ja vaatteiden valmistus	8	5	0	-41
Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	2	2	0	-12
Puutavaran ja puutuotteiden valmistus.....	49	33	2	-33
Massan, paperin ja paperituotteiden valmistus; kustantaminen ja painaminen	64	28	1	-57
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus.....	120	121	5	1
Kemikaalien, kemiallisten tuotteiden ja tekokuitujen valmistus....	7	3	0	-59
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	20	12	1	-41
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	17	15	1	-13
Metallien jalostus ja metallituotteiden valmistus	361	59	3	-84
Koneiden ja laitteiden valmistus	27	18	1	-33
Sähkötekniisten tuotteiden ja optisten laitteiden valmistus.....	21	5	1	-76
Kulkuneuvojen valmistus	5	1	0	-80
Muu valmistus	14	8	1	-42
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto.....	262	270	9	3
Rakentaminen.....	9	5	0	-45
Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen sekä hen- kilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden korjaus	16	13	1	-18
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	3	1	0	-65
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	713	405	16	-43
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut	56	13	0	-77
Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut.....	5	-	0	.
Yhteensä	6 086	5 331	206	-12

LIITE 11

VALTION TAKAUKSET

	31.12.1999	31.12.2000	Muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa		%
Talousarviotalous			
Yksityiset yritykset	28	-	.
Stora Enso Oyj	8	-	.
Fy-Industries Oy.....	21	-	.
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	4 898	5 256	7
Arsenal Oyj	460	-	.
Arsenal-SSP Oy	540	300	-44
Finnvera Oyj	3 697	4 825	30
Leonia Corporate Bank Oyj	162	131	-19
Suomen Pankki	39	-	.
Julkisyhteisöt	885	567	-36
Eläkekassa Tuki	68	50	-27
Taidenäyttelyiden valtiontakuusta annetun lain (411/1986) mukaiset takaukset:			
Tampereen museot/Vapriikki.....	-	23	.
Tampereen taidemuseo.....	23	195	774
Valtion taidemuseo	684	231	-66
Helsingin kaupunginmuseo.....	111	10	-91
Turun maakuntamuseo.....	-	7	.
Pohjanmaan museo.....	-	48	.
Eduskunnan kirjasto.....	-	4	.
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	15	350	.
Taidenäyttelyiden valtiontakuusta annetun lain (411/1986) mukaiset takaukset:			
Amos Andersonin taidemuseo.....	-	74	.
Turun taidemuseo.....	15	56	265
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiö (peruskorjaus).....	-	220	.
Ulkomaat	1 818	2 049	13
Pohjoismaiden Investointipankki	1 818	2 049	13
Talousarviotalous yhteensä	7 646	8 223	8
Maatilatalouden kehittämisrahasto	30	23	-24
Maaseutuelinkeinolain (1295/90) 33-35 §:n ja maaseutuelinkeinoasetuksen (248/91) 31 ja 32 §:n mukaiset valtiontakaukset	30	23	-24
Valtion asuntorahasto	9 714	10 635	9
Asuntotuotantolain 13 a §:ssä tarkoitetut valtiontakaukset	4 000	3 500	-13
Vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain (867/80) 9 §:ssä tarkoitetut valtion täytetäkaukset	2 045	2 247	10
Asumisoikeustalainojen korkotuesta annetun lain (1205/93) 10 §:ssä tarkoitetut valtion täytetäkaukset	155	226	46
Omistusasuntolainojen valtiontakauksista annetun lain (204/96) mukaiset valtion osatakaukset	3 515	4 662	33

	31.12.1999	31.12.2000	Muutos 2000/99
	Miljoonaa markkaa		%
Valtiontakurahasto	15 835	11 249	-29
Vientitakuiden voimassa oleva vastuu.....	13 029	9 570	-27
Valtiontakausten voimassa oleva vastuu.....	2 782	1 672	-40
Muiden takuiden voimassa oleva vastuu	24	7	-73
Liikelaitokset	241	312	29
Valtion liikelaitoksista annetun lain 12 §:n 3 momentin nojalla valtion liikelaitosten antamat vakuudet liikelaitoskonserniin kuuluvan tytäryhtiön lainasta			
<i>Ilmailulaitos</i>	241	312	29
Takaukset konserniyritysten puolesta:			
- Kiinteistö Oy Lentäjätie 1	115	155	35
- Kiinteistö Oy Lentäjätie 3	81	79	-3
- Kiinteistö Oy Turun Lentorahti	10	9	-4
- Lentoasemakiinteistöt Oyj	36	69	94
Muut	11 710	18 133	55
<i>Kelan opintotukikeskus</i>			
Valtion takaamat opintotukilain (28/72) mukaiset opintolainat sekä valtion takaamat markkinakorkoiset opintolainat (111/92 ja 65/94)	9 351	9 054	-3
<i>Finnvera Oyj</i>	2 359	9 079	285
Vientitakuiden voimassa oleva vastuu.....	1 590	8 229	418
Valtiontakausten voimassa oleva vastuu.....	7	14	104
Muiden takuiden voimassa oleva vastuu	762	836	10
Yhteensä	45 176	48 575	8

LIITE 12

VALTIONVELKA

12.1. Kotimainen valtionvelka

	Jakau- tuma %	Pääoma 31.12.1999	Otetut lainat	Tilasto- siirrot ym.	Maksetut kueletuk- set	Pääoma 31.12.2000	Jakau- tuma %	Netto- korot 2000
		Miljoonaa markkaa						
Pitkäaikainen velka	97	278 994	43 822	70 227	84 369	308 674	92	29 714
Yleisöobligaatiolainat	91	262 511	43 822	61 975	79 803	288 505	85	28 385
- talousarvionalouden yleisöobli- gaatiolainat.....	82	235 870	43 822	61 975	74 841	266 826	79	26 053
- vakuusrahaston vastuulla olevat yleisöobligaatiolainat	5	13 517	-	-	3 712	9 805	3	900
- valtion asuntorahaston asunto- obligaatiolainat	4	13 124	-	-	1 250	11 874	3	1 432
Lainat vakuutusyhtiöiltä, työeläke- laitoksilta ja eläkesäätiöiltä	1	1 678	-	-	52	1 626	1	111
Lainat valtion eläkerahastolta	4	12 300	-	-	3 000	9 300	3	592
Lainat muilta	1	2 505	-	8 252	1 514	9 243	3	626
Lyhytaikainen velka	3	8 207	116 966	-1	96 047	29 125	8	449
Talousarvionalouden velkasitou- mukset.....	3	7 954	44 265	-1	27 676	24 542	7	361
Maatalouden Interventiorahasto.....	-	253	288	-	375	166	0	7
Valtion vakuusrahasto	-	-	8 454	-	4 037	4 417	1	65
Lyhytaikainen luotto	-	-	63 959	-	63 959	-	-	16
Yhteensä	100	287 201	160 788	70 226	180 416	337 799	100	30 163

12.2. Ulkomainen valtionvelka

	Velka 31.12.1999		Velan vä-	Tilasto-	Kurs-	Velka 31.12.2000			Netto-
	Ulko-	Vasta-	hennys	siirrot	sierot	Ulkomaan	Vasta-	Jakautu-	korot
	maan-	arvo	2000	mark-	markkoi-	rahan	arvo	ma va-	mark-
	määräi-	koina	markkoina	koina	na	määräi-	koina	luuttojen	koina
	senä		Lainojen			senä		mukaan	
	Miljoonaa rahayksikköä		kuoletus					%	
Pitkäaikainen velka.....	.	135 892	10 157	-70 228	1 515	.	57 022	100	4 425
Dollarilainat (USD).....	3 299	19 525	1 149	-	1 581	3 123	19 957	35	1 395
Puntalainat (GBP).....	2 288	21 884	7 379	-	150	1 538	14 655	26	1 718
Ruotsinkruunulainat (SEK).....	399	277	277	-	-	-	-	-	33
Tanskankruunulainat (DKK).....	169	135	-	-	-	169	135	0	12
Saksanmarkkalainat (DEM).....	12 528	38 086	-	-38 086	-	-	-	-	-
Floriinilainat (NLG).....	1 191	3 212	-	-3 212	-	-	-	-	-
Belgianfrangilainat (BEF).....	7 003	1 032	-	-1 032	-	-	-	-	-
Luxemburginfrangilainat (LUF)...	13 500	1 990	-	-1 990	-	-	-	-	-
Sveitsinfrangilainat (CHF).....	1 570	5 814	60	-	311	1 554	6 065	11	270
Ranskanfrangilainat (FRF).....	27 167	24 625	-	-24 625	-	-	-	-	-
Itävallanshillinkilainat (ATS).....	1 000	432	-	-432	0	-	-	-	-
Jenilainat (JPY).....	311 510	18 029	1 292	-	-527	291 510	16 210	28	997
FIM-lainat.....	851	851	-	-851	-	-	-	-	-
Lyhytaikainen velka.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yhteensä.....	.	135 892	10 157	-70 228	1 515	.	57 022	100	4 425

LIITE 13

VALTION TALOUSARVIOTALOUDEN KÄYTTÖMAISUUSARVOPAPERIT

	Hall. ala	Markkina- arvo 31.12.1999	Kirjanpito- arvo 31.12.1999	Omistus- osuus ¹⁾ 31.12.2000	Myyntioikeuk- sien alaraja 31.12.2000	Markkina- arvo 31.12.2000	Kirjanpito- arvo 31.12.2000	Osingot 2000
		Miljoonaa markkaa		%	%	Miljoonaa markkaa		
Muut osakkeet.....		.	124 902	.	.	.	111 714	5 584
<i>Julkisesti noteeratut osakkeet²⁾</i>		211 921	103 947	.	.	80 839	90 116	1 675
Elisa Communications Oyj.....	VM	210	22			125	22	1
KSP Yhtiöt Oyj, sarja A.....	VM	8	2			6	2	0
Sponda Oyj.....	VM	890	795	47,2	0,0	876	795	39
Finnair Oyj.....	LVM	1 310	2 178	58,4	50,1	1 295	2 178	74
Sonera Oyj.....	LVM	168 152	58 579	52,8	0,0	44 582	44 582	281
Fortum Oyj ³⁾	KTM	15 830	25 218	70,7	50,1	15 469	25 384	633
Kemira Oyj.....	KTM	2 473	3 472	53,4	33,4	2 208	3 472	94
Metso Oyj.....	KTM	1 204	1 179	11,6	0,0	1 110	1 179	37
Outokumpu Oyj, sarja A.....	KTM	4 158	3 210	39,9	33,4	2 382	3 210	74
Partek Oyj Abp.....	KTM	1 182	1 223	30,2	0,0	1 164	1 223	48
Rautaruukki Oyj, sarja K.....	KTM	2 300	2 338	42,2	33,4	1 264	2 338	67
Stora Enso Oyj, sarja A.....	KTM	5 818	2 324	{ 18,0	{ 0,0	4 251	2 324	{ 326
Stora Enso Oyj, sarja R.....	KTM	8 386	3 406			6 105	3 406	
Muut.....		1	0			1	0	0
<i>Julkisesti noteeraamattomat osakkeet²⁾.....</i>			20 955	.			21 597	3 909
Teollisen yhteistyön Rahasto Oy (Finnfund).....	UM		190	76,9			190	
VPU Pukutehdas Oy.....	PLM		36	100,0			36	
Arsenal Oyj.....	VM		868	79,0			868	
Oy Edita Ab.....	VM		30	100,0	34,0		30	8
Hex Oy.....	VM		14				14	2
Kapiteeli Oy.....	VM		2 608	100,0			3 097	
Medivire Työterveyspalvelut Oy...	VM		5	-			-	-
Rahakontti Oy.....	VM		5				5	
Rahapaja Oy.....	VM		16	100,0	50,1		16	20
Sampo-Leonia Oyj.....	VM		8 204	43,0	20,0		8 204	2 485
Solidium Oy.....	VM		160	100,0			160	55
Suomen Vientiluotto Oyj.....	VM		-	100,0			184	
Pääomatodistukset (SKOP).....	VM		1 380	15,6 ⁴⁾			800	
CSC Tieteellinen laskenta Oy.....	OPM		2	100,0			2	
FTP International Oy.....	OPM		5	100,0			5	
Helsingin Tiedepuisto Oy.....	OPM		2	33,3			2	
Nordunet AS.....	OPM		2	17,9			2	
Suomenlinnan Liikenne Oy.....	OPM		2	50,0			2	
Tamlink Oy.....	OPM		1	18,8			1	0
Oy Veikkaus Ab.....	OPM		1	100,0			1	

	Hall. ala	Markkina- arvo 31.12.1999	Kirjanpito- arvo 31.12.1999	Omistus- osuus ¹⁾ 31.12.2000	Myyntioikeuk- sien alaraja 31.12.2000	Markkina- arvo 31.12.2000	Kirjanpito- arvo 31.12.2000	Osingot 2000
		Miljoonaa markkaa		%	%	Miljoonaa markkaa		
Avena Oy.....	MMM		100	100,0	33,4		100	
Boreal Kasvinjalostus Oy	MMM		-	65,0	50,1		11	
Jokioisten vedenhankinta Oy.....	MMM		1				1	
Posti-Yhtymä Oy.....	LVM		400	100,0			400	
Raskone Oy.....	LVM		6	100,0			6	2
Suomen Autokatsastus Oy.....	LVM		73	100,0			73	6
Suomen Erillisverkot Oy.....	LVM		-	60,0			78	
VR-Yhtymä Oy.....	LVM		2 200	100,0			2 200	130
Yleisradio Oy.....	LVM		47	100,0			47	
Altia Group Oy.....	KTM		360	100,0	66,7		360	931
Art and Design City Helsinki Oy...	KTM		1	58,1			0	
Fennorating Oy.....	KTM		-	24,5			1	
Fingrid Oyj, sarja A.....	KTM		82	12,3			82	5
Finntech Finnish Technology Ltd Oy.....	KTM		4	60,0			4	
Finnvera Oyj.....	KTM		1 332	100,0			1 332	
Finnyards Oy.....	KTM		1	-			-	
Gasum Oy, sarja A.....	KTM		427	24,0			427	13
Inspecta Oy.....	KTM		6	100,0	33,4		6	
Kauppatalo Hansel Oy.....	KTM		72	100,0			72	8
Kemijoki Oy, sarja B.....	KTM		164	67,0	51,0		164	2
Motiva Oy.....	KTM		-	100,0			4	
NC-Hoito Oy.....	KTM		1	50,0			1	
Patria Industries Oyj.....	KTM		706	100,0	50,1		706	6
Saimaan Kanavalaivat Oy.....	KTM		14	-			-	
Santapark Oy.....	KTM		28	26,6			11	
Suomen Luottovakuutus Oy.....	KTM		10	33,3			10	
Suomen Teollisuussijoitus Oy.....	KTM		605	100,0			1 105	8
Vapo Oy.....	KTM		300	100,0	66,7		300	57
Vuotekno Oy.....	KTM		2	13,3			2	0
Alko Oy.....	STM		100	100,0			100	130
Ekokem Oy Ab.....	YM		91	33,3			91	
Kymen ympäristölaboratorio Oy...	YM		1	33,3			1	
Muut ³⁾			296	.			287	42
Kiinteistöosakkeet.....			137	.			61	
Osuudet.....			11	.			10	
Yhteensä.....			125 050	.			111 784	5 584

¹⁾ Omistusosuus (valtion suora omistus) kaikista arvopapereista, mikäli omistusosuus ylittää 10 %.

²⁾ Taulukossa on erittely osakkeista, joiden kirjanpitoarvo 31.12.1999 ja/tai 31.12.2000 on vähintään 500 000 mk. Kirjanpitoarvoltaan tätä pienemmät osakkeet on esitetty yhteissummalla kohdassa "Muut". Kaikki puhelin- ja huoneisto-osakkeet riippumatta niiden kirjanpitoarvosta sisältyvät kohtaan "Muut".

³⁾ Osingoista 166 milj. mk saatu osakkeina.

⁴⁾ Valtion omistus osakkeista välillisten omistusten ja kaikkien pääomatodistusten vaihdon kautta on yhteensä 98,0 %.

LIITE 14

VALTION LIIKETOIMINTA

14.1. Valtion talousarvion ulkopuolinen liiketoiminta vuonna 2000

	Liikevaihto	Liike- vaihdon muutos	Käyttö- kate	Voitto/ tappio	Sijoitetun pääoman tuotto	Oma- varai- suusaste	Tulos/ osake	Osingot valtiolle	Henkilöstön keskim. lukumäärä
	Milj. mk	%	%	Milj. mk	%	%	Mk	Milj. mk	
Rahoituslaitokset									
Finnvera Oyj.....	806	-	-	176,0	10,3 ¹⁾	22,6	-	-	416
Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund).....	72	-14,5	-	34,8	8,0	68,0	110	-	27
Valtionyhtiöt (konsernitiedot)									
Alko Oy.....	2 297 ²⁾	-0,4	..	198,0	54,5	36,9	2 142
Allia Group Oy.....	1 315	1,0	..	590,0	54,9	62,0	16	670	827
Avena Yhtiöt (tilikausi 1.7.1999 – 31.12.2000).....	1 855	223,0	..	14,6	4,0	43,0	488	7	416
Boreal Kasvinjalostus Oy.....	29	-	..	0,1	..	82,0	..	-	65
CSC-Tieteellinen laskenta Oy.....	65	17,3	0,5	0,4	24,2	21,6	43	0	87
Oy Edita Ab.....	801	6,5	..	-3,5	0,5	51,7	..	-	1 238
Finnair Oyj (tilikausi 1.4. – 31.12.2000).....	7 487	5,5	16,3	527,4	15,2	42,6	6	118	10 985
Fortum Oyj.....	65 557	33,9	13,4	2 515,0	9,4	43,0	3	818	16 220
FTP International Oy.....	21	-4,5	..	2,1	4,8	41
Inspecta Oy.....	88	73,6	18,2	7,3	30,5	31,7	1 219	-	248
Kapiteeli Oy.....	1 892	580,1	..	184,9	4,5	57,6	..	-	166
Kauppatalo Hansel Oy (tilikausi 1.4.1999 - 31.3.2000).....	790	13,1	..	8,4	8,0	69,0	..	8	109
Kemijoki Oy.....	285	15,8	38,6	-5,5	0,3	39,0	-	1	412
Kemira Oyj.....	14 781	-1,6	13,9	1 235,0	10,0	48,0	4	122	9 644
Patria Industries Oyj.....	1 240	8,1	8,9	50,0	7,8	61,6	2	-	2 214
Rahapaja Oy.....	216	75,6 ³⁾	17,0	36,0	..	20	67
Raskone Oy.....	163	22,0	8,9	7,3	35,1	39,6	122	3	320
Solidium Oy.....	1 348	9,6	..	467,8 ³⁾	70,2	82,2	..	115	1
Sonera Oyj.....	12 230	11,0	24,0	8 954,3	33,0	33,0	12	210	10 305
Suomen Autokatsastus Oy.....	317	7,2	13,1	13,1	10,0	75,7	896	5	1 031
Suomen Posti Yhtymä Oy.....	6 355	5,0	14,1	404,0	20,4	65,2	7	70	25 543
Suomen Teollisuussijoitus Oy.....	-	-	-	160,0	23,3	96,5	..	28	6
Tietokarhu Oy.....	122	15,2	..	14,4 ³⁾	62,8	38,6	..	2	209
Vapo Oy.....	2 263	14,3	..	123,0	9,0	54,0	..	63	1 289
Oy Veikkaus Ab.....	6 438	7,2	34,8	2 251,2	87,1	..	-	-	340
VPU Pukutehdas Oy.....	50	-7,7	-9,9	-7,0	-19,0	59,0	-	-	235
VR-Yhtymä Oy.....	6 796	0,3	14,6	306,7	6,5	78,4	139	120,0	15 405
Yleisradio Oy.....	2 151	4,5	11,1	-72,7	-	53,2	-	-	4 595

¹⁾ Oman pääoman tuotto, %

²⁾ Ilman alkoholijuomaveroa

³⁾ Liikevoitto

14.2. Valtion liikelaitosten liiketoiminta vuonna 2000

	Liike- vaihto	Liike- vaihdon muutos	Käyttö- kate	Voitto/ tappio	Sijoitetun pääoman tuotto	Omava- raisuus- aste	Tuloutus val- tion talousar- vioon	Henkilöstön keskimää- räinen lukumäärä
	Milj. mk	%	%	Milj. mk	%	%	Milj. mk	
Hallinnon kehittämiskeskus	33	7,7	1,9	-1	-9,9	38,5	-	57
Ilmailulaitos.....	1 181	5,2	28,1	69	3,0	73,7	21	1 794
Metsähallitus.....	1 340	5,0	34,6	390	9,0	98,0	260	1 998
Valtion kiinteistölaitos.....	2 065	11,6	69,4 ¹⁾	780	4,4	77,9	70	193

¹⁾ Vuokratate

LIITE 15

VALTION TALOUSARVION ULKOPUOLELLA OLEVAT VALTION RAHASTOT¹⁾

Rahasto	Tilikauden	Taseen	Talous-	Tilikauden	Taseen	Talous-
	tuotto-/kulu- jäämä	loppu- summa	arvio- siirrot ²⁾	tuotto-/kulu- jäämä	loppu- summa	arvio- siirrot ²⁾
	1999	1999	1999	2000	2000	2000
	Miljoonaa markkaa					
Huoltovarmuusrahasto.....	147	5 353	0	521	5 665	0
Maatalouden interventiorahasto.....	-2	265	1	-2	192	6
Maatalouden kehittämisrahasto.....	-389	7 174	-100	-194	7 038	-
Palosuojelurahasto.....	-3	53	-	-0	55	-
Valtion asuntorahasto.....	-144	56 548	-	-169	54 961	-
Valtion eläkerahasto.....	7 737	16 885	-7 750	8 375	22 851	-2 450
Valtion televisio- ja radorahasto	54	304	-	30	333	-
Valtion vakuusrahasto.....	-3 693	2 692	575	-1 096	1 220	87
Valtion ydinjätehuoltorahasto.....	202	5 927	-	244	6 613	-
Valtion takuurahasto.....	184	2 990	-720	321	3 210	-
Öljysuojarahasto.....	0	26	-3	-3	23	-6
Yhteensä.....	4 093	98 217	-7 997	8 027	102 161	-2 363

¹⁾ Taulukossa ei ole eliminoitu rahastojen välisiä liiketapahtumia eikä talousarvion ulkopuolella olevien rahastojen välisiä liiketapahtumia.

²⁾ + = siirto talousarviosta, - = siirto talousarvioon

LIITE 16

NETTOTULOT OSAKEMYNNISTÄ (12.39.50) VUONNA 2000 ¹⁾

	Miljoonaa markkaa	
Liikenne- ja viestintäministeriö:		
Sonera Oyj		
Bruttomyynti.....	12 034,158	
./ Järjestäjien palkkio.....	132,376	
Nettotulo.....		11 901,782
Valtiovarainministeriö:		
Medivire Työterveyspalvelut Oy		
Bruttomyynti.....	60,000	
./ Varainsiirtovero.....	0,960	
Nettotulo.....		59,040
Muiden tilivirastojen tulot yhteensä.....		0,177
Nettotulot osakemyynneistä (12.39.50) yhteensä.....		11 960,999

¹⁾ Eduskunta on edellyttänyt, että osakkeiden myyntitulojen nettobudjettiin siirtymisestä huolimatta eduskunnalle edelleen annetaan tiedot osakkeiden myynneistä saatavista tuloista sekä myynteihin liittyvistä myyntipalkkioista ja muista kustannuksista .

LIITE 17

VALTION MAKSULLINEN TOIMINTA JA KUSTANNUSVASTAAVUUS VUOSINA 2000 JA 1999

Maksuperustelain mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet

Hallinnonala	Tuotot		Kustannukset		Yli-/alijäämä ¹⁾		Kustannusvastaavuus ¹⁾	
			Miljoonaa markkaa				%	
	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999
Tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia ja eduskunta	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulkoasiainministeriö.....	85	77	40	43	25	16	163	136
Oikeusministeriö.....	16	16	20	20	-3	-4	83	82
Sisäasiainministeriö.....	271	267	330	301	-59	-36	82	88
Puolustusministeriö.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtiovarainministeriö.....	52	53	62	57	-10	-5	84	92
Opetusministeriö.....	93	72	149	142	-56	-71	62	50
Maa- ja metsätalousministeriö.....	62	62	71	69	-9	-7	88	89
Liikenne- ja viestintäministeriö.....	475	470	546	516	-71	-47	87	1
Kauppa- ja teollisuusministeriö.....	20	17	22	20	-2	-3	92	84
Sosiaali- ja terveysministeriö.....	104	102	102	97	2	6	102	106
Työministeriö.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Ympäristöministeriö.....	19	19	31	34	-12	-14	62	58
Kokonaistuotot.....	1 196	1 154						
Yhteensä ¹⁾.....	1 176	1 135	1 372	1 300	-196	-165	86	87

¹⁾ Kustannukset eivät ole tiedossa.

¹⁾ Luku sisältää vain ne tuotot, joita vastaavat kustannukset ovat tiedossa.

Maksuperustelain mukaiset liiketaloudelliset suoritteet

Hallinnonala	Tuotot		Kustannukset		Yli-/alijäämä ¹⁾		Kustannusvastaavuus ¹⁾	
			Miljoonaa markkaa				%	
	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999
Tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia ja eduskunta	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulkoasiainministeriö.....	15	13	*	*	*	*	*	*
Oikeusministeriö.....	93	95	120	127	-27	-33	78	74
Sisäasiainministeriö.....	129	129	159	161	-31	-33	81	80
Puolustusministeriö.....	1 021	984	1 066	986	-45	-1	96	100
Valtiovarainministeriö.....	74	75	69	68	5	6	107	109
Opetusministeriö.....	1 229	1 250	1 324	1 354	-101	-104	92	92
Maa- ja metsätalousministeriö.....	125	107	159	146	-34	-40	79	73
Liikenne- ja viestintäministeriö.....	591	549	602	545	-11	4	98	101
Kauppa- ja teollisuusministeriö.....	615	538	635	565	-20	-28	97	95
Sosiaali- ja terveysministeriö.....	324	303	331	298	-7	4	98	101
Työministeriö.....	2	25	2	24	0	1	81	105
Ympäristöministeriö.....	21	21	21	22	0	0	100	98
Kokonaistuotot.....	4 240	4 091						
Yhteensä ¹⁾.....	4 216	4 074	4 487	4 298	-271	-223	94	95

¹⁾ Kustannukset eivät ole tiedossa.

¹⁾ Luku sisältää vain ne tuotot, joita vastaavat kustannukset ovat tiedossa.

Erityislakien mukaiset suoritteet

Hallinnonala	Tuotot		Kustannukset		Yli-/alijäämä ¹⁾		Kustannusvastaavuus ¹⁾	
	2000	1999	Miljoonaa markkaa		2000	1999	%	
Tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia ja eduskunta	1	-	*	-	*	-	*	-
Ulkoasiainministeriö.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Oikeusministeriö.....	429	439	677	890	-253	-456	63	49
Sisäasiainministeriö.....	14	11	15	16	-2	-5	87	70
Puolustusministeriö.....	18	18	17	18	1	1	107	105
Valtiovarainministeriö.....	9	8	8	8	0	0	102	102
Opetusministeriö.....	6	6	8	7	-2	-2	75	74
Maa- ja metsätalousministeriö.....	237	231	237	253	0	-22	100	91
Liikenne- ja viestintäministeriö.....	783	758	3 187	442	-2 405	-1	25	100
Kauppa- ja teollisuusministeriö.....	174	163	167	161	7	2	104	101
Sosiaali- ja terveysministeriö.....	27	26	26	25	1	2	103	106
Työministeriö.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Ympäristöministeriö.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokonaistuotot.....	1 697	1 662						
Yhteensä ¹⁾	1 690	1 339	4 343	1 820	-2 653	-481	39	74

¹⁾ Kustannukset eivät ole tiedossa.

¹⁾ Luku sisältää vain ne tuotot, joita vastaavat kustannukset ovat tiedossa.

LIITE 18

VALTION OSUUDET KANSAINVÄLISISSÄ RAHOITUSLAITOKSISSA

	Merkitty 31.12.2000 al- kuperäisessä valuutassa ¹⁾	Maksettu					
		Osuudet alku- peräisessä va- luutassa 31.12.2000		Osuuksien markkavasta-arvot 31.12.2000 valuuttakurs- sien mukaan 31.12.1999 31.12.2000			
Miljoonaa yksikköä							
Kansainvälinen Jälleenrakennuspankki	SDR	856	USD	59	374	275	275
Kansainvälinen Rahoitusyhtiö	USD	16	USD	16	100	69	69
Kansainvälinen Kehittämisyhtiö	USD	319	USD	319	3 652	2 557	2 557
	SDR	194	SDR	194			
- Afrikka-rahasto	USD	12	USD	12	77	78	78
Aasian Kehityspankki	USD	14	USD	6	67	44	46
	SDR	109	SDR	4			
Aasian Kehitysrahasto ²⁾	USD	100	USD	100	640	440	460
Latinalaisen Amerikan Kehityspankki	USD	161	USD	7	44	33	38
- pankin erityisrahasto.....	USD	19	USD	19	116	98	104
Afrikan Kehityspankki.....	UA	66	UA	8	68	42	42
Afrikan Kehitysrahasto.....	FUA	154	FUA	154	1 279	742	831
Efta-maiden Portugalin Teollistamis- rahasto ³⁾	SDR	3	SDR	3	27	17	3
Kansainvälinen Maatalouden Kehittä- misrahasto.....	FIM	113	FIM	113	113	113	113
Länsipohjolan Kehittämisrahasto	USD	3	USD	3	17	13	13
Pohjoismaiden Investointipankki	ECU	696	ECU	48	286	230	239
Kansainvälinen Investointitakauslaitos ...	SDR	9	SDR	2	11	6	9
Perushyödykkeiden yhteisrahasto	SDR	2	FRF	8	7	6	6
Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiö	ECU	14	ECU	14	82	73	79
Maailmanlaajuinen Ympäristörahoitus ...	FIM	209	FIM	209	209	209	209
Euroopan Jälleenrakennus- ja kehitys- pankki.....	ECU	45	ECU	45	265	260	260
Baltiaohjelmaraahastot.....	ECU	7	ECU	7	39	40	40
Euroopan Investointipankki.....	ECU	871	ECU	65	389	358	358
- rahasto.....	ECU	153	ECU	153	911	881	881
Yhteensä.....					8 773	6 583	6 710

¹⁾ Sisältää merkityt vuosiosuudet 31.12.2000 saakka ja sekä maksettavan että takuupääoman.

²⁾ Aasian Kehitysrahasto on Aasian Kehityspankin rahasto.

³⁾ Rahasto purkautuu ja palauttaa pääoman v. 1998-2002.

LIITE 19

VALTION TUOTTO- JA KULULASKELMA SEKÄ VALTION TASE

19.1. Valtion tuotto- ja kululaskelma

	1.1.- 31.12.2000		1.1.- 31.12.1999		Muutos
	Miljoonaa markkaa				
Toiminnan tuotot:					
Maksullisen toiminnan tuotot.....	5 141		4 912		229
Vuokrat ja käyttökorvaukset.....	290		335		-45
Muut toiminnan tuotot.....	13 654	19 084	21 466	26 713	-7 812
Toiminnan kulut:					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat:					
Ostot tilikauden aikana.....	3 606		3 323		283
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+).....	-152		-323		-171
Henkilöstökulut.....	26 443		25 598		845
Vuokrat.....	3 070		2 792		278
Palvelujen ostot.....	11 540		11 553		-13
Muut kulut.....	4 961		5 619		-657
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+).....	-3		61		64
Valmistus omaan käyttöön (-).....	-2 691		-2 672		19
Poistot.....	6 241		6 292		-51
Sisäisten kulujen oikaisu.....	-1 657	-51 360	-1 469	-50 776	188
JÄÄMÄ I.....		-32 275		-24 063	8 212
Rahoitustuotot ja -kulut:					
Rahoitustuotot.....	9 338		5 202		4 136
Rahoituskulut.....	-33 744	-24 406	-39 187	-33 985	-5 443
Satunnaiset tuotot ja kulut:					
Satunnaiset tuotot.....	314		707		-393
Satunnaiset kulut.....	-335	-21	-393	313	-58
JÄÄMÄ II.....		-56 702		-57 735	-1 033

	1.1.- 31.12.2000	1.1.- 31.12.1999	Muutos
Miljoonaa markkaa			
Siirtotalouden tuotot ja kulut:			
Siirtotalouden tuotot:			
Kunnilta.....	556	626	-70
Kuntayhtymiltä.....	0	1	-1
Sosiaaliturvarahastoilta.....	150	149	1
Elinkeinoelämältä.....	34	49	-15
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta.....	0	0	0
Voittoa tavoittelemattomilta yhteisöiltä.....	85	90	-5
Kotitalouksilta.....	13	5	8
Euroopan unionilta.....	4 989	4 481	508
Muut siirtotalouden tuotot ulkomailta.....	75	70	5
Siirrot talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista.....	2 456	8 578	-6 122
Muut siirtotalouden tuotot.....	77	93	-15
	8 435	14 141	
Siirtotalouden kulut:			
Kunnille.....	23 647	22 850	797
Kuntayhtymille.....	6 451	6 338	113
Sosiaaliturvarahastoille.....	41 679	37 743	3 935
Elinkeinoelämälle.....	14 282	13 167	1 115
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksille.....	452	480	-29
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille.....	8 082	7 557	525
Kotitalouksille.....	17 319	17 035	284
Euroopan unionille.....	6 579	6 501	78
Muut siirtotalouden kulut ulkomaille.....	2 422	2 213	209
Siirrot talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille.....	98	581	-483
Muut siirtotalouden kulut.....	293	284	9
Siirtotalouden kulujen palautukset.....	-4 654	-1 404	3 249
	-116 649	-113 346	
JÄÄMÄ III.....	-164 915	-156 940	7 976
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista:			
Verot ja veronluonteiset maksut.....	186 483	162 652	23 831
Muut pakolliset maksut.....	551	571	-20
	187 034	163 224	
TILIKAUDEN TUOTTOJÄÄMÄ.....	22 118	6 284	-15 835

19.2. Valtion tase

	31.12.2000	31.12.1999	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTAAVAA			
KANSALLISOMAISUUS			
Maa- ja vesialueet.....	111	76	35
Rakennusmaa- ja vesialueet.....	104	152	-49
Rakennukset.....	972	1 140	-168
Muu kansallisomaisuus.....	53	43	10
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat.....	45	68	-23
	1 285	1 479	
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIIJOITUKSET			
Aineettomat hyödykkeet			
Perustamis- ja järjestelymenot.....	1	1	0
Tutkimus- ja kehittämismenot.....	60	74	-14
Aineettomat oikeudet.....	297	289	8
Muut pitkävaikutteiset menot.....	409	390	19
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat.....	183	80	102
	950	835	
Aineelliset hyödykkeet			
Maa- ja vesialueet.....	822	821	-1
Rakennusmaa- ja vesialueet.....	4 764	5 109	-345
Rakennukset.....	10 953	12 360	-1 407
Rakennelmat.....	243	235	8
Rakenteet.....	101 604	101 505	99
Koneet ja laitteet.....	6 342	6 162	180
Kalusteet.....	277	254	23
Muut aineelliset hyödykkeet.....	32	31	1
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat.....	3 931	4 565	-634
	128 967	131 042	-634
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset			
Käyttöomaisuusarvopaperit.....	111 784	125 050	-13 266
Peruspääomat.....	21 054	20 117	938
Annetut markkamääräiset velkakirjalainat.....	181	199	-18
Markkamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	136	194	-59
Muut pitkäaikaiset kotimaiset sijoitukset.....	119	119	0
	133 273	145 679	0

	31.12.2000		31.12.1999		Muutos
	Miljoonaa markkaa				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAIUUUS					
Vaihto-omaisuus					
Aineet ja tarvikkeet.....	884		863		20
Keskeneräinen tuotanto.....	99		105		-6
Valmiit tuotteet/Tavarat.....	594	1 576	480	1 448	114
Pitkäaikaiset saamiset					
Pitkäaikaiset saamiset.....		9 073		9 185	-112
Lyhytaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset.....	1 683		1 388		294
Markkamääräiset lainasaamiset.....	1		1		0
Siirtosaamiset.....	2 101		3 790		-1 689
Muut lyhytaikaiset saamiset.....	994		991		3
Ennakkomaksut.....	1 993	6 772	1 222	7 392	771
Rahoitusomaisuusarvopaperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset					
Muut markkamääräiset sijoitukset.....	37 914		36 527		1 387
Muut valuuttamääräiset sijoitukset.....	665		1 724		-1 060
Muut lyhytaikaiset markkamääräiset sijoitukset...	0	38 578	0	38 252	0
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat					
Kassatilit.....	18		23		-5
Postisiirtotilit.....	-3		0		-3
Muut pankkitilit.....	96		73		23
Muut rahoitusvarat.....	624	735	430	527	194
VASTAAVAA YHTEENSÄ.....		321 210		335 840	

	31.12.2000	31.12.1999	Muutos
Miljoonaa markkaa			
VASTATTAVAA			
OMA PÄÄOMA			
Valtion pääoma			
Valtion pääoma 1.1.1998.....	-178 831	-178 783	-48
Edellisten tilikausien pääoman muutos.....	20 950	14 666	6 284
Tilikauden tuottojäämä.....	22 118	6 284	15 835
	-135 762	-157 833	15 835
Rahastojen pääomat			
Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat.....		337	200
			137
ARVOSTUSERÄT			
Arvonkorotukset.....		43 601	57 540
			-13 940
VIERAS PÄÄOMA			
Pitkäaikainen			
Otetut markkamääräiset lainat.....	247 453	223 262	24 192
Otetut valuuttamääräiset lainat.....	54 302	111 591	-57 288
Lainat eläkerahastolta.....	4 700	9 300	-4 600
Muut pitkäaikaiset velat.....	199	292	-94
	306 654	344 445	-94
Lyhytaikainen			
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdistilit.....	11 391	8 328	3 063
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	38 359	43 946	-5 587
Lyhytaikaiset markkamääräiset lainat.....	24 543	7 954	-16 589
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat.....	308	243	65
Saadut ennakot.....	2 251	2 298	-47
Ostovelat.....	3 611	3 204	407
Tilivirastojen väliset tilitykset.....	979	972	7
Edelleen tilitettävät erät.....	6 248	4 558	1 690
Siirtovelat.....	16 590	18 590	-1 999
Muut lyhytaikaiset velat.....	2 099	1 394	705
	106 380	91 488	705
VASTATTAVAA YHTEENSÄ.....	321 210	335 840	